

Педагогічний вісник

1 - 2018

РЕГІОНАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ З РОБОТОТЕХНІКИ FIRST LEGO LEAGUE НА ЧЕРКАЩИНІ (фотоколаж)

Зміст

ПОЧАТКОВА ОСВІТА У СВІТЛІ НОВИХ РЕФОРМ

Чепурна Н.М. Упровадження Державного стандарту початкової освіти в області: перші кроки.....	2
Добровольська Л.Н., Андросова В.О. Освітня реформа для наймолодших школярів.....	5
Силантьєва С.І. Ранкова зустріч з учнями: досвід упровадження.....	8
Маценко Н.В. Про підходи до навчання у Новій українській школі. Роздуми вчителя пілотного класу	11

ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ

Регіональний фестиваль з робототехніки FIRST LEGO LEAGUE на Черкащині.....	15
Січкарь С.І., Архипова В.П. З досвіду проведення учнівських конкурсів: мовно-літературний компонент...17	

МЕТОДИКА. ДОСВІД

Козаренко О.В. Сучасні засоби оволодіння змістом іншомовної комунікативної компетентності.....	20
Босецька Т.К., Морозова Т.П. Розвиток базових компетентностей із хімії. Методичний матеріал на допомогу учителю.....	22
Шендрик Л.М. Хмарні технології як складова формування іКТ-компетентності вчителів математики.....	24
Фай В.С. Прикладні математичні задачі економічного змісту. Дидактичний матеріал для використання у процесі викладання алгебри і початків аналізу та геометрії для учнів 10-11 класів.....	28
Миронова І.М. Конструювання сучасного уроку математики в контексті компетентнісного підходу.....	33
Забарна А.П., Лисенко Л.Д. Олександр Захаренко: знайомий і незнайомий портрет. Розробка квесту-проекту для педагогів.....	36
Вдовіченко В.А. Художньо-естетичні компетентності - органічна складова життєвих компетентностей.....	38
Роговченко Н.В. Як сформувати в учнів уміння і навички самостійних занять фізичною культурою у повсякденному житті?.....	41
Шмідт В.В., Драбенюк Н.А. Форми і методи роботи на уроках математики. Розробка інтегрованого уроку з математики і природознавства. 5 клас.....	44
Яценко Л.В. Корекція мовленнєвої діяльності з допомогою казкотерапії. Розробка позакласного заняття з елементами співпраці учителя, батьків і дітей 2 класу...47	
Марущак І.О. Спортивне орієнтування як засіб розвитку здоров'я, інтелекту та особистих якостей дитини.....	49
Козій Т.А. Рідний край. Моє село - мальовничий Кононівка. Розробка уроку для учнів початкових класів.....	52
Макушева Н.А. Працюю з любов'ю.....	55

ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Здір В.А. Масові відкриті онлайн-курси у системі дистанційної освіти.....	57
Леснікова Л.В. Методичні акценти щодо проведення онлайн лекцій.....	59
Щербаків А.Г. Організація дистанційного навчання у школі...61	

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кузьменко Л.І. Виховання громадянсько-патріотичних почуттів учнів засобами мистецтва.....	65
Чорногал В.О. "В джерелах слова - душі криниця". Розробка мовного КВК для учнів 6 класу.....	67
Гайдай Л.В. Любов'ю та добром хай повняться наші серця. Розробка години спілкування для дітей середнього шкільного віку.....	71
Прохожа В.М. Шкільний музей - осередок просвіти, духовності та історичної пам'яті.....	77
Зажох І.М. Секрети довголіття козарів.....	79
Бурлака Л.П. Велика таємниця води. Розробка виховної години для учнів початкових класів.....	83
Гладун Т.В. Я - теж Вітчизна... Розробка виховної години для учнів 10-11 класів.....	86

Засновники журналу:
Черкаський обласний інститут
послідипломної освіти педагогічних
працівників
Головне управління освіти і науки
Черкаської обласної державної
адміністрації

Реєстраційне свідоцтво
ЧС № 417 від 15.01.2004

Журнал видається з березня 1995 року
щоквартально

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Н.М.Чепурна, ректор КНЗ "Черкаський
обласний інститут послідипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної
ради", кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник освіти України, доцент
(головний редактор)
В.В.Данилевський, начальник Управління
освіти і науки Черкаської обласної державної
адміністрації
К.М.Криворот (заступник головного редактора)
Г.А.Назаренко, проректор
з науково-методичної роботи інституту,
доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник (науковий редактор)
Н.І.Лісова, проректор з питань зовнішнього
незалежного оцінювання та моніторингу
якості освіти інституту, кандидат
педагогічних наук
Ю.І.Завалевський, в.о. директора Інституту
модернізації змісту освіти МОН України, доктор
педагогічних наук, професор
Т.В.Черкашина, доктор
педагогічних наук
Т.К.Андрющенко, доктор
педагогічних наук
С.А.Гаряча, кандидат педагогічних наук
О.В.Волошенко, кандидат
педагогічних наук, доцент
В.І.Коновальчук, доктор філософських наук,
доцент
Н.М.Степанова, кандидат
філософських наук
О.В.Крутенко, кандидат
педагогічних наук
Ю.М.Зоря, кандидат
педагогічних наук

Технічна редакція та комп'ютерна верстка
В.М.Шемшура
Відповідальний за друк І.В.Фурник
Фото В.Ф.Богдана

Думка редакції не завжди збігається з
думкою автора

Редакція рукописів не рецензує і авторам
не повертає

За достовірність фактів, цитат, власних
імен, географічних назв та інших
відомостей відповідають автори
публікацій

Рекомендовано до друку
вченою радою ОІПОП
Протокол №5 від 28.12.2017
Підписано до друку 30.04.2018
Папір друкарський №1
Умовн. друк. арк. 5,5

Зам. №1506
Тираж 1000 пр.

Адреса редакції:
18003, Черкаси, Бидгощська, 38/1,
КНЗ "ЧОІПОП ЧОР",
т. +380-472-64-21-78
e-mail: redaktor6@ukr.net

Н.М. Чепурна,

ректор комунального навчального закладу " Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради", кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України

УПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ОБЛАСТІ: ПЕРШІ КРОКИ

Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів №87 від 21 лютого 2018 року, який набуде чинності 1 вересня 2018 року, покликаний змінити сутність української освітньої системи. Сьогодні важливо розуміти, що реформування початкової освіти - це перший крок до упровадження Нової української школи, від успіху якого залежить ефективність освітньої реформи, на яку так очікує українське суспільство.

Саме тому в апробації Державного стандарту початкової освіти, яка протягом 2017-2018 навчального року здійснюється **на базі 100-та пілотних шкіл України**, активну участь беруть і 4 заклади освіти нашої області:

1. **Навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 - колегіум" Смілянської міської ради.**
2. **Золотоніська гімназія ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.**
3. **Золотоніська спеціалізована школа №2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.**
4. **Черкаська гімназія №9 ім.О.М.Луценка Черкаської міської ради.**

Названі навчальні заклади вибороли право здійснювати експеримент всеукраїнського рівня з теми **"Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти"**.

З метою якісної підготовки до участі в експерименті на базі КНЗ "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради" з 11 по 14 липня 2017 року був проведений чотириденний тренінг, у якому взяли участь по 3 учасники кожної із пілотних шкіл Черкаської області (2 вчителі початкових класів та заступник директора школи, який відповідає за початкову освіту), а також методисти ММК, які здійснюють навчально-методичне забезпечення початкової освіти.

Протягом першого півріччя цього навчального року учасники експерименту апробували модельну навчальну програму та навчально-методичні матеріали до 15 навчальних тижнів, якими у подальшому поділяться із колегами Черкаської та інших областей України.

У рамках супроводження дослідно-експериментальної роботи відповідальні працівники нашого інституту, крім настановчого тренінгу, проводили дистанційні консультації та

очні робочі зустрічі з командами експериментальних шкіл, на яких обговорювались проміжні результати, вносились зміни і доповнення до плану експериментальної діяльності. При цьому презентувались кращі практики та осмислювались шляхи вирішення проблем та викликів, що виникали у процесі експерименту.

Крім цього, ознайомлення із роботою пілотних класів, індивідуальні консультування вчителів, спостереження за практикою педагогів і надання зворотного зв'язку здійснювалось і під час відвідування закладів-учасників експерименту науково-педагогічними працівниками інституту.

За результатами моніторингу стану апробації Державного стандарту початкової загальної освіти за перше півріччя експерименту, що у грудні 2017 року проведений Міністерством освіти і науки України, можемо стверджувати, що колективи пілотних шкіл, у цілому успішно вирішують завдання дослідно-експериментальної роботи.

У зв'язку з цим слід наголосити, що упровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, яке у всіх, без виключення, закладах освіти України розпочнеться у вересні 2018 року, має бути під прискількивою увагою місцевих органів управління освіти які, згідно із наказом МОН України від 13.07.17 №1021, мають вжити заходів щодо створення необхідного освітнього середовища для навчання першокласників. А це стан навчальних приміщень для першокласників, наявність підключення Інтернету в класній кімнаті, забезпеченість засобами навчання та витратними матеріалами відповідно до переліку, що міститься у названому вище наказі МОН України.

Ще одна проблема вирішення якої вимагає від нас чималих зусиль, - підготовка вчителів початкових класів області, які у наступному навчальному році будуть працювати із першокласниками, до роботи за новими Державними стандартами початкової загальної освіти. Освітні субвенції ми очікуємо у першому півріччі 2018 року, але вже у 2017 році сьогодні відділом початкової освіти нашого інституту підготовлено **118 вчителів початкових класів**. Для цього були внесені зміни до навчальної програми курсової підготовки вчителів, які у 2018-2019 навчальному році працюватимуть з учнями 1-их класів. У рамках таких атестаційних курсів розроблено і проведено 32-годинний тренінг з підготовки до роботи за новими Державними стандартами початкової загальної освіти.

Під час таких тренінгів учасники вчилися планувати тематичний день на основі інтелек-карти, знайомились із практиками інтегрованого навчання, вчилися практично використовувати стратегії розвитку критичного мислення в освітньому процесі початкової школи, враховувати теорію множинного інтелекту в плануванні інтегрованого навчання, опановували особливості оцінювання навчальних досягнень першокласників та методику проведення ранкових зустрічей.

Аналогічний тренінг **14-16 листопада 2017 року** був проведений і для методистів методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти та викладачів педагогічних закладів. Серед 39и його учасників - і викладачі КВНЗ "Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г.Шевченка" (1 особа), КВНЗ "Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка" Черкаської обласної ради (6 осіб) та 11 викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сподіваємось, що у подальшому учасники семінару-тренінгу кожен у своїй сфері професійної діяльності сприятиме більш ефективному упровадженню Державного стандарту початкової освіти.

Значної уваги органів управління освітою на місцях потребує і проблема навчання іноземній мові першокласників Нової української школи.

Слід зауважити, що вже **8 червня 2017 року** на обласному семінарі методистів РМК/ММК і керівників методичних об'єднань вчителів іноземних мов був представлений алгоритм проведення пілотування наданих зарубіжними видавництвами матеріалів з іноземних мов для початкової школи.

У період з 18 по 24 серпня у місті Біла Церква вчителі англійської мови чотирьох експериментальних закладів освіти області пройшли таку підготовку у рамках пілотного проекту, що реалізується за ініціативи Міністерства освіти і науки України в партнерстві з Британською Радою в Україні, Гете-Інститутом та Посольством Франції в Україні.

Для 160 вчителів іноземних мов області 23 серпня 2017 року був проведений семінар з учіння та викладання англійської мови у початковій школі за участю експерта Ради Європи А. Костас (Великобританія).

З 15 вересня до 31 жовтня учителі пілотних шкіл пройшли 20-годинний онлайн-курс з методики викладання англійської мови у початковій школі, методичний супровід якого забезпечили методисти іноземних мов інституту.

Для ефективного методичного супроводу викладання іноземної мови у початковій школі упродовж навчального року будуть залучені 4 вчителі - агенти змін, які будуть проводити воркшопи з методики викладання іноземної мови як на курсах підвищення кваліфікації, так і на обласних семінарах і тренінгах.

Методистами інституту заплановано заходи щодо подальшого успішного запровадження нових стандартів викладання іноземної мови у початковій школі та розроблено тематичний курс для вчителів початкової школи **з таких модулів:** "Як вчать діти", "Учні - найважливіший ресурс", "Управління класом - роль учителя/вчительки",

"Ефективне навчання лексики", "Використання пісень та рисівок у навчанні іноземної мови", "Планування сучасного уроку іноземної мови".

Сподіваємось на плідну співпрацю з методичними службами області щодо підготовки вчителів іноземних мов до реалізації концептуальних засад Нової української школи.

Важлива, на наш погляд, проблема, до якої варто привернути увагу, - це необхідність подальшого активного інформування педагогічної спільноти області про особливості концептуальних змін Нової української школи та початкової загальної освіти - зокрема.

У цьому напрямку науково-педагогічними працівниками інституту зроблено чимало:

1. Вже у рамках обласної серпневої педагогічної конференції для вчителів початкових класів, методистів міських (районних) методичних кабінетів, які відповідають за початкову освіту, під час роботи секції "Початкова школа - траєкторія змін" було проведено практикум "Ранкові зустрічі як модель ефективного спілкування з дітьми" та представлено Модельну навчальну програму, а також були висвітлені такі питання: "Методологічні засади реформування початкової освіти", "Інтеграція навчальних предметів як джерело формування цілісної картини світу та підвищення пізнавального інтересу учнів початкової школи", "Особливості організації освітнього середовища першокласників" та інші.

2. На базі інституту 13 вересня 2017 року відбулося засідання круглого столу для вчителів початкових класів з теми "У школу - з радістю", учасники якого детально обговорили проблемні питання гуманізації та демократизації відносин у Новій українській школі.

3. Відділом початкової освіти спільно з кафедрами педагогіки та освітнього менеджменту, психології, лабораторією розвитку освіти та педагогічних інновацій 15 листопада цього року проведено обласну науково-практичну конференцію "Психолого-педагогічні аспекти підготовки вчителя початкових класів до роботи в умовах модернізації змісту освіти в школі I ступеня". Під час конференції були розглянуті питання нової ролі учителя крізь призму Концепції Нової української школи, підготовки учителя до формування сучасного освітнього середовища як основи забезпечення потреб, розвитку здібностей та можливостей молодих школярів, аксіологічні засади педагогіки партнерства, технології ефективного педагогічного спілкування, формування соціальної компетентності учителя початкових класів в умовах модернізації освіти в Україні.

4. Працівниками кафедри педагогіки та освітнього менеджменту інституту 06 грудня 2017 року проведено обласний семінар для вчителів, як працюватимуть з першокласниками у 2018-2019 навчальному році з теми "Учитель - носій якісних змін в умовах реформування освіти". Під час семінару було проведено майстер-клас "Ключові аспекти діяльності сучасного учителя в умовах реформування освіти" (Гаряча С.А.), тренінг "Ціннісний орієнтир розвитку шкільної освіти" (Лісова Н.І.), воркшоп "Уміння XXI століття" (Пахомова Т.Г.), професійна майстерня

"Партнерська позиція вчителя як ресурс якісних змін у педагогічній взаємодії" (Волошенко О.В.).

Ці та інші науково-методичні заходи, які проводяться науково-педагогічними працівниками інституту, поступово формують не лише свідомість, а і компетентність учителя Нової української школи.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018р. № 34 "Про деякі організаційні питання щодо підготовки педагогічних працівників для роботи в умовах Нової української школи" органам місцевого самоврядування та закладам післядипломної педагогічної освіти доручено забезпечити обов'язкове проходження підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою учителями початкової школи, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 навчальному році (підготовка цих учителів здійснюватиметься у першому півріччі 2018 року) та 2019/2020 навчальному році (підготовка цих учителів здійснюватиметься у другому півріччі 2018 року), а також рекомендовано організувати підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою заступників директорів закладів загальної середньої освіти з навчально-виховної роботи у початкових класах та вчителів-предметників фізичної культури та мистецтв, які навчатимуть учнів перших класів. Обов'язковим етапом підвищення кваліфікації педагогів, які навчатимуть першокласників з вересня 2018 року, є проходження дистанційного курсу на сайті студії онлайн-освіти EdEra (<https://ed-era.com/nus>), у період з 1 лютого 2018 року до підсумкової очної сесії, яка, як зазначено вище, відбуватиметься у червні 2018 року.

Таким чином, вже у першому півріччі 2018 року для закладів освіти області, крім спеціальної підготовки вчителів іноземної мови до роботи із першокласниками, треба підготувати ще 590 вчителів початкових класів, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 навчальному році, 128 заступників директорів закладів загальної середньої освіти, 130 учителів фізичної культури, 297 учителів музичного мистецтва та 38 учителів образотворчого мистецтва.

Для заступників директорів закладів загальної середньої освіти, вчителів-предметників фізичної культури та мистецтв, які навчатимуть учнів перших класів, спочатку у квітні 2018 року за окремим графіком на базі інституту будуть проведені одноденні семінари-тренінги, а з травня по серпень у комфортному для педагогів режимі триватиме дистанційний етап підвищення кваліфікації.

Проходження підвищення кваліфікації учителями початкової школи Черкаської області, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 навчальному році, організовуватиметься за очно-дистанційною формою у три етапи (графіки проведення кожного із етапів розміщені на сайті Управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації та сайті КНЗ "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради"). Графіки проведення такі:

- **Перший етап** (2 дні, 12 годин) - це настановча очна сесія, яка відбуватиметься у районах та містах області у період з 15 лютого до 6 березня за окремим графіком.

- **Другий етап** (3 дні, 18 годин) також очна сесія, яка за окремим графіком відбудеться у районах та містах області у період весняних канікул.

- **Третій етап** (5 днів, 30 годин) - це підсумкова очна сесія, яка за окремим графіком буде проведена у районах та містах області у травні-червні 2018р. Під час третьої сесії відбуватиметься презентація авторського творчого продукту (проектів, технологічних портфоліо, навчально-методичних розробок, модельних програм та ін.).

Згідно із Типовою освітньою програмою організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, затвердженою наказом МОН України від 15.01.2018р. №36, очна форма навчання організовується обласними Інститутами післядипломної педагогічної освіти шляхом проведення тренінгових занять, інтерактивних лекцій, практичних занять (майстер-класів), дискусій (тематичних, подійних), конференцій (з обміну досвідом, підсумкових, наукових, інтернет-конференцій тощо), самостійної роботи у вигляді моніторингу та оцінки результатів пропонуваніх освітніх змін.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що три очні сесії (60 год.) та дистанційний курс (60 год.) охоплюють фахові навчальні модулі та складають обов'язкову частину Типової освітньої програми.

Доцільно також наголосити, що Типова освітня програма передбачає не лише обов'язкову, а й вибірккову частину.

Вибіркова частина передбачає вільний вибір модулів в очному, очно-дистанційному або дистанційному форматах з урахуванням індивідуальних потреб педагогів загальною кількістю годин - 30 академічних годин.

Таким чином, навчальний план Типової освітньої програми передбачає всього 150 академічних годин (5 ECTS-кредитів), з яких 120 академічних годин (4 ECTS-кредити) - обов'язкова складова, і 30 академічних годин (1 ECTS-кредит) - вибірккова складова.

Зазначимо, що для підготовки до роботи у перших класах за науково-педагогічним проектом "Інтелект України" (таких педагогів в області орієнтовно 46-48 осіб) у червні 2018 року на базі інституту будуть проведені окремі курси підвищення кваліфікації на 30 академічних годин (1 ECTS-кредит), що забезпечить вибірккову складову Типової освітньої програми.

Отже, попереду у нас багато роботи, яка потребуватиме значних зусиль, та сподіваємось, яка забезпечить підготовку вчителів нової формації, успішних, умотивованих, компетентних, спроможних виконувати в освітньому процесі ролі наставника, фасилітатора, консультанта, менеджера, здатних самостійно й творчо здобувати інформацію, організовувати дитиноцентрований процес у Новій українській школі.

Л.Н. Добровольська,

завідувач відділу початкової освіти;

В.О. Андросова,

методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу
"Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних
працівників Черкаської обласної ради"

ОСВІТНЯ РЕФОРМА ДЛЯ НАЙМОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Розпочався 2018 рік - рік пілотування освітніх реформ, побудови Нової української школи, втілення в життя нового Державного стандарту початкової загальної освіти, і на основі його концептуальних засад-переосмислення кожним учителем власної педагогічної діяльності.

Концепція "Нової української школи" (схвалена Колегією Міністерства освіти і науки 27 жовтня 2016 року)- це свого роду програма нововведень освіти, яка має за мету в першу чергу змінити підхід учителів до навчання і виховання учнів.

Більшість учителів початкових класів усвідомлюють, що сучасний освітній процес у початковій школі переобтяжений знаннями, які учневі інколи не потрібні у практичній життєдіяльності. Знання, які отримані заради знань і не використовуються на практиці, є мертвим вантажем. Для їх засвоєння учень витрачає багато часу і зусиль, але швидко їх забуває. Далекі від досконалості підручники, відсутність належної кількості розвивальних завдань з урахуванням природних здібностей та уподобань учнів, застарілі методики викладання предметів та підходи до проведення уроків, недостатній об'єм психологічних знань, авторитарний стиль спілкування з учнями - це неповний перелік причин перевантаження молодших школярів, і як наслідок, - втрати ними здоров'я та бажання вчитися.

Концепція передбачає розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування загальнолюдських цінностей, підтримку життєвого оптимізму, розвиток самостійності, плекання творчості й допитливості. Міністр освіти та науки України Лілія Гриневич цілком справедливо зауважила: "Ми хочемо перейти від школи, яка напихає дітей знаннями, які дуже швидко застарівають, - до школи компетентностей".

Відповідно до Концепції Формула нової української школи складається з дев'яти ключових компонентів, а саме:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

7. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

9. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Ключові компетентності викладені відповідно до "Рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя". Більш детально з формулою Нової української школи та напрямками реалізації основних компонентів можна ознайомитися у навчально-методичному посібнику **"Нова українська школа: поради для вчителя"** за посиланням: <http://nus.org.ua/articles/vchyteli-ne-propustit-navchalno-metodychnyj-posibnyk-poradnyk-dlya-vchytelya/>. Укладачі посібника - представники різних організацій: Всеукраїнський фонд "Крок за кроком", Інститут педагогіки НАПН України, навчально-виховний комплекс "Новопечерська школа" - мають безпосередній багаторічний позитивний досвід упровадження освітніх ідей, представлених у збірнику.

Із позицій пріоритетного значення для прогнозованого розвитку освіти як системи, забезпечення єдиного освітнього простору в державі, у Пораднику подано матеріал про Державний стандарт загальної початкової освіти, розкрито його концептуальні засади, охарактеризовано чинники забезпечення якості освітнього процесу, прокоментовано структурні компоненти формули успіху Нової школи.

Педагогів Нової української школи (НУШ) і всіх небайдужих освітян зацікавлять матеріали та практичні завдання, які допоможуть їм підготувати психологічно безпечний освітній простір - середовище, яке належить дітям, враховує їхні інтереси та уподобання, сприяє створенню класної спільноти, розвитку соціальних, академічних навичок та навичок спілкування. У класі має бути достатня кількість мобільних меблів, розміщених таким чином, щоб не було довгих прямих доріжок через весь клас, натомість забезпечено

можливість працювати з усім класом одночасно у невеликих групах та індивідуально. Наприклад, для того, щоб створити комфортне середовище, яке буде налаштовувати учнів займатися читанням впродовж тривалого часу, рекомендовано облаштувати м'який куточок (м'які меблі, стільці); передбачити подушки для сидіння на підлозі; звичайні столи зі стільцями; килимки для лежання; кілька поодиноких окремих стільців, щоб учні могли усамітнитись та зосередитись.

Організація навчальних центрів (осередків), які відображають потреби та інтереси дітей, допоможе педагогам НУШ забезпечити дослідницьку діяльність учнів, формування самостійності, практичну роботу в парах і групах. Звичайно, навчальні центри мають бути оснащені відповідними сучасними матеріалами та приладами, довідковою літературою, іграми тощо. Якщо в класі навчатиметься дитина з особливими освітніми потребами, то для неї необхідно передбачити певні можливості для адаптації та здійснити зміни у навчальному середовищі до початку її навчання.

В освітньому процесі учитель НУШ має надавати перевагу інтегрованому навчанню, яке ґрунтується на комплексному підході, дає можливість формувати в учнів цілісну картину світу та пропонує використовувати знання і вміння в реальних життєвих ситуаціях. Використання у практичній діяльності ротаційних моделей "Щоденні 5" (читання і письмо) та "Щоденні 3" (математика) допоможе навчити учнів самостійності та відповідальності, викликати довіру і повагу серед учасників освітнього процесу.

У Пораднику педагоги знайдуть відповіді на запитання щодо планування і проведення тематичного дня; особливостей оцінювання навчальних досягнень учнів, зокрема формувального оцінювання, вербального оцінювання, технології портфоліо.

Оскільки в Концепції Нової української школи одним із ключових компонентів визначено педагогіку партнерства, яка ґрунтується на взаємодії і співпраці учителя, батьків та учнів, то залучення батьків до освітнього процесу їхніх дітей є необхідною умовою успіху реформи освіти. Саме батьки мають стати активними помічниками вчителя як під час уроків, так і в позаурочній діяльності.

Методичні настанови, алгоритми занять, інших видів діяльності конкретизовано зразками, які подано в Додатках Порадника: форма самооцінки вчителя, форма спостереження за навчальним середовищем, форма спостереження за розвитком дитини тощо.

Практичний матеріал, за задумом упорядників, надасть перспективу його використання в умовах змін, забезпечить надійне підґрунтя для авторських пошуків, набуття власного досвіду в широкій і різноманітній практиці.

Якими чином прямує нова освітня реформа на Черкащині?

Ще у травні 2017 року Міністерством освіти і науки України було оголошено конкурсний відбір шкіл, що бажать взяти участь у пілотному впровадженні нового Державного стандарту початкової освіти у рамках реформи "Нова

українська школа". Загалом 100 пілотних шкіл України, переможців конкурсу, з 1 вересня 2017 року беруть участь в експериментальній роботі щодо розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти, зокрема апробацію Модельної навчальної програми.

Учасниками нового освітнього пілотного проекту стали 4 заклади загальної середньої освіти в нашій області (Черкаська гімназія № 9 ім. О.М. Луценка Черкаської міської ради; Навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 - колегіум" Смілянської міської ради; Золотоніська гімназія ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради; Золотоніська спеціалізована школа № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради).

У липні 2017 року методисти відділу початкової освіти Комунального навчального закладу "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради", які пройшли навчання як тренери з питань впровадження проекту Державного стандарту початкової загальної освіти, провели семінар-тренінг для учасників експерименту: вчителів перших класів (8 осіб), заступників директорів з навчально-виховної роботи (4 особи) експериментальних навчальних закладів, методистів методичних кабінетів відділів освіти Черкаської, Золотоніської та Смілянської міських рад (4 особи). Учасники тренінгу взяли участь у розробці Модельної навчальної програми до тематичного тижня "Осінь".

Щомісяця команди шкіл зустрічаються для обговорення успішних практик, викликів та пошуку творчих ідей. Після завершення пілоту проектні команди поширюватимуть досвід змін. Пілотний проект є провісником кардинальних змін у початковій школі області.

Кожен учитель експериментального закладу отримує навчальні матеріали для вчителя та учнів до тематичних тижнів Модельної навчальної програми. Всі матеріали учитель отримує в електронному варіанті, тому педагог може роздрукувати необхідні для роботи завдання (наявність копіювальної техніки було обов'язковою умовою для участі в експериментальній роботі). Навчальні матеріали, які пропонуються учителю, містять варіанти завдань на вибір педагога. Учитель також має право творчо підходити до процесу викладання та використовувати свої завдання.

Педагоги зазначених вище пілотних закладів брали участь у тренінзі "Гра по-новому, навчання по-іншому в освітньому просторі Нової української школи", організованому компанією LEGO Foundation, яка пообіцяла безкоштовно забезпечити ігровими наборами ЛЕГО "6 цеглинок" перші класи експериментальних закладів освіти, а у подальшому - і всі перші класи закладів освіти області.

Цікаво пройшов дискусійний круглий стіл для вчителів початкових класів з теми "В школу з радістю", під час якого були обговорені такі питання:

"Яким має бути учитель у Новій українській школі?",

"Коли дитина йде в школу з радістю?",

"Як організувати пізнавальний освітній процес у початковій школі?".

У процесі професійної дискусії "Традиційне предметне навчання та інтегроване навчання" вчителі зробили висновок, що для дитини природним і цікавим є інтегроване навчання, оскільки воно розкриває взаємозв'язки між об'єктами довкілля та формує цілісну картину навколишнього світу. Учасники дискусії зазначили, що однією з умов того, щоб дитина йшла в школу з радістю, є організація цікавого, пізнавального, практичного, дослідницько-пошукового освітнього процесу. Велику роль у бажанні молодшого школяра йти до школи відіграє особистість учителя, який має бути компетентним, ерудованим, доброзичливим, щирим, врівноваженим, мобільним, активним, з почуттям гумору тощо.

У листопаді 2017 року був проведений семінар-тренінг з упровадження проекту Державного стандарту початкової загальної освіти для методистів з початкової освіти методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти та викладачів педагогічних закладів (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Комунальний вищий навчальний заклад "Уманський гуманітарно-педагогічний коледж імені Т.Г. Шевченка", Комунальний вищий навчальний заклад "Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж імені Т.Г. Шевченка"). Учасники познайомилися із методикою проведення практики "Ранкова зустріч", сучасними підходами організації освітнього середовища в початковій школі; практиками інтегрованого навчання, плануванням тематичного дня, тижня, врахуванням теорії множинного інтелекту у плануванні інтегрованого навчання, організацією роботи з батьками першокласників. Працюючи в групах, викладачі та методисти створювали проекти сучасного освітнього середовища для молодших школярів з метою забезпечення їхнього ефективного різнобічного розвитку, порівнювали особливості традиційного предметного та інтегрованого навчання, на основі інтелект-карти моделювали плани тематичного дня та тематичного тижня.

Учасники активно розробляли цікаві завдання для учнів першого класу з використанням різних предметів, зокрема шишок, жолудів, каштанів, ґудзиків, камінців, трубочок для коктейлів, губок тощо. Присутні набули нових теоретичних знань та практичних умінь щодо підготовки вчителів і майбутніх учителів початкових класів до роботи у Новій українській школі.

Питання підготовки педагогів до роботи в новій українській школі неодноразово висвітлювались під час методичних сесій для завідувачів методичних служб, а саме: "Основні вектори підготовки вчителя початкових класів до роботи у Новій українській школі" та практикум з теми "Готовність учителів початкових класів до роботи в Новій українській школі"

На базі інституту активно працює обласна творча група методистів методичних кабінетів відділів освіти та вчителів початкових класів з

проблеми "Дидактико-методичне забезпечення освітнього процесу початкової школи відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти", мета якої - розроблення практичних завдань, цікавих видів діяльності для першокласників відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Члени творчої групи брали участь у розробці Модельних навчальних програм до тематичних тижнів "Професії" і "Весна".

Враховуючи основні акценти діяльності педагогів у Новій українській школі, зокрема надання переваги інтегрованому навчанню, в області були проведені Інтернет-семінари "Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів" та "Практичне застосування стратегій критичного мислення як засіб формування компетентностей молодших школярів". Учасники ділилися власним досвідом та напрацюваннями щодо інтеграції навчальних предметів, проведення інтегрованих уроків та інтегрованих тематичних днів, використання стратегій розвитку критичного мислення на уроках та в позаурочній діяльності молодших школярів, практики формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використанням технології розвитку критичного мислення. У процесі роботи дійшли висновку, що для розвитку критичного мислення молодших школярів важливо, щоб кожен педагог мав бажання і можливість створити вільне від насмішок і кепкувань середовище, яке сприятиме активному залученню дітей до процесу навчання. Учителям необхідно стимулювати учнів використовувати уміння критично мислити під час різних уроків, позакласних занять і в повсякденному житті, дати змогу їм вільно розмірковувати та висловлювати власну думку, висувати різні гіпотези, приймати виважені рішення. Застосування стратегій технології розвитку критичного мислення сприятиме оволодінню молодшими школярами уміннями аналізувати інформацію, обробляти і оцінювати її, продукувати ідеї, аргументувати їх, брати активну участь у дискусії, обґрунтовувати розв'язання проблеми.

Реформа освіти триває. З'явилися перші відгуки вчителів і батьків про пілотування нового стандарту початкової освіти. Педагоги стверджують, що учні набагато швидше адаптувалися в школі й краще спілкуються між собою. У дітей не згасає мотивація до навчання, їм надзвичайно подобаються ранкові зустрічі. Учні навчилися працювати в групах без участі вчителя і можуть разом виконувати завдання. До впровадження освітніх реформ активно залучаються і батьки, які надзвичайно зацікавлені ефективністю нововведень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова початкова школа: на які моделі орієнтується Україна? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/nova-pochatkova-shkola-na-yaki-modeli-oriyentuetsya-ukrayina/>
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. - Київ.: ТОВ "Видавничий дім "Плетей", 2017. - 206 с.

С.І.Силантьєва,

учитель початкових класів Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №17 Черкаської міської ради Черкаської області, Заслужений учитель України

РАНКОВА ЗУСТРІЧ З УЧНЯМИ: ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ

"Ми навчаємося не для школи, а для життя"

Сенека

Що таке РАНКОВА ЗУСТРІЧ? Навіщо вона потрібна? Як вона проводиться?

Необхідність запровадження ранкової зустрічі актуалізується науковцями та педагогами-практиками вже багато років. Певні напрацювання з цього питання є. З точки зору методики, ранкова зустріч трактується як зустріч на початку дня учнів класу з педагогом. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які зацікавлено слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які, зазвичай, готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня.

Ранкова зустріч нині має займати важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15-25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі.

Виокремлюються чотири основні компоненти ранкової зустрічі:

1) Вітання. Учні разом із вчителем (асистентом учителя, якщо він є) розміщуються в колі. Усі діти вітаються, і це забезпечує розуміння, що вони є важливими членами групи. Всі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та приналежності до групи. Вітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елементу зустрічі.

2) Групове заняття. Розпочинається після спокійного обмірковування інформації. У класі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва, кооперативні за суттю, враховують індивідуальний рівень розвитку певних навичок дітей. Такі групові заняття, здебільшого, пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

3) Обмін інформацією. Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатися впевнено говорити й слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати, а учень, який повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів.

4) Щоденні новини. Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивішується на відповідному стенді чи дошці. Письмове оголошення налаштовує учнів на те, що має вивчатися цього дня, а також дає можливість

обмірковувати події та навчання попередніх днів. Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвитку математичних та мовленнєвих навичок. Щоденні новини можуть містити різноманітні завдання (заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт, створення графіка погоди), що активізує початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності.

Передивляючись фахові видання, звернула увагу на методичний збірник "Ранкова зустріч" (авт. Г.В. Хортів), рекомендований для вчителів початкових класів та вихователів дошкільних навчальних закладів. Мене вразило, як розумно, доцільно та психологічно правильно прокладено своєрідний "місточок" до навчальних занять.

Зачерпнувши зернинки цього досвіду, почала активно "пророщувати" їх у своїй педагогічній діяльності. Залучила до цього процесу і батьків. Батькам я пояснюю: "Уявіть собі картину: гарну і незвичайну, але ... без обрамлення. Можливо, вона варта нашої уваги. Картина нам може багато чого розповісти... Але ми пройдемо повз неї, тому що входу (рамки) немає..."

Аналогічно і наші діти. Зранку всі вони зустрічаються у школі. Хтось прийшов раніше, когось батьки привезли із запізненням. У когось вдома неприємності, хтось із дітей не виспався... Всі учні налаштовані на навчання неоднаково. А о 8.30 розпочинаються уроки! Наразі всім нашим учням ми, вчителі, однаково "даруємо" знання, свої цікаві знахідки, очікування... Але чи всі діти зможуть сприйняти навчальний матеріал і стати зацікавленими дослідниками? Звичайно, ні! Необхідно дітей налаштувати, створити особливу атмосферу довіри, доброзичливості, партнерських стосунків і відчуття себе частиною класної спільноти..."

Саме з цією метою вже шостий рік щоранку о 8.15 я проводжу ранкову зустріч, яку називаю "Хвилиною Добра". Чому саме "Хвилиною Добра"? Бо це особливі 15 хвилин неформального спілкування з учнями, під час яких ми вчимося вітатися, радіти друзям і природі, передавати "сонечко" гарних почуттів і побажань, слухати і чути, переживати і радіти.

Значення ранкової зустрічі переоцінити неможливо. Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а також дає результати як у спільноті класу, так і поза його межами.

Ще під час адаптації першокласників ми навчилися щиро вітатися до однокласників на ім'я, відповідати на вітання товаришів, презентувати себе та свої уподобання, рекомендувати іншим дітям товариша, з яким вже знайомі, або сусіда по парті.

Діти самі "виводили" перші шкільні правила спілкування та вчилися жити за ними.

У цей час з'явилася нова цікава форма роботи - "крісло автора", на якому діти висловлювали свої думки, ділилися враженнями, радістю, а, інколи, і занепокоєнням, переживаннями чи засмученістю якимись подіями...

У першому класі ми читали і обговорювали багато казок та оповідань В.Сухомлинського. Твори, невеликі за обсягом та багаті своїм виховним змістом, нікого не залишають байдужими. До того ж, вони близькі дітям, бо майже всі головні герої - школярі. Такі ж Марійки, Оксанки, Павлики та Андрійки... Іноді кінцівку оповідання я залишала "відкритою" - і тоді учні додавали свої думки щодо закінчення розповіді. А іноді я пропонувала дібрати свій заголовок до твору...

У другому класі на ранкових зустрічах ми почали знайомство із притчами. Ці тексти набагато складніші. Але діти, які навчилися аналізувати почуте, чудово роблять висновки, дивують своїм баченням і дорослими роздумами...

Всі **Хвилини Добра** (для себе) я умовно поділяю на Хвилини етики, **Хвилини естетики**, патріотичні хвилини, екологічні хвилини та Хвилини знайомства зі світом.

Під час ранкових зустрічей, присвячених етиці, мої учні відвідують віртуальну школу "Леді та джентльмени". Діти в ігровій формі дізнаються нові правила спілкування та поведінки, історію цих правил і доповнюють наші шкільні закони новими.

До того ж, як і в будь-якому дитячому колективі, у нашому класі іноді виникають "робочі" моменти непорозуміння та образ. Гарячкувати у таких випадках не варто... Адже все, що стається з нами, - це уроки життя... І модель поведінки у новій ситуації нам потрібно створити самим.

Наступного дня ми обов'язково прочитаємо, послухаємо, дамо поради іншим дітям, які потрапили у складну життєву ситуацію. А, можливо, напишемо їм листи...

Теми для таких занять розроблені у багатьох посібниках. Іноді діти самі пропонують поговорити про чесноти і ваді людей. У другому класі учні (на моє прохання) написали на аркушах, про що вони хотіли б дізнатися. Визначитися з темами ранкових зустрічей допомагає також скринька запитань.

Хвилини естетики ми називаємо хвилинами МИЛУВАННЯ природою. Кожної пори року я обираю декілька днів, на яких ми милуємося красою природи. Це може бути пора золотої осені чи пора затяжних осінніх дощів, час прильоту чи, навпаки, відльоту перелітних птахів. Я обираю 7-15 фотографій, демонструю їх і прошу дати їм спільну назву. Або проводимо зустріч в обумовленому попереднім місці на шкільному майданчику, де спостерігаємо, досліджуємо, милуємося, дивуємося, запитуємо про побачене, почуте і намагаємося дати відповіді на ці запитання. Ми складаємо словник слів до теми заняття, невеликі казки чи оповідання... Часто демонструю репродукції картин відомих художників, які збуджують думку, уяву, зачаровують красою. Після таких занять діти починають уважніше приглядатися до навколишньої природи і бачити незвичайне: сум знайомої берізки, силу і наполегливість перших весняних паростків, журбу чи радість пташок...

Хвилини Добра (патріотичні хвилини) я присвячую усім державним святам та особливим дням МИЛОСЕРДЯ, коли ми не тільки знайомимося з історією свят нашої країни, а й виготовляємо для воїнів АТО листівки, пишемо листи, малюємо роботи і збираємо найнеобхідніше для наших захисників.

Під час ранкових зустрічей ми дізнаємося про славу історію нашої школи (а їй 60 років), про її традиції. А ще ми мріємо про майбутнє нашої школи і міркуємо, як зробити її ще привабливішою,

красивішою. Так, перемога у громадських голосуваннях за проект №30 (облаштування подвір'я школи по вулиці Небесної Сотні) - це цілком заслуга учнів, батьків та педагогічного колективу школи. І квіти, які коло школи на невеликих клумбах ростуть до морозів, - це результати праці моїх учнів. Я переконана, що мої учні насправді ростуть маленькими патріотами своєї країни, міста і школи!

Ранкові зустрічі, присвячені **екологічним проблемам** та знайомству зі світом, дозволяють "розширити" рамки власної обмеженості до знайомства із традиціями мешканців різних країн, міжнародними святами та екологічними проблемами. Про проблеми людства, пов'язані з екологією, діти чують змалечку зі ЗМІ. Але під час ранкових зустрічей ми не тільки засмучуємося цим, але і вчимося вирішувати, нехай не глобальні, але щоденні питання збереження Землі. Екологічні акції зі збору макулатури ми називаємо "Днями **ЗБЕРЕЖЕНИХ ДЕРЕВ**". Після того, як діти дізналися, що 60 кг зданої макулатури рятують одне дерево, ми вимірюємо зданий папір не кілограмами, а "врятованими деревами". А воду ми економимо, миючи по черзі руки втрех і вчотирьох під одним краном, і щільно закручуючи його. Звичайно, допомогли дійти до цих дій, роздуми під час хвилин, присвячених ВОДІ.

У світі є чимало свят, про які ми з подивом і цікавістю дізнаємося. Наприклад, 17 жовтня - **Міжнародний день боротьби з бідністю**. Незвичайною була ця ранкова зустріч, адже стала для моїх вихованців і хвилинами милосердя, і хвилинами роздумів про наше благополуччя життя. А закінчили ми її читанням притчі "Ще бідніший..." та цікавими висновками, що ж можна вважати "бідністю".

Про японське свято СІТІ-ГО-САН (15 листопада) ми не тільки дізналися та ознайомилися з його традиціями, але і провели перший в житті ДЕНЬ САМОВРЯДУВАННЯ в класі.

А які чудові ранкові зустрічі були приурочені таким цікавим подіям, як 4 жовтня - **Всесвітній день тварин**.

Незабутнє враження від ранкової зустрічі 20 березня, у **Міжнародний день щастя**. Правда, це заняття не обмежилось п'ятнадцятьма хвилинами. Довелося проводити не хвилини щастя, а повноцінний нестандартний УРОК ЩАСТЯ. Але для таких занять не шкода і сорока хвилин! Адже які цікаві і неповторні думки висловлювали діти у продовженні речення "Я щасливий, коли...". А як "розкрили" всю палітру кольорів щастя! І дійшли висновку, що ми щасливі тут і зараз, і треба берегти кожну мить життя...

Звичайно, про ранкові зустрічі у своєму класі я могла б розповідати ще довго. Але переваги проведення таких Хвилин Добра очевидні для кожного. У час становлення Нової Української Школи, коли "метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності" (Частина перша статті 12 "Про освіту"), ранкові зустрічі допоможуть і учням, і педагогам бути доброзичливішими і відповідальнішими один перед одним, і перед суспільством.

На завершення пропоную колегам розробку ранкової зустрічі для учнів початкових класів з теми **"СІТІ-ГО-САН - СВЯТО ДІТЕЙ ЯПОНІЇ"**.

Мета: збагатити знання дітей про традиції народів світу, ознайомити з традиціями японського свята для дітей Сіті-го-сан, спрямовувати дітей на

бажання робити добро, виховувати бажання самостійно організувати робочий день, відчути себе "учителем" на уроках, виховувати почуття колективізму, взаєморозуміння та бажання допомогти тим, хто цього потребує.

ХІД ЗУСТРІЧІ

1. Вітання.

Доброго ранку, сонечко ясне!

Доброго ранку, земле прекрасна!

Доброго ранку, чудові всі люди!

Доброго ранку нехай усім буде!

Учитель. З яким настроєм ви прийшли сьогодні до школи? Я так люблю цей час, коли ми збираємося усі разом зранку і зичимо добра, коли ми бачимо своїх друзів і дізнаємося щось цікаве. Привітайте щиро своїх товаришів ще раз. Якщо є термінова новина для друзів, поділіться нею.

Можливо, у когось є повідомлення для всіх? Запрошую бажаних на "крісло автора"!

2. Класний календар погоди.

- Якою є сьогоднішня погода? (позначаємо дату, температуру повітря, стан неба, силу вітру, опади чи інші показники погоди).

- Якби погода мала настрої, то як би ви описали "настрій" сьогоднішньої погоди?

- Чи залежить настрої людей від погоди? (Міркуємо)

- А як можна поліпшити настрої друзів, матусі, бабусі...?

3. Знайомство зі світом. Свято для дітей Сіті-го-сан.

На наших Хвиликах Добра ми дізналися про життя і традиції багатьох народів світу.

Сьогодні ми будемо говорити про країну, яку називають країною сонця, що сходить, країною квітучих сакур.

- Здогадалися?

- Так, це Японія.

2017 рік проголошено роком Японії в Україні. (Перегляд в/фрагменту "Країна Висхідного Сонця" з YouTube). Сьогодні день особливого свята в Японії - країні вранішнього сонця - свято дітей Сіті-го-сан. Хто знає, що означають ці слова - "Сіті-го-сан"? (Відповідають діти, які відвідують спортивні секції східних єдиноборств). Так, це дійсно числа - 3, 5, 7. А чому? Послухайте...

Японським дітям з давніх давен відводилася дуже велика роль в японських сім'ях. У деяких регіонах Японії люди щиро вірили, що з народженням дитини в будинок вселяється або сама небесна істота, або її посланець, і до семи років дитина - це божественне створіння.

Найбільшою популярністю в Японії користується свято Сіті-го-сан ("сім-п'ять-три"). В житті японських малюків саме цей вік - 3, 5 і 7 років - має особливе значення. Традиції свята нараховують понад трьохсот років і відзначається воно 15 листопада.

В країні вважається, що немовля після трьох років стає дитиною, і тому таким важливим є обряд каміокі - "збереження волосся". В давнину в ранньому дитинстві дитину брили наголо, щоб потім у неї росло довге волосся, яке завжди було предметом гордості. До дня каміокі волосся хлопчикам відрощували так, щоб його можна було зав'язати на потилиці, а дівчатам - хвостики по боках.

В середні віки в аристократичних сім'ях в п'ять років хлопчики вперше одягали хакасу - традиційний чоловічий одяг у вигляді широких штанів зі складками.

Для дівчат важливим є вік семи років, так як в цей день їм вперше надягали жорсткий пояс для кімоно - обі. Цей обряд називається обі-токі ("зміна поясу") та

символізує деяке дорослішання, оскільки перший раз в житті дівчинка одягається як доросла жінка.

Основний елемент свята Сіті-го-сан - церемонія мія-маїрі: батьки приводять в храм святково одягнених хлопчиків трьох та п'яти і дівчаток трьох і семи років, щоб подякувати богам за те, що діти ростуть здоровими та щасливими.

Вдома для дітей та їхніх друзів влаштовують веселі вечори з піснями, танцями, пригощанням. У цей день скрізь панує святковий настрій. Спеціально для дітей продають дрібні іграшки, повітряні кульки, різноманітні сувеніри і, звичайно, улюблені льодяники аме. Батьки і діти роздають їх всім знайомим, так як вважається, що роздача аме в цей день принесе дитині щастя.

4. Обмін інформацією.

- Хто з вас зацікавився японським святом? Чому?

- А які свята української дівчоти ви знаєте?

- Як ви вважаєте, у кого більше свят: у японських, чи українських дівчат?

- То, у якому віці діти в Японії вже вважаються дорослими? (у 7 років).

- А японською мовою? (Сан)

- Кому з вас вже є 7 років? (Всім. Деяким, навіть, вісім) Отже, ви всі вже дорослі?

- А чи хотіли б ви провести в нашому класі СВЯТО ДОРΟΣЛИХ дітей?

- Якими ви себе уявляєте дорослими?

- А що для цього потрібно?...

5. Щоденні новини. Плани на день.

- Якщо ми вирішили на сьогодні обмінятися ролями, що маю робити я, а що ви?

- Чи зможете ви на уроках обійтися без моєї допомоги? Давайте домовимося, що я прийду на допомогу лише тоді, коли ви мене покличете...

- Розподіліть обов'язки, хто і що має робити...

На дошці виникають записи, хто має проводити які уроки, хто відповідає за поведінку під час перерв, за харчування в їдальні...

Цікаві думки до майбутнього проведення дня самоврядування в класі діти "озвучують" на "кріслі автора".

У кінці робочого дня обов'язково потрібно провести рефлексію: що сподобалося, що ні; з якими складнощами зустрілися діти протягом дня; чи хотіли б ще проводити такі дні в класі.

Потиснемо руки тим, хто (на думку дітей) найкраще показав свої "дорослі" організаторські здібності. Поаплодуємо і подякуємо усім за чудовий день і роботу.

Від учителя. Для другокласників - це перший досвід проведення дня самоврядування. Звичайно, вчитель, наголошуючи на самостійності дітей, підстраховує від перетворення уроків на безлад. На SMART BORD учителем уже зарані підготовлені всі уроки в електронному варіанті, тому для дітей є підказка, який елемент уроку за яким іде, коли проводити фізкультурні хвилики, які запитання поставити на етапі підсумку уроку.

Надалі, у третьому і четвертому класі дітям потрібно дати можливість підготуватися до цього дня заздалегідь, частково, під керівництвом вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Десять новацій закону "Про освіту" // Початкове навчання та виховання. - 2017. - № 30 (502) жовтень. - С. 2 - 4.

2. Нова Українська Школа. Ранкова зустріч: що це і навіщо? //Початкове навчання та виховання. - 2017.- № 28 - 29 (500 - 501) жовтень - С. 6 - 11.

3. Хортів Г.В. Ранкова зустріч:методичний збірник для вихователів ДНЗ та вчителів початкових класів./ Р.В.Хортів - Миколаїв: ОІППО, 2004.- 40 с.

Н. В. Маценко,

учитель початкових класів навчально-виховного комплексу
"Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 - колегіум" Смілянської
міської ради Черкаської області

ПРО ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ РОЗДУМИ ВЧИТЕЛЯ ПІЛОТНОГО КЛАСУ

Наразі в освіті України почався новий етап розвитку, пов'язаний зі зміною менталітету суспільства та особистості, ціннісних орієнтацій молодого покоління, швидкому розвитку технологій. Сучасна освіта потребує навчально-виховних програм, спрямованих на вивчення людини, її морального та духовного світу, її самовдосконалення та саморозвитку, на вміння орієнтуватися в соціокультурному середовищі.

Якою має бути сучасна школа? Це важливе питання турбує і педагогів, і батьків. І відповідь виникає однозначною: не такою, як раніше.

Наші діти, коли виростуть зіткнуться з проблемами, які потрібно буде вирішувати не тільки з допомогою здобутого у школі багажу знань, а і вміння застосовувати їх на практиці. Допоможе гнучкість мислення, що дозволить знайти вихід з будь-якої ситуації; вміння критично мислити та оцінювати будь-яку ситуацію. Тому зміст початкової освіти базується на компетентнісному підході: тобто, важливо не те, що ти знаєш, а як ти цим вмієш користуватися. Саме такою школою, школою компетентностей, на мою думку, має стати сучасна школа. Сучасному суспільству потрібні люди, які мають такі якості як емоційний інтелект, здатність працювати в команді, здатність критично мислити, здатність робити складні рішення, здатність аналізувати. Адже найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, ставити цілі та досягати їх, спілкуватися в багатокультурному середовищі.

Цього року мені пощастило залучитися до апробації нового Державного стандарту. Я не пошкодувала про це ні на мить, бо побачила величезний потенціал змін Нової української школи, що дає можливість мені, як учителю, обирати шляхи досягнення кращих результатів, тобто розробляти свої навчальні програми та курси на основі інтеграції предметів. Учителю надається величезний простір для творчості, створення своїх, власних, методів навчання.

Хоча під час пілотування Нового державного стандарту стикалася зі скептичними твердженнями про те, що нічого змінювати в освіті не потрібно, не варто копіювати закордонні системи освіти. Так, не варто, але що нам заважає, взяти те найкраще, що є у них, і інтегрувати, тобто поєднати з нашими напрацюваннями? **Головне, - бажання творити, розвивати здібності і таланти кожної дитини, рухатися вперед і вірити в те, що кожна дитина - неповторна особистість.**

З великим задоволенням взялась апробувати нові підходи, заручившись підтримкою адміністрації та батьків. У ході роботи поставила для себе декілька основних запитань, **які намагаюсь вирішувати:**

1. Як забезпечити ефективність навчання при збереженні постійного інтересу та ентузіазму дітей?
2. Що забезпечує інтеграція предметів?
3. Доцільність формування самооцінювання та створення ситуації успіху?

4. Які важливі чинники педагогіки партнерства між учнем, учителем та батьками?

Як зробити так, щоб навчання дитини у школі було більш ефективним та зберегти при цьому постійні інтерес та ентузіазм дітей до навчання? Освітня реформа передбачає навчання через гру, дослідження, особистий досвід, роботу в групах та соціалізацію, вміння співпрацювати з іншими дітьми. Звісно, це - незвично, коли замість звичного розташування парт діти сидять і працюють у групах півколом. Та з власного досвіду можу сказати, що такі форми роботи дають чудові результати. По - перше, дитина швидше адаптується у новому колективі, бо вони повинні співпрацювати. Навіть на моє перше питання: "Діти, як ви думаєте, чому ми з вами так сіли?", прозвучали відповіді: "Ми будемо вчитися працювати разом, у команді", "Бо так легше допомагати один одному", "Так цікавіше, адже ми будемо спілкуватися один з одним". По-друге, дитина під час роботи у групі, відчуває себе у безпеці, вона не боїться висловлювати свої припущення, обговорювати їх, і тут розкриваються навіть найменш сміливі діти. Наше завдання - дати учням можливість повірити у себе, не боятися помилятися, адже історія знає випадки, коли найсмисловіші відкриття були зроблені у результаті помилкових припущень.

Відкрити себе допомагають і щоденні ранкові зустрічі. Під час цих зустрічей діти відчувають позитивні емоції, вчаться спілкуватися з однокласниками, діляться своїми новинами, радіощами, турботами, інколи відкриваються зовсім по-іншому, вчаться довіряти один одному та піклуватися один про одного, визначають день тижня, число та місяць, погоду, вивчають прикмети, діляться новинами, визначають дитину дня, вчаться новим формам привітань: жестами, компліментами, умовними знаками, обіймами, запитаннями, пошуками спільного-відмінного і таке інше. Це сприяє і розвитку мовлення, збагаченню словникового запасу учнів, критичному мисленню, вмінню ставити запитання. А ще - діти вчаться працювати у колективі, не заважаючи іншим, дружно гратися у спільні сюжетно-рольові ігри та мають реальну можливість для вільного вибору і прояву ініціативи.

Провідними аспектами Нової української школи є дитиноцентризм та індивідуальна освітня траєкторія, тобто вчителі, батьки, учні можуть спільно обирати темп навчання, глибину та складність того чи іншого матеріалу.

На сучасному етапі роботи учителі пілотних шкіл забезпечені модельними навчальними програмами. Це зразок, за яким ми можемо створювати свої або обирати ті форми роботи, які на нашу думку, є доречними у тому чи іншому класі під час вивчення тієї чи іншої теми. Навчання проводиться за тематичними тижнями, і кожен день має теж відповідну тему. Наприклад, 18 тиждень має назву "Я - мандрівник", під час якого діти розв'язують **дослідницькі завдання:**

- Хто такий мандрівник? / Чи можу я назвати себе мандрівником?
- Куди ми помандруємо? Подорож Україною.
- Куди ми помандруємо? Подорож на південний континент.
- Як мандрувати світом, не засмічуючи природи?

Коли ми плануємо тематичний день, то обираємо тему і складаємо інтелект-карту (ментальну карту), тобто пишемо все, що знаємо, або те, що спадає нам на думку про об'єкт чи явище, яке розглядається. Потім групуємо цю інформацію, виділяємо, з яких галузей можуть бути ці знання і що можна робити на уроках з дітьми, щоб у них склалася цілісна картина сприйняття світу.

Наприкінці кожної чверті для подолання розбіжностей у знаннях учнів проводиться корекційно-рефлексійний тиждень.

Що забезпечує інтеграція предметів?

Дитина в ранньому віці сприймає світ цілісно, а не попредметно. Тому навчання в початковій школі пілотних класів є інтегрованим - предмети об'єднуються довкола цікавих для дитини тем чи проблем. Учні отримують можливість зв'язати зміст двох або більше предметів, або дисциплін в межах однієї теми дослідження. При цьому розвиваються базові навички з читання і письма - але робиться це багатого ефективного через ті речі, що цікаві дітям і не відірвані від їхнього життя.

Інтегрується сім освітніх галузей у курс "Я досліджую світ". Окремими навчальними предметами залишаються іноземна мова, фізкультура та мистецтво. Звичні для нас "українська мова" та "математика" інтегруються, але не повністю. З 4-х годин на тиждень вивчення математики один урок викладається в рамках інтегрованого курсу, а інші три - як окремі навчальні предмети. Так само з українською мовою. Автори стандарту пропонують 2 години цього навчального предмета викладати у рамках курсу "Я досліджую світ", а решту 5 - як окремий предмет "Українська мова".

Переваги інтегрованого навчання для учнів очевидні:

- більш чітке розуміння мети кожного предмета в різних контекстах;
 - більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору;
 - краще усвідомлення комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом;
 - удосконалення навичок системного мислення.
- Вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, стає звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя.

На моє глибоке переконання, головним завданням сучасного вчителя є не вміння давати дітям готові знання, величезні об'єми інформації, які просто неможливо запам'ятати, а створити умови для того, щоб діти змогли самостійно здобувати ці знання, спостерігати, досліджувати, знаходити нові шляхи та способи вирішення проблем. Провідною для учнів має стати дослідницька діяльність. Не потрібно давати дітям готові інструкції, а бажано доцільніше спонукати їх до знаходження рішення самостійно, працювати над тим, щоб вони відходили від копіювання єдиної правильної відповіді.

І, звісно ж, Нова українська школа передбачає організацію нового освітнього середовища, тобто простір, у якому перебуватимуть учні, має бути динамічним, постійно змінюватися і бути орієнтованим на дитину, відповідати принципам дитиноцентризму. Оскільки навчання наше проходить за тематичними тижнями, то на стінах кімнати розміщені наочні матеріали, присвячені темам, які вивчаються. Облаштування навчальних та ігрових центрів дозволяє учням самостійно підбирати матеріали та інструменти для розв'язання поставленої задачі, а не лише користуватися тим, що запропонує їм учитель. Саме так можна виховати креативну особистість, яка шукає нестандартні підходи та незвичайні шляхи, вміє здійснювати свідомий вибір та відчувати успіх. Наприклад: **Чим можна виміряти довжину парти?** Діти у математичному центрі підбирають засоби для вимірювання, самостійно роблять висновки, чим зручніше, швидше та точніше здійснити вимірювання.

На мою думку, під час планування тематичних днів учителям необхідно врахувати особливості навчання учнів

з різним типом інтелекту, урізноманітнити уроки; створити освітнє середовище не відірване від життя.

Я вважаю, доцільно формувати в учнів початкової школи елементи самооцінювання та створення ситуації успіху. Важливим інструментом у цьому є **портфоліо** - інструмент, який демонструє досягнення учня. Портфоліо не є інструментом планування роботи з дитиною. Це позитивний спосіб оцінювання дитини, оскільки демонструє свідчення досягнень дитини. Портфоліо фокусується на тому, що дитина **МОЖЕ** робити і як швидко відбувається прогрес у розвитку її здібностей - часто вчителі і батьки бачать лише ціль, яку потрібно досягти, і не помічають прогрес на цьому шляху, як і не помічають зусилля дитини для досягнення цілі.

Портфоліо має бути максимально орієнтованим на дитину. Коли дитині дається можливість вибирати свої роботи, вона починає розуміти критерії, за якими її роботи будуть оцінюватися. Учень може бачити свій прогрес та оцінювати свої досягнення та успіхи.

Портфоліо може містити багато різних видів робіт, які розміщуються у портфоліо вчителем, дитиною та батьками, як наприклад: зразки письмових робіт, малюнки, опитувальники, фотографії, спостереження, зразки робіт в рамках окремих освітніх галузей та ін.

Однією із дев'яти ключових компетентностей Нової української школи є **педагогіка**, яка ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем та батьками. Тож залучення батьків до освітнього процесу є важливим показником успішної реалізації принципів партнерства. Разом з батьками та учнями ми реалізуємо спільні проекти, проводимо ранкові зустрічі, готуємося до свят та виховних заходів, організовуємо екскурсії. Звідси виникають довірливі відносини у моєму класі, доброзичливість, позитивне ставлення та взаємоповага.

Сьогодні соціологія показує, що проблема номер один в освіті - **втрата у дітей мотивації до навчання**. Найважливіше завдання вчителя - підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання. А для цього потрібно зацікавити учнів, зробити кожен урок неповторним, захоплюючим, сповненим нових відкриттів та вражень.

Не може бути проблем у впровадженні Нового Державного стандарту, якщо вчитель зацікавлений, якщо у нього є бажання працювати по - новому, творити, а його підтримують ще й батьки та адміністрація. Я переконана, що не потрібно боятися змін, потрібно йти в ногу з часом і докласти зусиль, щоб наша освіта ставала якіснішою та прогресивнішою. Відомий англійський письменник Сідней Сміт сказав: "Щоб зробити у світі що-небудь гідне, не можна стояти на березі, тремтячи і думаючи про холодну воду і небезпеки, що підстерігають плавців. Треба стрибати у воду і випливати як виїде."

Зі свого боку, впроваджуючи Новий Державний стандарт, я бачу зацікавленість учнів, блиск у їхніх очах, мотивацію до навчання. Коли твої діти не питають про те, коли перерва, а коли питають про те, що ми будемо досліджувати на наступному уроці. Це зігриває душу і хочеться працювати, творити, бо в будь-якому випадку освіта потребує змін, адже час змінюється, змінюється суспільство і ті методи викладання, які існували раніше, вже не дають результату. Наші діти повинні вирости конкурентними на сучасному ринку праці. Ми повинні дати їм те, що допоможе їм стати успішними та щасливими дорослими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. - К.: ТОВ "Видавничий дім "Гляди", 2017. - 206 с.
2. Нова школа [Електронне джерело]. Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
3. Савченко О. Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу [Текст] / Олександра Савченко // Початкова школа. - 2015. - № 3. - С. 10-15. - Бібліогр.: 12 назв.

ПРАЦЮЄ ПІЛОТНИЙ КЛАС

Початкова освіта у світлі нових реформ

Педагогічний вісник, №1, 2018

13

Навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3 - колегіум" Смілянської міської ради Черкаської області

ПРАЦЮЄ ПІЛОТНИЙ КЛАС

РЕГІОНАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ З РОБОТОТЕХНІКИ FIRST LEGO LEAGUE НА ЧЕРКАЩИНІ

З метою впровадження наукових розробок, спрямованих на розвиток в учнівської молоді інтересу до науково-технічної творчості, техніки та високих технологій, підготовки підростаючого покоління до життя у високотехнологічному конкурентному світі **17 лютого 2018 року** на базі Черкаської гімназії № 9 ім. О. М. Луценка Черкаської міської ради відбувся **Черкаський регіональний фестиваль з робототехніки**.

Учасниками регіонального фестивалю стали близько **500 учнів**, які представляли **більше як 40 команд** загальноосвітніх навчальних закладів Черкаської області, а саме:

1. Гельмязівська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської районної ради.
2. Жашківська спеціалізована школа №1 з поглибленим вивченням окремих предметів Жашківської районної ради.
3. Золотоніська гімназія ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.
4. Золотоніська спеціалізована школа № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.
5. Катеринопільський ліцей Катеринопільської районної ради.
6. Коробівський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад" Золотоніської районної ради.
7. Корсунь-Шевченківська гімназія Корсунь-Шевченківської районної ради.
8. Опорний заклад загальної середньої освіти "Монастирищенська спеціалізована школа I-III ступенів № 5" Монастирищенської районної ради.
9. Пальмірська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської районної ради.
10. Перша міська гімназія Черкаської міської ради.
11. Сигнаївський навчально-виховний комплекс "Дошкільний навчальний заклад загальноосвітня школа I-III ступенів" Шполянської районної ради.
12. Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів №7 Смілянської міської ради.
13. Степанецька спеціалізована школа I-III ступенів Канівської районної ради.
14. Тальнівський навчально-виховний комплекс "загальноосвітня школа I-III ступенів №1-гімназія" Тальнівської міської ради Тальнівського району.
15. Тальнівська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 Тальнівської міської ради.
16. Червонослобідська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 Черкаської районної ради.
17. Черкаська гімназія №9 ім. О.М.Луценка Черкаської міської ради.

18. Черкаська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ступенів Черкаської обласної ради.

19. Чигиринська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 ім. Б. Хмельницького Чигиринської районної ради.

20. Шполянський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів №2-ліцей" Шполянської районної ради.

21. Родниківська загальноосвітня школа I-III ступенів імені Т.Г.Шевченка Уманської районної ради.

Організаторами заходу виступили обласна влада, управління освіти і науки та Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, компанія "Пролего".

Участь у відкритті фестивалю взяли голова Черкаської облдержадміністрації **Юрій Ткаченко**, начальник управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації **Валерій Данилевський**, заступник начальника управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації **Оксана Сімушина**, заступник міського голови м. Черкас **Igor Волошин**, ректор КНЗ "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради" **Наталія Чепурна**, ректор Черкаського державного технологічного університету **Олег Григор**, голови районних державних адміністрацій, директор компанії "Інноваційні освітні рішення" **Оксана Стоєцька**.

Голова Черкаської ОДА **Юрій Ткаченко** зазначив, що "Цьому проекту вже три роки, і ми бачимо результати. Найголовніший - це та кількість дітей, яких об'єднує робототехніка довкола нових знань і умінь. Ми хотіли зацікавити їх до навчання - і нам це вдається. Навіть цей фестиваль уже зібрав утричі більше школярів, аніж минулого року. Маємо прогрес, про який можна було тільки мріяти на старті "пілоти". Усе це - колосальний досвід для школярів, враховуючи, що робототехніка - це професія майбутнього. І, що важливо, - тут діти не лише з міст, а й із сіл. Бо ми охоплюємо проектом школи по всій області".

Ректор Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників **Наталія Чепурна** відзначила: "Ми проводимо регіональний фестиваль з робототехніки вже другий рік. На Черкащині набори "Лего" на сьогодні мають 24 школи, практично всі вони беруть участь у регіональному турнірі. Якщо порівнювати з минулим роком, то кількість учасників збільшилася в рази. У 2017 році ми мали 9 команд і 100 школярів на турнірі, цього ж разу - вже 22 команди і 350 учасників. Упевнена, що кількість шкіл із наборами та учасників турніру лише

зростатиме з кожним роком. Варто зауважити, що змагання FIRST LEGO League не просто дозволяють конструювати та програмувати робота, але й проявляти командний дух, комунікувати школярам між собою і вирішувати глобальні проблеми людства.

Упродовж дня учасники чемпіонату демонстрували вміння своїх роботів виконувати місії на спеціальному полі, набираючи за це бали, захищали "Дизайн робота", представляли суддям. Проект з теми "Вода", демонстрували командні вміння та розважалися на піт-зонах.

У рамках фестивалю відбувся і FLL Junior, де учні початкової школи презентували власний проект на тему "Вода і людина" та розповідали, які існують проблеми в цьому напрямку і як з ними можна боротися. Змагалися учасники та їхні роботи також в сумо та слалом. Крім того, цього року запровадили розважальний напрямок фестивалю - "FLL шукає таланти!", під час якого всі охочі команди демонстрували свої таланти.

Перед початком **змагань** гості ознайомилися з підготовкою дітей до **змагань** та поспілкувалися з ними про їхні досягнення у вивченні робототехніки.

Також, з **нагоди** свята Масниці, всі охочі мали **нагоду** скуштувати смачні млинці з різними начинками.

На фестивалі на учасників чекали такі види змагань:

- **Гра роботів.** Під час проведення гри діти представляють запрограмованого автономного робота на базі LEGO®MINDSTORMS®, який зароблятиме бали, виконуючи певні місії.

- **Дизайн робота.** Офіційна презентація Дизайну робота у день змагань.

- **Основні цінності,** про які учасники дізнаються під час гри - це те, що дружнє змагання та спільні досягнення взаємопов'язані, а допомога одне одному - підґрунтя командної роботи.

- **Проект.** Кожного року команди готують проект з нової теми, оголошеної FIRST Lego League. Темою цього річного сезону є тема "Вода і людина". Тому, FLL - це не лише конструювання та змагання роботів. Проект дає можливість команді відчувати себе науковцями, винахідниками та інженерами.

- **СУМО** (Автономні роботи), СУМО (Роботи, керовані дистанційно) та СЛАЛОМ.

- **FLL JUNIOR.** Фестиваль для учнів початкової школи, де вони представляють своє дослідження з теми сезону "Пригоди води", що надихає дітей 6-10 років вивчати науку, технологію, математику, а також долучатись до вирішення актуальних світових завдань.

У рамках фестивалю було проведено відбірковий турнір **FIRST LEGO League**, за результатами якого 10 команд пройшли до Всеукраїнського чемпіонату, який відбудеться у квітні у м. Києві, а саме:

- **BrainsOn**, Черкаська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ступенів Черкаської обласної ради, тренери Максим Гриб та Ліна Бондаренко.

- **ROBOTRONIKS**, Гельмязівська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської районної ради, тренери Олександр Міц та Ірина Твердюк.

- **Kiborgs.UA**, Черкаська гімназія №9 ім.О.М.Луценка, тренери Микола Цимбал та Андрій Стецюк.

- **ZOLOWIZARDS**, Золотоніська гімназія ім. С.Д.Скляренка, тренер Сергій Різник.

- **BestBoysBand**, Черкаська гімназія №9 ім.О.М.Луценка, тренери Катерина Волкова та Сергій Іванченко.

- **Palmira Alfa-EXTRIM!**, Пальмірська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської районної ради, тренери Кир'яченко Л.П та Білан В.В.

- **ELVES**, Коробівський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад" Золотоніської районної ради, тренери Білоїваненко Наталія та Кулініч Богдан.

- **Brain boost**, Катеринопільський ліцей Катеринопільської районної ради, тренер Тараненко Оксана Валеріївна.

- **ECOTEAM**, Опорний заклад загальної середньої освіти "Монастирищенська спеціалізована школа I-III ступенів №5", тренери Анна Семененко та Юлія Васелінга.

- **RoboTest**, Смілянська загальноосвітня школа I-III ступенів №7 Смілянської міської ради, тренер Віталій Криворучко.

Чемпіоном турніру стала команда - BrainsOn Черкаської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I-II ступенів.

У номінації "Основні Цінності"місця розділили:

1. **Kiborgs.UA**, Черкаська гімназія №9 ім.О.М.Луценка, тренери Микола Цимбал та Андрій Стецюк.

2. **Palmira Alfa-EXTRIM!**, Пальмірська ЗОШ, тренери Кир'яченко Л.П та Білан В.В.

У номінації "Дизайн Робота" перемогу вибороли:

1. **ROBOTRONIKS**, Гельмязівська загальноосвітня школа I-III ступенів, тренери Олександр Міц та Ірина Твердюк.

2. **Brain boost**, Катеринопільський ліцей, тренер Тараненко Оксана.

Переможцями у номінації "Проект" стали:

1. **BestBoysBand**, Черкаська гімназія №9 ім.О.М.Луценка, тренери Катерина Волкова та Сергій Іванченко.

2. **ZOLOWIZARDS**, Золотоніська гімназія ім. С.Д.Скляренка, тренер Сергій Різник.

Суддівською відзнакою нагороджено команду **ECOTEAM**, опорний заклад загальної середньої освіти "Монастирищенська спеціалізована школа I-III ступенів № 5", тренери Анна Семененко та Юлія Васелінга.

У номінації "Гра роботів" найвищий бал отримала команда Kiborgs.UA, Черкаська гімназія №9 ім. О.М. Луценка, тренери Микола Цимбал та Андрій Стецюк.

Вітаємо переможців та бажаємо успіхів у Всеукраїнському турнірі!

Інформація від організаторів конкурсу

С.І. Січкарь,

завідувач лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради";

В.П.Архипова,

методист з української мови і літератури лабораторії гуманітарних дисциплін

З ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ УЧНІВСЬКИХ КОНКУРСІВ: МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ КОМПОНЕНТ

Формування конкурентоспроможної творчої цілеспрямованої особистості, сприяння успішній соціалізації - одне із завдань програм нової школи. Особистість, яка має не тільки глибокі знання, високої моральної якості, а й досконало знає мову, володіє писемною культурою є духовно багатою людиною. Перед освітянами постає важливе питання - як спрямувати навчальний процес на розвиток творчих здібностей та пізнавальної активності школярів, що в майбутньому дасть змогу досягти життєвого успіху. Учителю має шляхом дослідження інтелектуальних і творчих здібностей своїх вихованців стимулювати розвиток їхнього таланту. Досягнути цього не завжди легко, утім можливо. Адже головне сьогодні - розуміти, що творча особистість здатна до креативного проектування, висування нових гіпотез, не боїться висловлювати міркування про найскладніші проблеми, відчуває віяння часу, стає відповідальною у прийнятті важливих рішень.

Тому з метою виявлення та підтримки обдарованої молоді, розвитку її інтересів щороку в Україні проводяться учнівські та студентські творчі конкурси. Серед основних завдань Положення про конкурси зазначено такі:

- 1) стимулювання творчого самовдосконалення дітей, учнівської молоді;
- 2) виявлення та розвиток обдарованих учнів і надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у вищих закладах освіти країни;
- 3) формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;
- 4) підвищення інтересу до поглибленого вивчення базових, спеціальних та фахових дисциплін, прищеплення навичок дослідницької роботи.

Змагання якнайкраще презентують творчість, креативність, неповторність учнівської та студентської молоді. Завдання конкурсів спрямовані на формування в учасників ціннісного ставлення до того, що відбувається навколо. Представлені для осмислення теми творів розвивають уяву, емоційне сприйняття. Здатність до фантазування - початковий етап у розвитку креативності, що є запорукою подальшої успішної соціалізації, здатності до розв'язання непростих життєвих питань. Учнім старших класів та студентам запропоновано теми, які дають можливість поміркувати над проблемами сучасності, проявляти соціальну активність, засвідчувати громадянську позицію, розвивати екологічне мислення, морально-етичну відповідальність, толерантність, повагу до інших та здатність до творчого мислення. Щороку запропоновані завдання за змістом пов'язані з

духовними цінностями українського народу, спрямовані на формування почуття патріотизму, оптимізму й віри в щасливе майбутнє України. Теми творів сформульовані таким чином, щоб конкурсанти врахували жанрові та стильові особливості творчої роботи. Однак найголовніше - виявити майбутніх майстрів слова, журналістів, креативно мислячих, грамотних знавців рідної мови й літератури. Саме такі особистості, поєднавши свій талант із працелюбністю і наполегливістю, мають шанс бути лідером.

Рідна мова - це невичерпне джерело мудрості, і лише той, хто намагається сягнути його глибин, зможе досягнути успіху в житті.

Із метою піднесення престижу української мови та літератури у молодого покоління, підвищення рівня загальної мовної культури, виховання в учнівської молоді почуття гордості за свій народ, любові до рідного краю, вшанування Великого Кобзаря 25 листопада 2017 року в комунальному навчальному закладі "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради" відбувся III етап VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Традиційно захід зібрав творчо обдаровану молодь, шанувальників Кобзарєвого слова і традицій свого народу - 70 учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів області.

Розроблені завдання III етапу конкурсу сприяли розкриттю мовних знань, практичних навичок, творчих здібностей та пізнавальної активності учнів. Тематика завдань була пов'язана з особистістю Т.Г. Шевченка, його творчістю й долею, а також спрямована на духовні цінності, сімейні традиції, любов до рідного краю, бережливе ставлення до природи.

Члени журі відзначили, що учнівські роботи вирізняються глибоким змістом, досконалою формою, самостійністю висновків, активною життєвою позицією і неабиякою креативністю.

Радимо звернути увагу на орієнтовні завдання III етапу VIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

11 клас

Відомий шевченкознавець Василь Пахаренко, аналізуючи творчість великого Поета, пише: "Живучи в тоталітарну епоху, зазнаючи на собі найжорстокішу несправедливість світу, Шевченко, попри все, ясно бачить небезпеку засудженого Спасителем варварського закону "Око за око, зуб за зуб". На думку науковця, Шевченко бачить шлях виходу із кола зла завдяки дотриманню людиною трьох

настійних вимог: 1) молитися; 2) чинити опір духовний; 3) чинити опір фізичний. Ці вимоги між собою переплетені, тому заперечення бодай однієї з них штовхає людину, націю до неминучої катастрофи - бо ж не можна відповідати злом на зло.

I. У творі-роздумі висловіть власне бачення природи зла в сучасному світі людей та шляхів його подолання. Поясніть, як ви розумієте Шевченкові вимоги боротьби зі злом, ілюструючи прикладами з творів поета.

II. Уведіть у текст:

- а) складне речення з різними видами зв'язку;
- б) два безособові речення;
- в) оксиморон, порівняння;
- г) дві цитати з відомих вам творів Т. Шевченка.

10 клас

I. Створіть публічний виступ за теми: "Людина існує лише в роді, для роду і через рід". Розкрийте філософський зміст цієї фрази. Дайте відповідь на питання: "Які втрачені українцями родинні цінності пов'язані із сучасною проблемою винищення роду, родинних трагедій?" Запропонуйте власний рецепт порятунку української сім'ї, родини, нації.

II. Уведіть у текст:

- а) одне складнопідрядне речення з підрядним з'ясувальним;
- б) одне речення з однорідними присудками, вираженими дієсловами наказового способу;
- в) два неоднорідні означення;
- г) дві цитати із творчості Тараса Шевченка, що ілюструють пошук утраченого родинного раю.

9 клас

I. Напишіть твір, висловивши власну позицію щодо особливостей національного характеру українців (на матеріалі літературного доробку Т. Шевченка).

II. Уведіть у текст:

- а) два складнопідрядні речення;
- б) два речення зі вставними словами;
- в) два неоднорідні означення;
- г) дві цитати.

8 клас

Грузинський поет А. Церетелі писав: "Із його (Шевченкових) слів я вперше зрозумів, як треба любити батьківщину і свій народ".

I. Напишіть твір-роздум, висловивши власну позицію щодо міркувань А. Церетелі.

II. Уведіть у текст:

- а) два порядкові числівники;
- б) два антоніми;
- в) одне речення з однорідними присудками, вираженими дієсловами умовного способу;
- г) одну цитату.

7 клас

В одній зі своїх поезій Т. Шевченко пише:

Реве, свище завірюха.

По лісу завило;

Як те море, біле поле

Снігом покотилось...

I. Напишіть твір-акварель*.

*Акварель (фр. aquarelle, від. лат. aqua - вода) - короткі, фрагментовані літературні твори, асоційовані з малярством, коли безпосереднє враження передається в тонких пластично-зорових образах.

II. Уведіть у текст:

- а) два прикметники-синоніми;
- б) два вставні слова;
- в) один крилатий вислів, до складу якого входить дієслово;
- г) одну цитату.

6 клас

I. Напишіть твір-образок "Заплакані зорі Тарасового дитинства"

II. Уведіть у текст:

- а) два застарілі слова;
- б) одне речення з однорідними членами;
- в) два прислів'я;
- г) одну цитату.

5 клас

В одній зі своїх поезій Т. Шевченко пише:

А верби геть понад ставом

Тихесенько собі купають

Зелені віти...

I. Напишіть казку-етюд, узявши за основу слова Т. Шевченка.

II. Уведіть у текст:

- а) два фразеологізми;
- б) одне речення з однорідними присудками;
- в) два речення, які складаються з одного слова;
- г) діалог (4 репліки).

Пропонуємо ознайомитися із творами переможців цьогорічного III (обласного) етапу конкурсу ім. Т.Шевченка.

5 клас

Должікова Златослава, учениця Івахнянської загальноосвітньої школи Монастирищенської районної ради.

Учитель: Т.М. Вишнівецька

Ліс... Колись у сиву давнину за царя Гороха в лісі можна було побачити багато фантастичних істот: і Лісовика, і Водяника, і маленьких фей. Але серед них є найчарівніше створіння - Мавка. Ця істота справді незвичайна. Вона одягнена в бузково-зелене вбрання. На голівці у неї яскравий вінок, у якому багато маків, ромашок та барвінку. Усі лісові мешканці обожнювали її.

Якось Мавка, гуляючи лісом, почула прекрасний спів і мелодію. Вона запитала у пташок:

- Хто це так співає, невже у нашій краї з'явилась нова птиця?

- Ні, це якийсь хлопець на кобзі грає і співає, - відповіли пташки.

- А чому така сумна мелодія?

- Ми навіть і гадки не маємо.

Мавка швидко побігла туди, звідки линув спів, і побачила там юнака. Але чомусь він був дуже засмученим. У його пісні вона почула журливу історію про нещасливе кохання. Про те, як він закохався в одну дівчину, але батьки не хотіли, щоб вони були разом. Мавці шкода стало того хлопця. Вона вирішила допомогти йому. Привівши дівчину до лісу, Мавка-чарівниця перетворила закоханих на дві прекрасні верби. Стоять вони поруч, милуються і втішаються, і ніхто тепер не завадить їм бути разом...

7 клас

Звіряка Ірина, учениця Вишнопільської загальноосвітньої школи Тальнівської районної ради

Учитель: С.П. Гончарова

На вулиці гуляє завірюха. Вона реве, свище, завиває. Заметіль усе лютує, лютує. Не затихає. Піднімає вгору високі морські хвилі, бризки летять аж на обличчя. А потім стає спокійною, уже не чіпає моря, але продовжує сипати снігом. Замітає все на своєму шляху. І суху траву, і маленький озерець - нікого і нічого не залишає без уваги. Усіх щедро винагороджує снігом і холодом.

Награвшись із водою, прямує до лісу. Вона стиха прокрадається між дерев і починає співати тужливу пісню. Ходить собі, сумує. Обсипає сніжком верхівки дерев і заспокоюється. Але не надовго. За декілька хвилин знову починає надокучати. Цього разу гне верхівки дерев аж до землі, ламає гілки. Піднімає аж до неба опале листя, реве цей теплий килим, що довгий час ткала осінь для оголених дерев. Навіть найменші звірятка бояться злісної завірюхи і

ховаються у заздалегідь підготовлені нірки. До них заметіль ласкава. Вона припорошує їхні домівки лише зверху, щоб цим малятим було тепліше. А наостанок затихає і відпочиває. Мабуть, утомилася. Після нічної пригоди хуртовина змовкає і лягає спати під першою-ліпшою ялинкою. Але на вулиці досі сніжить. Падає останній цюгорічний сніг.

Світає. Край неба палає... З-за обрію піднімається сонечко. Воно обіймає кожну рожеву хмаринку, що знаходиться поряд. Сонечко тішиться і посміхається усім. Напевно, воно встигло помітити, що накоїла вночі завірюха. Тому дарує ще більше світла, заглядає у кожну шпаринку. Звірятка, які витримали минулу негоду, поволі вилазять зі своїх нірок, умиваються і потягуються назустріч золотому диску. Вони особливо радіють такій благодаті, бо ранньою весною це рідкість.

А тим часом сонячні зайчики опускаються на снігові замети і кучугури. Тепер сніг переливається усіма кольорами веселки. Він виблискує, немов коштовний діамант. І хоч сніжок дуже холодний, але все одно зігріває своєю неповторною красою.

Тим часом сонячні зайчики продовжують подорож і прямують до озера. Вони гріють поверхню своїм теплом. І стається диво! Лід починає танути! Він розходить по поверхнею озера великими скалками, що за деякий час перетворюються на воду.

Грайливі промінці торкаються прозорих бурульок. Обіймають їх і чи то від тепла, чи то від сором'язливості по них починають стікати кришталеві крапельки-сльозинки.

Наостанок сонячні промені повертаються до лісу, аби заспокоїти деревця, що вночі потерпали від негоди. Ялинки, сосни стоять собі тихенько. Невже вони завжди залишаться сумними і похмурими? Та ось снігові шапки повільно спадають, і дерева зігріваються весняним теплом.

Сніг майже зійшов. Весна, ніби вагаючись, оглядає свої прекрасні володіння. Потім дарує землі насіння квітів, рясно вкриває дерева молодими бруньками. На озері більше немає криги. Скрізь панує світло, тепло!

І допоки усі тішаються квітучою весною, приємним теплом і яскравим сонечком, десь далеко хуга-заметіль прямує в холодні краї. Вона іде, але обов'язково повернеться...

11 клас

Зима Аліна, учениця Степанківської загальноосвітньої школи Черкаської районої ради

Учитель: М.Ю. Брик

Коли Господь створив людину, Він назвав її найдосконалішою істотою з-поміж усіх тих, хто жив на мальовничих просторах земної поверхні та існував на безкраїх широтах ясного неба. То ж якщо Бог возвеличив саме нас, землян, то чому ми, схожі за своєю подобою на Всевишнього, живемо на планеті, сповненій гірким плачем та пекельними стражданнями?

Мабуть, відповідь на це запитання потрібно шукати не в законах нашого світу, а в серцях людей, доля яких залежить не тільки від волі Господа, а й від їхніх вчинків.

На мою думку, наша земля могла б стати справжнім раєм, якби кожен із нас, роблячи якийсь вибір, дослухався до голосу тої істини, яку ще при створенні заклав нам у душі Творець, а не до ересі, що її нам нашіптує диявол. На жаль, часто ми

надаємо перевагу гріху через те, що вже й не можемо відрізнити його від чогось святого. Він настільки вкоренився в природу людської особистості, що боротись із ним стає важче з кожним днем. Саме первозданне зло калічить її сутність, його чорні зерна, проростаючи вглиб нашого внутрішнього світу, отруюють душу, цей вічний храм Божої любові, зсередини. У цьому й полягає сенс гріха: змусити найдосконаліше творіння Всевишнього визнати власну нікчемність.

Та, погортавши посірілі сторінки історії людства, ніхто б не наважився сказати, що рід наш - пропащий. Назавжди залишилася пам'ять про тих, хто своєю праведністю змусив зло затремтіти від страху бути переможеним. Це нескорені люди, що у своїй душі плекали рай. Саме вони навчили нашу цивілізацію звертатись до Бога, насолоджуватись дарами вічності та нести істину в собі. Найяскравішим прикладом такого провідника до вершин святості для мене та всього мого народу є Тарас Григорович Шевченко. Він - справжній син нашої Вітчизни, виправдання нації перед Всесвітом за її бездіяльність, духовну нічність та незрілість. Він є основоположником нової української літератури, а отже, - творцем патріотичного духу нащадків Київської Русі та Запорізької Січі. Багато дослідників його творчості звинувачували письменника в атеїзмі, проте вони помилялися. Тарас Шевченко був глибоко віруючою людиною, котра завжди зверталась за порадою до Творця. Можна навіть сказати, що вірші йому диктував сам Бог, подібно до святих апостолів та пророків. А тому й рішення проблем, які сьогодні є нагальними й актуальними для України, слід шукати в його творах.

По-перше, Кобзар постійно закликав свій народ до молитви, що може цілюти глибокі рани, нанесені кривдниками та ворогами українців. По-друге, Тарас Григорович дає нам зрозуміти, що зло треба перемагати добром і ніяк інакше. Духовна протидія гріху - ось наша зброя. Хай же справдяться ці... рядки із "Подражання 11 псалму":

І возвеличимо на диво

І розум наш, і наш язик.

По-третє, твори Шевченка розпалюють вогонь боротьби не тільки за чистоту нашої душі, але й тіла. Змушують рвати кайдани не тільки всередині людської сутності, а й зовні. Мається на увазі, що потрібно йти до того, чим нагородив нас Господь: волею, правом вибору. Недарма нині крилатими є такі рядки:

Страшно впасти у кайдани,

Умирати в неволі,

А ще гірше - спати, спати

І спати на волі.

Отже, пам'ятаймо, що гріх святим не буває. Щоб виправдати любов Божу, кожному із нас необхідно дотримуватись Його заповідей, а щоб країні відстояти право на існування, не треба забувати вказівок її видатних синів та дочок. Тільки тоді стане світло і ясно над нашою планетою. Лиш так світатиме над рідним краєм.

Випробування обласного етапу Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка завершено, але є попереду фінальний етап, тому саме наполеглива праця його учасників зіграє важливу роль у процесі їхнього інтелектуального і творчого злету.

Пам'ятаймо, що вчитель працює на Вічність! Тож бажаємо творчих успіхів і учням, і їхнім наставникам!

О.В. Козаренко,

учитель англійської мови Тальнівського навчально-виховного комплексу "загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1-гімназія" Тальнівської міської ради Тальнівського району Черкаської області

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ОВОЛОДІННЯ ЗМІСТОМ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Комунікативна компетентність проявляється в усіх життєвих сферах та від ступені її сформованості залежить здатність людини адекватно орієнтуватися, поводитися в різних соціальних ситуаціях. Тому головною метою навчання іноземної мови, як зазначається в програмі для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, є формування в учнів комунікативної компетентності, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок.

Запалити іскорку цікавості в очах учнів, зробити навчання посильним і радісним - непросте завдання для кожного учителя. Тому при підготовці до уроку потрібно ретельно продумувати кожен етап уроку, обов'язково враховувати чим сьогоднішній урок відрізнятиметься від вчорашнього.

В залежності від вікових особливостей учнів бажано постійно змінювати форми, методи і прийоми роботи, спрямовувати їх на розвиток не тільки зацікавленості, а і потреби в знаннях з наступною їх реалізацією у житті.

Тому таким важливим є використання саме сучасних засобів, які допоможуть в оволодінні сучасним **змістом комунікативної компетентності**. Засоби навчання є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з ІМ в середніх закладах освіти, тому, підбираючи їх, бажано ретельно слідкувати щоб вони відповідали сучасним досягненням методики навчання іноземних мов і забезпечували реалізацію новітніх технологій навчання іноземної мови.

Наприклад, в початкових класах під час **формування фонетичних навичок школярів** велике значення має правильна артикуляція. Для цього учителю потрібно підібрати цілий ряд спеціальних вправ, щоб домогтися позитивних результатів.

Аби в учнів сформувалося хороша вимова є багато способів. Одним з них є читання українських слів, фраз (прислів'їв, приказок), віршів з англійським укладом. Саме під час читання фраз вчитель зможе здійснити звуковий і слуховий контроль.

На іншому уроці можна застосовувати **метод гри**, адже вона надзвичайно стимулює і напружує розумові і емоційні сили. Ефективність даного методу відома давно. Під час навчання іноземній мові можна використовувати фонетичні ігри для профілактики помилок і ті, які **спрямовані на їх корекцію**:

- Для вироблення правильних артикуляційних навичок доцільно у першому півріччі 5-го класу працювати з дзеркальцями, але це матиме певний ефект лише тоді, коли клас добре усвідомив особливості предмета "іноземна мова" і звик до всього нового, що характеризує роботу над ним. Якщо така психологічна підготовка не завершена, організувати роботу з дзеркальцями важко, бо вони не стільки допоможуть у роботі, скільки відвертатимуть увагу учнів.

- **Читання кожного речення вірша Bird Talk** за вчителем, а потім увесь вірш - самостійно. (Перед читанням слід проконтролювати розуміння учнями змісту вірша.) Вивчити вірш Bird Talk і продекламувати його напам'ять.

- **"Лотерея"**. Учителю готує набір карток з клітинками, у кожній з яких написаний транскрипційний символ. Оскільки у центрі уваги мають бути звуки [з:, р], клітинки заповнені транскрипційними символами, що позначають звуки [з:, р] та інші звуки, з якими їх часто плутають, тобто [s, z, f, v, t, d]. Порядок розташування транскрипційних символів у цих картках має бути різний. Перед грою кожен учень отримує одну картку. У вчителя знаходиться інший набір карток, де кожен транскрипційний символ зображено на окремій картці. У процесі гри вчитель бере по одній картці зі свого набору і вимовляє звук, що відповідає зображеному транскрипційному символу. Учні мають закреслити у своїх картках відповідний транскрипційний символ після того, як вони почують звук. Мета гри - закреслити один, два, три горизонтальні рядки транскрипційних символів. Той, хто першим закреслює один рядок, посідає перше місце, два рядки - друге місце, три рядки - третє місце. (На кожному місці може опинитися декілька переможців).

- **Використання відео курсів**. Вони належать до допоміжних засобів навчання і вимагають використання ТЗН буде дуже доречним в даній ситуації.

Під час використання відеоматеріалів на уроці актуальним є пояснення мовного матеріалу саме устами привабливих героїв (казкових чи реальних) [5, с. 31]. А також, використання відеоматеріалів допомагає вчителю формувати усі чотири види мовленнєвої компетентності: навички говоріння, аудіювання, читання та письма.

Діти повторюють звуки за вчителем чи казковим героєм з екрану монітора [1]. У ході намагати зацікавити учнів, оволодіти їхньою увагою. Але з часом цікавість школярів до даного виду роботи послаблюється і тоді учитель мусить шукати інший підхід.

Цікавою ідеєю після перегляду є пропозиція запропонувати учням початкової ланки самим виступити **в ролі учителя**. "В клас прийшов Незнайко. Він буде вивчати англійську мову". Дітям стало цікаво працювати: адже вони не тільки повторюють звуки, а намагаються навчити Незнайку правильній вимові. Незнайка демонструє дітям транскрипційні знаки, а учні хором називають їх. А щоб перевірити як учні запам'ятали ці знаки, казковий герой починає робити помилки. Якщо звук було вимовлено правильно - діти мовчать, а якщо ні - дружно хлопнуть в долоньки. Активна групова робота сприяє легшому сприйняттю і засвоєнню матеріалу. В навчальному процесі під час гри учень не пасивно сприймає матеріал, а активно діє. **А головне** - створене належне мовне середовище під контролем учителя.

Розвивати комунікативну компетенцію, образне мислення, уяву, фантазію, пробуджувати творчість учня можуть письмові завдання, які доцільно використовувати **під час роботи з казкою**. Учителю вибирає з художнього тексту проблемні питання, крилаті вислови, теми для філософських роздумів, які доречно запропонувати учням для інтелектуального розвитку. Учневі можна надати можливість виступити в ролі головного героя твору і дати свою оцінку подіям, зображеним у ньому, або написати листа автору книги, даючи критичний огляд його твору. Важливо дібрати тему так, щоб вона відбивала не тільки необхідність застосування раніше набутих знань, а й

змушувала критично мислити, зіставляти події й факти, прогнозувати можливі результати. Зміст таких завдань викликає зацікавленість вивченням іноземної мови.

Практичний досвід багатьох педагогів свідчить про те, що на сучасному етапі найважливішим моментом у розвитку будь-якого виду мовленнєвої діяльності, і усного мовлення зокрема, є використання автентичних текстів, як друкованих, так і аудитивних, з оригінальних навчальних посібників. Великі можливості закладені у змісті навчального матеріалу, який пропонують різні автентичні джерела: твори англійської та американської літератури, періодика, підручники Longman, Oxford University Press, Express Publishing, Macmillan тощо.

Під час відбору тексту слід урахувати вікові особливості та інтереси учнів, уникати знайомих відомостей, аби не знизити його інформативність, а отже, і пізнавальну активність дитини. Автентичні тексти мають містити фактичний матеріал, цікавий для дитини, який би задовольняв її інтереси.

На сьогоднішній день в школі підручник теж являється засобом навчання і є головним навчальним посібником. У ньому міститься методично організований мовний та мовленнєвий матеріал, вправи для оволодіння цим матеріалом у різних видах мовленнєвої діяльності, граматичний довідковий матеріал, додаток з піснями, віршами, словничком.

При реалізації іншомовної комунікативної компетенції активно використовується такий нетехнічний засіб навчання як робота на файлах. Як проводиться така робота? Перед учнями на столах лежать файли з маркерами і ганчірками. Учителю задає запитання, а учні пишуть відповідь маркером на файлі і демонструють написане, піднявши файл. Цю роботу зручно проводити тоді, коли потрібно дати чітку конкретну відповідь, наприклад назву певного предмета. При цьому в цікавій формі розвиваються навички письма. Наприклад, показ картинок із зображенням на ній предметом шкільного вжитку. Учні повинні сказати, що це за предмет і написати його назву - відповідь на файлі.

Коли вчитель заходить до класу, то головною метою на уроці є не тільки розвиток здібностей учнів, а надання дитині впевненості у тому, що вона досягне успіху, навчити її вчитися, формувати вміння застосовувати набуті знання й отримувати насолоду від процесу учіння.

В ідеалі всі засоби мають бути представлені в навчально - **методичному комплексі (НМК)**, за яким проводиться навчання іноземної мови у даному класі середнього навчального закладу. Сьогодні ми маємо такий НМК в 1 та 2 класах у всій повноті його компонентів: підручника, книжки для вчителя, аудіо- та відеодисків, таблиць, демонстраційного матеріалу та робочого зошита для учнів на друкованій основі. І це значно полегшує нам підготовку до уроків. Адже, враховуючи те, що молодшим школярам досить важко зосереджуватись тривалий час на одному виді роботи, ми потребуємо сильного подразника для привернення їхньої уваги. "Золотим правилом" для мене є положення про те, що урок іноземної мови обов'язково має бути оснащений наочністю. Тому визначальною умовою привернення уваги є широке застосування ілюстрацій, їх яскравість та образність, різноманітність засобів навчання, що впливають на мимовільну та вторинну увагу, особливо через яскраве зорове уяочення. Саме такі засоби слід вважати цілком адекватними цілям і завданням оволодіння змістом іншомовної комунікативної компетентності.

Досить актуальним при розвитку всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності є застосування інформаційних технологій.

Подихом свіжого вітру ввірвалась в процес донесення інформації до учня з метою оволодіння змістом іншомовної комунікативної компетентності **інтерактивна дошка**. Вона як периферійний пристрій комп'ютера, має великий інтерактивний дисплей, який

підключається до нього і проектора. Вона стала великою підмогою для вчителя. Інтерактивна дошка забезпечує використання додаткового програмного забезпечення та інших мультимедійних ресурсів. Вона дозволяє піднести учням інформацію, використовуючи широкий діапазон засобів візуалізації (карти, таблиці, схеми, діаграми, фотографії та інше). Вчителі можуть це зробити захоплюючими і динамічними способом, адже дошка дає унікальну можливість моделювати абстрактні ідеї і поняття, не торкаючись до комп'ютера, змінити модель, перенести об'єкт в інше місце екрану або встановити нові зв'язки між об'єктами. Все це робиться в режимі реального часу. Зручним у роботі є **структурування за темами**. Вставивши малюнки в певний фон, можна на матеріалі картинок організувати мовну ситуацію, що сприяє розвитку зв'язного мовлення. При роботі з картинками можна не тільки вводити нові лексичні одиниці, але й навчати постановці питання, складання висловлювання, організації діалогу. Інтерактивна дошка стала центром уваги для всього класу. З її появою поліпшується темп уроку. Учителю має можливість зробити процес навчання значно більш наочним, інтерактивним і організованим. А діти у свою чергу виконують завдання, керуючи комп'ютером безпосередньо з дошки без допомоги миші та клавіатури. Окрім того, сучасні школярі, у яких вдома зазвичай є комп'ютери з численними іграми і телевізори з агресивним відеорядом, звикають подібним чином сприймати навколишню дійсність. Можливості ж інтерактивної дошки дозволяють переключити школярів на розуміння того, що відео та ігрові програми успішно використовуються для навчання, сприяючи розвитку творчої активності, захопленню предметом, створення найкращих умов для оволодіння змістом іншомовної комунікативної компетентності.

З цього випливає, що сучасні засоби навчання іноземної мови мають важливе значення для забезпечення повноцінної та ефективної організації навчальної роботи учнів на уроці з метою оволодіння змістом комунікативної компетентності. Система роботи з розвитку комунікативної компетенції учнів на уроках іноземної мови найбільш доречно й виправдана, оскільки спрямована на самого учня, свідоме й міцне засвоєння ним необхідних знань і навичок, які школяр може використовувати в реальних життєвих ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. - 1985. - № 2. - С. 17-24.
2. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах/ С.Ю. Ніколаєва- Київ: Ленвіт, 2002. - 328 с.
3. Політикіна Н.І. Використання автентичних текстів під час навчання усного мовлення / Н.І. Політикіна // Англійська мова та література. -2007. - №7 (161). - С. 12-14.
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2-12 класи. - Київ: Перун, 2005.-208 с.
5. Федоренко Ю. П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Ю. П. Федоренко. - Полтава, 2005. - 212 с.
6. Формування фонетичних навичок у молодших школярів на уроці англійської мови на початковому етапі навчання [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://bukvar.su/pedagogika/100518-Formirovanie-foneticheskikh-navykov-u-mladshih-shkol-nikov-na-uroke-angliyskogo-yazyka-na-nachal-nom-etape-obucheniya.html>

Т.К. Босецька,

учитель хімії Костянтинівської спеціалізованої школи I-III ступенів
Смілянської районної ради;

Т.П. Морозова,

учитель хімії Балаклеївської спеціалізованої школи I-III ступенів №1
імені Є. Гуглі Смілянської районної ради

РОЗВИТОК БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІЗ ХІМІЇ

МЕТОДИЧНИЙ МАТЕРІАЛ НА ДОПОМОГУ УЧИТЕЛЮ

Сьогоднішня школа - це завтрашнє суспільство. Тому сьогодні, як ніколи раніше, перед школою постає проблема виховання свідомої людини з достатньо сформованими компетентностями, які дають їй змогу успішно виконувати будь-які життєві та соціальні ролі.

Розв'язування компетентнісних експериментальних задач показує учням практичне значення засвоєного матеріалу.

У роботі подані різнорівневі компетентнісні задачі до уроків "Хімія" у 7-9 класах за новим Державним стандартом загальної освіти, які допоможуть учителю доповнити уроки, сприятимуть формуванню ключових компетентностей хімічних знань школярів, збагаченню їхнього світогляду, духовного світу, розвитку творчих здібностей та креативного мислення.

ПРИКЛАДИ ЗАДАЧ

1. Наберіть в одну склянку чистої питної води, а в іншу - брудну воду з калюжі. Додайте у кожен склянку декілька крапель рожевого розчину калій перманганату (марганцівку). Спостерігайте: у питній воді колір залишиться рожевим, а в брудній забарвлення зникне. В останньому випадку відбувся процес окиснення-відновлення.

Завдання:

1. Коли необхідно проводити такий дослід, і які речовини він допоможе виявити?

2. Які реакції називаються окисно-відновними?

3. Окисником чи відновником виступає калій перманганат у даному випадку?

2. Візьміть дві пробірки. Насипте в них у рівних кількостях соди і лимонної кислоти. Потім в одну з пробірок налейте воду, а в іншу - ні.

Завдання:

1. Опишіть спостереження і поясніть причину змін у пробірках.

2. Напишіть в молекулярному та йонному вигляді рівняння реакцій.

3. У дитинстві всі полюбили малювати на запітнілому склі... Спробуйте вигравіювати напис або малюнок на склі. Для цього потрібно залити поверхню скла розплавленим парафіном. Потім гостро заточеним олівцем без сильного натиску нанесіть малюнок або напис на парафін. По цих лініях препарувальною голкою або гострою паличкою зніміть шар парафіну зі скла. Скло обережно змочіть фторидною кислотою. Через декілька хвилин акуратно змийте її водою і видаліть весь парафін. На склі залишається витравлений напис або малюнок. Цим способом можна наносити будь-які малюнки на скло. (Замість даної кислоти можна використовувати суміш сульфатної кислоти і кальцію фториду, але

в цьому випадку дослід проходитиме удвічі довше.)

Завдання:

1. Укажіть, в якого з елементів групи галогенів величина електронегативності має найбільше значення? Поясніть на основі будови атома.

2. Запишіть, з допомогою електронних рівнянь, процеси утворення з атомів таких сполук: CaBr_2 , AlCl_3 , SiF_4 , F_2O .

3. Обчисліть об'єм фтороводню, який можна добути, подіявши сірчаною кислотою на 0,5 моль кальцій фториду.

4. Під час виконання лабораторної роботи, учень порушив правила техніки безпеки: на столі розлив рідину, метилоранж забарвився цією рідиною у жовтий колір.

Завдання:

1. Укажіть дану рідину:

- а) вода;
- б) розчин хлоридної кислоти;
- в) розчин натрій хлориду;
- г) розчин натрій гідроксиду.

2. Напишіть реакцію нейтралізації даної речовини.

3. Обчисліть і вкажіть масу солі, яка утвориться під час взаємодії натрій гідроксиду та хлоридної кислоти, одержаної у результаті розчинення у воді хлороводню, об'єм якого становить 4,48 л (н.у.)

5. Вам дали листок з невидимим написом і запропонували змочити його розчином лакмусу. Спостерігається поява напису рожевого кольору.

Завдання:

1. Укажіть рідину, якою був зроблений напис:

- а) вода;
- б) розчин хлоридної кислоти;
- в) розчин натрій хлориду;
- г) розчин натрій гідроксиду.

2. Напишіть реакцію нейтралізації даної речовини.

3. На суміш залізних і срібних ошук масою 10 г поділяли розчином вище вказаної речовини. При цьому почав виділятися газ. Через деякий час виділення газу припинилося. Об'єм отриманого газу дорівнював 2,24 л за н.у. Обчисліть масу заліза і срібла у вихідній суміші.

6. Для проведення досліду використовують два циліндри: один наповнений хлором, а другий - киснем. Дві тонкі спіралі із мідного дроту нагрівають до червоного кольору. Одну спіраль опускають у циліндр з хлором, а іншу з киснем.

Завдання:

1. Спрогнозуйте результати досліду і зробіть висновки про хімічну активність газів, на основі інтенсивності горіння спіралей.

2. Напишіть рівняння відповідних реакцій, охарактеризуйте їх.

3. Обчисліть, чи вистачить 10 моль хлору, щоб перетворити 140 грам заліза в Ферум (III) хлорид.

7. Візьміть три склянки з водою і додайте до кожної з них 1-2 кристалики солей: у першу - кухонної солі, у другу - марганцівку, у третю - мідного купоросу.

Завдання:

1. Запишіть ваші спостереження.
2. Як називаються процеси, що ви побачили?
3. Коли можна вважати, що розчин готовий?
4. Напишіть хімічні формули, хімічні назви сполук і кольори отриманих розчинів.
8. Налийте в маленьку каструльку склянку води й доведіть її до кипіння. Окремо в стакан налейте три столові ложки холодної води й розмішайте в ній пів-чайної ложки крохмалю. Додайте цю суміш у киплячу воду, перемішайте й остудіть, перелийте в стакан.

Завдання:

1. Як називається в побуті колоїдний розчин, що ви отримали?
2. Для чого цей розчин використовують?
3. З допомогою якої простої хімічної реакції можна довести, що у вас розчин крохмалю?
9. Візьміть дві маленькі пляшки від соків, чи мінеральної води, помийте їх і заповніть перевареною водою до середини. В одну додайте пучку прального порошку або декілька краплин шампуню. У кожну пляшку налейте по одній чайній ложці олії, закрийте пробкою і добре збовтайте.

Завдання:

1. Опишіть свої спостереження.
2. На основі досліду дайте відповідь: що таке емульсія?
3. Чи належить емульсія до розчинів?
4. В якій пляшці емульсія руйнується швидше? Як ви гадаєте, чому?

(Підказка: пральний порошок містить поверхнево-активні речовини (ПАР), які стабілізують емульсію. Їх називають "емульгатори")

10. Незнайко запросив своїх друзів на кухню і почав експериментувати. Приготував три склянки. У першу склянку всипав 1 чайну ложку лимонної кислоти, потім долив води і обережно перемішав розчин. У другу склянку налив кефіру. У третю - сік квашеної капусти. Потім у всі склянки насипав по 1 чайній ложці харчової соди. Вміст посудин обережно перемішав. Друзі Незнайки були в захваті.

Завдання:

1. Проробіть запропоновані досліди.
2. Що так здивувало друзів Незнайка?
3. Поясніть, чи буде спостерігатися подібний ефект, якщо до лимонної кислоти не добавляти води.
11. Допоможіть Незнайкові приготувати розчин кухонної солі, щоб заквасити огірки.

Завдання:

Визначте масу солі і об'єм води, що необхідний для приготування 1000 г 9%-го розчину солі.

12. З давніх-давен людей приваблює коштовне каміння. Сьогодні ви маєте можливість їх створити. У 50 мл окропу розчиніть дві столові ложки кухонної солі, таку саму кількість цукру та невелику кількість харчового барвника. Занурте у цей гарячий розчин фігурку, вирізану з ватману, і чекайте, доки розчин охолоне до кімнатної температури. Фігурка вкриється безбарвними кристалами, які переливатимуться в променях

світла. Щоб вони не осипалися, можна побризкати фігурку лаком для волосся.

Завдання:

1. Посніть, який розчин ви приготували: насичений, ненасичений, пересичений, концентрований чи розбавлений.
 2. Як називається процес утворення кристалів на поверхні фігурки?
 3. Чому для розчинення солі та цукру треба брати окріп?
 4. Чому треба занурювати фігурку в дуже гарячий розчин і давати поступово охолонути?
 13. Під час екскурсії в ліс у вас закінчилися запаси питної води. Поруч була річка, проте вода в ній брудна: плаває листя, травинки, комахи. Чи зможете ви з цієї води отримати чисту воду, придатну для пиття?
- Виберіть правильну відповідь:
- а) прибрати сміття і пити сиру воду;
 - б) залишити сміття і прокип'ятити;
 - в) профільтрувати і прокип'ятити;
 - г) профільтрувати і додати на 1 л води 2-3 краплі перманганату калію;
 - д) профільтрувати і додати на 1 л води 2-3 краплі йоду.

14. У колбу налейте розчин барій гідроксиду, в який опустіть вугільні електроди і з'єднайте з електричною лампочкою та джерелами струму. Спостерігайте яскраве горіння лампочки. Із бюретки по краплинах додайте розчин сульфатної кислоти. По мірі додавання кислоти лампочка світитися буде дедалі слабше.

Завдання:

1. Чому будуть спостерігатися такі зміни, при подальшому додаванні кислоти.
2. Чи будуть спостерігатися такі самі явища, якщо сульфатну кислоту замінити хлоридною кислотою? Чому?
3. Відповіді ілюструйте рівняннями реакцій в молекулярній та йонній формах.
15. Новорічні свята супроводжуються яскравими дійствами і феєрверками. Виконайте дослід, дотримуючись правил техніки безпеки. Візьміть фарфорову чашку, заповніть її на 3/4 снігом, покладіть 1- 2 шматочки кальцію карбиду CaC_2 , зверху засипте снігом та обережно піднесіть запалений сірник. Сніг спалахує і горить полум'ям, що сильно коптить.

Завдання:

1. Поясніть ефект досліду.
2. Напишіть рівняння реакцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березан О.В. Органічна хімія / О.В. Березан. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. - 208с.
2. Березан О.В. Хімія / О.В. Березан. - Тестові завдання для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. - 272с.
3. Буринська Н.М., Величко П.П. Хімія. 9. Підручник для загальноосвіт. навч. закладів / Буринська Н.М., Величко, П.П. - Київ: Ірпінськ: Перун, 2009. - 232с.
4. Василюк Н.Д. Цікава хімія / Н.Д. Василюк. - Київ: Рад. Школа, 1989. - 188 с.
5. Гречин О.П. Реалізація міжпредметних зв'язків при вивченні хімії / О.П. Гречин. - Харків: Основа, 2013. - 128с.
6. Малахова Н.М. Пізнавальні завдання з хімії. 7-9 класи / Н.М. Малахова. - Харків: Основа, 2011. - 111с.
8. Триполко О.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках хімії / О.В. Триполко. - Харків: Основа, 2011. - 112с.

Л. М. Шендрик,

викладач математики та інформатики Золотоніського технікуму ветеринарної медицини Білоцерківського національного аграрного університету

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Постійний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) приводить до того, що сучасному педагогу вже не достатньо мати професійні базові знання, які ґрунтуються на використанні традиційних відпрацьованих технологій і методик навчання. На даний час необхідно вміти і широко використовувати можливості Інтернету для професійної діяльності, бути обізнаним в педагогічних мережних співтовариствах, розумітися в інноваційних педагогічних технологіях дистанційного навчання, уміти навчати свого предмета з допомогою різних засобів комунікації і співпраці.

У силу стрімкого розвитку цифрових технологій сучасні учні, зазвичай, щоденно користуються мобільними телефонами, планшетами та іншими гаджетами, проводячи багато часу для того, щоб поспілкуватися у соціальних мережах або пограти в ігри, хоча можливості у використанні даних сучасних засобів набагато ширші. Саме тому перед вчителями постає завдання - забезпечити навчально-виховний процес якісними електронними засобами навчання, які призначені не лише для комп'ютерів, а й для інших сучасних пристроїв, які можна було б використовувати під час уроків та при виконанні домашніх завдань. Використання такого навчального середовища, яке було б насичене різноманітними електронними ресурсами, значно підвищує інтерес учнів до навчання в цілому, створює умови для розвитку дитини, а також активізує пізнавальну діяльність школярів.

ІКТ - це широкий спектр цифрових технологій, які використовуються для створення, передачі і розповсюдження інформації, надання послуг, а ІКТ-компетентність учителя математики є невід'ємною частиною його професійної компетентності.

Розрізняють три основні аспекти ІКТ-компетентності учителя математики:

- Розуміння ІКТ як основи нової технічної програми в освіті, спрямованої на розвиток умінь і навичок учнів як суб'єктів інформаційного простору, здатних для досягнення нових знань, які вміють оперувати масштабом інформації для одержання нового інтелектуального та фахового результату.
- Високий рівень функціональної освіченості вчителя в сфері ІКТ.
- Ефективне, обґрунтоване використання повного спектру інструментів ІКТ в освітній діяльності для вирішення професійних задач.

Реалізація всього вище переліченого можлива за умови використання сучасних **хмарних технологій**.

Хмарні технології (англ. cloud technologies) - це кардинально новий електронний сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби

обробки і зберігання даних. Хмарні технології у педагогічному полі діяльності забезпечують використання сервісів мережі Інтернет як засобу інтерактивного навчання без застосування локального програмного забезпечення. Хмарні технології забезпечують виконання багатьох видів навчальної діяльності, контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів, он-лайн тестування, відкритості освітнього середовища.

Використання хмарних технологій у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів перш за все дозволяє вирішити проблему забезпечення рівного доступу учнів та вчителів до якісних освітніх ресурсів як на уроках, так і у позаурочний час.

Для досягнення вчителями математики мети - постійної підтримки високого рівня ІКТ-компетентності, неодмінно виникає необхідність використання хмарних технологій. У даному середовищі кожному бажаному доступна інформація для її опанування, пізнання і практичного використання в навчальному процесі.

Характеристики сучасного апаратного забезпечення змінюються і удосконалюються практично щодня, і будь-яка школа навряд чи зможе оновлювати свою технічну базу відповідно до мінливих можливостей сучасних комп'ютерів і забезпечувати навчальний процес останніми новинками комп'ютерної техніки.

Така ж ситуація і з використанням програмного забезпечення, що передбачає чималі матеріальні витрати на підтримання інформаційного обслуговування учнів. Як показує досвід розвинутих зарубіжних країн, оптимальним рішенням вищезгаданих проблем є впровадження в навчальний процес "хмарних обчислень".

Ідея хмарних обчислень з'явилася ще в 1960 році, коли Джон Маккарті (американський інформатик, автор терміну "штучний інтелект", основоположник функціонального програмування) висловив припущення, що коли-небудь комп'ютерні обчислення будуть проводитися з допомогою "загальнонародних утиліт". Вважається, що ідеологія хмарних обчислень отримала популярність з 2007 року завдяки швидкому розвитку каналів зв'язку і стрімко зростаючим потребам користувачів.

Під "хмарними обчисленнями" також використовується термін "хмарна обробка даних" - це надання користувачеві комп'ютерних ресурсів у вигляді інтернет-сервісу.

В основі концепції хмарних сервісів лежить ідея перенесення основного навантаження по виробництву, підтримання, оброблення та забезпечення безпеки ресурсів, що використовуються школою, з інформаційної інфраструктури в дата-центри (центри зберігання і обробки даних) виробників мережних сервісів.

Ця ідея добре знайома - послугами хмарного сервісу електронної пошти користуються більшість із нас, адже у багатьох є аккаунти на ukr.net, i.ua, yandex.ua і т. д. Сучасні хмарні сервіси прагнуть довести ідею зовнішнього інтернет-сервісу до абсолюту. І важко не погодитися з тим, що в інтернет-гігантів, таких, як Google або Amazon, набагато більше можливостей щодо зберігання, захисту від вірусів і хакерів і обробці наших даних, ніж у адміністраторів шкільних мереж, та й у нас самих.

Основними перевагами хмарних систем для звичайних користувачів і організацій є:

1. Необмежені обчислювальні потужності - кількість процесорів, оперативної пам'яті і дискового простору в хмарних системах теоретично нічим не обмежений.

2. Користувачам не потрібно самостійно встановлювати і налаштовувати програмні засоби - для доступу до хмарних сервісів і досить звичайного Web-браузера.

3. Користувачам не потрібно купувати дороге обладнання.

4. Економія часу та енергії на виконання деяких завдань, а також в особливих випадках, і площ, займаних обладнанням.

5. Відсутність необхідності навчання - більшість користувачів вже вміють користуватися Web-браузерами та інтернет-сервісами.

6. Більш високий рівень якості обслуговування програмного забезпечення - зазвичай хмарні системи обслуговуються висококваліфікованими професіоналами.

Та поряд з таким рядом очевидних переваг звичайно можна назвати і деякі недоліки хмарних систем, а саме:

- з питань безпеки не всі дані можна довірити сторонньому постачальнику інтернет-послуги не тільки для збереження, але і для обробки;
- далеко не кожний "хмарний" додаток дозволяє зберегти отримані результати в зручному для вас вигляді та на потрібний вам носій даних;
- ризик втрати даних із-за технічного збою у постачальника хмарних послуг;
- велика частина хмарних сервісів не має чітких стандартів. Тому при переході від одного постачальника до іншого та при оновленні провайдером власних хмарних сервісів можуть виникнути проблеми (свобода вибору).

Та навіть, враховуючи всі переваги та недоліки хмарних технологій, поле їх використання в педагогічній діяльності вчителів математики лише зростає з кожним роком.

Прикладом цього слугують :

- електронні щоденники;
- електронні журнали;
- особисті кабінети для учнів і вчителів;
- математичні форуми, де учні можуть здійснювати обмін інформацією;
- різні онлайн - калькулятори для порівняння та перевірки отриманих результатів;
- сервіси 3D моделювання, які доцільно використовувати при вивченні стереометрії;
- інтерактивні математичні довідники;

Кожен вчитель математики в першу чергу має дбати про зацікавленість учнів до свого предмету, про розвиток логічного, абстрактного та нестандартного мислення у школярів, а також розвивати інтелектуальні здібності дітей з метою розвитку логіко-математичного інтелекту.

Логіко-математичний інтелект - це здатність використовувати індуктивний і дедуктивний способи мислення, вирішувати абстрактні проблеми та логічні головоломки, розуміти складні відносини взаємозалежних концепцій, ідей і речей, ставити запитання, експериментувати, підраховувати тощо. Учень, який володіє високим рівнем логіко-математичного інтелекту, володіє навичками класифікувати, прогнозувати, виділяти, формувати наукові гіпотези, а також розуміти причинно-наслідкові зв'язки. Такі навички критичного мислення передбачені майже всіма навчальними програмами. Тому важливу роль відіграють хмарні технології в організації діяльності учня, як в урочний, так і поза урочний час.

Необхідні компоненти для використання хмарних технологій в школі є - це інтернет, комп'ютер (планшет, мобільний телефон, нетбук), браузер, компанія, яка надає послуги хмарних технологій, навички роботи з Інтернет та веб-застосунками.

Види діяльності які підтримуються у хмарі: комунікація, колаборація, кооперація.

Комунікація - це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами.

Колаборація - процес спільної діяльності, наприклад в інтелектуальній сфері, двох і більше осіб або організацій для досягнення спільних цілей, при якому відбувається обмін знаннями, навчання і досягнення згоди. Як правило, цей процес вимагає наявності керівного органу, при цьому форма керівництва може бути і суспільної при співпраці рівноправних членів децентралізованого співтовариства. Вважається, що учасники колаборації можуть отримати більше можливостей досягнення успіху в умовах конкуренції за обмежені ресурси.

Кооперація - (лат. cooperatio) співробітництво, взаємозв'язок людей у процесах їх діяльності.

Як показує досвід розвинених зарубіжних країн, відмінним рішенням вищеписаних проблем є розбудова єдиного інформаційного простору та впровадження у навчально-виховний процес "хмарних технологій". Масштаби впровадження хмарних технологій стрімко зростають. У галузі освіти твориться справжня революція. Тепер, щоб вчитися, вчителю не обов'язково стояти біля дошки. Вчитися можна скрізь: у приміщенні та на відкритій місцевості, під деревом, на борту морського чи повітряного судна. Для цього потрібно лише підключитися до мережі Інтернет. Ми стаємо свідками швидкого впровадження хмарних технологій і сервісів в системі середньої і вищої освіти та розбудови єдиного інформаційного простору. Створення єдиного інформаційного простору забезпечить доступ до цього сервісу усіх шкіл, педагогічних працівників, учнів і навіть батьків, що забезпечить впровадження у навчально-виховний процес та управління "віртуального кабінету".

Віртуальний кабінет - це створене з допомогою хмарних технологій місце для колаборації, комунікації та кооперації вчителів та учнів з метою підвищення якості освіти та розвитку здібностей учнів.

Розглянемо ряд переваг "віртуального кабінету":

1. Це - місце збору різноманітних документів, списків, графіків, таблиць, анкет. У кожного учня формується власне електронне портфоліо.

2. Більшість учнів з задоволенням вчать новим технологіям, розвивають інтелектуальні здібності. Під час використання "віртуального кабінету" відбувається підвищення рівня ІКТ-компетентності як вчителів, так і учнів, які засобами колаборації створюють спільну таблицю або текстовий документ, обговорюють презентації уроків.

3. У школі не вистачає технологій для взаємодії та змістовного спілкування на відстані. Комунікація, колаборація і кооперація формуватиметься у педагогів та учнів не тоді, коли хтось зверху поставить таке завдання, але коли для цього є вдалі технології.

4. Створюються умови для залучення батьків до активної участі у житті своєї дитини та вчасного інформування.

Віртуальний кабінет формується на принципах обов'язкової активної участі - вчителя і учня, які беруть активну участь у використанні віртуального кабінету; ієрархії - чіткого розподілу прав на використання даних у віртуальному кабінеті; відкритого обміну даними - інформація, що стосується навчання математики доступна для всіх учасників навчального процесу; колективного використання даних - кожен учень має доступ до колективного створення та використання документів, які отримує від вчителя або інших учнів або учасників навчально-виховного процесу; авторського права - всі учасники навчально-виховного процесу зобов'язуються дотримуватись законодавства про авторські права; миттєвого зворотнього зв'язку - кожен учень отримує право миттєвого з'єднання з вчителем або з іншим учнем у разі необхідності. Позитивні сторони впровадження "віртуального кабінету" необмежені - це доступ до даних будь-де і будь-коли, доступність і прозорість діяльності учня, швидкість інформування учня і його батьків, збір та зберігання усіх даних в одному місці, середовище для обміну досвідом і навчання учнів, прозорість діяльності вчителя, організація спільної роботи, участі у міських та Міжнародних проектах тощо. "Величезна сила хмари полягає в онлайн-контенті і відкритих ресурсах редагування, більшість з яких надається безкоштовно, одним з таких прикладів може слугувати бібліотека Академії Хана, де вже зараз містяться майже дві з половиною тисячі безкоштовних відеолекцій з усіх предметів - від арифметики до фізики, фінансів та історії. "Безкоштовне онлайн-відео відкриває небажані можливості для будь-якого фахівця в галузі освіти". І треба сказати, що почалося це не сьогодні, і навіть не вчора.

У віртуальному кабінеті використовують такі типи документів:

- спільного використання - презентації, буклети, плакати, фото, відео, аудіо, тести, опорні конспекти, електронні таблиці, міні-підручники, тощо;

- документи-шаблони - документи, що вимагають дотримання єдиної структури, наприклад, шаблони оформлення розв'язання задач, оформлення практичних робіт, робіт МАН, документів проектної діяльності або створених за кейс-технологіями;

- для ознайомлення - різноманітна інформація з навчальної і виховної роботи, наприклад, інформація для учнів щодо організації

тематичних екскурсій, конкурсів, олімпіад, шкільних ВВК, міських та Міжнародних конкурсів тощо;

- для опрацювання ? документи, які вимагають опрацювання або обов'язкового виконання учнями, наприклад, завдання для підготовки до контрольних робіт, зрізів знань, ЗНО тощо;

- для саморозвитку: скарбничка логічних задач, ребусів, завдань для розвитку логічного та критичного мислення учнів.

Технологія використання хмарних сервісів пропонує новаторську альтернативу традиційному шкільному навчанню, створюючи можливості для персонального навчання, інтерактивних занять і колективного викладання. Крім того, мережева хмара дозволяє тим, хто навчається взаємодіяти і вести спільну роботу з надзвичайно широким колом однолітків, не залежно від їх місцезнаходження. І як один з прикладів такої роботи можна навести віртуальні Online екскурсії, що застосовуються мною на уроках інформатики при вивченні тем "Інформаційні технології у навчанні" та "Інформаційні технології персональної та колективної комунікації".

Особливості впровадження "віртуального кабінету": наявність можливостей додаткового навчання щодо роботи у "віртуальному кабінеті", забезпечення методично-дидактичного супроводу учня, посилення контролю щодо виконання і оновлення навчальних матеріалів, наявність швидкісного Інтернету, наявність комп'ютерної техніки, додаткова роз'яснювальна робота з батьками.

Структура віртуального кабінету може включати основні блоки, які відповідають структурі діяльності вчителя математики: "адміністрація", "вчитель", "портфоліо учнів", "документи", "для батьків", "оголошення" тощо.

Застосування хмарних технологій на заняттях математики надають ряд переваг у діяльності вчителя: вчитель має доступ до своїх матеріалів і документів будь-де і будь-коли; з'являється можливість використання відео і аудіо файлів прямо з Інтернету, без додаткового завантаження на комп'ютер; організація спілкування засобами Lync з кафедрами математики вищих навчальних закладів (проведення он-лайн уроків, тренінгів, круглих столів); можливість формувати траєкторії розвитку кожного учня з предмета математика; принципово нові можливості для організації досліджень, проектної діяльності та адаптації навчального матеріалу до реального життя; принципово нові можливості передачі знань: он-лай уроки, вебіари, інтегровані практичні заняття, кооперативні лабораторні роботи, он-лайн комунікація з учнями інших шкіл міста або інших країн.

Світовий досвід впровадження та використання хмарних технологій свідчить про його перспективність використання і у вітчизняній системі освіти. На сьогоднішній день, в україномовному сегменті мережі Інтернет, найбільшою популярністю серед освітян користуються сервіси хмарних обчислень наступних корпорацій: Microsoft, Google та IBM. Саме ці корпорації дозволяють організувати швидке впровадження технологій хмарних обчислень у навчально-виховні процеси освітніх закладів. Microsoft, IBM та Google постійно удосконалюють свої службові сервіси хмарних технологій. Microsoft, для впровадження хмарних технологій у систему навчання, пропонує ряд

інструментів що базуються на спільній взаємодії вчителя та учня (пакет Microsoft Office 365): система електронної пошти, інтерактивні календарі, контакти Outlook Line, веб-додатки та архіви SkyDrive, систему обміну миттєвими повідомленнями Lync Online, мінісайти, тощо. Служба Microsoft Office 365 може підтримувати як персональне використання онлайнових інтерактивних додатків, так і їх корпоративне використання десятками тисяч користувачів.

IBM для впровадження хмарних технологій у систему навчання, пропонує програмне забезпечення IBM Collaboration Solutions. Програмне забезпечення IBM Collaboration Solutions (раніше Lotus) надає своїм користувачам можливість швидкого впровадження у навчально-виховний процес сучасних інноваційних рішень: інтерактивне спілкування (електронна пошта, онлайн-спільноти, колективні сховища знань), спільне використання онлайн-додатків (календар, веб-конференції, спільні документи), мобільність (робота в будь-якому місці за допомогою вибраних портативних пристроїв навіть без постійного підключення до мережі Інтернет).

Google для впровадження хмарних технологій у систему навчання, пропонує сучасний інструмент побудови навчальних порталів - службу Google Apps for Education.

Google Apps - це набір хмарних служб, які допоможуть вчителям і учням продуктивно працювати і спілкуватися, де б вони не знаходилися і якими б пристроями не користувалися. Прості в налаштуванні, використанні та управлінні інструменти:

- Google ArtProject - інтерактивно-представлені популярні музеї світу,
- Google Docs - онлайн-офіс,
- Google Maps - набір карт,
- Google Sites - безкоштовний хостинг, який використовує вікі-технологію,
- Google Translate - перекладач,
- Google Диск - єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними.

Сервіси Google зручні, зрозумілі і доступні у використанні. Вони відрізняються великими обсягами для зберігання інформації і зручними параметрами управління, володіють великою кількістю інструментів для спільної та індивідуальної роботи, безкоштовні, працюють на будь-яких платформах, прості і зрозумілі. Google орієнтовані на мережеву взаємодію людей і для утворення в цьому середовищі важливих можливостей спілкування та співпраці. Вони дозволяють забезпечити високий ступінь диференціації навчання, удосконалити контроль знань, забезпечити позитивну мотивацію навчання, раціонально організувати навчальний процес, підвищити ефективність уроку, формувати навички дослідницької діяльності, забезпечити доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів.

Сервіси Google дозволяють організувати спільну роботу з документами (що важливо в проєктній діяльності), проводити опитування і тестування, організувати електронний документообіг. **Найчастіше використовують такі можливості сервісу GoogleDocs:**

1. В ньому може бути підготовлений реферат, доповідь по якій-небудь темі. На відміну від звичайного друкованого документа в такій реферат

можуть бути вставлені інтерактивні фрагменти, посилання на зовнішні ресурси. Реферат, створений в документі Google, можна опублікувати на сайті, блозі в соціальній мережі або надіслати посилання по електронній пошті. Автор документа може дати дозвіл на коментування або редагування документа іншим користувачам.

2. Презентація - учні готують презентації для свого виступу з обраної теми, а можна створити колективну презентацію з певної теми, де кожен оформляє окремий слайд, відповідаючи на конкретне питання (знаходить його в навчальній літературі та інтернеті).

3. Таблиця - найчастіше використовується для створення кросвордів або для проведення дослідження на уроці, а так само зведеної відомості результатів роботи учнів.

4. Малюнок - виконання перевірочних завдань, зміна готових малюнків у відповідності з завданням. За допомогою цього сервісу можна створювати ілюстрації, схеми, інтерактивні навчальні картки.

З допомогою Google форми можна проводити різноманітні опитування, вікторини, створювати анкети, тести. При створенні форми автоматично створюється таблиця Google, в якій накопичуються результати заповнення форми. Вчителю надається зручна зведена відповідь. Ідеально підходить для домашнього завдання і самостійної роботи на уроці. Як бачимо, хмарні освітні технології є потужним засобом підвищення ефективності навчання шляхом вирішення ряду завдань, таких як збільшення навчального часу без внесення змін у навчальний плани;

якісної зміни контролю над діяльністю учнів; інтенсивного залучення батьків у навчально-виховний процес; підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності всіх учасників освітнього процесу; підвищення мотивації учнів до навчання; забезпечення гнучкості управління навчальним процесом.

Впровадження хмарних технологій різного виду сьогодні активно відбувається в багатьох сферах життя: у медицині, бізнесі, науці, сфері розваг. Однак однією з найважливіших сфер застосування може і має стати освіта. Саме хмарні технології дозволять знанням подолати існуючі бар'єри: географічні, технологічні, соціальні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики / М. Ворон, Ю. Найда / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/1740/>
2. Литвинова С. Г. Методика використання технологій віртуального класу вчителем в організації індивідуального навчання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.10 "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті" / С. Г. Литвинова. - Київ, 2011. - 22 с.
3. Морозов А. Школьники уходят в облака / А. Морозов / [Електронний ресурс]. - http://www.ng.ru/education/2011-09-06/8_shkolniki.html.
4. Облачные вычисления. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274/.
5. Рождественская Л.В. Дневник конференции. 10 шагов информатизации: призрак виртуальной учительской [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://edugalaxy.intel.ru/index.php?automodule=blog&blogid=8&showentry=3664>

В.С. Фай,

викладач математики Черкаського державного бізнес-коледжу

**ПРИКЛАДНІ МАТЕМАТИЧНІ ЗАДАЧІ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ****ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У
ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АЛГЕБРИ І ПОЧАТКІВ АНАЛІЗУ
ТА ГЕОМЕТРІЇ ДЛЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ**

Прикладна спрямованість математики - одна із цілей математичної освіти і основа, на якій опанування учнями математичних знань, вмінь та навичок їх використовувати, відбувається значно ефективніше. Забезпечення прикладної спрямованості сприяє формуванню стійких мотивів до навчання взагалі й до вивчення математики зокрема.

Важливим засобом прикладної спрямованості навчання математики є розв'язування задач економічного змісту. Ці задачі відображають реальні економічні ситуації, а їх розв'язування сприяє не тільки підвищенню математичної підготовки учнів, а й ознайомленню з економічними поняттями і причинно-наслідковими зв'язками між ними, виробленню вмінь будувати та досліджувати математичні моделі економічних ситуацій.

В курсі 11 класу задачі економічного змісту можна використовувати під час вивчення таких тем:

1. «Похідна та її застосування» (в задачах на економічний зміст похідної та на знаходження найбільшого і найменшого значень функції);
2. «Інтеграл та його застосування» (в задачах на економічний зміст визначеного інтеграла);
3. «Об'єми та площі поверхонь геометричних тіл» (в задачах на економічні розрахунки в стереометрії).

Задачі на економічний зміст похідної

В економіці є велика кількість прикладів, у яких інтерпретується поняття похідної. Наприклад, швидкість зростання продуктивності праці, кількості населення, витрат ресурсів, швидкість спрацювання обладнання. Зокрема, **похідна обсягу виробленої продукції V за часом t_0 є продуктивність праці P в момент t_0 , тобто $V'(t_0) = P(t_0)$.** У цьому полягає економічний зміст похідної.

Приклад 1.

Обсяг продукції V майстерні, що виготовляє дитячі іграшки, протягом дня виражається залежністю $V(t) = \frac{5}{6}t^3 + 7\frac{1}{2}t^2 + 50t + 37$, де $t \in [1; 8]$. Визначте продуктивність праці майстерні протягом кожної робочої години.

Розв'язання:

$$P(t) = V'(t) = \frac{5}{6} \cdot 3t^2 + 7\frac{1}{2} \cdot 2t + 50 = 2,5t^2 + 15t + 50.$$

$$P(1) = 67,5; \quad P(2) = 90; \quad P(3) = 117,5; \quad P(4) = 150; \quad P(5) = 187,5; \quad P(6) = 230; \quad P(7) = 277,5; \quad P(8) = 330.$$

Маржиналізм – один з методологічних принципів економіки, який будується на використанні граничних величин в аналізі економічних явищ. Основні категорії маржиналізму (гранична корисність, гранична продуктивність та ін..) використовуються у теоріях попиту, ціни, фірми, ринкової рівноваги. Це розгляд миттєвих змін, тобто змін на одиницю товару.

Розглянемо витрати $C(Q)$, дохід $R(Q)$, прибуток $\Pi(Q)$ виробництва. Кожна з цих величин є певною функцією кількості одиниць Q виробленої та проданої продукції. **Похідні $C'(Q)$, $R'(Q)$, $\Pi'(Q)$ дорівнюють маржинальним витратам (маржинальній вартості), доходу і прибутку відповідно.** У цьому також полягає економічний зміст похідної.

Приклад 2.

Для функції витрат підприємства $C(Q) = 0,001Q^3 - 0,3Q^2 + 40Q + 1000$ знайти маржинальні витрати (маржинальну вартість) як функцію Q та обчислити маржинальні витрати (маржинальну вартість), коли вироблено 50, 100, 150 одиниць продукції.

Розв'язання:

$$C'(Q) = 0,003Q^2 - 0,6Q + 40;$$

$$C'(50) = 17,5; \quad C'(100) = 10; \quad C'(150) = 17,5.$$

Відповідь: 17,5; 10; 17,5.

Приклад 3.

На основі досліджень отримали функцію прибутку від ціни p за одиницю продукції: $\Pi(p) = -50p^2 + 500p$. Яким буде граничний прибуток фірми залежно від ціни для значень $p = 2$; $p = 5$; $p = 10$?

Розв'язання:

Згідно з економічним змістом похідної граничний прибуток буде визначатися похідною $\Pi'(p)$: $\Pi'(p) = -100p + 500$.

Тоді $\Pi'(2) = 300$; $\Pi'(5) = 0$; $\Pi'(10) = -500$.

Отже, при збільшенні ціни одиниці продукції до 5 ($p < 5$) прибуток зростатиме і найбільшим буде при $p = 5$; $\Pi(5) = 1250$. При збільшенні ціни, починаючи з $p = 5$, прибуток фірми зменшуватиметься. Отже, знак мінус у похідній $\Pi'(10)$ вказує, що виробництво стане менш прибутковим порівняно з оптимальним варіантом.

Відповідь: 300; 0; -500.

Завдання для самостійного розв'язання.

1. Функція витрат виробника товару за 1 день має вигляд $C(Q) = \frac{1}{12}Q^3 - \frac{7}{8}Q^2 + \frac{3}{2}Q + 10$, де C вимірюється у 1000 г.о., а Q – у тоннах товару в день. Який можливий максимальний прибуток за 1 день, якщо на ринку – повна конкуренція і ринкова ціна за 1 т дорівнює 6000 г.о.?

2. Дано функцію доходу $R(Q) = -2Q^3 + 74Q^2 + 999Q$. Знайти функцію середнього доходу, функцію маржинального доходу, максимальний дохід.

3. Залежність між витратами виробництва та обсягом продукції, яка випускається, виражається функцією $C(Q) = 50Q - 0,05Q^3$. Знайти середні та маржинальні витрати, якщо обсяг продукції 10 од.

4. Продуктивність праці бригади робітників протягом зміни під час виробництва продукції визначається формулою $P(t) = -2,53t^2 + 24,75t + 111,1$, де $t \in [1; 8]$, t – робочий час. Обчислити (дати характеристику) зростання продуктивності праці бригади, якщо $t = 2$ год, $t = 7$ год. Коли продуктивність праці бригади найвища?

Задачі на знаходження найбільшого та найменшого значень функції

Приклад 4.

Виробник з'ясував, що тижневий прибуток Π фірми залежить від тижневого рекламного бюджету x за формулою $\Pi(x) = 200\sqrt{x} - x - 1000$, де x і Π вимірюються в гривнях. Знайти максимальний прибуток, отриманий протягом тижня, і з'ясувати, за яких вкладень рекламного бюджету прибуток фірми зростає, а за яких спадає.

Розв'язання:

Необхідно знайти значення x_0 , за яких функція $\Pi(x)$ досягає максимуму. Для цього розв'яжемо рівняння:

$$\Pi'(x_0) = 0.$$

$$\Pi'(x_0) = \frac{100}{\sqrt{x_0}} - 1 = 0, \text{ тоді } x_0 = 10000.$$

Оскільки при $x < 10000$ $\Pi'(x) > 0$, а при $x > 10000$ $\Pi'(x) < 0$, то при вкладенні в рекламний бюджет до 10000 грн прибуток фірми зростатиме, а при вкладенні більше, ніж 10000 грн, прибуток фірми спадатиме. При вкладенні рівно 10000 грн прибуток фірми буде максимальним і складатиме $\Pi(10000) = 200\sqrt{10000} - 10000 - 1000 = 9000$ грн..

Відповідь: 10000 грн.

Приклад 5.

Для прямокутної ділянки площею 900 м^2 потрібно побудувати огорожу, дві суміжні сторони якої кам'яні, а дві інші – дерев'яні. Один погонний метр дерев'яної огорожі коштує 10 грн, а кам'яної – 25 грн. На будівництво огорожі виділили 2000 грн. Чи вистачить цієї суми?

Розв'язання:

Нехай x – ширина ділянки, тоді $\frac{900}{x}$ – її довжина. Вартість дерев'яної огорожі становить:

$$P_1(x) = 10\left(x + \frac{900}{x}\right) \text{ грн.. Вартість кам'яної огорожі становить: } P_2(x) = 25\left(x + \frac{900}{x}\right) \text{ грн..}$$

$$\text{Тоді загальна вартість огорожі дорівнює: } P(x) = 10\left(x + \frac{900}{x}\right) + 25\left(x + \frac{900}{x}\right) = 35\left(x + \frac{900}{x}\right)$$

Потрібно знайти x ($x \in (0; 900)$), при якому функція $P(x)$ набуває найменшого значення.

$$P'(x) = 35\left(1 - \frac{900}{x^2}\right).$$

$$P'(x) = 0, \text{ якщо } 35\left(1 - \frac{900}{x^2}\right) = 0, \text{ тобто якщо } x = 30.$$

$P'(20) < 0$, $P'(40) > 0$, отже $x = 30$ – точка мінімуму функції $P(x)$. Значить, ділянка, на яку потрібно найменше матеріалу для огорожі, буде мати розміри 30×30 м.

Тоді загальна вартість огорожі для цієї ділянки буде $P(30) = 2100$ грн..

Отже, для будівництва огорожі 2000 грн не вистачить.

Відповідь: 2000 грн не вистачить.

Завдання для самостійного розв'язання

1. Функція повних витрат виробництва має вигляд $C(Q) = Q^3 - 6Q^2 + 15Q$, де Q - обсяг виробництва (од.к.). Для якого обсягу виробництва продукції середні витрати мають найменше значення? Якими вони будуть?

2. На двох майданчиках будують два одноповерхових склади загальною площею 600 м^2 . Вартість будівництва складу прямо пропорційна квадрату його площі. Крім того, відомо, що будівництво 1 м^2 на другому майданчику на 40% дорожче, ніж на першому. Якою повинна бути площа кожного складу, щоб вартість будівництва була найменшою?

3. Визначити розміри циліндричної закритої консервної банки, об'єм якої 60 см^3 , щоб її повна поверхня була найменшою, тобто щоб витрати жести на її виготовлення були найменшими.

4. Визначити розміри такого відкритого басейну з квадратним дном і об'ємом $V = 32 \text{ м}^3$, щоб на облицювання його стін і дна було витрачено найменшу кількість кахеля. Скільки буде коштувати кахель для облицювання басейну, якщо його ціна за 1 м^2 - 270 грн.

5. Для конструкторського бюро будують залу у формі прямокутного паралелепіпеда, одну з граней якого мають зробити зі скла, а інші - зі звичайного матеріалу. Висота зали повинна бути 4 метри, а площа - 80 м^2 . Відомо, що 1 м^2 скляної стіни коштує 175 грн, а звичайної - 150 грн. Якими повинні бути розміри зали, щоб загальна вартість усіх стін була найменшою?

Задачі на економічний зміст визначеного інтеграла

Якщо $f(t)$ - продуктивність праці в момент часу t , то

$$V = \int_0^T f(t) dt - \text{обсяг продукції, що випускається за проміжок часу } [0; T];$$

$$V = \int_{t_1}^{t_2} f(t) dt - \text{обсяг продукції, що випускається за проміжок часу } [t_1; t_2].$$

Приклад 6.

Продуктивність праці робітника протягом дня задається функцією $P(t) = -0,00645t^2 + 0,05t + 0,5$ (г.о./год), де t - час в годинах від початку роботи, $t \in [0; 8]$. Знайти функцію $V = V(t)$, яка показує обсяг продукції (у вартісному виразі) та його величину за робочий день.

Розв'язання:

$$\begin{aligned} V &= \int_0^8 P(t) dt = \int_0^8 (-0,00645t^2 + 0,05t + 0,5) dt = \left(-0,00645 \cdot \frac{t^3}{3} + 0,05 \cdot \frac{t^2}{2} + 0,5t \right) \Big|_0^8 = \\ &= \left(-0,00215t^3 + 0,025t^2 + 0,5t \right) \Big|_0^8 = 4,4992 \approx 4,5 \text{ (гр.о.д.)} \end{aligned}$$

Відповідь: 4,5 гр.о. д.

Приклад 7.

Продуктивність праці виробничої бригади виражається функцією $f(t) = 8t - t^2$. Робітники працюють 8 годин, тобто $t \in [0; 8]$. Обчислити обсяг виробленої продукції:

- 1) За робочий день;
- 2) За інтервал часу $[2; 6]$;
- 3) Порівняти ці обсяги в процентному відношенні.

Розв'язання:

$$1) V_1 = \int_0^8 f(t) dt = \int_0^8 (8t - t^2) dt = \left(4t^2 - \frac{t^3}{3} \right) \Big|_0^8 = \frac{256}{3} \text{ (од.пр.)};$$

$$2) V_2 = \int_2^6 f(t) dt = \int_2^6 (8t - t^2) dt = \left(4t^2 - \frac{t^3}{3} \right) \Big|_2^6 = \frac{176}{3} \text{ (од.пр.)};$$

$$3) \frac{V_1}{V_2} \cdot 100\% = \frac{17600}{256} = 68,75\%.$$

Відповідь: $\frac{256}{3}$ од.пр.; $\frac{176}{3}$ од.пр.; 68,75%.

Завдання для самостійного розв'язання.

1. Продуктивність праці робітника протягом дня задається функцією $P(t) = 4t + 5$ (грош. од./год), де t – час в годинах від початку роботи, $0 \leq t \leq 8$. Знайти обсяг продукції (у вартісному виразі) та його величину за робочий місяць, якщо він тривав 20 днів.

2. Знайти середнє значення витрат $K(x) = 3x^2 + 4x + 2$, виражених в грошових одиницях, якщо обсяг продукції x змінюється від 0 до 3 од. Вказати обсяг продукції, за якого витрати приймають середнє значення.

Економічні розрахунки в стереометричних задачах

Приклад 8.

Скільки потрібно витратити коштів на розчин для оштукатурення стін спортзалу довжиною 42,5 м, шириною 12,5 м, висотою 6,4 м, якщо 1 м^3 розчину коштує 400 грн? Будівля має 20 вікон розмірами $1,8 \times 4,2$ м, двері – 3×4 м. Товщина штукатурки – 20 мм.

Розв'язання:

Загальна площа стін спортзалу $S_1 = PH$; $S_1 = (42,5 + 12,5) \cdot 2 \cdot 6,4 = 704 (\text{м}^2)$.

Площа 20 вікон: $S_2 = 20 \cdot 1,8 \cdot 4,2 = 151,2 (\text{м}^2)$. Площа дверей: $S_3 = 3 \cdot 4 = 12 (\text{м}^2)$.

Площа стін під штукатурні роботи: $S = S_1 - S_2 - S_3$.

$S = 704 - 151,2 - 12 = 540,8 (\text{м}^2)$.

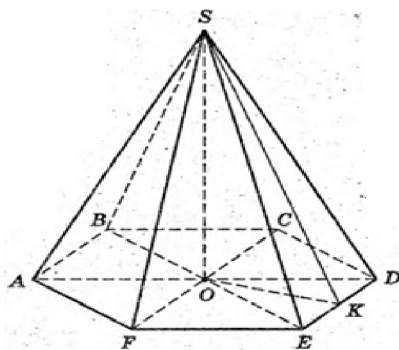
Витрати розчину $540,8 \cdot 0,02 = 10,816 (\text{м}^3)$ і $10,816 \cdot 400 = 4326,4$ грн. потрібно витратити на цей розчин.

Відповідь: 4326,4 грн.

Приклад 9.

Верх башти має вигляд правильної шестикутної піраміди. Сторона основи дорівнює 2 м, висота – 12,2 м. Скільки дощок розмірами $0,15 \times 4$ м потрібно для опалубки верху башти перед покриттям її металом? Скільки буде коштувати придбання цих дощок, якщо 200 грн – ціна за одну дошку?

Розв'язання:

$$S_{\text{б.п.}} = \frac{1}{2} P_{\text{осн}} \cdot l, \text{ де } l - \text{апофема піраміди. } P_{\text{осн}} = 6a = 12 (\text{м}).$$

$l = \sqrt{H^2 + r^2}$, де H – висота піраміди, а r – радіус кола, вписаного в основу піраміди.

$$r = \frac{a\sqrt{3}}{2}, \text{ тоді } r = \frac{2\sqrt{3}}{2} = \sqrt{3} \text{ м.}$$

$$l = \sqrt{12,2^2 + 3} = \sqrt{151,84} \approx 12,4 (\text{м}).$$

$$S_{\text{б.п.}} = \frac{1}{2} \cdot 12 \cdot 12,4 = 74,4 (\text{м}^2);$$

$$S_{\text{дощки}} = 0,15 \cdot 4 = 0,6 (\text{м}); \quad n = 74,4 : 0,6 = 124 (\text{шт.}); \quad 124 \cdot 200 = 24800 \text{ грн потрібно}$$

витратити на придбання дощок.

Відповідь: 124 шт.; 24800 грн.

Приклад 10.

Скільки квадратних метрів парусини пішло на виготовлення намету, який має форму правильної чотирикутної піраміди зі стороною основи 4,5 м і висотою 2,5 м і скільки за неї заплатили, якщо 1 м^2 парусини коштує 200 грн. (Витрати матеріалу на шви складають 8% бічної поверхні піраміди).

Розв'язання:

Нехай a – сторона основи, H – висота піраміди, p – периметр основи, l – апофема, r – радіус кола, вписаного в основу.

$$\text{Тоді } r = \frac{a}{2}; \quad r = \frac{1}{2} \cdot 4,5 = 2,25 (\text{м}).$$

$$l = \sqrt{H^2 + r^2}; \quad l = \sqrt{2,5^2 + 2,25^2} \approx 3,4 (\text{м})$$

$$S_{\text{б.п.}} = \frac{1}{2} p \cdot l; \quad S_{\text{б.п.}} = \frac{1}{2} \cdot 18 \cdot 3,4 = 30,6 (\text{м}^2)$$

Враховуючи витрати матеріалу на шви, на виготовлення намету пішло $30,6 \cdot 0,08 + 30,6 = 33,5 (\text{м}^2)$ парусини, за яку заплатили $33,5 \cdot 200 = 6700$ грн.

Відповідь: $33,5 (\text{м}^2)$; 6700 грн.

Приклад 11.

Дах силосної вежі має форму конуса. Висота даху дорівнює 2 м, діаметр вежі – 6 м. Скільки листів заліза знадобиться для покриття даху, якщо лист має розміри $0,7 \times 1,4 (\text{м}^2)$, а витрати на шви становлять 10% від усього заліза? Скільки коштів треба витратити на залізо, якщо вартість одного листа становить 400 грн?

Нехай H – висота даху, d – діаметр вежі, тоді площа потрібного заліза $S = S_1 + S_2$, де S_1 – площа поверхні даху, S_2 – площа заліза, що витрачається на шви.

$$R = \frac{d}{2} = 3 \text{ м}; \quad l = \sqrt{H^2 + R^2} = 3,61 \text{ м, тоді } S_1 = \pi R l = 34,01 (\text{м}^2).$$

Площа заліза, що витрачається на шви, $S_2 = 34,01 \cdot 0,1 = 3,4 (\text{м}^2)$.

Тоді площа потрібного заліза $S = 37,41 (\text{м}^2)$. Площа одного листа $S = 0,98 (\text{м}^2)$. Отже, потрібна кількість листів $37,41 : 0,98 \approx 38,2$ або приблизно 39. Якщо вартість одного листа 400 грн, то на залізо для покриття даху треба витратити $39 \cdot 400 = 15600$ грн.

Відповідь: 39 листів; 15600 грн.

Приклад 12.

Чавунна куля вкрита бронзовою оболонкою товщиною 2,5 мм. Скільки грамів бронзи використано на це покриття і скільки на нього витрачено коштів, якщо діаметр кулі дорівнює 7,5 см, а 100 г бронзи коштує 12 грн.?

Розв'язання:

Нехай D – діаметр чавунної кулі, а d – товщина бронзової оболонки, тоді $R_1 = \frac{D}{2} = 3,75 \text{ см}$, $R_2 = \frac{D + 2d}{2}$.

Об'єм кулі без покриття дорівнює $V_1 = \frac{4}{3} \pi R_1^3 = 221 (\text{см}^3)$, об'єм кулі з покриттям - $V_2 = \frac{4}{3} \pi R_2^3 = 268 (\text{см}^3)$,

об'єм оболонки $V = V_2 - V_1 = 47 (\text{см}^3)$.

Тоді маса використаної бронзи дорівнює $m = V \rho = 47 \text{ см}^3 \cdot 8,7 \text{ г/см}^3 = 409 \text{ г}$.

Вартість використаної бронзи дорівнює $12 : 100 \cdot 409 = 49,08$ грн.

Відповідь: 409 г; 49,08 грн.

Завдання для самостійного розв'язання.

1. Скільки треба заплатити за дерево для виготовлення шафи без ніжок висотою 2 м, шириною 1,5 м та глибиною 0,5 м, якщо 1 м^2 матеріалу коштує: для передньої частини - 50 грн, для бічних стінок - 38 грн, для задньої стінки - 30 грн, для дна, верха та чотирьох полиць - 26 грн. Для виготовлення шафи треба також придбати 4 зубчасті дерев'яні рейки загальною вартістю 108 грн.

2. Скільки коштуватиме покриття спеціальним лаком шафи (з попередньої задачі), якщо її покривають лаком лише спереду та з боків, а покриття лаком 1 м^2 коштує 4 грн?

3. Потрібно побілити стелю та стіни у кімнаті, яка має розміри 7 м x 3,5 м x 3 м. У кімнаті є двоє дверей висотою 2,7 м та шириною 1,1 м. Скільки коштуватиме робота, якщо побілка 1 м^2 коштує 40 грн?

4. Розміри цеглини 7 см x 14 см x 28 см. Скільки цеглин піде на спорудження стіни довжиною 8,4 м, висотою 5 м і товщиною 49 см? Скільки коштів треба витратити на закупівлю цегли, якщо одна цеглина коштує 10 грн?

5. Скільки метрів матерії шириною 0,9 м потрібно для виготовлення повітряної кулі, радіус якої 2 м, якщо на шви та відходи витрачається 10% матерії? Скільки треба витратити грошей на матерію, якщо 1 м коштує 300 грн?

6. Скільки грошей необхідно витратити на покупку фарби для фарбування колони циліндричної форми, якщо діаметр її основи 63 м, висота 38 дм? Відомо, що на 1 м^2 поверхні колони витрачається 200 г фарби, а 100 г фарби коштують 13 грн.

7. Дах альтанки, що має форму конуса, довжина кола основи якого дорівнює 12 м, а висота 1,9 м, треба покрити оцинковою жерстю. Скільки жерсті і коштів було витрачено на покриття даху, якщо 1 м^2 жерсті коштує 150 грн? (На шви йде 10% від загальної кількості витраченої на покриття жерсті).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Возняк Г. Взаємозв'язок теорії з практикою в процесі вивчення математики / Г. Возняк, М.Маланюк. – Київ: Радянська школа, 1989. – 186 с.
2. Бродський Я.С. Стереометрія в старшій школі / [Бродський Я.С., Гречук В.Ю., Павлов О.Л., Сліпенко А.К.]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 124 с.
3. Барковський В.В. Математика для економістів / Барковський В.В., Барковська Н.В., Лопатін О.К. – Київ: НАУ, 1999. – 96 с.

I. М. Миронова,

учитель математики Топильнянського навчально-виховного комплексу "Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітня школа I-III ступенів" Шполянської районної ради Черкаської області

КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ МАТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

"Учитель як фахівець живе доти, поки вчиться"

К. Ушинський

Мабуть, всім відома філософська притча про мудреця, який знав усе і про чоловіка, який хотів довести протилежне, задавши запитання про затиснутого у долонях метелика.

У руках вчителя, який вірить у себе, чимало можливостей, а найголовніше - це створення в школі такої атмосфери, в якій всі будуть почувати себе "як удома", атмосфери психологічного комфорту, любові і прийняття. Адже тільки в таких умовах школа може виконати основну мету базової загальної середньої освіти: розвиток та соціалізація особистості учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких навичок і навичок життєзабезпечення, здатності до саморозвитку та самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. [2]

Сьогодення вимагає, щоб випускник старшої школи був не просто насичений різними знаннями з української мови, математики, історії, іноземної мови та ще з десятка шкільних навчальних предметів, але, і що є найголовнішим, мав бажання і здатність до самонавчання і самовдосконалення, був активним та творчим у громадському, професійному і суспільному житті, вів гідне життя цивілізованої, ерудованої, інтелектуальної людини, був патріотом України.

Фундаментальним засобом для реалізації вище вказаної мети та цілей навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу Міністерство освіти та науки України вбачає у запровадженні компетентісного підходу шляхом формування предметних і ключових компетентностей.

Які ж переваги дає компетентісний підхід для формування математичної освіти учнів. Щонайперше, це розширює поле прикладної спрямованості предмета, адже компетентісний підхід має бути зорієнтований на практичні результати, особистий досвід школяра, здатність діяти у нетипових життєвих та навчальних ситуаціях.

Сучасний урок математики, спрямований на виконання компетентісного підходу, має вирішувати цикл завдань:

- формування ставлення до математики як невід'ємної складової загальної культури людини, необхідної умови її повноцінного життя в сучасному суспільстві на основі ознайомлення з ідеями і методами математики як універсальної мови науки і техніки, ефективного засобу моделювання і дослідження процесів і явищ навколишнього світу;
- забезпечення оволодіння математичною мовою, розуміння математичної символіки, математичних формул і моделей як таких, що дають змогу описувати загальні властивості об'єктів, процесів та явищ;
- формування здатності логічно обґрунтовувати та доводити математичні твердження, застосовувати

математичні методи у процесі розв'язування навчальних і практичних задач, використовувати математичні знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;

- розвиток умінь працювати з підручником, опрацьовувати математичні тексти, шукати і використовувати додаткову навчальну інформацію, критично оцінювати здобуту інформацію та її джерела, виокремлювати головне, аналізувати, робити висновки, використовувати отриману інформацію в особистому житті;

- формування здатності оцінювати правильність і раціональність розв'язування математичних задач, обґрунтовувати твердження, приймати рішення в умовах неповної, надлишкової, точної та ймовірнісної інформації. [2]

Таким чином, конструюючи якісний урок у контексті компетентісного підходу, необхідно більш уважніше підходити до прогнозування мети та очікуваних результатів уроку, детальніше підбирати методи, прийоми і форми навчання. Наприклад, формулюючи мету уроку, визначати, наскільки учні підготовлені до сприйняття нової теми, наскільки вони можуть спиратися на свій особистий досвід у даному питанні; при вивченні нового матеріалу формувати навички виділяти головне, порівнювати із уже раніше засвоєними знаннями, проводити паралелі і аналогії; формувати досвід практичного застосування знань, умінь і навичок, навчати переносити алгоритми розв'язування типових задач у нестандартні ситуації, зокрема при розв'язуванні прикладних задач, створенні проектів; формувати вміння узагальнювати засвоєні знання; навчати учнів аналізувати і оцінювати власну діяльність; формувати потребу у свідомому саморозвитку і самоосвіті.

При цьому можна використовувати **такі методи**: інтерактивні, ігрові, евристична бесіда, проблемний виклад матеріалу, дискусія, робота з посібниками та з використанням джерел Інтернету, демонстрація навчальних презентацій. Не можна забувати й про **засоби навчання**, які зараз до послуг сучасного учителя-предметника: мультимедійні презентації та відеофрагменти, відеоуроки, електронні довідники і посібники, зошити з друкованою основою, мобільні гаджети, які дозволяють користуватися ресурсами мережі Інтернет у будь-який час, електронні тестуючі програми.

Проблема підвищення ефективності викладання математики у школі, демонстрація її практично-життєвої компетенції та пошук нових освітніх платформ завжди турбували кожного небайдужого учителя-предметника. Звичайно, класичний урок з таким обов'язковим атрибутом, як дошка та крейда, залишається, як завжди актуальним. Так само, як і мета комп'ютерної навчальної програми - не замінити живого, емоційного пояснення учителя, а лише

доповнити його, зробивши більш привабливим у очах учнів. Однак, навіть звичайний робочий урок обов'язково повинен мати якусь родзинку, якийсь цікавий креативний момент, за допомогою якого можна не тільки мотивувати учнів до навчання та прищеплювати їм інтерес до вивчення математики,

але й раціонально втілювати в практику навчального процесу ідеї компетентнісного підходу. Поставивши перед собою питання "Які конкретні технології навчання я оберу для реалізації тих чи інших ключових компетентностей при конструюванні уроку?" я склала таку таблицю.

Таблиця 1

№ з/п	Ключові компетентності	Навчальні технології
1	Спілкування державною мовою	Виклад навчального матеріалу у вигляді евристичної бесіди або бесіди з проблемними запитаннями. Фронтальне та індивідуальне опитування. Робота учнів у парах з наступним обговоренням результатів своєї роботи. Інтерактивні технології «Мозковий штурм», «Дерево рішень», «Обери позицію» і т.д., тобто ті, які розвивають уміння спілкуватися, чітко й лаконічно доводити свою думку, цивілізовано й аргументовано сперечатися, вести діалог, грамотно вживаючи при цьому математичну термінологію. «Метод ПРЕС» - навчає учнів виробляти аргументи з дискусійного питання у виразній і стислій формі
2	Спілкування іноземними мовами	Випереджальні завдання, для виконання яких учні потребують використання ресурсів Інтернету (де часто зустрічаються терміни англійською мовою). «Слово розумнику (експерту)» - виступ учня, у якому порівнюється нововивчений математичний термін чи його буквене позначення з походженням із іноземної мови.
3	Математична компетентність	Створення навчальних проектів, готуючи які учні навчатимуться встановлювати взаємозв'язки між фактичними об'єктами довколишнього середовища (природними, технічними тощо) та їх математичними моделями й структурами. Розв'язування прикладних задач, які демонструють як послуговуватися математичними методами у життєвих ситуаціях. Складання самими учнями прикладної задачі. «Математичне моделювання» - учні моделюють фігури до стереометричних задач.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Проведення бінарних та інтегрованих уроків (математика-біологія, математика-фізика, математика-хімія тощо). Використання на уроках математики міжпредметних зв'язків з іншими навчальними предметами природничого напрямку. «Майстер діаграм» - складання графіків та діаграм, які реально відображають фундаментальні залежності наслідків впливу діяльності людини на природу. «Конкурс художників» - навчальна гра для 6 класу при вивченні теми «Координатна площина», в якій учні зашифровують координатами точок деякий малюнок (зайчик, жабка, птах тощо) та складають загадку про нього.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Використання персонального сайту учителя математики для реалізації ідей дистанційного навчання. Створення та постійне оновлення бази освітніх інформаційно-комунікаційних технологій для використання їх у навчально-виховному процесі. Використання мультимедійних навчальних презентацій як на уроках вивчення нового матеріалу, так і на уроках застосування засвоєних знань, умінь та навичок. Використання мультимедійного супроводу (презентації, відеоролики, фрагменти відеоуроків) при проведенні нестандартних уроків. Створення самими учнями освітніх продуктів з використанням можливостей комп'ютера, мобільних гаджетів та ресурсів Інтернету. Підготовка і захист учнівських навчальних проектів та створення за комп'ютером необхідних для цих цілей матеріалів (презентацій, буклетів, плакатів тощо). Використання електронних тестуючих програм для перевірки і корекції навчальних досягнень учнів. «Майстер діаграм» - побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів.
6	Уміння вчитися впродовж життя	«Постав мету» - формування навичок самостійно визначати мету своєї навчальної діяльності. Підсумкова рефлексія наприкінці уроку, де учні навчаються контролювати та оцінювати результати своєї роботи на уроці; доводити правильність власної точки зору або визнавати хибність. Випереджальні завдання. Уроки-дослідження, навчальні проекти. Інтерактивні технології «Мозаїка» або «Джиг-со». Використовуються, коли необхідно засвоїти великий обсяг інформації за короткий час. Заохочують учнів допомагати один одному, навчаючи.

7	Ініціативність і підприємливість	Розв'язування задач підприємницького змісту. Розв'язуванням прикладних задач щодо планування господарської діяльності, сімейного бюджету. Навчальні ігри виду «Будуємо школу (готель, ресторан, кінотеатр)», під час яких учні навчаються розраховувати матеріальні затрати на будівництво та ремонт обраного закладу, обчислюють необхідну кількість рулонів шпалер, банок фарби тощо; складають кошторис; навчаються виконувати аналіз власних фінансових можливостей. Ділові ігри «Я – фінансист» (зокрема при вивченні теми «Відсотки. Відсоткові розрахунки»), де учні формують практичні навички розв'язування таких фінансових питань, як заощадження, позики, інвестування, страхування, кредитування. «Фінансові головоломки».* (детальніше нижче таблиці) Уроки-аукціони.
8	Соціальна і громадянська компетентності	Розв'язування задач соціального змісту. Робота в гомогенних та гетерогенних групах, робота в парах, робота в ротаційних трійках спрямована на вироблення умінь учнів чітко та аргументовано висловлювати власну думку, слухати опонентів; доводити та відстоювати свою позицію; співпрацювати в команді, оцінювати власну роль в командній роботі. При вивченні теми «Статистика» розв'язування задач, які демонструють кількісні показники характеристик суспільства. Уроки-мандрівки як в умовах класного приміщення (заочні мандрівки: урок-екскурсія, урок-подорож) так і поза ним (очні мандрівки: урок-екскурсія, урок-марафон). Особливо запам'ятовуються дітям, якщо в кінці уроку вони отримують заздалегідь приготовані учителем сувеніри на згадку про місця, по яких подорожували. Уроки за «круглим столом», які навчають учнів умінню колективно обговорювати, привчають до самостійності, активності, дають відчуття участі у соціальних подіях. Урок-суд, урок-громадське слухання.
9	Обізнаність і самовираження у сфері культури	Розв'язування задач на взаємозв'язок математики та культури на прикладах з архітектури, живопису. Підготовка та проведення проекту «Геометрія у архітектурі». Проведення нестандартних уроків: урок-«картинна галерея», урок-екскурсія. Складання та розв'язання математичних кросвордів. «Розшифруй вислів» - учні виконують математичні дії, відповіді до яких кодує деяку літеру, склад або й слово. Розв'язавши правильно приклади, учні розшифровують вислів якогось відомого вченого або іншої видатної особистості.
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Розв'язування задач соціально-економічного, екологічного змісту; задач, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя. Розв'язування задач на рух, у яких розглядаються причини ДТП, пов'язані з перевищенням швидкості. Уроки-дослідження, на яких можна розв'язувати задачі, що сприяють виробленню навичок правильного і здорового харчування (розрахунок калорій, розрахунок порцій). Уроки-подорожі, уроки-екскурсії.

Одного разу мені до рук потрапила чудова книга Сергія Степановича Климчука "Фінансові головоломки на уроках математики". Ця книжка присвячена аналізу основної фінансової інформації, ефективному критичному мисленню, розв'язуванню задач і фінансовій освіченості. Добірка 120 практичних математичних головоломок не вимагає складних обчислень, акцент зроблено на математичне, нестандартне, різностороннє мислення. Рекомендую цю книгу для використання на уроках з метою розвитку компетентності ініціативності і підприємливості. Ось вибрані цікавинки з неї:

Фондова біржа

Є дві акції: перша коштує менше за другу. Перша акція зростає в ціні на 5 грн щодня, а друга дешевшає на 10 грн щодня. Одного дня ціни на акції зрівнялися. Яка була різниця в ціні між акціями за два дні до того, як ціни зрівнялися?

Розв'язання. Різниця між цінами на акції зменшується щодня на 15 грн. За день до того, як ціни зрівнялися, різниця становила 15 грн, тому за два дні до того - 30 грн.

Купівля автомобіля

Ви купуєте автомобіль. Продавець пропонує вам два варіанти на вибір:

- спочатку він дає вам 15% знижки, а потім нараховує 10% комісійних;

- спочатку він нараховує 10% комісійних, а потім дає 15% знижки.

Яка пропозиція вигідніша для вас? Яка пропозиція вигідніша для продавця?

Розв'язання. Якщо M - ціна автомобіля, то перша пропозиція означає, що після 15% знижки ціна становитиме 85% від початкової ціни, а після нарахування 10% комісійних машина коштуватиме 110% від ціни після знижки. Отже, сума, яку має заплатити покупець дорівнює $M \cdot 0,85 \cdot 1,10$ (грн.). Аналогічно для другої пропозиції $M \cdot 1,10 \cdot 0,85$ (грн.). Добутки однакові, тому пропозиції були рівноцінними. А от для продавця друга пропозиція була б вигідніша, адже 10% комісійних нараховується від ціни до знижки, тобто з більшої суми.

Заробітна плата

Платня Івана становить 40% від платні Петра? Скільки відсотків становить Петрова заробітна плата від Іванової?

Розв'язання. Якщо, приміром, Петрова заробітна плата становить 1000 грн, то Іванова 400 грн. Отже, Петрова платня у 2,5 рази більша, тобто становить 250% від Іванової.

Магазин

Якось до магазину одягу зайшов чоловік і попросив показати сорочки. Він вибрав одну, що коштувала 150 грн. Продавцю він дав 500-гривневу купюру. Продавець не мала достатньої кількості грошей, щоб дати здачу, тому вона пішла до сусіднього спортивного магазину розмінити 500 грн. Потім вона повернулася і дала чоловікові сорочку та 350 грн здачі. Через 5 хв власник спортивного магазину зайшов до магазину одягу і сказав, що 500-гривнева купюра виявилася фальшивою. Продавець одягу уважно перевірила купюру і впевнилася, що та справді фальшива, тому віддала власнику спортивного магазину справжні 500 грн. Скільки грошей втратив магазин одягу?

Розв'язання. Власник спортивного магазину не втратив нічого: він отримав справжні 500 грн назад. Чоловік пішов з сорочкою за 150 грн і здачею 350 грн., тому можна вважати, що магазин одягу втратив 500 грн.

Вистава

На виставу продають квитки для дорослих та дітей. Квиток для дорослих коштує 50 грн, а для дітей - 25 грн. Після вистави касовий збір становив 7360 грн. чи може так бути?

Розв'язання. Ні. Касовий збір дорівнює цілому числу, яке має бути кратним 25, тобто мати в кінці 00, або 25, або 50, або 75.

Туристи

Троє туристів варили обід. Перший дав 400 г продуктів, другий - 200 г. Третій турист не дав нічого, тож заплатив двом іншим 6 грн. Як двоє туристів повинні поділити між собою 6 грн справедливо?

Розв'язання. Третій турист заплатив 6 грн за свою частку обіду, яка складає 200 г. Другий турист доклав лише 200 г, тож третій турист купив 200 г продуктів у першого. Тому перший турист має забрати всі гроші.

Монети

У коробці є 30 монет однакового розміру та маси:

- 15 американських;
- 10 австралійських;
- 5 новозеландських.

Ви витягаєте з коробки монети, не дивлячись на них. Яку найменшу кількість монет ви повинні витягти, щоб бути цілком впевненими у тому, що принаймні 2 взяті монети - новозеландські?

Розв'язання. Вибираємо усі 15 американських і 10 австралійських монет у будь-якому порядку. Наступні дві монети повинні бути новозеландськими, отже, $15+10+2=27$ монет. [3]

Ще одним із шляхів ефективного моделювання уроку в рамках компетентнісного підходу є проведення дослідницьких проектів. Саме такий вид діяльності універсально поєднує в собі і формування позитивної мотивації до навчання, і узагальнення вивченого матеріалу через призму прикладної спрямованості, і дослідження справді цікавих для учнів проблем, і активне використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Взагалі, кожен учитель сам окреслює собі траєкторію можливих шляхів досягнення формування навчальних компетентностей, які поставила перед ним оновлена програма. Головне при цьому пам'ятати, що формування математичної компетентності випускника навчального закладу - це вимога сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тренінг "Технологія проектного навчання і його сутність" [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ped-kopilka.com.ua/> - назва з екрану.
2. Навчальні програми для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
3. Климчук С.С. Фінансові головоломки на уроках математики / Сергій Климчук. - Київ: Шкільний світ, 2012. - 96 с. - (Бібліотека "Шкільного світу")

А.П.Забарна,

завідувач методичного кабінету відділу освіти Смілянської районної державної адміністрації;

Л. Д. Лисенко,

методист Центру дитячої та юнацької творчості відділу освіти Смілянської районної державної адміністрації

ОЛЕКСАНДР ЗАХАРЕНКО: ЗНАЙОМИЙ І НЕЗНАЙОМИЙ ПОРТРЕТ РОЗРОБКА КВЕСТУ-ПРОЕКТУ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ

Мета: розширити знання педагогів про життя і творчий шлях О. Захаренка; розглянути основні положення педагогічної спадщини О. Захаренка; з'ясувати актуальність поглядів О. Захаренка для сучасного процесу реформування української освіти; вдосконалити навички пошуку необхідної інформації, оформлення результатів роботи у вигляді комп'ютерних презентацій.

Необхідні матеріали і обладнання: 2 комп'ютери, один з них підключений до мережі Інтернет, проектор, презентація "Основні життєві віхи Олександра Антоновича Захаренка", флوماстери, папір, ватман, література, газети, журнали про О. А. Захаренка, твори О. А. Захаренка, Концепція "Нова українська школа".

Перебіг заходу

Ведучий.

*Учителем не кожен може бути,
Не кожне серце вмис говорить...*

*Учитель лише той, хто вмис чути,
Окрилити, навчити і любити.*

Тендітну душу ласкою зірпiti

І добротою ниву засівають,

Безмежно, щиро цілий світ любити

І дітям усього? себе віддати. Надія Красоткіна

Вітаємо всіх присутніх! Сьогодні ми зібралися для того, щоб пригадати і вшанувати пам'ять людини, яка усього себе віддала дітям, школі, улюбленій справі. Пам'ять про видатного педагога, нашого земляка Олександра Антоновича Захаренка.

Ви всі багато знаєте про педагогічну спадщину О. Захаренка. Отже, сьогодні ми пригадаємо життєвий шлях Олександра Антоновича, азбуку його педагогічних істин. Ми очікуємо, що ми з вами обміняємось знаннями і відомостями про Авторську школу Олександра Захаренка, створюючи з допомогою педагогічного квесту-проекта

знайомий і незнайомий портрет видатного педагога. Але для початку давайте всі разом переглянемо презентацію і пригадаємо основні життєві віхи Олександра Антоновича Захаренка.

Перегляд презентації "Основні життєві віхи Олександра Антоновича Захаренка."

Короткий зміст презентації:

02.02.1937 - у місті Кам'янка Черкаської області у сім'ї службовців народився О. А. Захаренко. Він дуже любив своїх батьків - Варвару Вереміївну й Антона Івановича. Вони передали синові щирю любов до простих людей, своєї землі і неба.

В сім'ї ще зростали брат Василь та сестра Ніна.

Початкову освіту здобув у Кам'янській школі № 3. Ця маленька школа з багатого, більш як сторічною історією, свято береже пам'ять про свого земляка. Там відкрито музей Олександра Антоновича та меморіальну дошку.

Середню освіту отримав у школі №1.

Все життя його тягло в небо, в космос; у юності він мріяв про авіацію. Тому після закінчення десятирічки вибір був один - військово-училище льотчиків-винишувачів. За станом здоров'я Олександра не прийняли до училища.

Проте вчитель математики школи №1 Сергій Іванович Новицький прищепив йому любов до математики. Отже, одразу після закінчення школи працював учителем математики, фізики і хімії у вечірній школі м. Кам'янка.

Далі було навчання у Черкаському педагогічному інституті на фізико-математичному факультеті. У 1959 році Олександр його закінчив з відзнакою і приїхав у село Сахнівка Корсунь-Шевченківського району працювати учителем фізики і математики у місцевій середній школі.

1961-1963 роки - служив у лавах Радянської Армії.

1964 рік - присвоєно звання "Відмінник народної освіти України".

1966 рік - призначений на посаду директора Сахнівської середньої школи.

Протягом 1966-1983 рр. отримав низку відзнак:

- нагороджений медаллю "За трудовое отличие";
- присвоєно звання "Відмінник освіти СРСР";
- нагороджений орденом "Знак Пошани";
- присвоєно звання "Заслужений учитель України";
- нагороджений орденом Леніна;
- присвоєно звання "Народний учитель СРСР".

1984, 1989 - двічі обирався депутатом Верховної Ради СРСР.

2002 рік - Сахнівській школі присвоєно звання Авторської О. А. Захаренка школи.

30 квітня 2002 року - дата смерті Олександра Антоновича Захаренка.

Ведучий. А тепер ми пригадаємо і обговоримо основні педагогічні погляди творця Авторської школи, що в селі Сахнівка Корсунь-Шевченківського району, Олександра Антоновича Захаренка, та з'ясуємо, наскільки його педагогічна спадщина актуальна для сучасного процесу реформування української освіти.

Для сьогоднішньої роботи я пропоную вам об'єднатися у 3 команди. (Учасники об'єднуються у 3 команди). Кожна команда отримує своє завдання, виконавши яке, вона зробить свій внесок у створення загального "Портрета видатного педагога". Перша команда буде працювати над створенням "Азбуки педагогічних істин О. А. Захаренка". Друга команда розробить комп'ютерну презентацію і проведе для нас віртуальну екскурсію по Авторській школі О. А. Захаренка. Третя команда проведе паралель між поглядами О. А. Захаренка і основними положеннями Концепції "Нової української школи". Для виконання завдання відводиться 25 хвилин. Будьте готові презентувати результати своєї роботи для всіх учасників нашого заходу.

1. Завдання команді "Методисти":

створити "Азбуку педагогічних істин О. А. Захаренка"

Для створення цього продукту скористайтесь запитаннями-орієнтирами:

1. Який інноваційний підхід до освіти вводив Захаренко?

2. Якою О. Захаренко прагнув зробити Сахнівську школу?

3. Згідно з педагогічними поглядами Олександра Захаренка: що є рушієм успіху дитини?

4. Яке було педагогічне кредо педагогічного колективу, очолюваного Олександром Антоновичем?

5. Для чого у Сахнівській школі, за ініціативи О. Захаренка, заводився особливий табель для учнів?

6. У чому суть виховної системи Захаренка?

7. Шість лозунгів, що символізують напрямки роботи Авторської школи, що збереглися і до сьогодні в дещо інтерпретованому вигляді?

8. Як була організована робота з батьками в Сахнівській школі?

9. У чому полягають філософські погляди О. Захаренка?

2. Завдання команді "Краєзнавці": створити презентацію і провести віртуальну екскурсію по Авторській школі О. А. Захаренка

Для створення цього продукту скористайтесь запитаннями-орієнтирами:

1. Ким будувалася Сахнівська школа?

2. Який клас, що створений силами учнів і вчителів закладу, є прототипом сучасного комп'ютерного класу?

3. У шкільному дворі є алея троянд. Як її висаджували? У честь кого її висадили?

4. Що символізує "Криниця совісті" на території Сахнівської школи?

5. Кому поставлений монумент у дворі школи?

6. Які ще є інші дива шкільної садиби?

7. Коли заповідано відкрити "Лист у майбутнє", захований у капсулі?

8. Коли Сахнівська школа Корсунь-Шевченківського району набула офіційного статусу Авторської школи О. Захаренка?

9. З яких країн світу їдуть за досвідом у Сахнівську школу-лабораторію?

3. Завдання команді "Науковці":

з'ясувати рівень актуальності педагогічної спадщини О. А. Захаренка для сучасного процесу реформування української освіти

Група отримує текст Концепції "Нової української школи" та допоміжні матеріали про життєвий і творчий шлях, педагогічну спадщину О. А. Захаренка. Результатом роботи має бути схема, яка відображатиме зв'язок (паралель) між основними положеннями (основними компонентами) Концепції "Нової української школи" і головними тезами українського педагога-гуманіста, творця Авторської школи О. А. Захаренка.

Команди працюють над завданнями. Після виконання завдань представники команд звітують про результати своєї роботи. Під час виступу команд решта учасників уважно слухають і занотують відомості, які для них є новим.

Ведучий. Ми дякуємо всім, хто сьогодні творчо попрацював над створенням педагогічного портрету нашого земляка, відомого українського педагога О. А. Захаренка. Просимо висловитися: що нового, раніше для вас невідомого, ви узнали про педагога?

Учасники заходу розповідають про свої враження і надбання від всього заходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азбука педагогічних істин від Захаренка // Голос профспілки. - №1. - 2017 р. - С. 2.
2. Захаренко Олександр Антонович [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_personalias_zaharenko_oa
3. Захаренко Олександр Антонович // Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Академік із Сахнівки // Черкаська обласна Рада: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.oblrada.ck.ua/news/24572.html>
5. Слепінин О. Педагогічна симфонія Олександра Захаренка // Дзеркало тижня. - 2008. - № 18 (697) - 17-23 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zerkalo-nedeli.com/3000/3300/62921/>

В.А. Вдовіченко,

методист районного методичного кабінету відділу освіти Смілянської райдержадміністрації

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ - ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Концепція Нової української школи передбачає формування ключових компетентностей для життя. У "Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя" визначено вісім груп компетентностей, проте рекомендовано не обмежуватися ними.

Ключові компетентності спроможні забезпечувати реалізацію особистості та її зростання упродовж усього життя та сприяють активній громадській позиції, соціальній адаптації та працевлаштуванню [8, с.112].

Десять ключових компетентностей Нової української школи передбачають:

- комунікацію державною мовою;
- уміння розуміти та висловлюватись іноземними мовами;
- використання математичних методів у різних сферах життєдіяльності;
- здатність розуміння та сприйняття природи та сучасних технологій;
- інформаційна та медіа грамотність;
- інформаційна етика;
- пошук та засвоєння знань упродовж життя;
- підприємливість та ініціативність задля особистого та суспільного добробуту;
- повага до закону, громадянська компетентність, дотримання прав людини;
- відкрите розуміння своєї народної ідентичності та повага до різних культур;
- здоровий спосіб життя та екологічна свідомість [7].

Сучасна шкільна мистецька освіта потребує суттєвих змін та переформатування відповідно до ключових життєвих компетентностей закладених у **Концепції Нової української школи**.

Проблема компетентнісної художньо-естетичної освіти школярів відображена у державних освітніх документах та направлена на формування і розвиток компетентнісної мистецької освіти дітей, яка спрямована на сприйняття індивідом реальних навчальних результатів - вмінь, знань, практик, формування ставлень, досвіду, ступінь засвоєння яких дає право функціонувати адекватно у певних навчальних і повсякденних ситуаціях.

Освітня галузь "Мистецтво" завбачає здобуття учасниками освітнього процесу художньо-естетичної самореалізації, мистецького самоідентифікування та здобуття

предметних компетентностей як ключових міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей та основ мистецького світосприйняття [1].

Проблему компетентісного підходу в мистецькій освіті у своїх працях розкривали українські учені Л. Масол, О. Гайдамака, Е. Белкіна, О. Пометун, та інші [10, с.25-31; 11, с.256; 12, 15-20, 13 та ін.].

Аналізуючи педагогічну літературу, ми встановили розходження у формулюванні термінів "компетентність" та "компетенція". Зазначаємо, що за дефініцією "Енциклопедії освіти", компетенцією є суспільна норма, вимога, що передбачає певний обсяг знань, умінь, навичок, засобів функціонування та не є характеристикою особистості [2, с.1040].

А. Хуторський під компетентністю розуміє спроможність використовувати отримані знання, застосовувати вміння, навички, прийоми роботи, власний досвід у різних життєвих обставинах, з метою вирішення життєво вагомих питань. На думку науковця, компетентність є особистісним утворенням, яке виявляється в процесі активних самостійних дій людини. **Компетентність** - це вміння володіти певною компетенцією та наявність мінімального досвіду діяльності у даній галузі [18, с.55-61].

Більшість науковців пов'язує дефініцію поняття "компетентність" із кінцевими результатами навчання, що чітко зафіксовують і вимірюють.

У цілому компетентність трактується як інтегрований результат індивідуальної навчальної діяльності учнів, що формується на основі оволодіння ними змістових, процесуальних та мотиваційних компонентів, його рівень виявляється в процесі оцінювання.

В освіті широко використовується тривірневий порядок компетентностей, а саме: ключові, міжпредметні та предметні компетентності [5, с.10-24; 16].

За дослідженнями Л. Масол, засобами мистецтва формуються у школярів специфічні компетентності - мистецькі. У ході спілкування індивідуума з художніми цінностями, під час художньо-естетичного збагачення учнів їх мистецькі знання, та вміння, ціннісні художні орієнтації трансформуються в мистецькі компетентності - органічні складові життєвих компетентностей. [10, с.31].

Державним стандартом загальної середньої освіти мистецьку компетентність визначено як здатність до розуміння і креативного самовираження у художньо-естетичній сфері, що формується у процесі мистецької діяльності (сприймання, виконання, створення).

Щодо предметних компетенцій, які формуються на уроках музичного мистецтва, на думку Л. Масол, важливе місце займають інтерпретаційні та діяльно-творчі компетенції школярів.

У визначенні автора щодо змісту предметних художньо-естетичних компетентностей на уроках музичного мистецтва звернуто увагу на вимоги державної програми щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів (знає, оцінює та інтерпретує, розуміє, уміє, застосовує, виявляє естетичне ставлення, виражає власні оцінні судження тощо) [1; 5, с.10-24; 7; 9; 10, с.31;].

Серед музичних компетенцій розрізняють інтерпретаційні, виконавські (вокально-хорові, інструментальні), творчі [17].

Інтерпретаційні компетенції особистості - це спроможність аналізувати та інтерпретувати музичні твори, відчувати і усвідомлювати мелодійного образу, застосовувати відповідну термінологію.

Виконавські компетенції передбачають вміння виконувати різнохарактерні твори різними засобами, а саме:

- **вокально-хорові** (використання вокально-хорових вмінь під час виконання піснених творів);

- **інструментально-виконавські** (використання елементарних навиків гри на простих музичних інструментах).

Творчі компетенції (імпровізування, драматизація, інсценування, створення мелодійних, ритмічних і музичних супроводів).

Головною метою організації освітнього процесу на уроках музичного мистецтва є формування комплексу музичних компетенцій у ході активної художньо-естетичної діяльності учнів (інтерпретація, виконання, створення) творів мистецтва, наслідком якого є спроможність використовувати отримані знання, застосовувати вміння, навички, прийоми роботи, власний досвід у різних життєвих обставинах.

Компетентісний підхід на уроках є тим середовищем, у якому процес взаємодії, спілкування між вчителем і учнем, вчителем і мистецькими творами, учнями і творами мистецтва спрямований на формування мистецьких компетентностей учнів [3, с. 89-159].

Розвиток мистецьких компетенцій на уроках обумовлений важливістю творчої художньо-естетичної діяльності, разом з тим передбачає вибір учителем змісту та форм діяльності, актуалізацію мистецького досвіду суб'єктів освітнього процесу, пошук інформації та її креативне застосування.

Окреслимо види мистецьких компетенцій, які формуються під час викладання мистецьких дисциплін:

- **пізнавальні компетенції** - вміння споглядати прекрасне, сприяють чуттєво-емоційному сприйняттю мистецьких творів;

- **творчі компетенції** - реалізація художньо-естетичних здібностей, креативність та наявність асоціативно-образної думки, розвинена уява та фантазія;

- **методологічні компетенції** - вміння само оцінювати та аналізувати, формувати мету та методи її досягнення;

- **компетенції саморозвитку** - вміння створювати різні мистецькі твори, наявність пізнавального інтересу;

- **комунікативні компетенції** - вміння сприймати і розуміти мистецькі твори, тонке відчуття почуттів інших людей, вміння глибоко аналізувати твори мистецтва;

- **інформаційні компетенції** - вміння використовувати медіа засоби для пізнання творів мистецтв (відвідування віртуальних музеїв, бібліотек, персональних виставок та ін.);

- **світоглядні** - стійка повага до традицій, звичаїв рідного краю, України, сприйняття та розуміння культур інших країн [10, с.25-31; 15, с.360].

Формування в учнів мистецьких компетенцій з подальшим становленням мистецьких компетентностей під час вивчення художньо-естетичних дисциплін передбачає раціональне впровадження і комбінування традиційних та інноваційних технологій навчання: проектних, інтерактивних, ігрових, інформаційно-комунікаційних.

М. Кларін класифікує інтерактивні методи відповідно до принципів активності: фізичної, соціальної, пізнавальної.

Фізична активність під час використання інтерактивних методів навчання передбачає рух, зміну місця розташування учнів, виконання якихось дій (малювання, записи і т.д.).

Соціальна активність передбачає наявність комунікативних стосунків (запитання-відповідь, дебати і т.д.).

Пізнавальна активність спонукає на самостійний пошук ідей для розв'язання проблеми (підготовка доповідей, доповнень і т.п.) [17, с.100].

Інтерактивні форми інтерактивного навчання О. Пометун і Л. Пироженко вирізняють чотири групи форм навчальної діяльності на уроках:

- **групова робота, робота в трійках, карусель, акваріум** - кооперативне моделювання;

- **гра-імітація, рольова гра, гра-драматизація** - ситуативне моделювання;

- **методи "Займи позицію", "Прес", "Коло ідей"** - опрацювання дискусійних питань [13].

Поширеними методами інтерактивного навчання на уроках музичного мистецтва є: метод "Прес", "Мікрофон", "Коло ідей", "Займи позицію", "Музичне доміно", "Дискусія в стилі ток-шоу", "Аналіз казусів", "Ланцюжок", "Знайди пару" та ін. [4].

Широкого використання на уроках музичного мистецтва набувають ігрові методи навчання, які сприяють креативному розвитку особистості.

Н. Кудикіна умовно класифікує ігри на дві групи: творчі та з фіксованим змістом. Ігри з фіксованим змістом автор розділяє на

інтелектуальні (ребуси, кросворди, загадки) та пізнавальні (лото, вікторини, турніри).

Творчі ігри на уроках музичного мистецтва є художньо-конструкторськими (намалювати, створити, зобразити) та сюжетно-рольові (гра-драматизація, гра-імітація, інсценізація, міні-театр та інші) [9].

Актуальним на сьогоднішній день на уроках музичного мистецтва є використання інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедіа.

Л. Масол вважає, що робота з мультимедіа на уроках музичного мистецтва - це використання комплексу апаратних і програмових засобів, що дозволяють учневі працювати в діалоговому режимі з різними типами інформації (відео, текстовими, звуковими, графічними файлами), об'єднаними в єдину систему. Серед форм роботи з мультимедійними засобами на уроках музичного мистецтва поширеними є презентація, "карооке", створення та перегляд відеороликів [10, с.30].

Застосування проектних технологій на уроках музичного мистецтва має на меті залучення учнів до самостійної практичної діяльності. За тривалістю проекти можуть бути довготривалими (впродовж одного місяця, семестру) або короткотривалими (урок, чи серія уроків).

Л. Кондратова в творчому доробку "Музичні учнівські проекти на уроках та в позаурочній діяльності" пропонує проекти, результатом яких буде створення музичної колекції творів про кохання, щоденника музичних вражень з ілюстраціями, міні-книжки з ілюстраціями і таке інше [6, с.120].

Отже, формування і розвиток мистецьких компетенцій та компетентностей сприяють формуванню світоглядних орієнтацій, потреби творчої самореалізації та духовного самовдосконалення, особистісного художньо-естетичного розвитку учнів щодо опанування цінностями української та світової культурно-мистецької спадщини.

У ході спілкування індивідуума з художніми цінностями, під час художньо-естетичного збагачення учнів їх мистецькі знання, та вміння, ціннісні художні орієнтації трансформуються в мистецькі компетентності - органічні складові життєвих компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/13922011n>; [http://www.nbuv.gov.ua/\(10.06.2013\)](http://www.nbuv.gov.ua/(10.06.2013)).
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. - Київ : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
3. Єрмаков І. Г. Феномен компетентності у просторі наукового знання / І. Г. Єрмаков, Т. І. Єрмаков // Життєва компетентність особистості. - Київ: Богдан, 2003. - С. 89-159.
4. Інтерактивні методи навчання на уроках музики [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://iskusstvo.ucoz.com/publ/interaktivni_metodi_navchannja_na_urokakh_muziki/1-1-0-5.

5. Клепко С. Ф. Компетентія стандарту: компетентність культури. Про концептуальні підходи до освітніх стандартів / С. Ф. Клепко // Управління освітою: часопис для керівників освітньої галузі. Спеціальний випуск "Діалоги про стандарти". - Серпень. - С.10-24.

6. Кондратова Л.Г. К 56 Музичні учнівські проекти на уроках та в позаурочній діяльності: Методичний посібник для вчителя музичного мистецтва / Л.Г. Кондратова. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2014. - 120 с.

7. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%d0%9d%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8%202016/12/05/konczepczya.pdf>

8. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. - Київ : К.І.С., 2004. - 112 с.

9. Кудикіна Н. В. Психологічні витоки педагогічної теорії ігрової діяльності освіти / Н. В. Кудикіна [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/540/1/04knvtid.pdf>

10. Масол Л. М. Компетентісно-орієнтований підхід до загальної мистецької освіти / Л. М. Масол // Збірник наукових праць: (Педагогічні науки). - № 2: Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації/ ред. кол. В. В. Крижко [и др.]- Бердянськ : [б. в.], 2006. - С. 25-31.

11. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна та ін. - Харків : Веста: Видавництво "Ранок", 2006. - 256с.

12. Падалка Г. М. Пріоритетні напрями розвитку сучасної мистецької освіти / Г. М. Падалка // Науковий часопис Нац. пед. університету ім. М. П. Драгоманова. Сер. 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. - К. : НПУ, 2004. - Вип. 1(6). - С. 15-20.

13. Пометун О. І. Запровадження компетентісного підходу -перспективний напрям розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] / О. І. Пометун. - Режим доступу : [http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_artikle/\(05.03.2013\)](http://visnyk.iatp.org.ua/visnyk/issue_artikle/(05.03.2013)).

14. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі: навч.-метод. посіб. / О. Я. Ростовський. - Тернопіль : Навчальна книга -Богдан, 2011. - 272с.

15. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О. П. Рудницька.- Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2005. - 360с.

16. Сучасні методи формування мистецьких компетентностей учнів на уроках образотворчого мистецтва освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://dubnoosvita.at.ua/load/mistectvo/metodichni_rekomendaciji/suchasni_metodi_formuvannja_mistecckikh_kompetentnostej_uchniv_na_urokakh_obrazotvorchogo_mistectva/54-1-0-172.

17. Торшилова Е. М. Эстетическая компетентность: содержание и смыслы /Е. М. Торшилова. - Дубна : "Феникс", 2008. - 100с.

18. Хуторський А. В. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А. В. Хуторський // Народное образование. - 2003. - № 5. -- С. 55 - 61.

Н. В. Роговенко,

учитель фізичної культури, керівник гуртка Старобабанівської загальноосвітньої школи I - III ступенів Уманської районної ради Черкаської області

ЯК СФОРМУВАТИ В УЧНІВ УМІННЯ І НАВИЧКИ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ?

Коли одного з давніх філософів запитали: "Що цінніше - багатство чи слава?", - він відповів: "Ні багатство, ні слава не роблять людину щасливою. Здоровий бідний щасливіший за хворого короля!" Ці слова точно відображають головну думку: багатство людського життя - це здоров'я.

Життя та здоров'я - це найважливіша цінність для людини. У всі часи здоров'я було одним із найбільших бажань, його вважали дорожчим за усі багатства на світі. Здоров'я - це природний стан організму, що характеризується його рівноваженістю із навколишнім середовищем і відсутністю будь-яких хворобливих змін. Здоров'я людини визначає комплекс біологічних і соціальних факторів.

Здорова людина несе у навколишній світ красу, тепло, розуміння.

Здоров'я дитини - це ключ до здоров'я дорослої людини. І тому розвиток здорової, гармонійно розвиненої особистості, здатної до творчості та самовдосконалення; підвищення рівня фізичної та розумової працездатності; зменшення захворюваності; забезпечення науково-теоретичної гуманітарної і фізичної підготовки обдарованих і здібних дітей - основне завдання школи.

В Україні постала гостра потреба виховання в молоді свідомого ставлення до збереження і зміцнення свого здоров'я.

Протягом останніх років прогресує негативна тенденція, яка характеризує погіршення здоров'я і фізичної підготовленості школярів, а саме: нездорове харчування, малорухливий спосіб життя, наявність шкідливих для здоров'я звичок, зростання нервово-психічного напруження призводять до найнижчої тривалості життя українців серед європейських країн. Поступове усвідомлення на державному рівні значущості збереження і зміцнення здоров'я нації активізувало пошуки шляхів формування у населення ціннісного ставлення до здоров'я, мотивації щодо збереження здоров'я і навичок здорового способу життя.

Щорічний аналіз стану здоров'я школярів дав підстави визначити, що одним із пріоритетних завдань є збереження і зміцнення здоров'я школярів.

Понад половини учнів загальноосвітніх навчальних закладів мають незадовільну або

досить низьку фізичну підготовку і не здатні досягти тих стандартів досконалості і вправності, сили і швидкості, які відповідають узгодженому світовою науково-спортивною громадськістю рівню.

Лише одна третина першокласників вступає до школи, не маючи будь-яких відхилень у здоров'ї, більше того, тільки 6% з них залишаються здоровими на час закінчення школи. Із вступом дитини до школи значно обмежується її рухова активність. Більше половини дітей та учнівської молоді протягом навчального тижня не бувають на свіжому повітрі.

Незадовільним залишається стан охоплення заняттями фізичною культурою учнів, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, в той час, коли діти з послабленим здоров'ям ще більше потребують позитивного впливу на організм різноманітних засобів фізичної культури.

Так, проблема підвищення рухової активності та розвитку рухових умінь і навичок, необхідних для підтримки оптимального рівня фізичного здоров'я, залишається невирішеною, актуальною та потребує наукового обґрунтування.

Особливої актуальності набули питання пошуку оптимальних форм і методів навчання. Новий етап у розвитку системи національної освіти, гуманізація освіти, її орієнтація на розкриття особистісного потенціалу учня зумовили виникнення та вдосконалення нових технологій, пов'язаний із упровадженням компетентнісно зорієнтованого підходу до формування змісту та організації навчального процесу, що спрямовані на поліпшення здоров'я учнівської молоді, та формування здоров'язбережувальної компетентності учителя фізичного виховання та учня. Відомо, що вирішення питання формування здорового способу життя школярів багато в чому залежить від діяльності педагога. Безперечно, така діяльність проходить через усю шкільну освіту. Та особливого значення вона набуває у професійній діяльності учителя.

Турбота про здоров'я учнів - одне із головних завдань учителя. Турбуватися професійно - означає бути готовим до використання педагогічних методів у відповідності до сучасних медико-біологічних уявлень про ріст і

розвиток організму та вплив чинників довкілля на здоров'я дитини, а також правильно організовувати, реалізовувати та контролювати хід діяльності, спрямованої на збереження здоров'я. Суттєвою умовою в роботі з учнями є готовність учителя власним прикладом показувати переваги здорового способу життя та його значення в становленні успішної людини.

Пріоритетність здоров'язбережувальної функції школи постійно утверджував В. Сухомлинський. Адже в педагогічній діяльності Василя Олександровича завжди порушувалася проблема фізичного розвитку і здоров'я дітей. Він зазначав: "...Турбота про здоров'я - це найважливіша праця вчителя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили. Якщо виміряти всі мої турботи і тривоги про дітей то більша половина їх - про здоров'я. Турбота про здоров'я неможлива без постійного зв'язку із сім'єю. Переважна більшість бесід з батьками - це бесіди про здоров'я дітей".

Науковці приділяють значну увагу визначенню умов формування здоров'язбережувальної компетентності в підростаючого покоління.

Поняття компетентності вчителя визначається багатьма чинниками, а саме: готовність учня по закінченню школи до самостійного життя; подальший особистий розвиток та активна позиція в житті суспільства. Для набуття учнями здоров'язбережувальної компетентності необхідним є здоров'язбережувальне шкільне середовище.

Контекст нового Державного стандарту початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти розроблено з урахуванням вимог компетентнісного підходу. У контексті сказаного значним наразі є формування у підростаючого покоління здоров'язбережувальної компетентності. І розпочинати цей процес потрібно з дошкільного віку. Ефективність формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей у першу чергу залежить від реалізації комплексу відповідних педагогічних умов.

Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття компетенції та компетентності, які в педагогічній науці досить плідно розробляються і різнобічно розглядаються.

Визначення здоров'язбережувальної компетентності як набутої в процесі навчання інтегрованої здатності учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення та індивідуального стилю здорового способу життя, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці, тобто вміння мобілізувати знання і досвід для рішення конкретних проблем, що дозволяє розглядати її в якості інтегрального інструменту оцінки якості освіти. При цьому під компетентністю ми розуміємо рівень володіння відповідною компетенцією, який включає особистісне відношення до неї і до предмету діяльності. Формування здоров'язбережувальної компетентності - це складний і тривалий педагогічний процес, особливу роль у якому відіграє робота з правильною

організації харчування, підвищення рухової активності за рахунок заняття спортом в урочний та позаурочний час, профілактична робота, участь у спортивно - масових заходах.

Підвищення рухової активності, розвиток рухових умінь та навичок є можливим лише за умови проведення систематичних цілеспрямованих занять фізичними вправами, що мають тренувальні режими і мають розвивальний характер. У школі такими формами є уроки фізкультури, секційні заняття та виконання самостійних домашніх завдань.

Двох, трьох шкільних уроків фізичної культури на тиждень замало для задоволення потреби у рухах і всебічного фізичного розвитку. Щодня для дітей потрібна певна норма фізичного навантаження. Шкільні роки - відповідальний період закладання фундаментальних знань, зростання і ґартування організму, розвитку моторики учнів.

Фізична культура - це не тільки різноманітні фізичні вправи, такі, як біг, стрибки, плавання, ігри, гімнастика тощо. Це правильний режим дня, певні правила особистої та громадської гігієни, ґартування організму, навички найпростішого контролю за своїм самопочуттям. Успіх занять значною мірою залежить від розуміння цих питань. Активне, систематичне і, що особливо важливо, свідоме виконання фізичних вправ уранці, на уроках фізкультури, у режимі дня благотворно впливає на розумову працездатність, виробляє характер, формує волю, розширює функціональні можливості організму, створює великий арсенал рухових навичок і вмінь, дає змогу легко справитися зі шкільною програмою з фізичного виховання, інших дисциплін. Розумовий і фізичний розвиток щільно пов'язані. Без активних рухів, фізичних вправ неможливі нормальне зростання і розвиток організму, насамперед мозку.

Кожен учень має активно займатися фізичними вправами 14 - 20 годин на тиждень, тобто щодня не менше 2 годин з фізичними навантаженнями, які відбуваються в розвивальному режимі, тобто при пульсі 140 - 160 ударів за хвилину.

На уроках фізичної культури необхідно приділяти особливу увагу організації здоров'язбережувальних факторів. Контрольні випробування, завдання, тестування мають лише давати вихідну та поточну інформацію для розроблення індивідуальних завдань. Учень має в кожний період просуватися далі - рости, розвиватися.

Отже, потрібні допоміжні форми фізичного виховання. Для поліпшення рухового режиму дитини важливу роль відіграє позакласна фізкультурно-оздоровча робота, гурткова робота, яка є однією з головних ланок фізичного виховання.

Позакласна та позашкільна форми занять з фізичного виховання та спорту стали провідними у загальноосвітніх школах. Позаурочні заняття у спортивних гуртках, секціях, групах ЗФП також важлива умова підвищення формування здоров'язбережувальної компетентності та активності школярів. Кожен учень знаходить улюблене для себе заняття: футбол і туризм, легка атлетика, волейбол тощо.

Але є такі діти, які не відвідують занять в гуртках та секціях, і вони повинні займатися самостійно. Необхідно залучити таких школярів до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Для цього їм потрібні доступні, прості, цікаві й ефективні форми здоров'язбережувальної компетентності занять рухової активності, які б відволікали їх від байдужості, від шкідливих звичок. Це дасть змогу бачити своїх учнів здоровими, сильними, спритними та згуртованими.

Рухова активність - невід'ємна частина способу життя та поведінки дітей, яка визначається соціально-економічними і культурними чинниками, залежить від організації фізичного виховання, морфо-функціональних особливостей зростаючого організму, типу нервової системи, кількості вільного часу, мотивації до занять, доступності спортивних споруджень та місць відпочинку дітей і підлітків.

Індивідуальна норма рухової активності повинна ґрунтуватися на доцільності та корисності для здоров'я. Для цього потрібно орієнтуватися на показники, що характеризують фізичне здоров'я дітей.

Отже, виділяють такі основні форми рухової активності учнів:

- уроки фізичної культури;
- фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня;
- позакласні спортивно-масові заходи;
- позашкільні фізкультурно-масові та спортивні заходи;
- районні спортивні свята, спортивні вечори, змагання з різних видів спорту;
- самостійні заняття та виконання домашніх завдань з фізичної культури;
- фізична культура і спорт у режимі дня пришкольніх та інших таборів відпочинку;
- туристична та краєзнавча робота.

Такі форми рухової активності формують в учнів свідоме ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості.

У наші дні кожен розуміє, що рух - це життя, радість, здоров'я. Так твердять учені всього світу. Це доводить і практика.

Навчальний предмет фізична культура у загальноосвітніх навчальних закладах спрямовано на реалізацію оздоровчих, пізнавальних, навчальних та виховних завдань. Для виконання поставлених завдань необхідно формувати знання з фізичної культури, позитивні мотиви і потребу до цих занять, виховувати бажання систематично займатися фізичною культурою й отримувати задоволення від цього.

Фізична культура є важливою складовою частиною загальної культури суспільства, продукт його творчої діяльності. На кожному історичному етапі вона зазнає змін залежно від можливостей, які створюються певною суспільною формацією для її розвитку.

Напевно, кожен із нас мріяв бути сильним, здоровим, витривалим, спритним і сміливим, хоче мати атлетичну фігуру, вміти швидко і довго бігати,

високо і далеко стрибати, плавати і володіти всіма тими навичками, які постійно необхідні людині в житті. Здійснити цю мрію допоможемо ми, вчителі фізичної культури. Навчити зберегти та зміцнити здоров'я учнів учителю допомагає вміння використовувати здоров'язбережувальні технології. Вітчизняні та зарубіжні науковці вважають, що під здоров'язбережувальними освітніми технологіями в широкому розумінні цього слова необхідно розуміти всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів.

Розглядаючи здоров'я дітей із чотирьох найважливіших аспектів (фізичного, духовного, психічного і соціального), досвідчені вчителі розробляють систему заходів, що спрямовані на формування здоров'язберігаючої компетентності. Проводяться здоров'яукріплючі хвилинки, які називаються "паузами збереження, розвитку і зміцнення фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я", застосовуються комплекси вправ, спрямовані на зміцнення і підтримку м'язів, органів дихання, зору.

Фізична культура у загальноосвітніх навчальних закладах має на меті збереження і зміцнення здоров'я учнів, розвиток рухових здібностей, підвищення рівня фізичної підготовленості, формування ціннісних орієнтацій щодо здорового способу життя. Особливої актуальності набуває робота з розвитку в дітей здоров'язбережувальної компетентності, потреб у здоровому способі життя, включення здоров'я в число їхніх життєвих цінностей.

Працюючи з учнями, роблю висновок, що всі перераховані форми роботи фізичного виховання мають кінцеву мету сформувати в учнів уміння і навички самостійних занять фізкультурою у повсякденному житті.

По закінченню школи, учні повинні вміти самостійно підтримувати належний стан свого організму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід до формування валеологічної культури майбутнього вчителя / Ю. Д. Бойчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. - 2009. - № 7. - С.12-14.
2. Волков Л.В. Метод виховання фізичних здібностей учнів / Л.В.Волков. - Київ, 1980. -146с.
3. Моргунов Б. Т. Здоровий спосіб життя і фізична культура. [Моргунов Б. Т. Артюшенко А. Ф. Пангелов Б. П.]. -Переяслав-Хмельницький, 1991.-128с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти" від 23 листопада 2011, р. № 1392.
5. Пометун О. Компетентнісний підхід - найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. - 2005. - № 12. - С. 65 - 69
6. Шаповалова Т. Г. Здоров'язбережувальний компетентнісний підхід до навчально-виховного процесу в НЗ / Т. Г. Шаповалова // зб. наук. праць II Всеукр.наук.-практ. конференції / [за заг. ред. акад. Прокопенка І. Ф.]. - Харків, 2012.

В.В. Шмідт,

учитель математики;

Н.А. Драбенюк,

учитель географії Христинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Христинівської районної ради Черкаської області

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

РОЗРОБКА ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З МАТЕМАТИКИ І ПРИРОДОЗНАВСТВА. 5 КЛАС

Тема: Математика. Множення десяткових дробів. Розв'язування прикладних задач. Природознавство. Штучні екосистеми. Ланцюги живлення.

Мета: Математика. Удосконалити вміння і навички учнів множити десяткові дробы та застосовувати ці вміння до розв'язування прикладних задач. Формування в учнів математичної компетентності як ключової, а також комунікативної, інформаційної, загальнонавчальної компетентностей.

Природознавство. Закріпити знання школярів із поняття екосистеми, їх складом. Відпрацьовувати навички пошукової діяльності та групової роботи на уроці. Формувати науковий світогляд, любов до природи.

Тип уроку: Інтегрований урок.

Хід уроку

І. Мотивація уроку

Учитель математики. Діти, ми зібралися сьогодні на незвичайний урок, назвемо його так - "математика + природознавство". На уроках природознавства ви отримуєте теоретичні знання про навколишній світ, а математика допоможе застосовувати ці знання на практиці. Сьогодні на уроці ми спробуємо поєднати штучні екосистеми і десяткові дробы.

ІІ. Актуалізація опорних знань

Учитель математики. Спочатку пригадаємо правила множення дробів методом "Мікрофон":

1. Сформулюйте правило множення десяткових дробів.
2. Як помножити дріб на 10; 100; 1000;...?
3. Як помножити дріб на 0,1; 0,01; 0,001;...?
4. Як знайти десятковий дріб від числа?
5. Що необхідно зробити, якщо в добутку отримали меншу кількість цифр, ніж треба відокремити комою?

Розпочнемо наш урок із вислову: "Математика - це мова, на якій написана книга природи". Вам потрібно дізнатись ім'я людини, автора цього вислову. У цьому нам допоможе гра "шифрувальник". Учні нагадують правила множення десяткового дробу на розрядну одиницю та виконують вправи:

І варіант	
1	$0,3 \times 10$
2	$2,3 \times 0,1$
3	$320 \times 0,01$
4	$3,2 \times 100$
5	2×1000
6	$200 \times 0,001$
7	$12,3 \times 0,1$

0,23	320	0,2	1,23	2000	3	3,2
А	І	Е	О	Л	Г	Л

ІІ варіант	
1	$5,4 \times 10$
2	$4,5 \times 0,1$
3	$450 \times 0,01$
4	$5,1 \times 100$
5	4×1000
6	$500 \times 0,001$
7	$45,1 \times 10$

А	І	Е	Й	Л	Г	Л
0,45	510	0,5	4,51	4000	54	4,5

Відповідь - Галілео Галілей

Коротка довідка про Галілея:

Галілео ді Вінченцо Бонаюті де Галілей (15 лютого 1564 - 8 січня 1642) - італійський мислитель епохи Відродження, засновник класичної механіки, фізик, астроном, математик, поет. Вніс значні вдосконалення в конструкцію телескопа, а також з допомогою телескопічних спостережень довів правильність геліоцентричної теорії будови сонячної системи.

Учитель природознавства. На минулому уроці ми вивчили тему "Екосистеми". Пригадаємо теоретичний матеріал з допомогою гри "Так" чи "Ні". Діти реагують сигнальними картками та коментують свої відповіді.

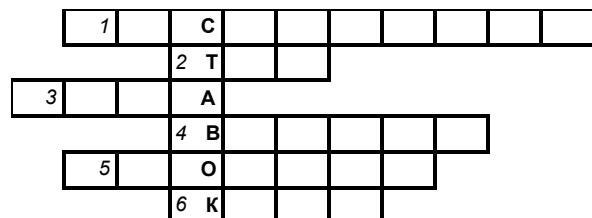
1. Жива та нежива природа складові частини екосистем. **(Так)**
2. Людина не входить до складу екосистем. **(Ні)**
3. Ліс, болото, озеро, море, океан - це типові природні екосистеми. **(Так)**
4. Рослини, тварини, гриби, мікроорганізми - живі складові екосистеми лісу. **(Так)**
5. Природні екосистеми створені людиною. **(Ні)**
6. Більшість грибів є хижакками. **(Ні)**
7. Бактерії є організмами-руйнівниками. **(Так)**
8. Живі організми пов'язані в екосистемі міцними зв'язками. **(Так)**

III. Робота в групах "Творча лабораторія".

Домашнім завданням було підготувати короткі повідомлення про штучні екосистеми саду, акваріуму, ставка. Ви об'єдналися в три групи згідно з темами. Прошу зайняти свої місця для роботи в групах. То ж відправляємось у подорож.

Учитель математики. Куди саме? Ви дізнаєтесь, якщо назвете ключове слово кросворду:

Запитання до кросворду:

1. Дріб, у записі якого використовується кома?
2. На скільки знаків треба перенести кому при множенні на 0,001?
3. Як називається частина десяткового дробу записаного перед комою?
4. У який бік переноситься кома при множенні на 10; 100; 1000...?
5. Як називається частина десяткового дробу записана після коми?
6. Що розділяє цілу і дробову частину десяткового дробу?

Учитель природознавства. Так, ми подорожуємо до екосистеми ставок. Керівник групи по черзі надає слово членам групи в такій послідовності:

1. Загальні відомості про екосистему ставок.
2. Рослинний світ.
3. Угрупування організмів.

Після відповідей учнів учитель пропонує командам скласти ланцюг живлення екосистеми "ставок". Першою дає відповідь група "Ставок", інші групи доповнюють. Керівники груп, за допомогою вчителя виставляють бали в картку оцінювання своїм підлеглим.

Фізкультхвилинка.

Раз - всі встали,
Два - підняли руки вгору, похитали,
Три - прогнулись, на чотири -
Всім ласкаво усміхнулись.
П'ять - притупнули ногою.
Шість - тепер іще другою.
Сім - за спинку руки склали,
Нахилились - знову встали.
Вісім раз отак зроби,
На дев'ятий - рівний ти,
Ну, а десять - вже сідайте,
Підрахунки починайте!

Учитель математики. Уявіть себе фермерами. Ви взяли в оренду ставок для вирощування коропа. Для того, щоб вам було економічно вигідно утримувати його, щоб він приносив прибуток, потрібно вирішити дуже складну задачу.

Задача 1. Короп - це велика всеїдна риба. За перший рік мальок коропа виростає лише до 200 г. Тому для вирощування коропа частіше використовують дворічний мальок. Якщо ж запустити 600 штук дворічного малька коропа по 0,2 кг. у ставок площею 1 га і чекати поки він виростає, харчуючись самостійно, то реально буде отримати приріст в 130 кг. риби. Якщо використати спеціальні корми, то приріст збільшиться в 2,4 рази.

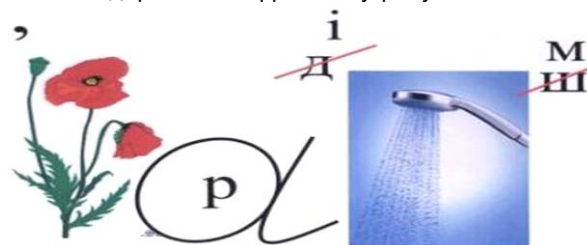
1. Яка початкова вага риби запущеної в ставок?
2. Яка кінцева вага риби без використання кормів?

3. Яку кінцеву вагу риби отримаємо при підгодівлі?

4. На скільки збільшиться приріст риби при додатковому харчуванні?

Керівники кожної групи надають учителю кінцевий результат розв'язання. Озвучує розв'язання задачі група "Ставок", інші групи доповнюють. Керівники груп ставлять бали своїм підлеглим у картки.

Учитель природознавства. Наступна зупинка нашої подорожі зашифрована у ребусі:

Подорожуємо до екосистеми "акваріум". Керівник групи по черзі надає слово членам групи в такій послідовності:

1. Мій досвід створення акваріуму;
2. Рослинний світ;
3. Угрупування організмів.

Після відповідей учнів учитель пропонує командам дати відповідь на запитання:

1. Чому в акваріумі фільтрують воду?
2. Як очищається вода в ставку?

Першою дає відповідь група "Акваріум", інші групи доповнюють. Керівники груп, за допомогою вчителя виставляють бали в картки оцінювання своїм підлеглим.

Учитель математики. Діти, давайте розрахуємо місячний раціон акваріумної риби. Для цього ми звертаємось за допомогою до математики, а саме, до вміння множити десяткові дробы.

Задача 2. Скалярія полосата - витончена, миролюбна акваріумна рибка, вагою до 8 грам. За один раз рибка з'їдає корму 0,05 своєї ваги. Годувати її треба три рази на добу. Скільки треба купити корму, щоб прогодувати рибку 1 місяць?

Діти в групах складають план розв'язання задачі та розв'язують її. Озвучує розв'язання команда "Акваріум", інші групи доповнюють. Керівники груп ставлять бали своїм підлеглим у картки.

І знову у подорож. Щоб дізнатись назву останньої зупинки - знайдіть помилки у множенні дробів і обведіть літери біля яких невірно виконані приклади. Прочитайте утворене слово.

$$С \ 50 \cdot 0,2 = 100$$

$$К \ 1,2 \cdot 3 = 3,6$$

$$Л \ 0,8 \cdot 0,6 = 0,48$$

$$А \ 0,25 \cdot 4 = 10$$

$$Д \ 0,1 \cdot 0,1 = 0,1$$

Подорожуємо до екосистеми "сад". Керівник групи по черзі надає слово членам групи в такій послідовності:

1. Загальні відомості про екосистему саду.
2. Догляд за садом.
3. Угрупування організмів.

Після відповідей учнів учитель пропонує командам скласти ланцюг живлення екосистеми саду. Першою дає відповідь група "Сад", інші групи доповнюють. Керівники груп, за допомогою вчителя виставляють бали в картки оцінювання своїм підлеглим.

Фізкультхвилинка

Тут трава росте висока,
Тут стежинька вузька.

Вище руки, ширше ноги -
Не проста у нас дорога.
А тепер ідемо боком -
Із підскоком, із підскоком.
Походили на носочках,
А тоді на п'ятках.
Випростали добре спинки
І звели лопатки.

Учитель математики. Діти, в нашому садку захворіли дерева. На окремих яблунях завелись попелиці. Як вилікувати дерева? Діти висловлюють свої пропозиції. А чи може в цій проблемі нам допомогти математика? Давайте розглянемо задачу.

Задача 3. У саду ростуть 80 фруктових дерев. 0,4 з них вражені попелицями. Попелиця - це невеликі комахи довжиною не більше 4 мм. Вона вражає листочки і молоді пагони яблунь. Харчується соком, який міститься в листі, висмоктуючи все до останньої краплі. Після цього листя починає скручуватися і засихати. Учні місцевої школи вирішили на кожне вражене дерево повісити мішечки із личинками сонечок для знищення попелиць. У кожному мішечку по 500 личинок сонечка. Мухи, які охороняють попелиць знищують 0,2 всіх личинок сонечка. Кожна личинка сонечка за добу з'їдає 100 попелиць. Скільки всього попелиць буде знищено личинками за добу?

Діти в групах складають план розв'язання задачі та розв'язують її. Озвучує розв'язання команда "Сад", інші групи доповнюють. Керівники груп ставлять бали своїм підлеглим у картки.

Керівники груп здають картки з балами учителям, які виставляють оцінки за урок.

Картка оцінювання учнів

Математика					
№	Прізвище учня	Математичний диктант (до 7 балів)	Задача (до 4 балів)	Доповнення (до 1 балу)	Загальний бал
1					
2					
3					
4					
Географія					
№	Прізвище учня	Доповідь учня (до 7 балів)	Ланцюг живлення (до 4 балів)	Доповнення (до 1 балу)	Загальний бал
1					
2					
3					
4					

IV. Підсумок уроку

Учні демонструють презентацію цікавих фактів із життя рослинного і тваринного світу.

Дятел. Почувши стукіт під час прогулянки по лісу, кожен з нас розуміє, що це дятел добуває собі їжу. Як правило, дятли харчуються комахами, яких за допомогою дзьоба видобувають з-під кори стовбурів дерев.

Під час добування їжі з-під кори дерев, дятли здатні наносити удари по стовбуру зі швидкістю до 25 разів у секунду. Таким чином, за день ця пташка здатна вдарити по дереву майже 1 млн. раз.

При нанесенні удару, дятел застосовує настільки величезну силу, що якби людина зазнала хоча б один такий удар, то вона відразу ж отримала

серйозну травму. Та дятли володіють так влаштованим мозочком, завдяки якому у них ніколи не буде стусу мозку.

Неправі ті, хто думає, що дятли стукають по дереву виключно в пошуках прожитку. Насправді вони це роблять ще для того, щоб заявити свої права на територію, а також у пошуках пари.

Чи знаєте ви, що в 1995 році ці милі пташки завдали непоправної шкоди НАСА? Вони зробили величезну кількість отворів в баку для палива шаттла Діскавері, тим самим відстрочили старт на найближчі пару місяців.

Синиця. Один з найпоширеніших видів птахів у Європі, справжній працівник "помічник" - синиця. В основному, синиця поїдає всіх дрібних жучків, павучків і слимаків. Ви знаєте, що синиці зимують у межах своєї батьківщини і не відлітають у південні краї? Просто в холодний період часу ця пташка воліє жити десь поблизу з людиною. Синичка дуже вдячна пташка. У тих місцях, де її підгодовують, вона знищує шкідників. На Русі, був виданий навіть указ, який загрожував стягувати великий штраф за вбивство цієї пернатой. Чи знаєте ви, як часто синиці годують своїх дитинчат? 60 разів на годину!

Бобер. Це ссавець ряду гризунів. Бобер вперше з'явився у Канаді. Це довірлива, розумна і працьовита тварина. Вага дорослого самця може бути такою, як у восьмирічної дитини. Звірятко в природному середовищі існування може прожити до 14 років, а ось в неволі навіть в 2-3 рази більше. Якщо прочитати цікаві факти про бобрів, то справді дивуєшся їх здатності до будівництва.

Греблі, зведені ними, видно навіть із космосу. Вони показують неймовірні результати в їх спорудженні. Довжина гребель може становити 700 метрів.

Про таку незвичайну тварину, як бобер, говорять, що в середньому за своє життя він може перепиляти 100 дерев і побудувати 50 гребель.

V. Домашнє завдання

Математика. Скласти задачу прикладного характеру, де фігурували б десяткові дробі.

Природознавство. Скласти характеристику будь-якої природної екосистеми та її ланцюга живлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасенкова Н.А. Перевірка предметних компетентностей. Математика 5 клас / Н.А. Тарасенкова. - Київ: Оріон, 2015. - 47с.
2. Тарасенкова Н.А. Математика: підручник для 5 класу ЗНЗ. / Н.А. Тарасенкова. - Київ: Освіта, 2013. - С. 276-286.
3. Агафонова О.О. Інтерактивні форми і методи роботи на уроках математики / О.О. Агафонова // Математика в школах України. - 2005. - №8. - С. 2.
4. Коршевнік Т.В. Природознавство: підручник для 5 класу ЗНЗ. - Київ: Генеза, 2013. - С. 205-211.
5. Матеріали для підготовки до конкурсу "КОЛОСОК-весняний-2017- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kolosok.org.ua/materialy-dlya-kolosok-vesnyanu-2017/>
6. Довідник цікавих фактів та корисних знань [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dovidka.biz.ua>

Л.В.Ященко,

учитель початкових класів Шрамківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Драбівської районної ради

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГОЮ КАЗКОТЕРАПІЇ

РОЗРОБКА ПОЗАКЛАСНОГО ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ СПІВПРАЦІ УЧИТЕЛЯ, БАТЬКІВ І ДІТЕЙ 2 КЛАСУ

Мета: сприяти розвитку навичок співпраці учителя, батьків та учнів; ознайомити учнів та батьків з вправами та завданнями, що впливають на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви; розвинути дрібної моторики руки у дітей; ознайомити з казкотерапією, як окремим напрямком психокорекції, що забезпечує взаємодію з дитиною на ціннісному рівні.

Хід заняття

1. Вступ.

Вчитель. Я хочу розпочати наше заняття зі слів Л.А.Касилі, який сказав: "Сім'я та школа - це берег та море. На березі дитина робить свої перші кроки, отримує перші уроки життя, а потім перед нею відкривається море знань, а курс у цьому морі прокладає школа. Це не означає, що вона повинна зовсім відірватися від берега"(Слайд 1)

Основні психічні процеси - сприймання, пам'ять, увага, мислення, уява - визначають загальний розвиток дітей і пізнання ними навколишнього світу. Пізнавальні мотиви, адекватні завданням навчання, ще нестійкі та ситуативні, тому під час занять у більшості дітей вони з'являються й підтримуються лише завдяки дорослим.

Завдання дорослого - допомогти дитині розвинути пам'ять, увагу, мислення, розширити її сприймання, що допоможе їй активно сприймати навколишній світ. Виходячи з цього завдання, ми з вами проведемо заняття з теми "**Корекція мовленнєвої діяльності, пам'яті, мислення, уваги, сприймання, емоційної сфери з допомогою казкотерапії**" (Слайд 2)

Казкотерапія є окремим напрямом психокорекційної практики. Всі наші завдання будуть спрямовані на корекцію мовленнєвої діяльності, корекцію пам'яті, мислення, уваги, сприймання, емоційної сфери тощо.

Головна особливість роботи у системі казкотерапії - це взаємодія з дитиною на ціннісному рівні. (Слайд 3)

Діти - великі мрійники, і дуже часто вигадують цікаві історії, казки. У їхніх змістах маленькі фантазери, не догадуючись того, передають свої переживання, радощі, сум, тривогу. Мабуть тому, що казка - це природне джерело всього, що є у нашому непростому житті.

Казкотерапія для дітей - це спосіб за допомогою якого ви без сварок та нотацій допоможете дитині позбутися негативних звичок чи навпаки зможете привити позитивні якості. Казки пропонують багатий матеріал для роботи з дітьми, і я впевнена, що діти так само сильно люблять їх, як і я, в той час, коли була дитиною. Моє дитинство було сповнене турботою і любов'ю моїх рідних. Але все життя я пам'ятаю казки, які мені найбільше подобалися - це казка "Солом'яний бичок".

Завдання 1. Шановні батьки! Я пропоную вам згадати улюблену казку свого дитинства (батьки по черзі називають казки).

Завдання 2. Любі діти! Пригадайте, яку казку востаннє ви читали з мамою чи татом (діти по черзі називають казки).

Казки не такі прості, якими здаються на перший погляд - вони схожі на багатожаровий піріг.В дитинстві ми бачимо перший шар, він є самим зрозумілим, а з віком нам відкривається більш глибокий сенс вкладеного задуму в казку. І чим коротша казка, тим більший вона має обсяг вкладеної в неї інформації. А в такому разі казки не менш потрібні батькам, ніж їх дітям.

Як приклад - пропоную розібрати казку "Колобок" (Слайд 4).

Всі ви добре пам'ятаєте, як колобок тікає з дому, щоб побачити світ. Безумовно, що він має великий потяг до пригод. За характерологічними ознаками він є енергійним, комунікабельним, досить активним, рухливим, жвавим, має добру вдачу та безмежне бажання отримати нові знання у сфері "Я у світі" та пізнати щось цікаве, невідоме.

На шляху до незвіданих пригод він зустрічає декілька персонажів, котрі стають йому на заваді.

Завдання 3. Давайте всі разом пригадаємо дійових осіб казки. Передаючи м'яч по колу кожен називає дійову особу з казки, а інший учасник повинен повторити дійову особу попереднього учасника та назвати свого.

Наприклад.

1учасник. Дід

2 учасник. Дід, баба.

3 учасник. Дід, баба, колобок.

4 учасник. Дід, баба, колобок, зайчик.

5 учасник. Дід, баба, колобок, зайчик, вовчик

Дійшовши до кінця, вправу можна повторити.

Завдання 4. Пригадати пісню колобка і заспівати її всім разом.

Я по засіку метений,

На яєчках спечений.

Я від баби утік,

Я від діда утік,

І від тебе утечу.

Завдання 4. Написання графічного диктанту. Кожен виконує самостійно.

(на парті в учасника листок у клітинку. По команді вчителя діти і мами прокладають шлях по якому колобок рухається по лісу, після чого демонструють свої роботи).

Вчитель. Яких помилок допустився Колобок у казці? Дайте йому свої поради.

Завдання 5. (робота виконується в парі: мама - учень)На партах картки з сюжетами казки "Колобок". Мама нагадає дитині казку про Колобка та показує картинки. Потім картинки змішує. Дитина витягує одну з картинок і продовжує розповідь з того місця, якому відповідає зображення.

Вчитель. Французький математик Пані відзначив, що діти молодшого шкільного віку працюють з конкретним матеріалом, рахують м'ячики, зайчиків, складають розповіді по конкретних, реалістичних картинках. Тим самим, вважає він, ми затримуємо розвиток абстрактного мислення і творчої уяви. Пані наполегливо радив працювати просто з крапками. У випадку з казками це може виглядати так.

Завдання 6. Дітям пропонується аркуш паперу з безліччю крапок. Разом з батьками вони сполучають їх, щоб вийшли малюнки дійових осіб з казки "Колобок".

Завдання 7. (Слайд 5) На екрані з'являється малюнок Колобка з деякими відсутніми частинами (без носа, одного ока, прозорий). Учасники повинні проаналізувати відсутні частини героя.

Вчитель. Давайте всі разом опишемо новоутвореного Колобка. Які предмети або речі у сучасному житті схожі на Колобка.

Психогімнастика "Казковий дощик" (робота в парах) У нашій казці пішов дощ, краплі якого падають на плечі та спини всіх учасників заняття. По черзі діти і мами роблять пальчиками масаж на плечах та спині (імітуючи падіння крапель дощу на плечі та спини).

Арт - терапевтичне завдання. (учасники об'єднуються по чотири особи). На аркуші паперу намалювати Колобка. Виграють ті, хто це зробить найшвидше і найкрасивіше.

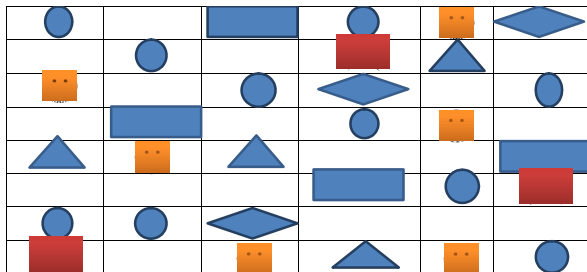
Завдання 9. (робота парами) На аркуші паперу чотири рядки довільно написаних літер. Серед них потрібно знайти та виділити окремі слова.

ВАРОЗАЄЦЬРОГНЕСШ
ИЛДПАВОВКПРЛЦЗ
АПРЛИСИЦЯПРНГОЛ
ПРОКОЛОБОКРОЛДП

Вчитель. Працюючи в дитинстві з різними конструкторами, дитина розвиває у собі безліч психічних процесів: мислення, пам'ять, увагу. Сучасні діти люблять працювати з пазлами.

Завдання 10. (всі учасники діляться на дві команди:мами і діти) Кожній команді вчитель роздає розрізані малюнки героїв казки "Колобок". Учасники повинні правильно і швидко скласти розрізаний малюнок. Після цього дати характеристику герою.

Завдання 11. (Слайд 6) На екрані з'являється таблиця з геометричними фігурами.

За декілька секунд учасники повинні порахувати всі кружечки синього кольору, всі колобки, зірочки, прямокутники, трикутники. Що ж вам важко рахувати? (фігури одного кольору рахувати важко і довше).

Завдання 12. Творча переробка казки. Учасникам потрібно спільно з дітьми придумати та продовжити казку. Можна замінити кінець казки.

ПСИХОГІМНАСТИКА.

Дуже люблять працювати

Наші пальчики - брати.

Стали тісто готувати,

Щоби колобка спекти.

А цей пальчик - дрова рубав,

А цей пальчик - піч топив,

Оцей пальчик - воду носив,

А цей пальчик - муку сіяв.

А ось цей пальчик - тісто місив.

Тоді всі разом працювали

Колобочків накатали.

Проведення майстер - класу однією з мам. Всі разом ліплять колобка з солоного тіста.

Вчитель. Казкотерапія - це терапія середовища, це процес утворення зв'язку між казковими подіями

та поведінкою в реальному житті, це перенесення казкових смислів у реальність. Казкотерапію використовують у різних випадках і відповідно отримують різні результати.

Зараз я вам прочитаю казку "Колобок і Колобик", зміст якої спрямований на агресивні прояви у поведінці.

Колобок і Колобик

Жив - був собі у діда з бабою Колобок. Він був добрий, веселий, у нього було багато лісових друзів, з якими він любляв проводити час. Та якось баба помітила, що Колобок став сумним, невеселим, навіть гратися на вулиці з друзями не хоче.

- Що сталося з тобою, Колобок? Чому ти такий сумний? - спитала його бабуса.

- У всіх моїх друзів, лісових звірят, є братики чи сестрички, а у мене нікого нема, сумно відповів Колобок.

Розповіла баба дідові чому Колобок став таким сумним і стали вони думати - гадати, як йому допомогти. Думали, думали - і придумали!

Замісила баба тісто і спекла ще одного Колобка, такого ж кругленького і рум'яного. Назвали вони його Колобик. Ось так у Колобка з'явився братик.

Який же щасливий і гордий був Колобок з того, що у нього тепер є братик! Повів він знайомитися братика зі своїми друзями. Познайомився Колобик з усіма лісовими звірятами і стали вони всі разом дружити.

Та якось непомітно для всіх Колобик почав ставати все злішим і дедалі лютішим. Навіть форма його змінилася від люті він став квадрантний. Мав похмурі очі, стиснений від злості рот. Він почав штовхати, бити своїх друзів, ламав іграшки, дерева, витоптував квіти. Від такої поведінки усі дуже страждали та засмучувались, особливо його брат Колобок.

- Щось тут не так, - подумав Колобок. - Адже Колобик був добрий і лагідний... Щось з ним трапилося... треба рятувати брата. Але ж як?

І вирішив Колобок піти за порадою до мудрої Сови. Прийшов до дупла у якому жила Сова та й гукає: "Совонько мудра! Допоможи мені врятувати від злості мого брата!" І розповів, яка біда його спіткала брата, а зрештою і всіх мешканців лісу.

Сова й порадила йому: "А ви сховайтеся від цього бешкетника. Хай він залишиться сам. Як побачить, що нікому він такий поганий не потрібен, то й схаменеться!"

Зранку пішов Колобок на галявину, зібрав усіх своїх друзів і передав їм пораду Сови. І вирішили вони гуртом: як побачать здалеку Колобіка, то зразу сховаються від нього, де хто встигне. Ось бачать вони - йде Колобик. Все на своєму шляху трощить, своїми гострими боками зачіпає, кричить, лається! Стали всі ховатися. Хто в кущі, хто - за дерева, а хто - в дупла. А дехто навіть у воду стрибував.

Прийшов Колобик на галявину - нема нікого. Перед ким йому хизуватися, силу свою показувати, як глядачів немає? Ніхто не злякається. Ось уже і вечір надворі, а він сам...

Так було тричі. Три дні не бачив Колобик нікого, бо всі звірі від нього поховалися, і навіть його брат Колобок. Вже й бешкетувати не хотілося. Погратися б з кимось, та ніхто не виходить на галявину. Засумував Колобик, замислився і нарешті зрозумів.. Не хочуть з ним гратися, бо не хочуть поганого навчатися!

Зрозумівши усе, почав Колобик лагодити те, що пошкодив. Виправив стовбури дерев, посадив нові квіти, відремонтував усі іграшки, які ламав. І стало диво - Колобик з квадратного знову перетворився на круглого. Побачили звірі, що Колобик змінився, і прийшли до нього гратися. Радіють усі, задоволений і Колобик. Дізнався він, що Колобок допоміг йому, - подякував братові від щирого серця і більше ніколи й нікого не ображав.

Вчитель. Зміст цієї казки ви обговорите з дітьми вдома.

Підсумок заняття. На завершення хочеться відзначити, що казка - це саме той спосіб спілкування дорослого з малюком, який найбільше зрозумілий дитині. Застосовуючи казкотерапію для розвитку дітей батьки та вчителі роблять вагомий внесок у їхнє щасливе майбутнє. Ш. Амонашвілі говорив: "Дитина вище творіння Природи і Космосу і несе в собі їхні риси - могутність і безмежність" Бережіть своїх дітей!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кіян Л.М. Казкотерапія - технологія розвитку психічного здоров'я і творчості дітей дошкільного віку/ Лариса Михайлівна Кіян. - Олександрія: дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №25 Олександрійської міської ради Кіровоградської області, 2013. - 43 с.
2. Музичук О. О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів / О.О. Музичук // Проблеми сучасної психології. - Кам'янець-Поділ., 2012. - Вип. 17. - С. 317-327.
3. Шалімова Л.Л. Казкотерапія як засіб розвитку молодших школярів/ Л.Л. Шалімова. - Харків: вид. "Ранок", 2012. - 160с.
4. Казкотерапія як дієвий засіб розвитку психічних властивостей молодших школярів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/38675/

I. О. Марущак,

керівник гуртків станції юних туристів відділу освіти Уманської міської ради

СПОРТИВНЕ ОРІЄНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'Я, ІНТЕЛЕКТУ ТА ОСОБИСТИХ ЯКОСТЕЙ ДИТИНИ

З метою урізноманітнення своїх занять керівники гуртків туризму та вчителі фізкультури у школі можуть вивчати з дітьми такий цікавий вид спорту - як спортивне орієнтування. Один з найпоширеніших його видів - це спортивне орієнтування бігом. Однак, досвід роботи показує, що багато дітей та їх батьки мало знають і про нього. Тому основне завдання керівника - зробити заняття цікавими для дітей, дати зрозуміти, що орієнтування допоможе розвивати їхні здібності: фізичну підготовку та інтелектуальний рівень.

Дітей привертають до занять різноманітні методи проведення тренувань, різноманітність місць занять і змагань, часті виїзди в парк і ліс та розширення їх кругозору.

Важливе значення має фізична підготовка дітей, вміння розподіляти свої сили, психологічно бути готовим до боротьби та участі вихованців у змаганнях, що проводяться в нашому регіоні.

Спортивне орієнтування - це вид спорту, в якому учасники використовують карту і компас, щоб на місцевості знайти та зробити відмітку на всіх контрольних пунктах (КП), позначених на карті. Послідовність проходження КП може бути визначена заздалегідь. Визначальним є кількість правильних відміток КП та час проходження дистанції від старту до фінішу.

Дітям завжди подобається гра **"Пошук скарбів"**, тому правила проведення змагань зі спортивного орієнтування зрозуміти буде легко. Бігати в лісі, парку, на вулиці, шукати та знаходити КП, використовувати логіку та швидкість - діти з нетерпінням будуть чекати тренувань та змагань.

Цей унікальний вид спорту без сумніву може бути рекомендований абсолютно усім для розвитку здоров'я, інтелекту та особистих якостей людини у

будь-якому віці. Тут є відповідні рівні дистанцій для всіх, від прекрасно натренованих учасників до новачків і просто любителів проводити час в русі. А групи поділяють на чоловічі та жіночі, аматорів та досвідчених учасників, а кожних 2 роки відокремлюють в окрему вікову групу. (ЧЖ-10, ЧЖ-12...) Тому змагання охоплюють як 10-річних, так і 90-річних учасників. Займатися орієнтуванням ніколи не пізно, а завжди цікаво, головне, щоб було бажання.

Батьківщиною орієнтування вважається **Норвегія**, де 31 жовтня 1897 року було організовано перші офіційні змагання зі спортивного орієнтування. Згодом ініціативу розвитку нового виду спорту взяли фіни та шведи. Але справді масовий характер змагання набули лише в 30-ті роки, у першу чергу в Скандинавських країнах.

В 1935 р. у **Фінляндії**, в 1938 р. у **Швеції** створюються національні федерації й починається регулярне проведення загальнодержавних чемпіонатів. У 1946 р. скандинавські орієнтувальники об'єднуються в Раді орієнтування Північних країн. Вона вважає своїм головним завданням популяризацію лісового спорту й організацію зустрічей між країнами Скандинавського півострова. На змагання потрапляють аматори з інших країн: Швейцарії, Німеччині, Угорщині та ін. Популярність спортивного орієнтування стрімко зростає, а після Другої світової війни орієнтуванням почали займатися і в соціалістичних країнах.

У перших міжнародних зустрічах з'ясувалося, що правила змагань у всіх країнах значно відрізняються, тому для розробки єдиної точки зору 1958 р. у Будапешті була скликана конференція. У тому ж році за новими правилами

в Угорщині були проведені перші міжнародні змагання на Кубок озера Балатон, які надалі стають традиційними.

Через два роки на установчому з'їзді в Данії була створена **Міжнародна федерація орієнтування (International Orienteering Federation - IOF)**, до якої ввійшли Болгарія, Данія, Угорщина, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Чехословаччина, Швейцарія й Швеція. У 1984 році Міжнародна федерація орієнтування поєднувала 32 країни, у 1992 р. в її склад ввійшла Україна, а загальна кількість становила 41 країну. У 2015 році кількість країн-учасників МФО (IOF) сягнула 80-ти.

Спортивне орієнтування бігом користується великою популярністю, як у молодших, так і старших школярів. Тому елементи спортивного орієнтування включені в проведення масових спортивних заходів: "Веселі старты", туристські зльоти, міжшкільні змагання. Щоб підготувати учасників необхідно проводити навіть поверхове знайомство з азами орієнтування найзручніше на уроках фізичної культури, включаючи в процес уроку завдання, виконання яких залежить від комплексу умінь: орієнтування в просторі, швидкості, знання карти.

Одним з найважливіших питань є **фізична підготовка** учасника. Найкраще почати заняття із загальної фізичної підготовки, привчаючи дітей до регулярних тренувань і дисципліни.

Діти мають усвідомити, що неможливо безпосередньо перейти від стану спокою до стану підвищеної рухової і розумової активності, що відбувається на дистанції. Слід зазначити, що в 50% випадків причинами виникнення травм стає недостатність еластичності (жорсткість) м'язів, недостатня (обмежена) рухливість в суглобах або неповне відновлення після травми. Діти мають зробити висновок, що розминка - обов'язковий елемент занять та підготовки до старту. Її завдання - підняти пульс і розігріти м'язи, підготувавши їх до навантажень. Зазвичай включає в себе швидку ходьбу і вправи, добре знайомі нам по урокам фізкультури - різні повороти, нахили, махи, кругові рухи кінцівками. Мета яких здійснити природні рухи суглобів. Біг на 15-20 м звичайний та з прискоренням, з підняттям колін перед собою, "оленьчий" біг.

Основна частина пробіжки - це найбільше навантаження на тренуванні. При проходженні дистанції найбільше навантаження відбувається при перегоні від одного КП до іншого.

Заминка робиться після основної частини пробіжки. Всім відомо, що різка зупинка шкідлива і для серця, і для м'язів, тому в кінці потрібно пройтися кроком 5-10 хвилин або виконати біг підтюпцем. Відновити природне положення суглобів допоможе повторення вправ подібних до розминки.

Розтяжка робиться після пробіжки та заминки. Її завдання - прискорити відновлення і уникнути застою м'язів. Виконувати її необхідно повільно та обережно, без різких рухів.

Як бігати? Зазвичай, новачкам радять просто бігти як виходить.

Але набагато складніше і довше змінювати вже усталені звички руху, ніж намагатися робити правильно, починаючи з нуля. Тому необхідно **стежити за такими моментами:**

- Біг повинен бути тихим і легким, ніякого гучного тупання. Корисно уявити себе газеллю або хижаком.

- Плечі розслаблені і опущені, постава рівна, прес злегка напружений.

- Кисті рук розслаблені, в лікті прямий кут, при русі руки не перетинають центральну лінію (середину грудної клітки).

- Частіше перебирати ногами, робити короткі кроки, не стрибати вгору-вниз.

- Не плюхатися на п'яту, витягаючи вперед ногу, як показано на малюнку. Це травматична техніка і найпоширеніша причина болю в колінах у бігунів. Босоніж так не побігаєш. Потрібно акуратне приземлення спочатку на широку передню частину стопи під центром ваги, після чого м'яко приземляється вся стопа і відбувається легкий дотик п'ятою.

- Дивитися вперед, а не вниз.

Вміння раціонально використовувати свої сили на дистанції є головним. Якщо "рвонути" що є сил, то через деякий час настає перевтома, збивається дихання і навіть повільно продовжувати біг буде складно. Сил має вистачити до фінішу, а тому необхідно вимагати від дітей розрахувати свій середній темп, прискорюватися лише за необхідністю, вчитися відновлювати сили на дистанції та дотримуватися темпу бігу.

Теоретична основа спортивного орієнтування

Спортивна карта хоч і подібна до топографічної, але має свої особливості. Умовні знаки мають не тільки вказувати на об'єкт, що знаходиться на місцевості, а й нести певну інформацію про можливість руху, чи необхідність оминати об'єкт чи ділянку карти. Наприклад, на топографічній карті ліс позначається як листяний, хвойний та мішаний. Для орієнтувальника більш вагомим є інформація про якість подолання ділянки: легкопрохідна або важкопрохідна рослинність, середньопрохідний підлісок, відкритий простір, пісок. Від цього залежатиме вибір шляху та результат змагань.

Карта і кольори. Для того, щоб карта добре читалася і була зрозумілою, використовуються різні кольори.

Білим позначається легкопрохідний ліс. **Коричневим** позначаються види рельєфу (гори, пагорби, ями, горизонталі, тощо). **Жовтий** означає відкритий простір (поля, газони, луки і галявини). **Зелений** позначає щільність рослинності і ступінь прохідності лісу. Чим темніше зелений колір, тим важче пройти крізь рослинність, густі посадки. **Блакитний** означає воду. **Чорний** позначає об'єкти діяльності людини: доріжки, стежки, кам'яні стіни, лінії електропередач, будинки і т.д. Крім того камені та скелі теж передаються чорним та сірим кольором. **Оливковий** колір відображає земельні ділянки, наприклад сади чи приватні газони. **Пурпурним** кольором наносять знаки дистанції (КП, старт, фініш, заборонений район для бігу, та ін.)

Визначення відстаней

Орієнтувальник стикається з необхідністю вимірювати та контролювати відстань. Тому перші заняття з початківцями найкраще присвятити навчанню методам вимірювання відстаней.

Окомірний метод. Його успішно застосовують при русі по дорогах, просіках, у рідкому лісі, в полі, на лузі - застосовується на відкритій місцевості. Під час тренування учасник оцінює довжину різних

відрізків, а потім вимірює їх за допомогою карти або кроками. При певному навичку помилка у вимірах може бути порівняно невелика, до 5%, але зростає із зростанням вимірюваної відстані.

Цей метод краще використати на тренуванні.

Вимірювання відстаней кроками - це точний, поширеніший і більш універсальний метод. Найчастіше відстані вимірюють рахунком пар кроків під ліву ногу. 1 пара кроків = крок правою та крок лівою ногою. Наприклад Довжина одного кроку 84 см (42*2) На занятті дітям рекомендується записати результати всіх пробіжок.

Визначення або контроль відстаней по місцевих предметах. При русі з картою зручно контролювати пройденої відстані, використовуючи періодично повторювані місцеві предмети, або досить помітні чіткі орієнтири, позначені на карті, через які проходить лінія руху.

Наприклад, можна визначити відстань між стовпами телефонної лінії (ліній електропередачі) і тільки потім рахувати кількість стовпів. На просіках можна користатися кілочками, розташованими через 100 м. Кожна пряма зарубка 100 м, коса 500 м, хрестоподібна 1000 м до перетину просік. Рухаючись з картою, учасник має можливість починати новий відлік від чергового які перетинаються лінійного орієнтира, зменшуючи тим самим можливість накопичувати похибку.

Способи орієнтування

1. За напрямком (грубий азимут).

Використовується на довгих етапах, на бідній орієнтирами і добре прохідною місцевості, коли поблизу КП є великий однозначний орієнтир. Учасник біжить не на КП, а до цього орієнтиру. Контроль за напрямком здійснюється за компасом, а також по сонцю і проміжним орієнтирам. Контроль за відстанню майже не здійснюється.

2. За напрямком з читанням карти.

Визначивши напрямок руху біля вихідного КП, учасник надалі намагається витримати цей напрямок, контролюючи себе за проміжними орієнтирами. Контроль відстані - за проміжними орієнтирами.

3. По азимуту.

Учасник використовує, як правило, два елементи орієнтування: точний азимут і точне визначення відстані рахунком кроків. Цей один із самих надійних способів кращий на небагатій орієнтирами місцевості, коли потрібно потрапити на точковий об'єкт, наприклад горбок в труднопрохідному лісі, в 150 м від перехрестя просік.

4. По азимуту з читанням карти.

До руху по точному азимуту додаються докладне читання карти і постійне зіставлення її з місцевістю. Спосіб доцільний при русі по насиченою однаковими орієнтирами місцевості, частіше при русі від опорного орієнтира до КП, і є самим точним і складним.

5. Біг по лінійних орієнтирах.

Учасник використовує для бігу переважно лінійні орієнтири: дороги, просіки, межі лісу. Спосіб застосовується при проходженні довгих етапів по рівнинній місцевості з важко прохідним лісом і великою кількістю лінійних орієнтирів, є найбільш швидким, проте призводить до збільшення довжини прохідної дистанції.

6. Біг з точним читанням карти.

Учасник використовує для руху різні форми рельєфу, різні об'єкти, добре видимі один від іншого. Спосіб

застосовується на місцевості з гарною видимістю і багатого орієнтирами. Визначення напрямку руху і відстаней здійснюється за взаємною розташуванню об'єктів.

Вибір раціонального шляху руху. Орієнтувальник, враховуючи свої здібності і підготовку, намагається за допомогою читання карти знайти оптимальний шлях руху на КП. При цьому на вибір шляху впливають багато різних чинників. Але найважливішим є здатність виділяти і запам'ятовувати орієнтири-прив'язки, до яких відносяться, як правило, великі лінійні та площинні орієнтири і особливо виділяються точкові. Орієнтири-прив'язки визначаються по карті, і вихід на них не вимагає великих фізичних витрат і високоточної техніки орієнтування.

Змагання - досвід вищого ґатунку

Щороку уманські міжшкільні змагання проводяться в районі стадіону "Сокіл". У 2016 році Мазур Євген розробив спортивну карту цієї території, яка надалі буде використовуватись для змагань із спортивного орієнтування.

Крім місцевих змагань проводиться ще багато різноманітних районних, обласних, всеукраїнських та міжнародних змагань. Про них можна дізнатись з сайту Федерації спортивного орієнтування України. У Черкаській області перевірити свою майстерність можна на щорічних змаганнях "Осінній лист".

Одним з найяскравіших прикладів організації змагань з різними видами дистанцій став Фестиваль спортивного орієнтування "Гранів скликає друзів" у с. Гранів Гайсинського району. Шостий рік поспіль під час осінніх канікули діти отримують величезний досвід орієнтування, незабутні враження, перші перемоги.

Змагання у школі

Ознайомчі старту з орієнтування в будівлі школи - найкращий засіб зацікавити дітей. Їх краще проводити на початку навчального року, запрошуючи від кожної паралелі команду (5 дівчаток, 5 хлопчиків).

Один з улюблених конкурсів в пришкольньому таборі - "Пошук скарбу". Кожна з 3 команд ("червоні", "зелені", "сині") отримує карту місцевості зі своїми КП. По карті команди повинні відшукати КП, взяти букву, намальовану на кольоровому папері "свого кольору" і після закінчення маршруту скласти слово, яке і буде ключем до місця знаходження скарбу. Можна запропонувати наступні слова: "СПОРТЗАЛ", "ИГРОВАЯ", "ІДАЛЬНЯ" і т.д. У зазначеному місці, діти знаходять "скарб" (мішок з солодощами або фруктами, на розсуд організаторів заходу). В кінці заходу підводяться підсумки, як правило, за номінаціями "Найшвидша команда", "Сама дружна команда" і т.д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатов С.Ф. Крюков О.Г. Спортивное ориентирование / С. Ф. Богатов. - Москва: Воениздат, 1982. - 102с.
2. Ганопольский В.И. Туризм и спортивное ориентирование: учебник для институтов, техникумов/В.И. Ганопольский. - Москва: Физкультура и спорт, 1987. - 240с.
3. Иванов Е.И. Начальная подготовка ориентировщика / Е.И. Иванов - Москва: ФиС, 1978. - 159с.

Т.А.Козій,

учитель початкових класів Кононівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Драбівської районної ради

РІДНИЙ КРАЙ. МОЄ СЕЛО - МАЛЬОВНИЧА КОНОНІВКА

РОЗРОБКА УРОКУ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мета: формувати ключові компонентності:

- вміння вчитися - дати дітям загальне розуміння про село - частину України. Ознайомити з походженням назви населеного пункту, в якому живемо (с. Кононівка). Розповісти про видатних людей;

- громадянську: вчити працювати в колективі, самостійно, в парах, групах;

- загальнокультурну: виховувати культуру мовлення, вміння говорити літературною мовою;

- соціальну: розвивати спільне бачення корисності навчання (батьки + діти + держава + вчитель);

- предметну: виховувати любов до України, до рідної Кононівки.

Обладнання: книжка-альбом "Моє рідне село", виготовлений учнями, плакат "Моє село - мальовнича Кононівка", підручник, зошит.

Хід уроку

І. Організаційна частина.

Учитель.

Світить сонечко вгорі,

Посміхнулось дітворі.

Продзвенів умить дзвінок

І покликав на урок.

Посміхніться всі, малята,

Простягніть всі рученята,

Побажайте ви всім добра -

Буде весело тут. Ура!

ІІ. Підготовка до уроку

1. Хвилина поезії.

Україно, краю рідний.

Ти - міцна, ти - витривала,

Із колін зневаги вставала.

Ми тебе шануєм, рідна,

Ти - багата і не бідна.

Ти красою величава...

Хай же лине всюди слава.

Т. Козій

2. Бесіда.

- Про що йдеться у вірші?

- Як називають Україну?

3. Перша група учнів: підбір синонімів до слова "Україна";

(Україна - держава, Батьківщина, рідний край, Вітчизна, рідна земля, країна);

Друга група учнів: придумати описові слова до слова "Україна" (Яка? Красива, могутня, величава, барвиста, рідна);

Решта дітей: розгадування кросворду.

1. У вінку червонолистім,

У червоному намисті,

Видивляється у воду

На свою зелену вроду.

(калина)

2. Підморгне зеленим оком -

Ми йдемо,

Підморгне червоним -

Стоїмо.

(світлофор)

3. Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає.

(сонце)

4. Взимку біле, навесні червоне,

Влітку зелене, восени стрижене.

(поле)

5. Що за гість, що темноту їсть?

(день)

6. Рукавом махнув - дерева нагнув.

(вітер)

7. Їду, їду - нема сліду.

(човен)

8. Не куц, а з листочками,

Не сорочка, а зшита,

Не людина, а говорить

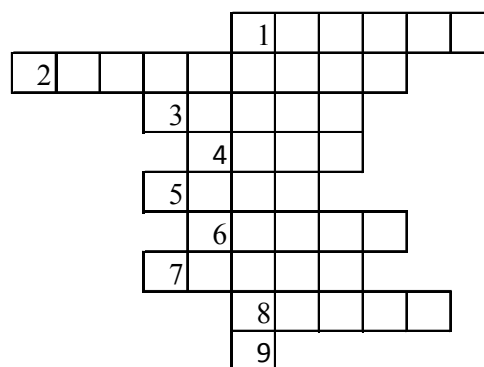
(книга)

9. Що в сороки сорок?

(а).

КРОСВОРД

Вчитель. Погляньте, яке слово у виділеному рядку? (КОНОНІВКА).

А що ж таке Кононівка для вас? (Діти відповідають, що рідне село).

ІІІ. Вивчення нового матеріалу.

1. Повідомлення теми уроку.

Слово вчителя. Сьогодні ми перегорнемо деякі сторінки історії нашого рідного села, в якому ви народились, живете, вчитесь. Мандруючи рідним

селом, ви дізнаєтесь про походження його назви, ознайомитеся із назвами вулиць, почуєте про видатних людей, що в свій час перебували в селі, а також проживали, живуть у ньому. Але в цьому нам допоможуть група науковців та журналіст.

(Кілька учнів збирали матеріал про село, під керівництвом вчителя оформили альбом та виготовили плакат).

2. Огляд плаката "Моє село - мальовнича Кононівка".

- Що означає цей напис?

3. Розповідь вчителя. Для людини найкраще місце на землі те, де вона народилася і живе. Тут ваші друзі, батьки, односельці. Усе тут є: і парк, і поле, і магазин, і оселі людей. А біля них - сад квіти, городи. Село, в якому ми живемо - частина України, це рідна затишна домівка. Споконвіку люди передавали наступному поколінню рукописи, літописи про історію свого поселення, про його галузі виробництва.

4. Прес-конференція.

Вчитель. Розпочинаємо прес-конференцію. Будьте уважні, діти!

Журналіст

- Чому село має назву Кононівка?

Науковець I

- Село Кононівка розташоване у верхів'ї річки Малий Чумгак. Вперше про нього згадується в 1688 році у купчій Конона Тимченка, який походив із села Коломиць. Спочатку це був хутірець, який названий був Кононівським Яром на честь цього купця. Декілька разів цей хутір перепродувався Леонтію Свічці, потім братам Лизогубам та іншим покупцям. Згодом звалось село Кононівською слобідкою. В село приїжджали люди все частіше і частіше. Згодом воно збільшилось. І воно було перейменовано у село Кононівка.

(Вчитель зачитує цитату з книги В. Щерби "Над Чумгак-рікою").

"У 70-ті роки докорінно змінилося соціально-культурне обличчя Кононівки. З'явилося чимало будівель громадського призначення - магазини, клуб, їдальня. Піднялися житлові будинки, розрослося село..."

5. Фізкультхвилинка.

Вітер віє нам в лице,

Захиталось деревце.

Вітерець все тихше й тихше,

Деревце все вище й вище.

Журналіст

- А що ще вам відомо про село Кононівка?

Науковець II

- У 1900 році Кононівські землі придбав агроном, політичний і громадський діяч Євген Харлампійович Чикаленко. Це людина з великим минулим. Це - борець за поліпшення умов життя бідних людей. Людина, що вчила селян піклуватися про землю, яку продавав їм дешево. Він мав велику бібліотеку. Допомігав письменникам у виданні їхніх творів.

(Демонстрація фотосвітлин про **Є. Чикаленка**.)

Журналіст

- І чим ще відоме наше село?

Науковець III

- У 1908 році тут перебував М. Коцюбинський - письменник, який присвятив свій твір "Інтермеццо" Кононівським степами. Він гостював у Євгена Чикаленка. Частими гостями в нього були Дніпрова Чайка, Борис Грінченко, Микола Лисенко із сином Остапом та інші визначні люди того часу.

Журналіст

- Яка головна вулиця села?

Науковець I

Головною вулицею села Кононівка є вулиця, яка носить ім'я видатного письменника М. Коцюбинського, який у 1908 році ходив по цій дорозі. (Демонстрація фотосвітлин вулиці і визначних місць села).

Журналіст

- А як називаються інші вулиці?

Науковець II

Мальовнича Кононівка. Вулиці її великі й гарні. Стоять добротні будинки, які потіпають у різнобарвні квітів, цвіту садів, розмаїтті городів. Цю красу ще в 1908 році описував у творі "Інтермеццо" український письменник Михайло Михайлович Коцюбинський. Він згадував діда Веремія, який був здоров'я волячого, сильний, говіркий, багато знав, заворожував своїми розповідями про минуле Кононівки. У сучасній Кононівці є вулиці Садова, Паркова, Польова, Шевченка, Гагаріна, Ватутіна та інші.

Журналіст

- Які споруди є в селі, що мають велике значення для кононівчан?

Науковець III

- У центрі села височить школа, яка збудована в 1982 році, є будинок культури, магазини, проходить залізниця. У селі є "Кононівський елеватор", який приймає на сушку (на тік) багатотонне зерно, яке потім вивозять великими машинами та вагонами по залізниці в інші міста та країни.

Журналіст

- А хто працює в школі?

Науковець I називає директора Згуровського В.В., що очолює педколектив, перераховує вчителів.

6. Робота в зошиті (ст. 45-46). Перевіряються 2-3 учні.

9. Робота з підручником (робота над текстом вірша "Найрідніша" М. Сингаївського).

Журналіст

- А хто з поетів Драбівщини проживав у селі? Які твори він його читали?

Науковець II (коротко про В. Скрипника).

- Народився в 1956 році. Проживав у сім'ї вчительки Яронної Євдокії Степанівни та різноробочого Петра Скрипника, який був і бухгалтером, і економістом. Володимир навчався в нашій школі, рано почав писати вірші, приймав активну участь у житті села. (Зачитує вірш В. Скрипника про Рідну мову).

Рідна мова

Українська мова - самоцвітна!

Мов веселка в небесах блакитних.

Виграє, іскриться у бездонній

Невичерпній мудрості народній.

Ніжна, наче росяна краплина,

Ти душі народної перлина.

Материнська пісня колискова -
Моя рідна українська мова.
Ти, мов цвіт весни, завжди прекрасна.
А проміння слів твоїх не згасне.
Ті слова, мов у польоті крила,
В них і велич грації і сила.
Ти народу нашого знамено,
Бо багата, як земля священна.
Всіх чаруєш музикою слова,
Зелен - Краю неповторна мова.
Мов джерельну воду прохолодну,
Ти її красу несеш перлину.
Твоя мова - пісня солов'їна,
Люба рідна Україно.

В. Скрипник

Журналіст

- А хто ще вам відомий з людей пера?

Науковець III

- Це вчителька-пенсіонерка Грінко Ольга Михайлівна (зачитує вірш).

Рідний край

Краю мій отчий,
Рідна оселя,
Росяна стежка в дім...
Є для любові
В будні і свята
Місце у серці моїм.
В рідному краю
Друзів я маю,
Тут мене мама жде.
Пісня лунає,
Вірю я: щастя прийде.
Верби над ставом
Вартою стали,
Стомлене, спить село...
Зірка упала -
Я загадала,
Щоб все найкраще збулось.
Якщо закине
Доля далеко
Раптом в чужі краї,
Думкою лину
Я в Україну
Де живуть рідні мої.
Гублять стеблинки
Сльози - росинки,
В полі шумлять жита...
Рада прожити
В рідному краї
Долею дані літа.

Ольга Грінко

- А також Козій Тамара Антонівна, яка написала також твори про нашу Кононівку. Слово надається вчительці Козій Т.А. (Вчитель декламує вірш).

Рідна сторона

О краю мій, Черкацино чудова!
Я народилась на твоїй землі.
Тут я зросла, і пісня колискова,
Що часто чується мені ввісні.
Твої степи, природа їх - величні,
Оспівані Негодою й Маслом.
Це Кобзаря Шевченка край привітний,

Розкинувся над річкою Дніпром.
На цій землі зросли колись герої,
Що дуже так змужніли в боротьбі.
Це - Загородський і Степаненко...
Їх імена відомі вже тобі.
Їм кланяються завжди низько в ноги
Черкаській невтомні трударі.
Ідуть Дніпром, минаючи дороги,
І полем йдуть потужні кораблі.
Тут виріс із дитини у герої
(А йшов йому лише двадцятий рік),
Цим хлопцем був Олійник Анатолій,
Який в бою з душманами поліг.
І матері серце в великій тузі,
Не промине могили жоден раз.
Він мало допоміг своїй матері,
Але багато так зробив для нас.
О легендарний краю мій квітучий,
Ти Кононівська рідна сторона!
Твоєю величчю і я можу гнати.
Оцим полям подяка і хвала.

Журналіст

- А чим ще відоме наше село Кононівка?

Науковець I

Наше чудове село знамените тим, що тут народився і виріс воїн - інтернаціоналіст Анатолій Олійник. Це простий хлопчина, який ріс добрим, відповідальним, хоробрим і сміливим. Але загинув у Афганістані, був похований у центрі села. До його пам'ятника приходять дорослі й малі, які вклоняються йому низько в ноги.

(Показ фотосвітлини пам'ятника А. Олійнику).

Журналіст

Для підсумку я прошу вчительку доповнити про сьогодення села Кононівка.

Слово вчителя.

- Чудове наше село Кононівка. Заворожує воно своєю красою. Розташоване на межі трьох областей Черкаської, Полтавської, Київської.

IV. Підсумок уроку

1. Бесіда

Журналіст

- Що ви нового дізналися про село? (Дав мікрофон учням, вони розповідають).

2. Перегляд присутніми фото про Кононівку, а також книжок творів В. Скрипника, В. Щерби, Т. Козій, О. Грінко.

3. Прослухування пісні "Як у нас на Україні" у виконанні К. Бужинської (муз. О. Харитонова, сл. В. Сєрова).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Козій Т.А. .3 власного досвіду про навчання грамоти та читання учнів початкових класів / Т.А. Козій. -Драбів, 2010. - С.39-40, 51.
2. Козій Т.А. Струни серця:збірка віршів/ Т.А. Козій. - Кононівка, 2008. - С. 6-7.
3. Щерба В.П. Над Чумгак-рікою/ В.П. Щерба. - Шрамківка, 1996.- С. 8 -9.
4. Поезія Грінко О.М. та Скрипника В.М. (Рукописні твори).
5. Історія села Кононівка (Рукописний альбом із шкільного музею).

Н. А. Макушева,

учитель початкових класів Смілянської загальноосвітньої школи I - III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області

ПРАЦЮЮ З ЛЮБОВ'Ю

*Учень - це той, хто шукає світла,
вчитель - той, хто його несе.*

Шалва Амонашвілі

Якщо в душі живе любов до дітей і бажання творити добро - ти не тільки щасливий педагог, ти - щаслива людина. Видатний педагог, член Національної академії педагогічних наук України, почесний доктор та професор багатьох вищих навчальних закладів різних країн **Шалва Амонашвілі** свого часу писав: "Школа - драбина духовного сходження. Вона знаходиться не у приміщенні, а у душі учителя".

Для того, щоб бути дійсно хорошим вчителем, а, отже - і щасливою людиною, потрібно пропускати через свою душу всі моменти виховання і співробітництва з дітьми.

Покликання педагога - вчити дітей. Вчитель, який любить своїх учнів, намагається щодня робити навчання своїх вихованців цікавим і доступним. Ніколи не обмежується підручником і зошитом. Шукає прийоми і методи, які стовідсотково розвивають уміння і навички учнів. Вчитель, закоханий у свою професію, знаходить підхід і до батьків своїх вихованців, щоб у плідній співпраці створити сприятливу атмосферу для навчання учнів. Він не обмежується лише уроками, а урізноманітнює шкільне буття цікавими святами, пізнавальними екскурсіями, колективними походами, допомагає учневі реалізувати себе і в позаурочний час. Він щасливий від того, що задоволеними є його учні, вдячними є батьки цих учнів від здобутків, досягнень своїх дітей. Такий вчитель допомагає кожному учневі знайти свою стежинку у житті.

Що ж є основою творчого зросту учня? Думаю, що можливість навчатися поруч з подібними до себе у сприятливих умовах для їхнього психологічного розвитку: творчо, системно, постійно і відповідально працювати, підвищувати свій потенціал, виховуючи в собі працелюбність і відповідальність.

Чотири роки тому у моєму класі з'явилося 36 "першачків". Вони, ніби пташенята-жовторотики, борсались у гніздечку-класі. Такі невпевнені, боязкі, невмілі. І закипіла робота... На перших зборах я намагалась пояснити батькам, що здібності дітей треба розвивати і під час навчання, і у позаурочний час. Щоденно залучала їх до співпраці. Батьки стали моїми радниками і помічниками. Багато працювала над формуванням єдиного колективу "учитель-батьки-діти".

Вже на початку жовтня у вихідний день організувала колективний похід дітей і батьків у ліс. З цього моменту походи у ліс восени та навесні стали традиційними. Як цікаво всім учасникам походів! Тата разом із хлопчиками збирають хмиз та розпалюють багаття, бабусі з

мамами та дівчатками готують смачну кашу. А які ж розваги у лісі! На галявині - турніри з волейболу, футболу, "вибивного". Біля кущиків дівчатка влаштовують шатро і грають у "Дочки - матері", "Лото", шахи. Після смачної каші лунають веселі пісні, жарти, сміх. Саме, використовуючи такі методи виховання, я зрозуміла педагогічну систему Василя Олександровича Сухомлинського, який зазначав, що дитина виховується через тріаду: **школа - сім'я - громадськість**. Він вважав сім'ю найменшою клітиною нашого суспільства, в якій, як у фокусі, відображається все життя нашої країни. "Справжньою школою виховання щедрості, душевності і чуйності є сім'я: ставлення до матері, батька, дідуся, бабусі, братів, сестер є випробуванням людяності. У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини - культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я - це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави" [3].

Найкращий спосіб прищепити дитині сімейні цінності - **це родинні свята, де панують любов, повага та вдячність**. Саме під час проведення таких заходів, зміцнюється зв'язок між поколіннями. Батьки пізнають своїх дітей, мають можливість поглянути на них під іншим кутом зору, а діти, у свою чергу, навчаються розуміти значення сім'ї в житті людини. Під час підготовки родинних свят, розподіляю обов'язки між всіма учнями класу та залучаю до участі не тільки батьків, а й бабусь та дідусів. Бабусі приносять вишиті своїми руками рушники, картини, сорочки. Дідусі демонструють вироби із сірників та лози. Клас перетворюється на виставковий зал народного мистецтва. У самих святах батьки також беруть безпосередню участь. Адже вони у нас також творчі. Деякі мами співають, декламують власні вірші, а деякі, разом із керівником гуртка, виконують підготовлений танок. Бабусі і дідусі намагаються не відставати від молодшого покоління та із задоволенням беруть участь у конкурсах. Діти стараються із усіх сил! Свята проходять весело, у теплій дружній обстановці. Вони вчать моїх вихованців людяності, доброти, чемності, порядності, вдячності!

На "Свято Казки", родинне свято "У колі рідної сім'ї", "Українські вечорниці" були запрошені представники газети "Сміла" та Сміла - TV. Фрагменти цих свят транслювались по місцевому радіо та телебаченню. Як цьому раділі діти! Вони відчували себе зірочками!

Свята проводились не лише в стінах рідної школи, а й за її межами, а саме - у міській дитячій бібліотеці. Бібліотекар дитячого відділу міської бібліотеки Близнюк Юлія поглибила знання дітей цікавими розповідями про історію рідного міста, про козацьких ватажків, про походження книги.

Останні роки дуже холодні зими в Україні. Але нам не страшні морози. Батьки зробили чудовий подарунок **до Дня Святого Миколая**. Вони фінансували поїздку в Національний цирк України. Не зіпсував вражень від побаченого навіть п'ятигодинний переїзд до Києва і дуже пізня дорога додому. Діти були настільки збагачені позитивними емоціями, що не зімкнули очей до самої Сміли. Неодноразово ми відвідували Черкаський драматичний театр та театр ляльок - долучались до прекрасного. Атмосфера театру - неперевершена! І дорослі, і діти захоплювались майстерною грою акторів. Спортивні розваги є улюбленим заняттям не тільки для хлопчиків класу, а й для наших дівчаток. Тому інколи колективно ми розважались і у боулінг - клубі, і на ролледромі, і на катку. У сніжну погоду неодноразово ходили кататись на санчатах з гірки, ліпили снігову бабцю, грались у сніжки, ділились гарячим чаєм та бутербродами. За розвагами швидко спливав час, а спільні походи, розваги, крапля за краплею, зміцнювали класний колектив.

А в кількох музеях побували ми разом! У Смілянському краєзнавчому музеї ознайомились з історією рідного міста; у музеї графів Бобринських дізнались про меценатів Сміли. У музеї - вагоні на станції імені Т.Г. Шевченка ознайомились з історією виникнення та функціонування станції, переглянули цікаві експонати. У Черкаському краєзнавчому музеї отримали багато цікавої інформації про рідну область. А яка захоплююча виявилась екскурсія до музею Води у Києві!

У позаурочний час разом із батьками організовували і проводили багато змістовних екскурсій на підприємства, господарства, установи. Особливо цікавими виявились для дітей ті екскурсії, що проводились їх батьками. Всі вони мають просвітницький характер, дають можливість ознайомитись з професіями, з виробництвом. Під час таких сімейних екскурсій діти стали пишатись своїми татками та матусями!

Протягом чотирьох років було проведено безліч таких екскурсій.

У Локомотивному депо учні слухали розповідь про роботу залізничників, мали можливість уявити себе машиністами за спеціальним тренажером, відвідати майстерні депо та прослухати бесіду про правила безпечної поведінки на залізниці.

Під час екскурсії до ПриватБанку діти ознайомились із професіями банківських працівників, дізнались як користуватись терміналом та банкоматом.

Відвідали інститут пожежної безпеки у місті Черкаси та пожежну частину у місті Сміла. Дізнались про пожежників - героїв Чорнобильців, побували у навчальних та житлових корпусах,

провели екскурсію по тренінговому приміщенню, побачили як працює пожежна техніка.

Для того, щоб дізнатись: "Звідки береться молоко?", побували на тваринницькій фермі, у бригаді механізаторів, у доільному цеху с. Сагунівка. А вже на підприємстві "Юрія" побачили, як виготовляють і розфасовують молочні продукти, як із заготовок на спеціальному пристосуванні видувають пластикові пляшки для молочних продуктів.

Учні мого класу неодноразово були присутніми на майстер-класі з виготовлення піци в піцерії "Атлантида", бачили процес виготовлення піци, якою потім із задоволенням ласували.

Восени цього року здійснили подорож до просвітницького комплексу "Зерноленд". Брала участь у майстер - класах з виготовлення ляльок-мотанок, глечиків, папірусу; бачили, як працює коваль, побували на справжнісінському млині, брали участь у народних іграх і забавах. Щоб мати уявлення звідки у домівках з'являються преса, клас відвідав Смілянську друкарню, в якій нам розповіли і продемонстрували всі етапи виготовлення газет.

Цікавим і багатим є життя моїх вихованців і в **позаурочний час**. Сто відсотків учнів мого класу зайняті гуртковою роботою. Деякі з них відвідують по два-три гуртки. Діти розвивають свої здібності, вчать ся цінувати час. А під час свят та батьківських зборів, учні мають змогу продемонструвати результати своєї діяльності. Деякі з них досягли високих показників. Мої четвертокласники - переможці міського етапу конкурсу "Тарасовими шляхами", Всеукраїнської виставки з оригамі, міських змагань з шахів. А от Гонтар Аліна стала неодноразовою чемпіонкою міжнародних змагань зі Східних танців; багато дітей - неодноразові переможці Всеукраїнських та міжнародних змагань із сучасного танцю. За високі досягнення у навчанні, танцях та оригамі двоє учениць мого класу, Федоренко Олександра та Шейко Маргарита, нагороджені стипендією міського голови. Мої учні - добрі, щирі, людяні, розумні, творчі та надзвичайно талановиті. Я пишаюсь ними і радію результатам своєї праці. Хіба це не щастя для педагога?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Школа Жизни. Теория и практика. Педагогическая мастерская Шалвы Амонашвили./ Амонашвили Ш. А.- Москва: Дрофа, 2010. - 176с.
2. Бойчук П. Педагогічний аналіз концепцій сімейного виховання А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс] / П. Бойчук // Вісник Запорізького національного університету. - № 1. - 2008. - С. 16.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. школа, 1977. - Т. 5. - 640 с.
4. Хомишак О. Образ батька крізь призму "Батьківської педагогіки" В. О. Сухомлинського / О. Хомишак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - № 30. - 2009. - С. 258.

В.А.Здір,

кандидат економічних наук, завідувач відділення "Обліку та фінансів"
Черкаського державного бізнес-коледжу

МАСОВІ ВІДКРИТІ ОНЛАЙН-КУРСИ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Впровадження в дистанційну систему освіти масових відкритих онлайн-курсів є трендом сучасної освіти. Розвиток дистанційних освітніх технологій і використання відкритих освітніх ресурсів розширюють доступ до освіти і сприяють підвищенню його якості. **Масові відкриті онлайн-курси, або МВОК (Massive Open Online Courses, MOOC)** - це новий погляд, нові сучасні технології, зручний формат... Зрозуміло, що ця течія швидко набула популярності та викликала шквал захоплених відгуків та критичних зауважень. Тому не дивним є те, що нормативна, педагогічна та методична база масового навчання знаходиться у початковій стадії формування. Масові відкриті онлайн-курси (МВОК) з'явилися у 2008 році, а з 2011 року набули світову популярність, відкривши нові можливості в сфері дистанційної освіти. В Україні частка масового електронного навчання знаходиться в початковій стадії становлення, немає стандартизованого визначення поняття МВОК, не розроблені нормативно-правова та науково-методична бази МВОК.

Зараз термін МВОК в широкому сенсі застосовується до цілого ряду явищ - фактично до всього, до чого може бути застосована комбінація слів, які його складають. Для того, щоб звузити тему, відзначимо, що це форма дистанційного навчання, яка локалізована в інтернеті. Це - масові курси, тобто на них може записатися будь-яка людина. І, нарешті, це організовані курси - з продуманою програмою, проміжними завданнями, тестами і підсумковою атестацією. Зазвичай, вони обмежені за часом. Зі знижкою на дистанційність і масовість, що вимагають більше тимчасової гнучкості, ніж традиційні освітні формати, МВОК зазвичай використовують систему дедлайнів [7].

Як працює така форма навчання?

МВОК-платформи активно закликають освітні заклади до співпраці, пропонують запровадити так зване "змішане навчання" (blended education). Формат такого навчання передбачає використання відеолекцій у якості базового ознайомлення з темою, а зустрічі в аудиторіях використовувати для обговорення найважливіших питань та остаточного оцінювання знань студентів.

В США подекуди (в Каліфорнії, наприклад) вже досить успішно практикують таку форму навчання. Ініціатори МВОК в Україні також прагнуть запровадити подібну систему освіти, та лишається ще багато проблемних питань.

Але переваги змішаного навчання мають принципово змінити підхід до освіти та мотивацію учнів.

Можливості масифікації, які пропонують МВОК, викликали широкий інтерес урядів різних країн, навчальних закладів та комерційних організацій. Було розроблено кілька унікальних платформ МВОК, які пропонують незалежні курси або курси спільно з будь-яким університетом. Все більше університетів починають цікавитися МВОК з метою розширення доступу, маркетингу та просування свого навчального закладу, а так само для можливого розвитку нового джерела доходу. Мотивація у студентів різна. Багатьом нелегко, почавши

навчання на онлайн курсах, продовжити його і зберегти ентузіазм. Цінність свідоцтва про проходження таких курсів на ринку праці поки не визначена.

За останні роки процес соціальної адаптації Інтернет-технологій змінився в зв'язку з поширенням і більш широким їх використанням в більш економічно розвинених країнах. Однак, з точки зору поширення МВОК як освітнього підходу, існує ризик того, що сьогоденний ентузіазм навколо МВОК виходить від окремої групи освічених людей, які знаються на комп'ютерних технологіях. Ці люди здатні направляти в потрібне русло складний, часом заплутаний процес онлайн навчання. Деякі МВОК мають філософську мотивацію, а деякі розглядають їх як вигідний бізнес. Однак, в обох випадках труднощі полягають у тому, щоб знайти реальну, придатну модель, яка зумовить безперервний розвиток МВОК.

На даний момент МВОК існують в двох різних форматах. Перший з них вимагає добре відпрацьованої платформи, яка дозволяє оснастити навчальний процес всіма необхідними інструментами. Зазвичай, це вимагає серйозних технічних розробок і великих фінансових вкладень. Для другого, строго кажучи, ніякої спеціальної платформи, так само як і фінансових вкладень, не потрібно, оскільки він організовується через поштову розсилку учасникам, розділеним на групи. Розсилати завдання може як живий інструктор, так і спеціальний бот (такі МВОК називають "механічними") [4].

Для того, щоб пройти курс такого навчання, потрібно зареєструватися на сайті і підписатися на нього заздалегідь. Після того, як курс завершено, він залишається на сайті у вигляді архіву. Архів - це значить, що всіма матеріалами можна користуватися, але завдання більше не оцінюються і сертифікація недоступна. Курс має тижневий термін навчання. Щотижня з'являються нові відеолекції і відповідні їм завдання, які треба виконати в зазначений термін. Налаштування залежать від викладача. Виконувати кожен тест можна багато разів, при цьому в якості підсумкового результату (автоматична перевірка) визначається максимальний бал з усіх досягнутих.

Крім щотижневих тестів на перевірку (і закріплення) знань викладачі можуть час від часу влаштовувати свого роду практичні завдання або міні-проекти, в яких можна отримані знання застосувати. При цьому часто застосовується пірінгове оцінювання ("peer-to-peer"). Peer-to-peer, P2P (з англ. - рівний до рівного) - варіант архітектури системи, в основі якої стоїть мережа рівноправних вузлів. Комп'ютерні мережі типу peer-to-peer (або P2P) засновані на принципі рівноправності учасників і характеризуються тим, що їх елементи можуть зв'язуватися між собою, на відміну від традиційної архітектури, коли лише окрема категорія учасників, яка називається серверами, може надавати певні сервіси іншим.

Це означає, що кожен учасник, після того, як всі роботи здані, повинен перевірити деяку кількість (4-5) робіт інших учасників, оцінити їх по ряду заданих

параметрів і написати свій відгук. Це обов'язкова частина - в тому сенсі, що якщо це проігнорувати, зменшується підсумкова оцінка.

В якості допоміжних матеріалів викладачі можуть додавати в свої курси посилання на ресурси з теми, списки додаткової літератури та інших джерел і різні віртуальні інструменти для виконання завдань. Ще у кожного курсу є форум, на якому учасники можуть знайомитися, ставити запитання по курсу і отримувати на них відповіді - як від інших студентів, так і від викладачів і їх помічників. Таким чином створюється подоба справжнього класу.

Револьюційна ідея платформної МВОК полягає в тому, що якісна вища освіта стає безкоштовною і загальнодоступною. Власне, загальнодоступність фактично зводиться до безкоштовності.

Ще один показник, про який багато говорять, - це число студентів, які повністю проходять курс. Втім, чисельність тих, хто пройшли курс до кінця, далеко не завжди може бути показником якості курсу або його затребуваності. Деякі студенти, що записалися на курси, але не завершили їх, говорять про те, що багато хто з них задоволені тим обсягом інформації, який вони встигли отримати, і їм цього досить для того, щоб застосовувати свої навички в тих областях, де їм це потрібно. Крім того, багато студентів схильні комбінувати джерела інформації, і якщо у них немає формальної мотивації закінчити якийсь конкретний курс (такий, як правило, стає наявність сертифіката), то вони цілком можуть вибудовувати свою власну освітню програму, переходячи від МВОК до більш статичним ресурсів, а потім до іншого МВОК.

Саме явище безкоштовного і відкритого доступу до якісної вищої освіти має величезну рушійну силу, в результаті з'являється ще більше інших типів відкритої освіти та підходів до навчання. Однак існує необхідність переглянути існуючі структури вищої освіти і політику, які перешкоджають інноваціям. Предметом суперечок і міркувань стали три ключові сфери в питанні розвитку МВОК і відкритої освіти: фінансування закладів вищої освіти; надання наукового ступеня; і гарантія якості.

Хоча існує цілий ряд проблем, пов'язаних із впровадженням МВОК. **Перша і головна проблема платформних МВОК полягає в тому, що при початковій умові (безоплатності) потрібно звідкись брати гроші.** Багато платформні МВОК беруть плату за сертифікати. Тобто, навчання проходить безкоштовно, підсумкова атестація - теж безкоштовно, а ось якщо потрібен ще й сертифікат, то треба заплатити. Комерційні МВОК, крім плати за сертифікати, пропонують також платні послуги потенційним роботодавцям, дозволяючи їм знаходити кращих студентів і пропонувати їм роботу. Деякі курси також включають в себе участь студентів в реальних проектах по темі курсу, які виходять від тих чи інших організацій [3].

Друга проблема - підтвердження того, що студент пройшов курс і тим самим підвищив свою кваліфікацію. Іншими словами, треба зробити так, щоб студенти могли отримувати не просто знання, а й сертифікати, які б давали можливість для працевлаштування і кар'єрного зростання і за які б люди стали платити гроші. Щоб сертифікат представляв собою будь-яку цінність бажано, щоб цей сертифікат, як мінімум, визнавав ВНЗ, який організував курс. А ще краще, якщо цей ВНЗ готовий обміняти сертифікат, виданий МВОК, на свій власний.

Третя проблема - це верифікація. Підписуючись на будь-який безкоштовний МВОК, користувач повинен заявити про свою згоду з "кодексом честі" - простіше кажучи, пообіцяти, що всі завдання він буде виконувати самостійно, а не просити когось

зробити це за нього. Зрозуміло, що коли справа доходить до таких серйозних речей, як сертифікація, проста обіцянка мало кого переконує. Знову ж таки, велике значення має те, що людина прийшла вчитися, а не просто отримувати сертифікат.

При цьому залишається відкритим питання, - чи будуть роботодавці дійсно визнавати ці сертифікати. Звичайно, тут багато чого залежить від того, яка специфіка працевлаштування в тій чи іншій країні і навіть в тій чи іншій сфері зайнятості.

МВОК є потужним інструментом для проведення фундаментальних реформ у сфері освіти в найближче десятиліття. З точки зору політиків, МВОК можуть допомогти впоратися з проблемою обмежень фінансових коштів на освіту, знизити ціни на освіту шляхом надання різних форм вищої освіти. Комерційні організації бачать МВОК, як спосіб вийти на ринок вищої освіти, створивши платформу МВОК, ставши партнерами з уже існуючими установами та вивчивши нові способи надання вищої освіти [2].

Багатьох студентів вищих навчальних закладів зацікавилися МВОК, адже такий вибір забезпечує можливість не тільки отримання всебічних знань по предмету, що вивчається, а і в майбутньому - отримати фінансову користь, особистісний та професійний розвиток.

Доцільно привести власну практику участі в МВОК. Зокрема, студенти Черкаського державного бізнес-коледжу під керівництвом В.А Здір долучилися до неформальної освіти. У 2015 студенти зі спеціальностей "Облік і аудит", "Маркетинг", "Економіка підприємства" успішно завершили курс "Економіка для всіх" на платформі "Prometheus" [1], що являє собою громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). Інфляція, девальвація, курс валюти, бюджет, стійкість банківської системи, добробут, ціни, з одного боку, визначаються певними економічними закономірностями, а, з іншого, самі ці закономірності значною мірою визначаються нашою поведінкою, яка є результатом наших внутрішніх переконань і цінностей. Ми маємо владу змінити себе і змінити країну. Цей курс допоміг замислитися не лише про економіку, але й про те, що світ, який нас оточує, створюємо ми самі. Це не так вже й легко визнати, бо тоді належить взяти відповідальність на себе...

Всі студенти, що проходили курс отримали сертифікати.

Під час опитування, що проводилося до початку курсу, 95% студентів обрали "задоволення від навчання", як дуже важливу причину для запису на курс, під час опитування, що проводилося після проходження курсу, більшість студентів сказали, що вони просто дуже зацікавлені в досліджуваному предметі (приблизно 87%). 15% студентів використовували онлайн курси для того, щоб вирішити чи проходити аналогічні курси в коледжі, 10% студентів заявили, що у них немає фінансової можливості отримати освіту онлайн.

Доцільно проаналізувати основні переваги, що отримують ВНЗ із впровадженням масових онлайн-курсів [1]:

1. МВОК можуть допомогти привернути увагу абітурієнтів до ВНЗ.

Якщо навчальний заклад вважає своєю цільовою аудиторією працюючих дорослих, доцільно набирати студентів з їх середовища. Онлайн-освіта в цілому дуже приваблива для цієї категорії студентів. Безкоштовний курс з вільною реєстрацією - це корисний інструмент для того аби зацікавити і, врешті, зробити їх своїми повноцінними студентами.

2. МВОК можуть допомогти краще навчати студентів.

МВОКи - це новий освітній феномен, принцип навчання якого побудований на засвоєнні нового матеріалу студентами вдома, а час аудиторної роботи, навпаки, виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації викладача тощо.

3. МВОК можуть покращити зв'язки між освітніми закладами.

Однією з переваг для ВНЗ є краще налагодження зв'язків з викладацьким складом шкіл, в яких навчаються їх вступники. Регіональне та міжнародне співробітництво - важлива місія для багатьох навчальних закладів. Творче використання можливостей МВОК - гарний спосіб її здійснення. Інші ВНЗ можуть бути зацікавлені у покращенні іміджу та стосунків з місцевим населенням.

Популярність МВОК привернула увагу установ вищої освіти і приватних інвесторів по всьому світу, які шукають шляхи просування своїх брендів і шляхи виходу на ринок освіти. Установам доведеться ретельніше вивчити різні програми поза традиційними навчальними закладами, програми, які розробляють нові бізнес-моделі для того, щоб задовольнити різні потреби різних категорій студентів в сфері відкритої вищої освіти. Відкрита освіта дає нові можливості для інновацій у сфері вищої освіти, які дозволяють установам та науковим працівникам відкрити нові моделі навчання та інноваційні методи викладання та навчання. На національному та міжнародному рівнях

знадобляться нові форми фінансування, гарантій якості та акредитації для того, щоб підтримувати нові підходи, моделі надання вищої освіти. Уряду потрібно буде використовувати "відкритість" по максимуму і зробити освіту доступнішою для всіх, в тому числі і фінансовому плані, але в той же час це повинно приносити дохід установам в системі відкритої вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. "Prometheus" - громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК) URL: <https://courses.prometheus.org.ua/dashboard>
2. Curt Bonk. Twenty Thoughts on the Types, Targets, and Intents of MOOCs URL: <http://travelinedman.blogspot.ru/2012/06/twenty-thoughts-on-types-targets-and.html>
3. Donald Clark. Plan B: MOOCs: taxonomy of 8 types of MOOC, 2013, URL: <http://donaldclarkplanb.blogspot.co.uk/2013/04/moocs-taxonomy-of-8-types-of-mooc.html>
4. Rise of the MBOK: in the future you'll never stop learning. URL: <http://factor-tech.com/connected-world/10111-rise-of-the-mooc-in-the-future-youll-never-stop-learning/>
5. Robert McGuire. 5 Tactical Questions Higher Ed Administrators Should Be Asking About MBOKs. URL: <http://mooconewsandreviews.com/5-tactical-questions-higher-ed-administrators-should-be-asking-about-moocs/>
6. Steven Mintz. The Future of MBOKs. URL: <https://www.insidehighered.com/blogs/higher-ed-beta/future-moocs>
7. Tony Bates. A review of MOOCs and their assessment tools. URL: <http://www.tonybates.ca/tag/assessment/>

Ю.В. Лєснікова,

завідувач відділу дистанційної освіти комунального навчального закладу "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради"

МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ОНЛАЙН ЛЕКЦІЙ

Актуальність впровадження технологій дистанційного навчання у загальноосвітніх закладах освіти під час карантинів, канікул або у ході індивідуально-орієнтованої роботи з конкретним учнем, проведення онлайн занять у ході дистанційного етапу навчання в системі післядипломної освіти зростає з кожним роком. Необхідність безперервного навчання, яке поступово охоплює всі вікові і професійні групи, розглядається в контексті побудови системи випереджаючого навчання, де очевидним стає той факт, що для сучасної людини безперервність освіти не збігається з традиційними формами і засобами навчання. Онлайн лекція є сучасною візуальною формою подачі лекційного навчального матеріалу засобами інформаційно-комунікаційних технологій для віртуальної аудиторії, віддалених один від одного учасників у реальному вимірі часу. Читання такої лекції передбачає розгорнуте коментування викладачем змісту підготовлених слайдів тематичної презентації, інтерактивної взаємодії з учасниками за допомогою сервісів мережевої комунікації: веб-камера, мікрофон, чат. Такі позитивні зрушення в

освітнянському веб-середовищі як збільшення відкритих освітніх ресурсів, поповнення фондів електронних бібліотек, поява простих і доступних програмних засобів для швидкого створення різноманітних навчальних та інформаційних ресурсів, їх розміщення в мережі співіснують із недостатнім рівнем комп'ютерної грамотності педагогів, ігноруванням технологічних новинок, автоматичним перенесенням методів і засобів традиційної освіти в систему підтримки навчання на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Досвід впровадження онлайн навчання у комунальному навчальному закладі "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради" дозволив визначити ключові аспекти методики проведення онлайн лекцій у контексті підвищення їх ефективності та практичної значимості.

Методично-грамотне проведення онлайн лекції на високому професійному рівні - необхідна навичка педагога ХХІ століття, одна з ключових ознак володіння принципово іншими, в порівнянні з традиційними, засобами організації освітнього

процесу, нарешті - показник комунікативної компетентності.

Якщо розглядати методику як сукупність способів, методів та прийомів, що застосовуються в практичній діяльності для досягнення наперед визначеної мети, а метою визначити ефективну онлайн лекцію, слід зосередитись на відмінностях між академічною та онлайн лекцією. І та, і інша передбачають синхронний режим спілкування (тут і тепер), інтерактивну взаємодію, певні вимоги до змісту та структури лекційного матеріалу. Проте технологія підготовки та методика проведення відрізняються, оскільки інструментарій сучасних інформаційно-комунікативних технологій вносить певні корективи. Наприклад, тривалість:

- налаштування програмного забезпечення та сервісів комунікації;
- перевірка зв'язку в аудіо-, відео- та текстовому форматах;
- консультативна допомога учасникам з технічних питань;
- підтвердження участі зареєстрованих на онлайн лекцію учасників, допуск у веб-кабінет;
- обмін інформацією (скачування матеріалів) через модуль-файлообмінник за погодженням доповідача.

Усі зазначені дії лектора є необхідними та потребують витрат часу, тому тривалість самої лекції не може залишитись класичною парою. Оптимально-рекомендований час - 60 хвилин. Виходячи з часу, можна визначити доцільний об'єм інформації.

Найважливіший компонент лекції - її *зміст*. Дотримання загально дидактичних вимог до змістовного наповнення онлайн лекції, а саме: актуальність, достовірність, інформативність, доступна і зрозуміла мова, емоційність, чітка структура і логіка, наявність яскравих прикладів, доказів, обґрунтувань та фактів, є важливим фактором підвищення її ефективності. Текст лекції має бути логічним, простим і зрозумілим, підпорядкованим дидактичній меті. Стиль - лаконічний, конкретизований, предметний. Практико-орієнтований вибір теми, її актуальність для конкретної групи спеціалістів є запорукою щирої зацікавленості та активності учасників у ході заняття. Структура лекції є, безумовно, творчою справою кожного педагога, в ній не може бути штампів. Проте досвід переконує, що у будь-якій лекції завжди доцільно визначати частини. Вступ, як правило, є чітким, коротким, виразним викладом основних позицій (наприклад, цікавих фактів, суперечливих тверджень, що стосуються нової теми). Висновок нерідко є коротким узагальненням, іноді ним стає яскрава цитата. У системі післядипломної освіти найбільш прийнятна **ТЕМАТИЧНА** онлайн лекція, у структурі якої, крім ключових питань до розгляду, необхідно передбачити: де, коли, скільки і які слайди, схеми, малюнки, графіки або відео-фрагменти представляються як підтвердження вербальної інформації. Сучасні комунікаційні технології характеризуються зміщенням акцентів від вербальних засобів комунікації до візуальних, образних. Процес засвоєння знань, що сформувався в умовах нового інформаційного середовища налаштований на візуальне сприймання інформації, тому створення презентації - найвідповідальніший етап підготовки до онлайн лекції.

Моделювання організаційно-змістовної структури онлайн лекції базується на кількох ключових позиціях. Принцип структурності, сутність якого полягає в об'єднанні опорних моментів в логічно-пов'язані смислові блоки, з яких складається весь масив запланованої інформації. Наочність

реалізується засобами візуалізації сучасного формату: мультимедійні презентації, відео-фрагменти, 3D графіка. Доцільність використання візуалізації навчальної інформації продиктована, перш за все, необхідністю її подання у вигляді, найбільш відповідному новим потребам сучасного покоління слухачів. Психологи і культурологи, характеризуючи це покоління, кажуть про нову культуру сприйняття інформації, про мислення нового типу, яке формується як реакція на стрімке зростання інформаційних потоків, переважно у візуальній формі, на високу фрагментарність, велику різноманітність і повну різnorodність інформації, що надходить. Особливостями такого мислення є перевага до сприйняття інформації в образному вигляді, але в той же час несприйняття лінійної, однорідної інформації, в тому числі об'ємних текстових фрагментів. Усна мова викладача, яка супроводжується на екрані яскравими візуальними акцентами, виразними образами, асоціаціями, логічно-структурними схемами, безперечно, підвищує ефективність навчання. При цьому дуже важливо, щоб візуалізація була зрозуміла "правильно" і несла те смислове навантаження, яке закладене автором. Вплив на емоційну сферу слухача полягає у тому, що коли людина працює із емоційним наповненням, процес пізнання стає надзвичайно ефективним. Жива, імпровізована мова викладача набагато легше сприймається і засвоюється ніж безперервне монотонне читання текстових викладок на слайді. Звичайно раціональний і емоційний компоненти мають бути збалансованими. Ніяка емоційність, вишукані прийоми педагогічної техніки не замінять змістовної порожнечі або елементарної некомпетентності викладача. Треба вміло користуватися текстом лекції, доречною інтонацією, паузами, не допускаючи стилю "Пророк", який видає себе за істину в останній інстанції і піклується більше про визнання, ніж про розуміння навчального матеріалу аудиторією, "Артист", який більше переймається ефектами анімації, яскравими кольорами візуалізації, недоречними подробицями, ніж досягненням мети лекції, "Відсторонений" - лектор сам по собі, аудиторія сама по собі.

К.Д. Ушинський писав, що мистецтво захоплюючої розповіді у викладача зустрічається не часто, - не тому, що це рідкісний дарунок природи, а тому, що й обдарованій людині треба багато попрацювати, щоб виробити у собі здатність якісної педагогічної розповіді. У розпорядженні онлайн лектора крім інструментів риторики існують інші засоби впливу на емоційну сферу слухача. Наприклад, короткочасний музичний фрагмент, як підсилювач емоційного впливу, формування певного враження або асоціативного сприйняття тої чи іншої інформації. Іноді вдалий візуальний об'єкт (карикатура, сатиричний малюнок) не тільки створюють ефект ситуативної експресії, атмосферу невимушеності, спільної зацікавленості, але і збагачують чуттєвий досвід слухача новими смислами через виявлення нових "ніточок" від світу внутрішнього до світу зовнішнього.

Інтерактивність полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії викладача і слухачів. Лекція за своєю сутністю (а не за формою) - завжди діалог, навіть найкращий викладач не зможе прочитати ефективну лекцію, якщо слухачі не залучені до обговорення ключових позицій, опитів, дискусій. Якщо не привертати увагу учасників до обговорюваної теми, не пропонувати доречні дії, такі як, порівняти, дати відповідь, оцінити, то у них може створитися враження відокремленості, байдужості

викладача. Крім того запитання вимагають від учасників концентрування уваги на темі та підтримки мисленнєвої активності. Запитання при цьому не мають бути занадто складними, що передбачає розгорнуті відповіді, які треба набрати у чаті - це втрати часу. Крім чату, до сучасного інструменту онлайн взаємодії відноситься Whiteboard (біла дошка, електронний аналог шкільної дошки) - електронна панель, що виконує функції дошки для спільної роботи. Вона дозволяє викладачу та слухачам спільно використовувати частину екрану, де можна розміщувати слайди чи картини, малювати, виправляти помилки, тощо. При цьому всі дані автоматично оновлюються в реальному часі на всіх комп'ютерах учасників. Кожен учасник он-лайн лекції може працювати з контентом на дошці одночасно з іншими учасниками: додавати свої коментарі, виправляти, наочно пояснювати свою точку зору. Тому Whiteboard прекрасно підходить для обговорення, рефлексії, мозкового штурму, учасники якого знаходяться на відстані. Сервіс "спільний доступ до екрану" також доступний інструмент зворотного зв'язку надає можливість визначеному учаснику демонструвати всім іншим на екрані свого комп'ютера будь-яку інформацію, як аргумент або приклад на користь того чи іншого висновку.

Підбиваючи підсумки нашого короткого огляду, можна сказати, що дистанційні технології та їх інноваційні інструменти безумовно будуть інтегруватися у навчальний процес та видозмінювати його, більш того, будуть активно впливати на зміст, методи та організаційні форми

навчальної діяльності. Проведення онлайн лекцій ставить підвищені вимоги до технологічної підготовки викладача. У той же час це новий крок у розвитку професійної майстерності, причетності до реформування освітньої галузі у реаліях інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти : Історія. Теорія / А.М. Алексюк - Київ : Либідь, 1998. - 558 с.
2. Зубань Ю.О. Вимоги до навчально-методичних матеріалів дистанційної форми навчання та критерії їх оцінювання. Навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / Юрій Зубань - Суми: Сумський державний університет, 2013 - 10 с. Режим доступу: http://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:3e63cae07f4bc0f7115ca23f9e80305902007930/20150123123521/content-20150123123521.pdf
3. Манак А.Ф. Еволюція та конвергенція інформаційних технологій підтримки освіти та навчання // Proc. 6-st International conference ITEA-2011. 22-23 November 2011, IRTC. - К.: Изд-во Академперіоика. - 2011. - Р. 20-35.
4. Морзе Н. В. Методичні особливості вебінарів, як інноваційної технології навчання. / Наталія Вікторівна Морзе, Олександр Володимирович Ігнатенко // Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. Випуск 5. - Херсон: Видавництво ХДУ. 2010. - 202 с.
5. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського / редкол.: В. І. Войтко, С. М. Полгородник, Н. П. Калениченко [та ін.]. - Київ : Вища шк., 1974. - 340 с.

А.Г.Щербаков,

методист відділу дистанційної освіти комунального навчального закладу "Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради"

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Вчитися і жити є те ж саме.

М. І. Пирогов

Початок ХХІ сторіччя відзначився бурхливим розвитком комп'ютерних та інтернет-технологій. Вони вже стали масовим явищем, відносно дешевим та доступним для кожного користувача у будь-якій сфері діяльності. Освітня сфера їх також досить динамічно залучає. Сьогодні отримання знань дистанційно з допомогою комп'ютера та "всесвітньої павутини" - це реальний інноваційний інструмент, який обов'язково треба враховувати у розбудові освітньої системи.

Що собою представляє сучасне дистанційне навчання?

Дистанційне навчання, як спосіб організації процесу навчання, засноване на використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, що дозволяють здійснювати навчання на відстані без безпосереднього контакту між викладачем і учнями.

На перший погляд у школі, в якій існує класно-урочна система, де вчителі та учні знаходяться в одному приміщенні і мають можливість безпосередньо спілкуватися між собою, впровадження дистанційного навчання недоречне. Але, по-перше, школа - це велика кількість дітей, які часто хворіють, а при найменшій загрозі будь-яких інфекційних захворювань у школі запроваджується карантин. Також є багато інших причин, через які школярі можуть тривалий час не відвідувати школу. Можливість використання дистанційного навчання дозволить не порушити навчально-виховний процес, зберегти на належному рівні якість навчання.

По-друге, як вже зазначалося, інформаційні технології зараз настільки доступні та розповсюджені, що можуть стати незаперечною формою в питанні підвищення якості навчання. Наприклад, їх можна використовувати, як додаткове джерело знань при вивченні навчальних предметів, як швидкий засіб комунікації при роботі над домашнім завданням.

Шляхи впровадження дистанційного навчання

Нормативно-правові акти, направлені для впровадження дистанційного навчання у школі

Під час упровадження дистанційної освіти у школі треба опиратися на такі правові акти:	
Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України від 20.12.2000 р.) .	Дистанційна освіта - це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання. (п. 1)
Наказ МОН України "Про затвердження Положення про дистанційне навчання" від 25.04.2013 р. № 466 (із змінами)	Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (п. 1.2.). Дистанційна форма навчання - форма організації навчального процесу у закладах освіти (ВНЗ, ЗПО, ПТНЗ, ЗНЗ), яка забезпечує реалізацію дистанційного навчання та передбачає можливість отримання випускниками документів державного зразка про відповідний освітній або освітньо-кваліфікаційний рівень (п. 1.6.).
Закон «Про освіту» прийнятий Верховною Радою <u>5 вересня 2017 року</u>	Стаття 9. Форми здобуття освіти 1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх. Основними формами здобуття освіти є: • інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); • індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); • дуальна. 2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. 3. Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними. 4. Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. "Стаття 8. Заклад загальної середньої освіти 1. Заклад загальної середньої освіти - це заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти. Заклад освіти провадить освітню діяльність на певному рівні загальної середньої освіти, за умов наявності відповідної ліцензії, виданої в установленому законодавством порядку. 2. Заклад загальної середньої освіти діє на підставі статуту, який затверджується засновником або уповноваженим ним органом. 3. Заклади загальної середньої освіти можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною), дистанційною формою навчання, класи (групи) з поглибленим вивченням окремих предметів, спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Дистанційне навчання - це технологія, яка базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та сучасні телекомунікації з метою доставки навчального матеріалу та спілкування, у тому числі, в реальному часі.

І. Для комплексного впровадження дистанційної освіти розроблені відповідні електронні системи управління навчанням (Learning Management System). Вибір системи дистанційного навчання є дуже важливим кроком. Історично склалося так, що дистанційне навчання завжди більше було затребуване у навчальних закладах вищої освіти. Тому і більшість освітніх систем були спроектовані саме на потреби відповідних навчальних закладів. І все ж серед них є універсальні засоби, які можна б було запропонувати загальноосвітнім навчальним закладам, а саме:

LMS Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище), яка може використовуватися як платформа для дистанційного навчання. Moodle - безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням. Вона реалізує філософію "педагогіки соціального конструктивізму" та орієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та учнями. У ній також можна спроектувати та організувати традиційні дистанційні курси, організувати підтримку очного навчання. LMS Moodle перекладена на десятки мов, в тому числі й на українську.

Робота з LMS Moodle розпочинається з її встановлення на комп'ютер з необхідними параметрами, через який будуть працювати всі користувачі. Всі необхідні для завантаження різні версії LMS Moodle можна знайти на сайті <https://moodle.org/>. Там знаходиться і вся необхідна інформація щодо встановлення системи, її налаштування та використання.

LMS Moodle відкриває викладачу невичерпне поле інструментарію для представлення навчального та наочного матеріалу, дає учням теоретичні і практичні знання і сприяє розвитку професійних навичок

викладача як адміністратора всього навчального процесу. Набір модулів, що містить система Moodle надає можливість активно співпрацювати вчителю з учнями.

Кожний елемент системи супроводжується контекстними підказками українською мовою.

Модуль "ЗАВДАННЯ" - дозволяє видавати студентам завдання та отримувати результати їх виконання.

Модуль "ТЕСТИ" - дозволяє провести контроль знань серед учнів у тестовій формі. Модуль "ТЕСТ" має широкі можливості щодо налаштування.

Вчитель може дозволити (встановити):

- декілька спроб тестування,
- перемішування тестових завдань,
- обрання їх випадковим чином з банку тестових завдань,
- обмеження часу на роботу з тестом,
- оцінювати кожну спробу автоматично із записом у журналі оцінок,
- надавати учням підказки,
- показувати відгуки та правильні відповіді на питання.

При проходженні тесту учень вказуватиме свої відповіді, а внизу сторінки матиме змогу відправити свої відповіді на перевірку. Після надсилання відповідей учень отримає коментар, якщо такий передбачений вчителем. Коментар може бути загальним до тесту або до кожного із завдань тесту окремо.

Вчитель має доступ до значно ширшої інформації про пройдене тестування. Він може переглядати результати усіх учасників, або розподілити за групами, побачити детальну інформацію та звіт по кожному учаснику, внести або виправити оцінку, якщо у цьому є необхідність (наприклад для питань типу Твір).

Меню АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ дозволяє побачити детальну статистику кожного із завдань, що дозволяє визначити його ефективність в оцінюванні.

Наприклад, якщо статистика відповідей на певне тестове завдання показала, що правильну відповідь дали 100% учасників тестування, то це означає, що воно не виконує функцію розподілу учасників курсу за рівнем засвоєння матеріалу. Для того, щоб завдання виконувало таку функцію треба щоб результати статистики знаходилися в межах 16 - 84 %. Тобто, викладачу треба замінити, або виправити завдання таким чином, щоб воно при наступних тестуваннях виявилось більш ефективним.

LMS Moodle дозволяє інтегрувати до курсу мультимедійні ресурси та організувати широкий спектр таких діяльностей:

- презентації;
- вебінари;
- відеоматеріали;
- новини;
- гіперпосилання.

II. Вже багато років корпорація Google Incorporation працює та удосконалює цифрові продукти що базуються на хмарних технологіях і які можна використовувати для організації дистанційного навчання:

Gmail - популярний поштовий веб-сервіс, який можна використовувати для власного домену (Google Apps Mail). Дуже добре справляється з великими обсягами пошти і спаму. Працює на мобільних пристроях.

Google Диск - безкоштовний сервіс, який допомагає користувачу створювати резервні копії файлів у хмарі і отримувати до них доступ як з мобільних пристроїв, так і з комп'ютера. Відео, фотографії, документи надійно зберігаються, інші користувачі за дозволом можуть переглядати, редагувати або коментувати їх. Особливої уваги у пакеті інструментів Google Диск заслуговує інструмент Google Форми, який можна використовувати при запровадженні дистанційного навчання.

Google Форми - це можливість створювати онлайн форми: анкети, опитування, тести. За останні роки Google Форми значно підвищили свої функціональні можливості. Тепер у ньому можна додавати будь-які поля (текст, текст у вигляді абзацу (багато тексту), множинний вибір, прапорці, вибір зі списку, шкала, сітка (таблиця) ...), вибрати дизайн, вбудовувати форму в сайт, збирати введені дані в електронну таблицю або переглядати їх у вигляді графічного звіту.

Додати діяльність або ресурс		X
ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ	▲	Модуль ГЛОСАРІЙ дозволяє учасникам створювати і підтримувати список визначень, подібний словником або збирати і систематизувати ресурси або інформацію. Викладач може дозволити прикріплювати файли до записів глосарію. Прикріплені зображення відображаються в запису. Може проводитися пошук і перегляд записів за алфавітом, категорії, датою або автору. Записи можуть бути схвалені за замовчуванням, або вони повинні бути схвалені викладачем, перш ніж стануть доступні всім для перегляду. Якщо в глосарії включений авто зв'язуючий фільтр, то запис буде автоматично пов'язана в курсі зі словом і / або фразою, в яких вживається термін.
☐ Анкета		
☐ Опитування		
☒ Глосарій		
☐ Урок		
☐ Семінар		
☐ Робочий зошит		
☐ Чат		
☐ Форум		
☐ Тест		
☐ Завдання	▼	
		Додати Скасувати

Прізвище: Усі							
Сторінка: 1 2 3 4 5 6 7 (Далі)							
○	Ім'я/ Прізвище	Оцінка	Коментар	Остання зміна (Учень)	Остання зміна (Вчитель)	Статус	Підсумковий бал
фото	Віка Буйнова	11/12	Молоде...	S_Jobs.ppt Friday, 12 April 2016	Friday, 12 April 2016	Оновити	11.00
фото	Назар Фесун	9/12	Варто...	S_Jobs.ppt Tuesday, 9 April 2016	Tuesday, 9 April 2016	Оновити	9.00
фото	Оля Гайдук	10/12	Гарна...	S_Jobs.ppt Tuesday, 9 April 2016	Tuesday, 9 April 2016	Оновити	10.00

Після створення форми з допомогою налаштувань її треба підготувати до використання та отримати адресу, по якій користувач зможе з нею працювати. Після опрацювання користувачем результати форми будуть автоматично надіслані та наочно узагальнюватися. Також отримані результати вчитель може переглянути у таблиці результатів (EXCEL), де вони будуть розташовані.

Google Classroom - безкоштовний сервіс, який допомагає вчителям організувати комунікації з учнями, спрощує підготовку завдань і проведення занять. Classroom інтегрований з Google Docs, Drive, Gmail і входить в спеціалізований пакет Google Apps for Education для системи освіти, поряд з календарем, електронною поштою та іншими додатками. Для отримання доступу до нього вчитель має подати заявку за посиланням <https://classroom.google.com/h>.

Можливості сервісу Google Classroom: Сервіс дозволяє вчителям створювати завдання для учнів, виставляти оцінки, коментувати їх відповіді. Сервіс налаштований в цілому на дружній процес спілкування

з класом. Створений в Classroom документ можна зробити загальнодоступним для всього класу, або розіслати копії кожного учня. Сервіс надає можливість відкривати доступ до тестів як всій групі учнів, так і учням окремо, в файлах тестових завдань вчитель може залишити зауваження. Для кожного завдання і учня в Google Drive автоматично створюються папки, таким чином, що при вході у свій профіль учень відразу бачить нові завдання. Крім навчального процесу, учні можуть використовувати Classroom як платформа для спілкування.

- бачити результати тестування кожного зі своїх учнів за умови їх реєстрації в системі при вході;
- отримувати статистичні дані за результатами тестування певної групи за певний час;
- перевірити свої тести на якість і відповідність правилам тестології; економити свій час на перевірку знань учнів;
- коригувати процес навчання, спираючись на результати тестування.

Зареєструвавшись як Учень, користувач може:

- проходити тестування як зареєстрований або як анонімний користувач;
- проходити тестування на запропоновану вчителем, або відкритих для всіх тестах;
- після закінчення тестування бачити свої результати і визначити свій рівень серед інших результатів;
- проходити тестування за обраним тесту неодноразово, якщо цей режим передбачений учителем;
- потренуватися в проходженні ЗНО на тестах минулих років і перевірити свою готовність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булах І. Є. Створюємо якісний тест: навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. - Київ: Майстер-клас, 2006. - 160 с.
2. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. - Черкаси, 2012. - 220 с.
3. Положення про дистанційне навчання (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013, № 466).
4. Гриценко Валерій, Юстик Ірина. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами [Електронний ресурс] / Валерій Гриценко, Ірина Юстик. - 2015. Режим доступу: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2015-10-06-06-17-54/sektiia-4/3930-vykorystannya-servisu-google-classroom-dlya-upravlinnya-osvitnimy-protseamy>

Л.І.Кузьменко,

заступник директора з навчально-виховної роботи на мистецькому факультеті Шевченківської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Сучасне українське суспільство вимагає орієнтації системи освіти на формування у підростаючого покоління, за яким майбутнє країни, високих моральних, морально-психологічних та етичних якостей, серед яких велике значення має патріотизм, громадянський обов'язок, відповідальність за долю Батьківщини та готовність до її захисту. Соціокультурна адаптація дітей в сучасному суспільстві є проблемою вагомою, яка вимагає пошуку нових засобів її вирішення.

Лише в останні декілька років були усвідомлені значущість патріотизму і патріотичного виховання як чинників, що сприяють підвищенню рівня свідомості кожного члена суспільства. Стихійні зміни в сучасному суспільстві чинять потужну дію на нашу молодь, на її свідомість, що не сформувалася, почуття, незміцнілу волю. Необхідність формування моральності, патріотичного настрою, громадянської активності підростаючого покоління витікає з самої суті процесу змін у сучасній Україні.

Почуття патріотизму багатогранне за своїм змістом: це і любов до Батьківщини, рідних місць, гордість за свій народ, і відчуття нерозривності з тим, що оточує, і бажання зберегти, примножити багатство своєї країни. Громадянський патріотизм - одна з найбільш значущих цінностей, що не підвладна часу, властива усім сферам життя суспільства і держави, є найважливішим духовним надбанням особистості. Виховання громадянсько-патріотичних почуттів у дітей - процес складний і тривалий. Любов до близьких людей, до своєї школи, до рідного міста, до рідної країни грають велику роль у становленні особистості дитини.

Не секрет, що мистецтво викликає яскравий емоційний відгук, впливає на емоційну сферу свідомості, допомагає виховувати соціально-психологічні, світоглядні почуття, патріотизм, гуманізм, а також доброту, почуття обов'язку, гордості і справедливості, формує відношення до навколишнього світу, до світу прекрасного. Почуття і переживання, які викликають твори музичного і образотворчого мистецтва, відношення до них дитини є основою виховання таких якостей як благородство, порядність, повага до старших. Мистецтво допомагає виховувати школярів добрими, життєрадісними, відданими Батьківщині, висококультурними, тобто громадянами і патріотами своєї країни.

Важлива роль у формуванні ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, духовно-фізичного здоров'я, розвитку патріотичної активності особистості належить школі. Метою Шевченківської спеціалізованої школи-інтернату як соціокультурного осередку громадянсько-патріотичного виховання, стало сприяння розвитку індивідуальності засобами мистецтва як універсального механізму виховання і навчання. Унікальні можливості громадянсько-патріотичного

виховання школярів має система загальної і додаткової мистецької освіти, якій в нашій школі приділяється особлива увага.

Високий рівень розвитку патріотизму вихованців школи досягається за рахунок предметів шкільних дисциплін, які містять у собі засоби, що сприяють патріотичному вихованню, зокрема предмети художньо-естетичного циклу. Щоб учневі бути патріотом своєї країни, треба піднятися на духовно - моральну висоту. Піднятися на цю висоту допомагає мистецтво, адже можливості мистецтва великі. Ми переконані, що навчання музичному, образотворчому мистецтву, мистецтву хореографії може стати умовою і засобом розвитку і виховання патріотичних почуттів учнів тільки у тому випадку, якщо ця діяльність здійснюється за чіткої побудованою методикою, містить цікавий і пізнавальний матеріал, включає різні форми і методи роботи, ведеться з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей. Ідея громадянсько-патріотичного виховання знаходить своє втілення, передусім, на уроках предметів художньо-естетичного циклу (музики, художньої культури та образотворчого мистецтва), де пріоритетним напрямом роботи вчителів є тема патріотизму і любові до Батьківщини.

Ефективним засобом реалізації поставлених завдань у цьому напрямку роботи вчителів є інтегрований курс "Мистецтво" (1-8 класи) та курс "Художня культура" (9-11 класи). "Розмаїтість тематики українських пісень. Родинні та побутові пісні", "Історія рідного краю", "Мій рідний край - мальованка, пейзаж сільського краєвиду", "Рідна хата" (інтегрований курс "Мистецтво", 4 клас), "Багатогранний талант Т.Г. Шевченка. Шевченко - художник" (художня культура, 10 клас) - перед учнями розкриваються сторінки української історії, відбиті в музиці різних жанрів і епох: від дитячої пісні, що виконується усім класом, до увертюри, симфонії, концерту і опери. На уроках музики у співацький репертуар широко включаються історичні і військові пісні, патріотичні пісні українських композиторів минулого і сучасних композиторів. Крім того, учні слухають легенди, думи і перекази про славних синів і героїв Батьківщини, дивляться фрагменти з вітчизняних кінофільмів, мультфільмів про історичне минуле українського народу.

Особлива увага приділяється вивченню української музичної культури, передусім, фольклору. На наш погляд, народна музика виховує активну життєву позицію сучасної молоді людини, дає йому високі орієнтири в житті. Багатство і краса рідної природи, зафіксовані в творах мистецтва, розкриваються на уроках музично-художньої творчості ("Розкриття характеру українця засобами самобутніх національних мелодій" (урок бандури), "Краса і велич українського пейзажу" (урок комп'ютерної графіки), "Козак - душа правдива",

"Вузликова лялька - українська народна іграшка" (декоративно-прикладне мистецтво). З метою виховання міжнародної толерантності, формування загальнолюдських цінностей - дружби, співпраці, взаємоповаги, на уроках діти знайомляться з музичними традиціями народів світу, культурною спадщиною країн Близького і Далекого зарубіжжя (урок 4 класу інтегрованого курсу "Мистецтво" "Україна - багатонаціональна держава").

Наш досвід показує, що робота по розвитку і вихованню патріотичних якостей на уроках художньо-естетичного циклу дає добрі результати: вона сприяє збагаченню емоційного і духовного потенціалу особи кожної дитини, розкриттю творчих здібностей і потреб.

Отримані на уроках знання, уміння і навички діти мають можливість удосконалювати в позаурочній діяльності, на заняттях гуртків, творчих колективів.

Так, на заняттях з образотворчого мистецтва учителі розповідають вихованцям про творчість відомих українських художників минулого та сучасності, особливу увагу приділяючи творчості місцевих художників. У мальовничих полотнах, графічних серіях, витворах декоративно-прикладного мистецтва майстри утілюють свою любов до багатой яскравими контрастами української природи, до людей, які творили історію української держави, своєю працьовитістю і мужністю прославляли її на увесь світ. Дітям запали в душу роботи місцевих художників Савченка А.О., Терещенка М.С., Лихошви М.П., Дойнека М.М., Кулика І.О. (роботи цього художника розміщено у шкільній картинній галереї). Учні із задоволенням відвідують виставкові зали Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка", Черкаського художнього музею. У виставковому залі Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка" проводились і персональні виставки кращих художників школи, виставка робіт з декоративно-прикладного мистецтва учителя Даніліної В.О. та її вихованців "Згадуємо через віки". Приймаючи участь у різноманітних конкурсах юних художників, особливу увагу педагоги приділяють конкурсам громадянсько-патріотичного спрямування: "Світ моїх прав", "Об'єднаймося ж, брати мої", "Я - майбутній депутат", "Неофіти" і ін.

Особливе значення надається в школі вивченню національних традицій, мистецтв України, знайомству з творчістю українських композиторів, популяризації народних музичних інструментів: бандури, сопілки. Колективне музикування є однією з найулюбленіших форм навчання на музичних інструментах юних музикантів школи. На даний момент у школі працює 5 вокальних колективів (зразковий хорівий колектив учнів старших класів "Надія", вокальні ансамблі "Керелівські козаки", "Перлини", "Світанок", "Чомучки"), оркестри (народних інструментів, духових інструментів), інструментальні ансамблі (зразковий художній колектив ансамбль бандуристів "Срібні струни", зразковий художній колектив ансамбль домристів "Акваелі", ансамблі сопіларів, баяністів, ложкарів), хореографічні колективи (зразковий хореографічний колектив "Зорепад", ансамбль сучасного танцю "VIVA", ансамбль бального танцю "Райдуга").

Важливе місце у формуванні громадянсько-патріотичних якостей учнів музичного відділу займає комплекс усіх спеціальних виконавських дисциплін (заняття з музичного інструменту, постановка голосу, хорівий клас). Великий потенціал у процесі становлення активної громадянської позиції особи

учня має правильно спланована педагогічна діяльність учителя-музиканта. На нього покладається велика відповідальність, оскільки в його руках знаходиться така потужна зброя моральної і естетичної дії на людину, як вокальне та інструментальне мистецтво, що має велику силу емоційної дії на духовний світ людини, формує у нього громадянсько-патріотичні якості. Виховання засобами вокальної та інструментальної музики відкриває широкі можливості для адекватного емоційного сприйняття музичного мистецтва шляхом внутрішнього переживання і розуміння ідейно-художнього змісту творів. Головним напрямом формування громадянсько-патріотичних почуттів учнів в процесі занять музикою є виховання на кращих зразках національного музичного мистецтва. Такий репертуар є основою, на якій навчаються і виховуються наші діти.

Можна з упевненістю стверджувати, що сформувати громадянськість і патріотизм в учнів неможливо повною мірою без використання найбагатшого потенціалу, який містить у собі українська пісня. Зміст пісні іноді переконує сильніше, ніж отримана іншою шляхом інформація.

Пісня в змозі глибоко торкнутися душевного внутрішнього світу людини, викликати сильний емоційний відгук, переживання, співчуття, розуміння, може стати дієвим засобом у формуванні громадянськості і патріотизму учнів. Українська пісня є свого роду візитною карткою: по ній судять про характер, традиції, мислення, почуття українців. Тому педагоги вокалу максимально використовують пісні українських композиторів (І. Шамо, О. Білаша, В. Верменича, Б. Фільц, Н. Май) у своїй роботі, допомагаючи учням пережити і осмислити як національні, так і загальнолюдські цінності, усвідомити себе громадянином України.

Український танець займає значне місце серед культурних надбань нашого народу. У танцювальних образах розкривається національний характер, відображаються явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці, рідна природа, тощо. Саме над збереженням традицій, класичних віртуозних елементів українського танцю працюють учителі хореографії школи на уроках народного танцю. Доказом успішної роботи в цьому напрямку є диплом "За збереження національних традицій", яким було нагороджено зразковий хореографічний колектив "Зорепад" на всеукраїнському конкурс-фестивалі вокально-хореографічного мистецтва "KievArtTime".

Громадянсько-патріотичне виховання учнів школи триває і в ході позакласної роботи. Для цілеспрямованого виховання громадянсько-патріотичних якостей засобами музичного мистецтва ми впроваджуємо в навчально-виховну практику різні форми організації музичної діяльності і творчості учнів: конкурси патріотичної пісні, тематичні концерти, вечори, літературно-музичні композиції, співпрацюємо з працівниками сільського Будинку культури, співробітниками Національного заповідника "Батьківщина Тараса Шевченка", Черкаського художнього музею.

Практика показує, що дуже цінний виховний потенціал мають наступні форми організації музично-виконавської діяльності: музичні вітальні, присвячені українській народній пісні, творчості українських композиторів, співаків; для молодших школярів цікавими та корисними є заходи, де в ігровій формі дітей знайомлять з народними традиціями, музичними інструментами, дитячими іграми і ін. Наприклад, виховний захід, присвячений дню народження Т.Г.Шевченка "І доля, пісню повита, змахне сльозу з-під малих вій", виховний

захід для учнів 1-4 класів "Музичні та рухливі ігри", виховний захід про символ української музики бандуру "Наповнять серце в ніжнім зові і срібло струн, й палкі слова". Цікавими є фольклорно-обрядові дійства "Годенки", "Обряд нетрадиційного українського весілля".

Мета цих заходів - прищепити засобами вокального мистецтва, художнього і поетичного слова повагу і любов до творчості українських композиторів, національної культури, високе почуття любові до Батьківщини.

Концертна діяльність учнів і викладачів є ефективною формою поширення духовних цінностей і патріотичних ідей, є найважливішим елементом навчання юних музикантів та хореографів. Усі творчі колективи школи відрізняє професіоналізм і майстерність, що щорічно підтверджується вимогливим журі різноманітних конкурсів, фестивалів міжнародного, всеукраїнського, обласного, районного рівнів. Крім того, юні артисти приймають активну участь у житті рідного села, щороку приймаючи участь у заходах, присвячених річниці народження нашого славного земляка Тараса Шевченка, різноманітних благодійних акцій, концертах. Особливого значення ми надаємо щорічним фестивалям народного мистецтва "Тарасові джерела", "Вінок Кобзареві", "Садок вишневий коло хати", "Духовні скарби Черкащини", "Шлях до Тараса".

Творча робота, що проводиться з учнями є, передусім, цікавою і корисною для них самих. Чого варті лишень зустрічі з відомими діячами культури

та мистецтва України: заслуженим художником України Іваном Фізером, заслуженим художником України Надією Сосуліною, заслуженим художником України Іваном Бондарем, учасниками національної капели бандуристів імені Г. Майбороди, хорової капели імені Олександра Кошиця Богуславського педагогічного коледжу ім. І. Нечуя-Левицького, народними артистками України Євгенією Басалаєвою, Русланою Лижичко, Ніною Матвієнко, заслуженою артисткою України Лесею Горовою, народним артистом України Василем Нечепом, народним артистом України Володимиром Гришком, народною артисткою України Ларисою Недашківською, поетом-піснярем Вадимом Крищенком.

Таким чином, проблема громадянсько-патріотичного виховання на уроках художньо-естетичного циклу і в позаурочній діяльності на сьогодні дуже актуальна і несе в собі важливі передумови для формування музичної культури, як невід'ємної частини духовної культури школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. / Г.І. Сорока. - Харків: Веста: Видавництво "Ранок", 2002. - 128 с. - (Серія "Управління школою").
2. Професійно-художня освіта України: 3б. наук. праць/Редкол.: І.А.Зязюн (голова), В.О. Радкевич, Р.Т.Шмагало (заступник голови) та ін.. - Київ - Черкаси: видавництво "Черкаський ЦНТЕІ", 2002. - 208 с.

В.О. Черногал,

учитель української мови і літератури В'язівської ЗОШ І-ІІІ ступенів
Городищенської районної ради

"В ДЖЕРЕЛАХ СЛОВА - ДУШІ КРИНИЦЯ"

РОЗРОБКА МОВНОГО КВК ДЛЯ УЧНІВ 6 КЛАСУ

Мета: повторити й закріпити знання учнів, одержані в 5-6 класах, сприяти активізації та розвиткові розумових та мовленнєвих здібностей дітей, їхнього мислення, пам'яті; розвивати усне й писемне мовлення, увагу, кмітливість, спостережливість; збагачувати лексику мовознавчими термінами; виховувати наполегливість у здобутті знань та любов до рідної мови.

Обладнання: дошка, роздавальний матеріал, загадкова торбинка, міні-кросворд, кросворд, дошка, кольорові літери для підпису заходу, плакати з висловами про мову:

*Ніколи на уста мого народу
Іржа не ляже, ні на мить.*

Мов течія швидкого чистоводу,

Народна мова сяє і блищить.

*Рідне слово мені любе, як отець і мати,
Рідна мова - найдорожчі золоті дукати.*

(Дмитро Третяк)

*Мужай, прекрасна наша мова,
Серед прекрасних наших мов,
Живи, народу вільне слово,
Над прахом царських корогів,*

*Цвіти над нами веселково,
Як мир, як щастя, як любов!*

(М. Рильський)

*О мово рідна! Золота коліско,
В яких світах би не бувала я, -
З тобою серцем, і по-українськи
Я вимовляю мамине ім'я.*

(Зоя Кучерява)

*В джерелах слова - душі криниця,
А рідна мова - як чарівниця.*

(Д. Білоус)

*Як нема без зірок небозводу,
Як блакиті без сонця нема,
Так і мови нема без народу,
Так народу без мови нема.*

(В. Забаштанський)

Вчитель.

*Ніжна, мила, світланкова,
Ясна, чиста, коліскова,
Мелодійна, дзвінкотюча,
Дивна, радісна, співуча,
Лагідна, жива, казкова,
Красна, чарівна, шовкова,*

Найдорожча, добра, власна,
Мудра, сонячна, прекрасна,
Солов'їна, барвінкова
Наша українська мова.

(Д. Білоус)

Мова втілює в собі палку любов до Вітчизни, лютий гнів до ворогів, волелюбний дух творця її - народу, ніжний гомін рідних дібров, барви колосистих ланів, зелених луків, пахощі рідної землі. Мові, багатогранному й мудрому слову буде присвячений наш KBK.

На нашому KBK будуть змагатися дві команди: команда "Калинка" та команда "Українка". На сцену оплесками запрошуємо команду "Українка" та команду "Калинка". (звучить музика)

Капітан "Калинки" ...

Капітан "Українки" ...

Оцінюватиме відповіді команд вельмишановне компетентне журі у складі... (оголошується склад журі).

Девіз команди "Калинка":

Квітне в садочку червона калина -

Рідна земля для нас всіх - Україна!

Девіз команди "Українка":

Ми - українки велика родина,

Мова і пісня у нас солов'їна!

Вчитель. Шановні учасники, за вас вболівають ваші друзі, ровесники, однокласники. Отже, думайте, творіть, перемагайте. Я зичу вам успіху!

Поки учасники налаштовуються на змагання, прослухаймо вірш про мову.

Розминка. Вчитель зачитує запитання. Команди відповідають по черзі. Якщо гравці однієї команди не знають відповіді, слово надається суперникам.

- Скільки в українській мові літер? **(33)**

- Скільки в українській мові звуків? **(38)**

- Скільки в українській мові голосних звуків? **(6)**

- Той, хто користується мовою. **(мовець)**

- Знак, що служить для роздільної вимови (') Слово або сполучення слів, яке називає того, до кого звертаються з мовленням. (звертання)

- Якою частиною мови може бути слово мрій? **(ім., дієсл.)**

- Якою частиною мови може бути слово живе? **(прикм., дієсл.)**

- Якою частиною мови може бути слово ніж?

(частка, дієсл.)

- Якою частиною мови може бути слово холодна? **(прикм., ім.)**

- Найменша неподільна одиниця мовлення. **(звук)**

- Сукупність букв, розміщених у певному порядку. **(абетка)**

"Літературний редактор". Відредагувати подані речення:

1. В об'яві йшлося про те, що підписка на газети і журнали триватиме до кінця місяця. **(В оголошенні ..., що передплата газет і журналів ...)**

2. У конкурсі з мови будуть приймати участь всі охочі. **(... брати ...)**

3. Прочайте мене, мамо, що не завжди чуйний до вас. **(... мені ...)**

4. Я вчора дзвонив до нього. **(...телефонував йому.)**

5. На виставку запрошуються всі бажаючі. **(... вхід вільний.)**

6. Вчитель зауважив, що не слід кепкувати над ним. **(... з нього.)**

7. Свої пропозиції присилайте за адресою редакції. **(... надсилати на адресу...)**

8. Ми хотіли б переписуватися з нашими ровесниками із зарубіжжя. **(...листуватися...)**

Загадки-жарти (для вболівальників)

- Що зроблю, як приїду на поле? **(скажу коняці "Тпру!")**

- Куди цвях били, як Київ будували? **(в голову)**

- На що борошно в млині падає? **(на купку)**

- Чого поросята вниз дивляться? **(бо соромно, що їхня мати - свиня)**

- На якому боці спить заєць? **(на шерстянім)**

- Коли чорній кішці найлегше пробратися в хату? **(коли двері відчинені)**

- Два чоловіки побилися. Один другому попав у груди. Куди він попав? **(до в'язниці)**

- Скільки волосся в цигана на голові? **(скільки виросло)**

- Була кішка, сорок кошенят, собака і людина. Скільки всього ніг? **(дві ноги, бо в котів і собак - лапи)**

- Скільки картоплин влізе в горщик? **(жодної, бо вони не лаять)**

- Як іде курка до зерна? **(так, як і півень)**

- Куди ми найбільше ходимо? **(вперед)**

- Хто зробив діда й бабу? **(онуки)**

Мовні цікавинки **(готують учасники)**. По черзі інформує кожний учасник команд.

- Французькі дослідники встановили, що вперше людина заговорила приблизно 300 тисяч років тому. Саме тоді у гомо-сапієнса сформувався мовний нерв.

- Батьківщиною мови, як і людини, сучасні вчені вважають район Танганьї у Східній Африці.

- У Європі майже півмільярда жителів, які спілкуються 120 мовами.

- Французька мова була офіційною в Англії упродовж неповних 600 років.

- Нині сорока найпоширенішими світовими мовами розмовляє близько 66% населення Землі.

- Єдиним алфавітом між усіма світовими, у якому відсутнє розрізнення великих і малих літер, є грузинський.

- Найважчою мовою світу фахівці визнають мову ампле, якою розмовляють на острові Нова Гвінея. В цій мові міститься 69 тисяч дієслівних форм доконаного виду і 860 форм недоконаного виду.

- Англійський король Георг I не знав жодного слова англійською мовою.

- Найбалакучіші люди - бразильські жінки, котрі "вистрілюють" до 58 слів за хвилину. Зате фінські чоловіки за хвилину вимовляють лише по 10-12 слів.

- Український прозаїк, драматург, поет, мовознавець Іван Франко знав 14 мов; український поет Павло Тичина - 18 мов; видатний український вчений-філолог, письменник, перекладач Агатангел Кримський - понад 60 мов.

- Рекордсмен серед поліглотів світу - німець Людвіг Густава Шютца, який знав 270 мов світу.

- Найфундаментальнішу мовну підготовку одержують шведські школярі: 12 років вчать шведську, 8 - англійську, 6 - німецьку, 5 - французьку, оглядово вивчають данську й норвезьку мови.

- Коти мають у своєму "лексиконі" майже 100 різноманітних звуків, тоді як шимпанзе тільки 32.

- Крокодили - єдині хижакі на землі, які не мають язика.

"Конкурс читців скоромовок". По черзі два учасники з кожної команди підходять до столу, витягують картку, на якій записана скоромовка і, попередньо прочитавши мовчки, озвучують її.

- *Де, вороно-каркароно, ти була?*

Що, вороно-каркароно, принесла?

- *Я проснулась, стрепенулась і "Кар-кар!"*

На воронячий зібралась я базар.

Рано-рано прилетіла до струмка,

На горіди проковтнула черв'яка.
Покружляла, покружляла я вгорі,
Горобців порозганяла у дворі.
Стріла півня-розбишаку, пісняра
І чкурнула, дременула із двора.
* * * * *

Жоржик -лежень, лежебока,
З лежебокою морока.
Женя каже: - Не лежи,
Жито жати поможи.

Лежень каже: - Може, жалко,
Жалко, Женечко, лежанки?
Що ж, як будете ви жати,
Зможу в житі я лежати!

* * * * *

Курник кривенький на горбку.
Гарненька курка в курнику.
Не турбуйте курку!
Клює курка крупку.
Крупка дрібненька, курка рябенька.

* * * * *

Мила милитись не вміла.
Мила мило з рук не змила.
Мама милила уміло
Мама з Мили змила мило.

"Творче завдання": Скласти речення, невеличкий діалог чи маленьку розповідь із 10-30 слів, але так, щоб всі слова починались на одну букву "Г", "М", "О", "П".

Наприклад: Бувало, бідні, багаті баби бурчали, буркотіли, бубоніли, багато балакали, бо були балакучі. Колись край куща калини кривенька качечка каламутила калюжу - купалась. Качки коло качечки крякали, крилами крутили.

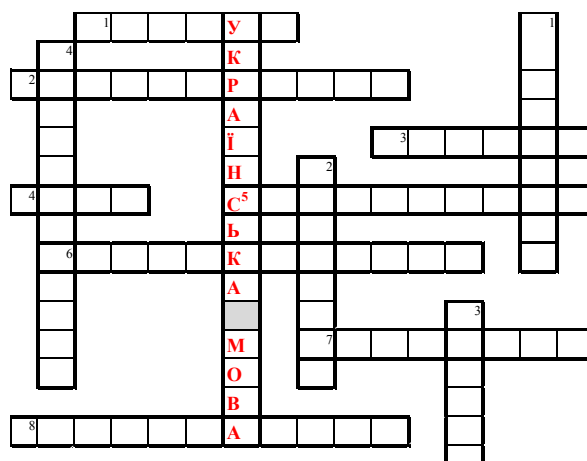
Учасники мовно-літературного гуртка читають гуморески П.Глазового "Кухлик", Д. Білоуса "Що значить слово "значить"

Мовні загадки (вболівальникам)

- Гора й долина що між ними? (буква Й)
- Який прислівник однаково читається зліва направо і справа наліво? (зараз)
- На небі одно, на землі нема, у баби двоє, у дівки нема, у кабана посередині, у бика спереду. (літера Б)
- Що стоїть посеред Одеси? (буква Е)
- Які займенники мішають автомобілям? (я, ми)
- На Волзі перша будеш ти і не остання на Неві. (літера В)
- Чим починається день і закінчується вечір? (літерою Д; Р)
- З п уперта тварина, з р на троні людина. (цап, цар)
- З ж вночі літаю, шкідників з'їдаю. Посуд для варіння з з, у похід мене бери. (казан, казан)
- У Севастополі, Черкасах є, а у Харкові, Полтаві нема мене. (буква С)
- Зерно він меле на мuku, відкинеш м - живе в ставку. (млин, лин)
- Назву річки й голос дужий якщо разом об'єднати, назву краю можна мати. (Донбас)
- Тож бувають у мові дива!
Це слівце інтригує не даром:
На шість літер апострофів два,
Означає місцину над яром. (над'яр'я)
- Дерево ламає і хвилі здіймає,
А к додає - у полі зростає. (буряк)

Домашнє завдання: Скласти історію про собаку, яка жила в холодильнику; ворону, яка любила кататись на велосипеді; щуку, яка грала на гітарі; березу, яка хотіла навчитись плавати; травневого жука, який боявся висоти. (за вибором команди). Один із учасників зачитує виконане домашнє завдання.

Кросворд Команді "Українка"

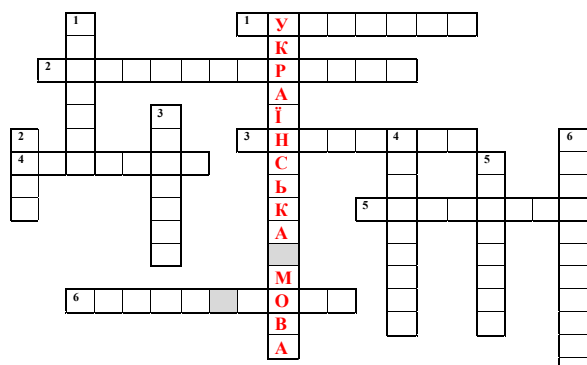
Горизонтально:

1. Тип мовлення. (роздум)
2. Грубі, лайливі слова або звороти. (вульгаризми)
3. Речення, яке має одну граматичну основу (просте)
4. Один із видів мовлення. (усне)
5. Утворення різних форм того самого слова. (словозміна)
6. Розділ мовознавства, що вивчає лексику. (лексикологія)
7. Стиль мовлення. (науковий)
8. Речення за метою висловлювання. (спонукальне)

Вертикально:

1. Слово або сполучення слів, яке називає того, до кого звертаються з мовленням. (звертання)
2. Спілкування за допомогою мовних засобів (слів, словосполучень, речень, текстів), тобто мови. (мовлення)
3. Значуща частина слова. (корінь)
4. Спосіб словотворення. (суфіксальний)

Команді "Калинка"

Горизонтально:

1. Стиль мовлення. (художній)
2. Утворення від наявних форм у мові нових слів. (словотворення)
3. Слова, протилежні за значенням. (антоніми)
4. Значуща частина слова. (префікс)
5. Розділ мовознавства, що вивчає звуки мови і мовлення. (фонетика)
6. Чуже мовлення, передане дослівно, без змін. (пряма мова)

Вертикально:

1. Речення, в будові якого є дві і більше граматичних основ. (складне)
2. Тип мовлення. (опис)
3. Сукупність слів мови, її словниковий склад. (лексика)

4. Слова, що вийшли з ужитку, тому що зникли названі ними предмети чи поняття. (історизми)

5. Речення за метою висловлювання. (питальне)

6. Спосіб словотворення. (безафіксий)

Жменя теревенів

Поки учасники розгадують кросворди, час заповнюється смішинками, анекдотами, жартами із шкільного життя. Читають учні - вболівальники.

1. Бабуся допомагає Миколці збиратися до школи. Раптом бачить, що у нього брудні руки.

- Чого це ти не помив їх? Червоніти ж будеш у школі, коли перевірятимуть.

- Не буду, - посміхається Андрійко. - Сьогодні я черговий. Сам перевірятиму.

2. Вчителька питає учня:

- Сергію, чому це твоя мама не була на батьківських зборах?

- Я їй не сказав.

- Чому?

- Бо кожного разу, коли вона побуває на них, у неї болить голова.

3. На уроці малювання вчителька запитала в Петька:

- Що це таке зображено на твоєму малюнку?

- Пустун Юрко, який впав з дерева.

- Дерево-то я бачу, а де ж Юрко?

- Він вдарився і побіг додому.

4. Класний керівник запитує учня 2-го класу:

- Як треба зберігати підручник, щоб він був завжди новим і чистим?

- Краще його зовсім не носити до школи, - відповів учень.

5. Коля написав у своєму творі: "Хребет - це довга і велика кістка. На його верхньому кінці стримить голова, а на нижньому я сам".

6. - Ти вже повчив уроки, - питає дідусь онука.

- Якщо йти до магазину, то ще ні, а якщо на стадіон, то вже.

7. Учитель запитав Андрійка:

- Ти вдома розповів про двійку?

Андрійко похилив чоло:

- Аяке... Все, як ви казали!

- І що батьки тобі сказали?

- На жаль, їх вдома не було.

8. - Починаю я завжди першим перекличку!
- А я першим на труді вистругав поличку!

- А я першим весь урок руку підіймаю!

- А я ... першим на дзвінок з класу вибігаю!!!

9. - Як справи в тебе, Грицю? - пита сестра Марійка.

- Та краще: одиницю вже виправив на двійку.

10. - Знов одержав двійку? Підтягнись, Андрійку!

- Підтягнуся! - він гука і ... подався до турніка.

11. - Васильку, провідмінняй іменник "трактор".

- Трактор, тракториця, трактореня.

12. - Оленко, якого роду "парта"

- Якщо Олегова - чоловічого, якщо Тетянчина - то жіночого.

13. - Як на твою думку, Івасю, слово "штани" одна чи множина?

- Верхня частина в них - одна, а нижня - множина.

14. - Чому ми кажемо "материнська мова?"

- Бо мама більше говорить, ніж тато.

15. - Яку фразу найчастіше говорять учні на уроках?

- Не знаю.

- Правильно!

Конкурс капітанів

Завдання 1: сказати українською. Якщо капітан не знає, допомагає команда.

Уксус – оцет

Пончики – пундики

Клубника – полуниця

Конфети – цукерки

Бутерброди – канапки

Печення – печиво

Жаркоє – печеня

Ветчина – шинка

Блинчики – млинці

Клюква – журавлина

Носки – шкарпетки

Утюг – праска

Плаття – сукня

Щитати – рахувати

Слідуючий – наступний

Міроприємство – захід

Завдання 2: пояснити жаргонізми, замінивши їх словами з активної лексики.

Кайф – насолода, задоволення

Задовбав – замучив

Хавати – їсти

Облом – ліньки

Братан – друг, товариш

Прикол – жарт, дотеп

Прикинь – уявляєш

Шара – задарма, безплатно

Бабки – гроші

Фейс – обличчя

За бугор – за кордон

Шарити – знати

О'кей – добре

Блін – халепа, морока

Кльово (класно) – гарно,

Прикольний – потішний,

чудово

смішний

Тусуватися – проводити

Просунутий – той, хто

час у колі друзів.

знає щось краще за інших

Завдання 3: прочитати напам'ять вислів про мову, вказати автора.

1. Зробити морфемний розбір слів: приморожений, беззуба, мореплавець.

2. Зробити словотвірний розбір слів: прадід, стінний.

Інсценізація "Казка про Сергія, Оксанку, букви Е та Й, Наголос, дядечка Правило і пані Помилку"; Казка про частини мови.

Журі підбиває остаточні підсумки й визначає переможців. Слово голови журі. Нагородження. Вручення грамот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбунцова Т.Ю. Цікаві ігри на уроках української мови / Т.Ю. Горбунцова. - Київ: Рад. шк., 1969. - 122с.

2. Федоренко В.Л. Мовні цікавинки. Нестандартні дидактичні матеріали / В.Л. Федоренко. - Харків: Основа, 2006. - 125с.

3. Олійник І.С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник / Олійник І.С., Сидоренко М.М. - Київ: Рад. шк., 1991.

4. Лисенко Т. Пиріжки пірнають в річці [Текст] : для молодшого та середнього шкільного віку / Т. Лисенко ; худож. Л. Гончарова. - Київ: Преса України, 1999. - 18 с. : іл.

5. Чари барвінкові : вірші : для мол. та серед. шк. віку / передм. Л. М. Новиченка ; худож. О. І. Кошель. - Київ: Веселка, 1996. - 174 с.

Л.В. Гайдай,

учитель початкових класів Орловецької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Городищенської районної ради

ЛЮБОВ'Ю ТА ДОБРОМ ХАЙ ПОВНІЯТЬСЯ НАШІ СЕРЦЯ

РОЗРОБКА ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Тільки особистість вчителя може впливати на розвиток і виховання учнів,
тільки характером можна сформувати характер...*

К.Д.Ушинський

Мета: ознайомити учнів із законами доброти, честі, справедливості, патріотизму. Формувати у школярів найвищі людські цінності: ввічливість, милосердя, чуйність, любов до рідної України. Викликати бажання діяти і підпорядковувати свої дії принципам моралі; виховувати почуття людської гідності, бажання духовно вдосконалюватися. Розвивати творчу уяву, мислення, пізнавальний інтерес до свого народу та його традицій.

Очікувані результати: формування активної життєвої позиції; прагнення творити добро; своєчасно допомагати іншим; бути гідним патріотом своєї Вітчизни.

Обладнання: плакати про добро, рідну мову, Батьківщину; повітряні кульки, вишиті рушники; картки з словами "гарно - погано"; твори В.О.Сухомлинського, Ш. О. Амонашвілі, Т. Г. Шевченка.

Хід уроку

І. Організація класу. Привітання.

Добрий день, любі малята!

Добрий день, хлопчики й дівчата!

А чому такі сумні?

Усміхніться всі мені,

Усміхніться квіточці, хай вона росте,

Усміхніться гілочці, пташці і траві,

Подаруйте їй усмішку ви самі собі..

Учитель. Діти, з яким настроєм ви прийшли на урок? (Діти смайликами показують свій настрій на початку уроку). Що ви зробили, коли прокинулися вранці, щоб день був вдалим?

Учень.

Я прокинувся раненько.

Тата цілував і неньку.

Посміхнувся дідусю,

Привітав родину всю,

Ласка ласкою озветься,

Кожен радо посміхнеться,

День почнеться з доброти,

А посієш її ти!

Вчитель. На Україні є один давній звичай. Будь - яку добру справу починати з молитви. І свій урок ми почнемо з благословенних слів.

Пошли нам, Боже, маленьким дітям,

Щастя, здоров'я, на довгій літа,

Щоб виростили розумні і сильні,

Душею чистою, і серцем вільно,

Щоб нам світила зіронька долі,

Щоб ви не знали лиха ніколи!

Тренінгова вправа "Барометр настрою".

(Лунає спокійна музика)

Учитель. Станьте, діти, рівненько, вільно, закрийте очі, простягніть ліву долоню і відкрийте її. Уявіть, що у цій чашечці поселилось добро, а тепер правою долонею підтримайте його, бо воно беззахисне. Можна подумати, що воно схоже на маленького сонячного зайчика. Але, не дивлячись на те, що він маленький, світить дуже яскраво, бо добра і тепла у кожному з вас повинно бути стільки, щоб зігрівати не тільки вас, а й оточуючих. Притуліть долоньки до серця, поселимо сонячного зайчика саме там. Відкрийте очі, поверніться один до одного, подайте руку своєму товаришеві, посміхніться. Я бачу, що у кожного з вас поселилося почуття Любові, Добра, Милосердя, які будуть вас охороняти від негарних вчинків. Побажавши, один одному добра, любові, ми разом із вами полинемо у прекрасні куточки нашої країни. Простягнемо промінчики доброти, взаєморозуміння всім людям, які живуть у нашій Україні.

II. Оголошення теми і мети завдань.

Учитель. Сьогодні на уроці ви матимете можливість виховати в собі ці почуття. Тому що тема звучить так: "Любов'ю і добром хай повніються ваші серця". Нехай він всім принесе задоволення. І ви зрозумієте, що від загальнолюдських цінностей, а саме - зернят Доброти, Віри, Любові, Надії, які проростають у ваших серцях, - залежить доля нас самих, нашої країни. Але з'являються ці чарівні зернята в першу чергу саме там, де ви навчаєтесь - у школі.

Звучить пісня на мелодію "Усмішка".

Кожен з радістю прийшов у клас.

І приніс любов, щоб поділитися із вами,

Став він ясным сонечком для нас,

Зігріває нас своїми промінцями.

Приспів

І чудово, що колись,

Води у Дніпрі злились.

Над країною моєю пісня лине.

Ми за руки узялись,

Ніжно з другом обнялись.

Всіх плекає нас і любить Україна.

Вчитель. Працюватимемо сьогодні під девізом:

*Любові й Добра єднання нехай буде всюди.
І стане менше горя й бід.
Бо не дарма казали мудрі люди:
Добро й любов - врятовують світ.*

III. Мотивація уроку.

Учитель. Діти, сьогодні ми говоримо про почуття доброти та любові до своїх товаришів, однодумців, батьків, вчителів, дітей з обмеженими можливостями. У житті ми зустрічаємось з красою і підлістю, радістю і горем. Чому ж в такому гарному світі існує зло, байдужість, жорстокість? Чому ми не вміємо прощати одне одному, захистити один одного, допомогти один одному? Невже світ не без добрих людей і наповнений тільки злом? Чи залишимо ми добрі сторінки нашого життя? Це залежить від нас. Адже людина прийшла у цей світ, щоб творити добро і добру пам'ять залишити по собі. Кожен новий день повинен розпочинатися з добрих побажань один одному, і легкокрилою піснею благословлятися на добрі справи, на благо і добро нашої України. І зараз, і у майбутньому я хочу бачити вас творцями прекрасного, людьми з красивими душами і високими помислами. Щоб ви відкрили чарівні двері свого серця - двері добра та довіри один до одного. А вчитися всім цим якостям ми повинні вже зараз, не гаючи жодної хвилини.

Учень.

*Навчаюся добра,
Даруймо для людей.
Як вчать мови діти,
Погожі дні весняні,
Щоб потім все життя
Щоб щирим садом вік,
Його творить святе.
Святився небокрай.
Плекаймо крізь роки
Щоби беріз пісні,
Троянди ніжні й жито,
Лунали до безтями
Тримаймо у серцях,
І повзались добром,
Як сонце золоте.
Наш дім і рідний край!*

Учень. На жаль, у сучасному жорсткому світі не так часто, як хотілося б, ми зустрічаємо доброту.

*Найогидніші очі порожні,
Найчистіша душа незрадлива,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найскладніша людина проста.
Найнікчемніші душі вельможні,
Але правди брехні не розмішуй,
Найпідліша брехлива сльоза.
Не ганьби все підряд без пуття,
Найпрекрасніша мати щаслива,
Бо на світі той наймудріший,
Найсолодші кохані вуста,
Хто найдужче любить життя.*

Дівчинка - українка заходить до класу з великим червоним серцем.

*Я - доброта людська.
Невже мене забуто?
А в ягідці калини - серця жар.
Я мир несусь і радість у серця.
Я закликаю кожну дитину:
Тож не впускайте в душі зла отруту,
"Душі своєї відкривай вітар"
Бо зло лиш зло породжує все без кінця
Наповніть душу ніжністю й теплом.
Впустіть мене в думки і в душу,
Добром, любов'ю, мудрістю зігрійте!
Я принесу вам спокій і тепло.
За зло ніколи не віддячте злом,
Крижинки зла розтоплювати я мушу,
Серця людей добром своїм зігрійте.
Щоби незгод між вами не було.
Я вірю: разом ми багато зможемо
Дарує осінь вам плоди і калину,
І зло на світі переможемо!*

А. Терещук

IV. Робота над завданнями уроку.

Вчитель. А зараз поміркуємо вголос чи зможуть почуття Любові, Добра, Віри і Правди об'єднати нас з вами і всю матінку Україну?

Побудуйте асоціативний куц з теми: "Доброта".

Побудова асоціативного куца: радість, краса, світло, підтримка, добро, любов співчуття, допомога, порада.

Вікторина

- Чи можна прожити без доброти? Чому?
- До кого можна бути добрим?
- Які риси характеру ваших друзів подобаються найбільше?
- Чи буває так, що друзі засмучують вас?
- Як навчити свої однокласників мати хороші стосунки?

Епід "Допоможемо Катрусі".

Учениця (плаче).

*Чого це на мене так сердяться в школі?
Та я ж не чіпаю нікого ніколи,
Ні з ким не сварюсь, сиджу собі тихо.
А з цього виходить одне тільки лихо.
Оце я сказала - така в мене звичка -
Що в Галі як мишачий хвостик косичка,
Що в Насті спідничка неначе з роготі,
Та ще й черевики на човника схожі,
Що в Тані волосся нечесане досі,
Що очі в Мар'янки маленькі та косі.
Що в зошиті Лесі самі тільки плями,
Напевне бруднющими пише руками
Я ж правду кажу їм... і що тут такого?
Та я не чіпаю нікого ніколи.
Сиджу собі тихо і в школі і вдома
І чом вони сердяться всі - невідомо.*

Вчитель.

Чи можна назвати нашу однокласницю доброю та чуйною дівчинкою? Якою людиною вона стане в подальшому житті, якщо буде себе так вести з товаришами?

(Треба бачити в людях гарне, добре, і сам станеш добрішим)

Вчитель.

Ми повинні порадити дівчинці ось що:

Люби інших, як сама себе,

Другої правди не буває

І ворогу не мисли злого.

Одну її я тільки знаю,

Чого не хочеш для себе,

Не буде їй вівік кінця,

Не побажай того другому.

Вона не вмере і не загине,

Уся наука в цих словах

Із під тернового вінця,

Святої правди тут скрижали,

Вона колись до нас прилине!

Танок "Добрий друг".

Учитель. Діти, станьте в коло, візьміть м'яч. Передавайте один одному його та називаючи ім'я свого товариша, скажіть теплі і чудові слова:

Пречудово в світі жити,

І по - справжньому дружити.

І любити геть усіх -

Хай лунає пісня й сміх!

Гарно друзів вірних мати,

З ними у танку кружляти,

Пісеньки співати, гратись,

З друзями не розлучатись!

Ситуація "Співчуття і доброта"

Вчитель. Хлопчики у дворі розпочали гру у схованки. Юрчику, побіжімо швидше, залізьмо у той великий ящик - там нас ніхто не знайде. Юрчик щодуху побіг до ящика, але несподівано спіткнувся, упав і розбив ногу. Він голосно заплакав. Федько підбіг до Юрчика: "Заспокойся, будь - ласка, Юрчику. Потерпи. Зараз я покличу твого дідуса.

Ось побачиш, усе буде добре. Із під'їзду вийшов Юрчиків дідусь: "Опануй себе, онучку. Ти ж чоловік, а чоловіки повинні завжди триматися. Ану ж покажи, що в тебе там? Які дрібниці! Зараз ми промиємо рану, перев'яжемо коліно - і все минеться, а поки що тримайся. Терпи козак - отаманом будеш!".

Вчитель. Хто допоміг Юрчикові почуватися краще? Які заспокійливі слова використав дідусь та Федько? Коли вам боляче. Хто вам допомагає, співчуває?

Вчитель.

Хто вас, діти дуже любить?

Хто вас ніжно так голубить?

І не спить вночі частенько?

Хто турбується? Це ж ненька!

Коли зміцніють крила, щоб літати,

Не забувай про рідних маму й тата.

Та встигни добре слово їм сказати,

допоки ти живеш у рідній хаті.

Безперечно, все починається з мами. Але у мами є своя мама, а для вас бабуса. Чи виявляєте ви свою любов до них? Чи піклуєтесь, дбаєте?

"Чуйна бесіда".

Вчитель.

- Чи може хворий хлопчик або дівчинка стати тобі гарним другом?

- Чи виникає у тебе бажання допомогти та поспівчувати їм?

У кожному місті є дитячі будинки, в яких живуть діти. Ці діти - сироти. Сьогодні в Україні понад 96 тисяч дітей не мають батьків не через смерть - батьки відмовились від своїх дітей. Поміркуйте і зрозумійте, як їм важко в житті. Чим ми можемо потішити їх?

Учень.

Як ростимуть діти, і що з ними буде?

І якими стануть їхні серця?

Десять батьки живуть, як і усі люди,

А дитина зветься - сирота.

І у мами серце не здригнеться,

Зачерствіла батьківська душа.

Схаменіться, рідні, схаменіться.

Та хіба дитина вам чужа?

Чом же не приходить мама, татко?

Показатись їм давно пора.

На руках маленьке немовлятко

Пестить бережно медична сестра.

Учитель. Діти, від того якими виростуть ці діти залежить і майбутнє нашої країни, бо вони стануть її громадянами. Згадаймо, як тяжко жилося в дитячі роки і Т.Г. Шевченку. Він був сиротою, але виріс великим генієм та патріотом своєї землі

Учитель. Я пропоную:

- Намалювати малюнки та надіслати їх дітям - сиротам;
- Замовити автобус та поїхати до них в гостину;
- Подарувати дітям іграшки та книги;
- Разом з батьками приготувати "солонку бандероль".

Об'єднаймося в групи. Діти ,будьмо милосердними, вкладіть у свої роботи частинку себе, свого гарячого сердечка, яке зігрів бездолених дітей.

- 1 група пише листа дітям - сиротам.
- 2 група малює малюнки про наші шкільні справи.

Учениця.

Людина починається з добра,

Із ласки і великої любові,

Із батьківської хати і двора,

З поваги, що звучить у кожному слові.

Людина починається з добра,

З умінь співчувати, захистити.

Це зрозуміти всім давно пора,

Бо ми прийшли у світ добро творити.

Людина починається з добра,

Із світла, що серця переповняє.

Ця істина, як світ, така стара,

А й досі на добро нас надихає.

Любов Забашта

Учитель. А зараз з допомогою комп'ютера розділимо на дві колонки вчинки дітей.

Гра "Добре - погано":

- Погано	Добре
- Розірвав	захистив
- Образив	відвідав
- Посварилися	обіграв
- Відібрав	допоміг
- Штовхнув	поділився
- Ударив	заспокоїв
- Зруйнував	покращив настрої

Учитель. Розкажіть прислів'я, які ви приготували про людські цінності:

1. Добре слово і залізні ворота відкриє.
2. Сила слова - безмежна.
3. Тепле слово і вітер зігріє.
4. Добре слово дім будує, зле руйнує.
5. Добре слово людині, що дощ в посуху.
6. Слово ключ, яким відкривають серця.
7. Від теплого слова й лід розмерзається.
8. У кого є злість. Той своє серце з'їсть.
9. Коли до тебе люди добрі, то будь до них ще ліпший.

Учитель. Як добре, що ви помічаєте та пам'ятаєте добрих людей та їх справи. Вчитеся й самі робити добро. Якщо кинути камінець у воду, підуть по воді кола. Думки та справи людей також утворюють відповідні кола в світі: або добро, або зло. Добро творить добро та робить життя радісним. Зараз до вашої уваги оповідання Ш.О. Амонашвілі "Скалки доброти".

Скалки доброти

У вихідний день родина відпочивала на пляжі. Діти купалися у морі та будували замки з піску. Раптом у далечині з'явилася маленька бабуся. Її сиве волосся розвівалося від вітру, а одяг був брудний і обшарпаний. Вона щось бурмотіла сама до себе, підбираючи з піску якісь предмети та кладучи їх до сумки. Коли вона проходила повз сім'ю, раз по раз нахилиючись, аби щось підняти, то посміхнулася родині, але ніхто не відповів їй на привітання. Через багато тижнів вони дізналися, що маленька бабуся все своє життя присвятила тому, щоби підбирати з пляжу скельця, якими діти могли порізати собі ноги.

Запитання для дітей:

- Чи помітили оточуючі добро, яке робила бабуся?
- Як це впливало на його продовження?
- Чи потрібно робити добро задля того, щоб хтось це оцінив?

Учитель. Але ми не можемо не згадати про найтрепетніші почуття до нашої країни, колиски, в якій народилися. А ім'я її - Україна. Це та земля, де ми з вами живемо, де народилися ваші мами, тата, дідусі та бабусі. Земля ця для всіх свята. Це земля, яку сховає босими ногами Тарас Григорович Шевченко! Він був вірним сином свого народу, патріотом. Гаряче любив свою Батьківщину, де б не був. Тема патріотичних почуттів та цінностей в наш час дуже актуальна. Адже тільки з допомогою любові та добра можна змінити людину. Навчити її людяності та милосердя в яких би куточках нашої країни вона не проживала.

Учитель. Згадаймо, що ж таке рід, родина. Родина - це не тільки рідні. Це і наш клас, і школа. Родина до родини - народ. Ми з вами усі український народ, який складається з родин - маленьких і великих, дружніх і працьовитих.

Учень

*Моє село у бабиному літі,
В ясну світлі Сумиренка сад.
Повільно яра зелень пригаса,*

*Плоди і листя спокоєм зігріті.
Так людяно, дитино так у світі,
Від радості прозориться сльоза.
І навіть сум, що душу пронизав,
Уже не просто у собі втаїти.*

Максим Гаптар

Виконується пісня "Україночка" муз. Б. Татарченка, сл. А. Демиденка)

Українець

*Дітвора ми українська,
І у школі ми вчимося
хлопці та дівчата,
Рідний край любити.
Хоч слабкі у нас ще руки
І для краю працювати
та душа завзята.
І для краю жити.
Бо козацького ми роду,
І за рідний край в потребі
Славних предків діти,
Життя положити.*

V. Підсумок уроку.

Учитель. Любі діти, Ви - майбутнє нашої держави, яке формується в сьогоденні. Ми, дорослі, віримо, що ви знайдете своє покликання в житті, той єдиний правильний шлях. І Батьківщина, батьки, які дали вам життя будуть пишатися вами. А ви будете чесними, добрими, гуманними, справедливими.

*Мені потрібно зовсім небагато:
Щоб не були байдужі до чужого горя,
Назустріч людям серце відкривали,
В житті ви, як піщинки серед моря,
Тепло душі своєї щедро віддавали.
І люди не забудуть, відгукнуться,
Вони ніколи не дадуть спіткнутись.
В житті керуйтеся правилом святим.
Завжди будьте добрим, а не злим,
Адже посієш зло - збереш нещастя.
Хай оживає істина стара -
Людина починається з добра.*

Учитель. Любі діти, дякую вам за роботу на уроці. Вірю, що ви зростатимете чуйними, милосердними, добрими людьми. І сьогоднішній урок побудований на вченнях любові, доброти, надії, патріотизму стане для вас знаменним у вашому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для учит. і метод. початкового навчання / О.Я.Савченко. - Київ: Богданова А.М., 2009. - 226 с.
2. Амонашвілі Ш.О. Школа життя / Ш.О. Амонашвілі. - Хмельницький: Подільський культурно-районний центр М. І. Реріха, 2002. - 172с.
3. Мовчун А., Мовчун Л. Абетка моральності / А.Мовчун, Л. Мовчун. - Київ: Злата, 2008. -123с.
4. Вчитель вчителю[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/ljubov_ju_i_dobrom_khaj_povnjatsja_vashi_sercja/21-1-0-18523

СЕКРЕТИ ДОВГОЛІТТЯ КОБЗАРІВ

ФОТО ДО СТАТТІ (С. 79-82)

Сергій Васильович Баштан

Олексій Сергійович Чуприна

Володимир Ілліч Войт

Андрій Матвійович Бобирь

Єгор Хомич Мовчан

Володимир Максимович
Перепелюк

Георгій Кирилович Ткаченко

Володимир Миколайович Єсіпок

Микола Петрович Гвоздь

Михайло Дмитрович Коваль

Василь Григорович Нечепя

Василь Костьович Ємець

Брати Василь та Микола Литвини

В.М. Прожога,

учитель біології, керівник музею Мошнівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Черкаської районної ради Черкаської області

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ - ОСЕРЕДОК ПРОСВІТИ, ДУХОВНОСТІ ТА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

В умовах оновленого сьогодення значно зріс інтерес до краєзнавства, тобто комплексного вивчення рідного краю в різних аспектах, а саме: природно-географічному, культурному, історичному. Багато вчителів у своїй урочній та у позаурочній діяльності все частіше звертаються до проблеми використання краєзнавчого матеріалу з метою формування знань, умінь і ціннісних орієнтацій, розвитку творчих здібностей, виховання поваги до культури та історії рідного краю. Як відомо, історія всіх країн і народів свідчить про те, що міцність кожної нації, її існування ґрунтується на патріотизмі, духовності, на любові її народу до своєї історії та культури. Відродженню історичної пам'яті, духовності і національної гідності має сприяти історична наука й її складова частина - історичне краєзнавство.

У Мошнівській ЗОШ І-ІІІ ступенів з 2003 року діє історико-краєзнавчий музей. Музей, а особливо шкільний, - одна з форм додаткової освіти. Він покликаний сприяти формуванню громадянськості та патріотизму в учнів, розширенню кругозору й вихованню пізнавальних інтересів та здібностей, оволодінню практичними навичками, пошуковій, дослідницькій діяльності.

Метою діяльності шкільного музею є залучення учнівської молоді до вивчення і збереження історико-культурної спадщини українського народу, формування освіченої, розвиненої особистості та сприяння вихованню у неї патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій.

Одним із головних завдань шкільного музею є розвиток творчих здібностей учнів. Творча особистість - це цілісна людська індивідуальність, яка виявляє творчі здібності та вміння, що допомагає їй розвиватися духовно, що в наш час наукових технологій дуже важливо.

Уся робота над створенням музею від ідеї до паспортизації тривала упродовж чотирьох років. У 2006 році Головним управлінням освіти і науки Черкаської облдержадміністрації видано свідоцтво про відомчу реєстрацію музею при закладі освіти системи Міністерства освіти і науки України за № 23113 від 2 жовтня 2006 року, а в 2012 році музею було присвоєно звання "Зразковий музей".

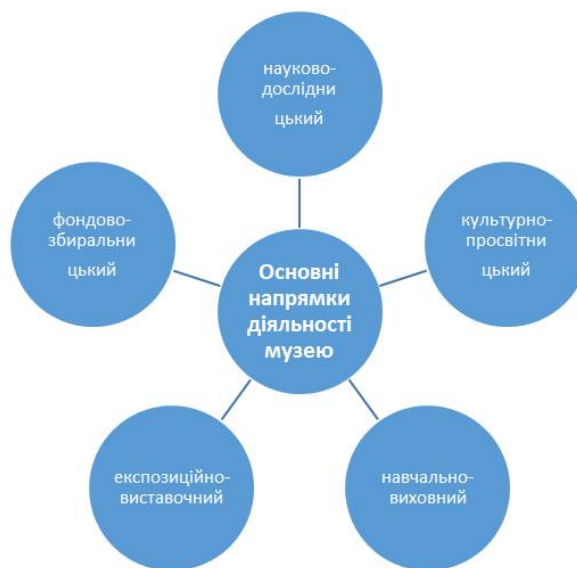
Під час дослідження та вивчення історичного матеріалу для створення шкільного музею учні використовували знання, отримані на уроках історії України, української та зарубіжної літератури, географії, біології. Багато цінного краєзнавчого матеріалу було зібрано членами туристсько-краєзнавчого гуртка "Всюдихід". Школярі і нині продовжують пошукову роботу.

Сьогодні у музеї працює відділ - історико-краєзнавчий, етнографічний куточок Бойової Слави та змінна експозиція. Музей має 7 розділів. Постійно діючі експозиції мають понад 100 музейних експонатів і знайомлять з історичними подіями, видатними людьми села, традиціями і звичаями нашого краю.

Завдяки цілеспрямованій роботі по збору музейних експонатів сьогодні фондівські колекції становлять 200 експонатів, що дозволяє робити різноманітні тематичні виставки.

Головні завдання музею такі:

- розширювати знання учнів з історії рідного краю, починаючи з найдавніших часів;
- зберігати та використовувати пам'ятки матеріальної і духовної культури;
- сприяти удосконаленню навчально-виховного процесу, розвитку творчих інтересів учнів до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, природоохоронної роботи;
- формувати у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього України;
- залучати школярів до проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді та мешканців села;
- виховувати свідомого громадянина - патріота.

Органом самоврядування шкільного музею є Рада (актив) музею, яка сформована з представників учнів та вчителів, яких призначив наказом директор школи: 3 вчителі-ентузіаста та 8 учнів. Згідно з Положенням про музей освітнього закладу Рада музею здійснює поточну роботу музею в освітньому закладі. Для реалізації основних напрямів діяльності музею в ньому є профільні секції:

- секція екскурсів (інформаційна робота, проведення екскурсій, популяризація матеріалів музею);
- пошукова секція (дослідження невідомих сторінок історії села, збір матеріалів);
- секція організаційно-масової роботи (участь в організації й проведенні масових форм роботи, виставок, оформлення альбомів, залучення батьків до роботи музею);
- секція волонтерів (проведення благодійних акцій, допомога ветеранам війни, учасникам АТО, колишнім працівникам школи).

Важливою ділянкою навчання й виховання учнів є екскурсійна робота. Екскурсійна робота - основний вид

освітньо-виховної діяльності музеїв. По-перше, вона сприяє більш глибокому засвоєнню учнями матеріалів, пов'язаних з історичними подіями, розширює й поглиблює їх знання. По-друге, дає можливість більше уваги приділяти вивченню краєзнавчих матеріалів. По-третє, формує історичну пам'ять про величне минуле свого народу.

Екскурсійна робота цікава тим, що дає можливість комплексно вивчати історичну спадщину.

Щороку музей проводить близько 20 навчальних екскурсій для учнів школи і гостей. Проводиться систематична підготовка учнів-екскурсоводів музею.

Велика увага приділяється національному вихованню учнів, що забезпечує розвиток дитини в атмосфері культури свого народу. Реалізації принципу національного виховання сприяють подорожі по визначних історичних місцях, природоохоронних та культурологічних пам'ятках Черкащини та України (в дендропарк "Софіївка", м.Умань; в міста Київ, Канів, Вінниця; в урочище Холодний Яр; в м.Чигирин, с.Суботів; в с.Пирогове до Музею архітектури і побуту та інші).

Систематично туристсько-краєзнавчим гуртком "Всюдихід" під керівництвом Валентини Миколаївни Прожого здійснюються походи місцями бойової слави наших односельців, збір матеріалів, зустрічі з очевидцями. Результатом науково-дослідницької діяльності є учнівські реферати, які зберігаються в шкільному музеї, куточку Бойової Слави. Діти використовують їх на виховних годинах, при написанні конкурсних робіт.

16 вересня 2014 року відбулася незабутня зустріч з капітаном розвідроты 93-ої окремої механізованої бригади Максимом Пресняковим, який з перших днів війни добровольцем пішов в АТО захищати нашу Батьківщину. Випускник завітав до рідної школи на гостину. Говорив, що потрібно любити свою Батьківщину, захищати її і бути патріотами, розповів про перші бої, у яких йому довелося брати участь, про події на Сході, героїзм своїх бойових побратимів та відповів на дорослі запитання школярів. На пам'ять про зустріч у школі залишилися невеличкі сувеніри - трофеї з місць боїв: багнет та кусачки для колючого дроту часів Другої світової війни, які поповнили експонати шкільного музею.

18 січня 2015 року Максим Пресняков, капітан ЗСУ, командир розвідувальної роти 93 ОМБр, позивний "Артист" загинув у с. Піски Ясинуватського району Донецької області поблизу леговища, прикривши собою бойового побратима.

У музеї відкрито експозицію, присвячену нашому герою.

У 2015 році в історико-краєзнавчій кімнаті було відкрито експозицію присвячену нашому випускнику Преснякову Максиму.

Екскурсія для розвідників 93-ї ОМБр

22 травня в день народження Преснякова Максима на території Мошнівської школи було урочисте відкриття меморіальної дошки в честь загиблих односельців: Максима Преснякова та Синчака Анатолія.

У зв'язку з останніми військовими подіями на Сході України наші ветерани стали дуже молодими. 7 вересня, на День розвідки, починаючи з 2015 року відбуваються щорічні зустрічі учнів з розвідниками 93-ї окремої механізованої бригади, які приїжджають вшанувати пам'ять свого командира Максима Преснякова.

Вивчення минулого свого краю неможливе без збору пам'яток, документів і матеріалів. Як з наукової, так і з педагогічної точки зору, експедиція, похід чи акція втрачають свою цінність, якщо вони не планують збору матеріалів для музею. Дослідницька діяльність є досить цікавою і захоплюючою, стимулює інтерес учнів до історії рідного краю.

Залучення учнівської молоді до занять краєзнавством здійснюється в різноманітних формах, що повністю відповідають завданням музею:

- збір етнографічних експонатів для музею та вивчення народних обрядів і звичаїв;
- вивчення природи краю та участь у природоохоронних і екологічних заходах;
- оволодіння навичками проведення різних форм музеєзнавчої роботи;
- проведення екскурсій по музею, ведення облікової документації, підготовка експонатів до зберігання у фондах та інші;
- науково-дослідна робота по окремих темах.

Пошуково-дослідницька робота проводиться з трьох напрямків:

Пошукова робота розпочиналася з вивчення історичних та літературних джерел, консультацій з іншими музеями, упорядкування тих матеріалів, які були вже зібрані гуртківцями туристсько-краєзнавчого гуртка "Всюдихід". Робота здійснюється під керівництвом вчителя Прожого Валентини Миколаївни та історичного гуртка - Маковій Лариси Миколаївни та волонтерського загону "Нічні кажани" під керівництвом Константинової Лесі Миколаївни.

Крім того кожен клас школи отримує дослідницьке завдання з краєзнавства. Учні спілкуються з жителями села, записують спогади, приносять багато фотокарток, документів, речових матеріалів. На основі зібраного матеріалу був поповнений експонатами куточок Бойової Слави (період Великої Вітчизняної війни та односельці-інтернаціоналісти), постійно поповнює свою експозицію етнографічна та історико-краєзнавча кімнати.

Під час планування пошуково-дослідницької роботи з історичного краєзнавства учні під керівництвом вчителя пишуть конкурсні роботи, роботи в МАН, користуючись положеннями:

- Всеукраїнської історико-географічної експедиції "Історія міст і сіл України", робота "Благословіть, батьку й мати, на рушничок стати..";
- Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді "Моя Батьківщина - Україна";
- з напрямку "Заповідними стежками рідного краю" - "Дерево з легенди", "Дуб Перуна";
- з напрямку "Духовна спадщина мого народу" - "Владислав Городецький - професор архітектури", "Перлина зодчого Торрічеллі";
- обласного військово-патріотичного конкурсу, присвяченому героям-захисникам незалежної та суверенної України "Герої не вмирають" - "Кращий серед рівних";
- науково-дослідницькі роботи на конкурс-захист в Малій академії наук України на теми: "Архітектурні споруди Владислава Городецького на території Черкащини", "Нащадки Шевченкового роду у Черкаському районі".

Учні школи стають переможцями або лауреатами обласного етапу та учасниками конкурсів всеукраїнського рівня.

Пошук завжди супроводжується науково-дослідницькою діяльністю, в результаті якої в учнів формуються такі риси, як допитливість, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, оригінальність, вимогливість, дисциплінованість, критичність та організованість.

Рада музею на основі зібраних учнями матеріалів розробила туристично-краєзнавчі маршрути: "Моє село в роки Великої Вітчизняної війни", "Партизанськими стежками", "Історичні пам'ятки нашого села". Зібрано та

оформлено спогади жителів села, свідків Другої світової війни у "Книгу пам'яті".

Учні 5-11 класів пройшли туристичними маршрутами села і дізналися про історичні події з уст односельчан.

Шкільні музеї сприяють патріотичному вихованню підрастаючого покоління, активізуючи їх творчу діяльність, даючи учням навички дослідницької роботи.

У музеї проводяться виховні години, уроки, свята, квести, вечори, вікторини, зустрічі, зокрема "Моє село - історія жива", "Видатні люди мого села", "Село моє, для мене ти єдине" - історично-краєзнавчий відділ. "Коли нарешті замовкли гармати" - зустріч учнів з ветеранами Великої Вітчизняної війни у куточку Бойової Слави, "Андріївські вечорниці", "Українські вечорниці" в етнографічній кімнаті.

Вчителі історії, географії, української мови та літератури, молодших класів проводять більше 15 навчальних занять на рік.

Постійно в музеї проводяться тематичні виховні години, зустрічі з відомими людьми.

У етнографічній кімнаті проводять свята, вечорниці, літературні вечори.

Учні постійно ведуть пошукову та дослідницьку роботу щодо вишивки, поповнюючи новими експонатами етнографічну кімнату шкільного музею.

Часті гості нашого музею вчителі нашого району, які приймають участь в семінарах.

Реалізація напрямків громадянського виховання, виховання здатності до співпереживання, душевного відгуку є найдієвішим механізмом засвоєння моральних норм. Саме тому в школі діє волонтерська група. Були проведені такі акції: "Ветеран живе поруч", "Від серця до серця", благодійна акція на підтримку дітей, постраждалих у зоні проведення АТО, - "Метелик на шкільній дошці", акція на підтримку 93-ої ОМБр -

виговлення та розповсюдження календариків, трудові десанти з благоустрою шкільного подвір'я та лісу, допомога вчителям-пенсіонерам.

Особлива увага учнів спрямована на збереження священних місць села - пам'ятників. Власними руками діти до свята Перемоги виготовляють вінки, гірлянди, дбають про чистоту могил невідомих солдат, меморіальних комплексів.

Починаючи з 2015 року, наш волонтерський загін "Нічні кажани" постійно займається збором продуктів та виготовленням сувенірів, проводиться збір теплих речей для воїнів АТО, виготовили 11 маскувальних сток.

Музей є осередком просвітницької та виховної роботи у школі, а також чудовою школою патріотичного виховання підрастаючого покоління. Діяльність музею сприяє залученню молодого покоління до вивчення та збереження історичної спадщини свого народу, патріотичному вихованню на прикладах подвигів старших поколінь у боротьбі з нацизмом і прагнення українського народу до волі і незалежності, увічненню бойових та трудових подвигів нашого народу, удосконаленню пошукової та просвітницької роботи, сприяє підвищенню ролі родинного виховання, поглибленню духовної єдності поколінь.

Великий інтерес до минулого, неоднозначні трактування багатьох його сторінок, в тому числі і місцевих, надають краєзнавчим аспектам формування історичної свідомості учнівської молоді, особливої актуальності і зобов'язують усіх, хто причетний до виховання молодого покоління, наполегливо шукати шляхи удосконалення усього комплексу цієї роботи.

Таким чином, шкільний музей - це ефективний засіб навчання і виховання підрастаючого покоління. Сьогодні можна впевнено сказати: щоб викликати інтерес до історії та історичного краєзнавства, потрібно зацікавити учнів дослідницько-пошуковою роботою, використовуючи їхні надбання, створюючи шкільні музеї.

І.М. Забожко,

учитель бандури Шевченківської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю

СЕКРЕТИ ДОВГОЛІТТЯ КОБЗАРІВ

Перед людством завжди поставало завдання, як зберегти і зміцнити своє фізичне і духовне здоров'я, зберегти найцінніші якості людської моралі - доброту, людяність, милосердя та взаєморозуміння. Звернемося за допомогою до дивовижного світу музики - такого простого і такого незрозумілого, такого піднесеного і такого земного. З допомогою музики відбувається формування сильної, творчої, життєздатної особистості, вона дозволяє повніше відчувати цінність життя, відчувати її пульс. Музика облагороджує внутрішній світ особистості і робить його справжнім "аристократом духу". В.О. Сухомлинський зазначав, що "музика відкриває людям очі на красу природи, моральні відносини, працю. Завдяки музиці в людині пробуджується уявлення про високе, величне, прекрасне не тільки в навколишньому світі, але і в самому собі".

Наш стрімкий і бурхливий час, сповнений стресів і хвилюючих негараздів, активізує пошуки вченими різних галузей наук (медицини, валеології, психології, соціології, педагогіки та ін.) способів зміцнення здоров'я люди. Цілющий вплив музики на організм

людини був помічений ще на зорі цивілізації. Містичними легендами пояснювалось покращення самопочуття та настрою, зменшення болісних відчуттів, страху, повернення людині бадьорості, енергії під дією чаруючих звуків музики.

Музика - це звуки, хвилі, які володіють певними вібраціями. Саме ці вібрації і впливають на людину. При цьому дія відбувається не тільки від ритму музики, а й від інструменту, на якому виконується мелодія. Кожен окремий інструмент по-особливому впливає на організм людини. Ознайомившись з впливом різних інструментів на організм людини, мене зацікавила ця інформація і спонукала до вивчення питання про вплив бандури на стан людського організму.

Спочатку згадаємо про виняткове явище не тільки української національної, а й світової культури - кобзарство, коріння якого губиться в історичних глибинах древньої Русі. Кобзарі та лірники з давніх-давен були носіями української самосвідомості. Протягом століть кобзарство зазнавало змін і внутрішніх, і зовнішніх. З плином часу воно

вдосконалювалося, осучаснювалося, породжувало нові жанри. Але завжди об'єднуючим фактором кобзарства був музичний символ України - кобза, а в наш час - сучасна бандура.

Бандура - душа України. Ці слова віддзеркалюють лірику і поетичність української душі та історію нашого народу. Завдяки бандурі та кобзі до нас дійшло зі сивої давнини дуже багато поетичних історичних переказів, переданих у формі народних дум та пісень. Загальновідомо, що кобзарі та лірники були носіями нашої історичної спадщини, якою щедро ділилися зі своїми співвітчизниками. Полюбили гру на бандурі Тарас Шевченко, Леся Українка, Кропивницький, Старицький, Карпенко-Карий. Любив зображувати гру на бандурі в п'єсах та романах Володимир Винниченко. Тяга і любов до цього чарівного інструменту бралася просто з життя: на початку минулого століття багато хто з українських учителів, лікарів, агрономів більш-менш вправно володів грою на бандурі. Усі любили слухати народних митців, відзначаючи благотворний вплив: після такої музичної вечірки - "ніби в росах купані".

Якщо не спіткала насильницька смерть чи зла недуга, жили кобзарі й бандуристи по 75-80 років і більше. І це тоді, коли середня тривалість чоловічого життя в Європі становила 55-60 років. Бандуристи-кобзарі здоров'ям не вельми опікувалися: постійного житла часто не мали, харчувалися чим Бог пошле, пили коли кришталеву воду криничну, а коли й каламутну з калюжі, ходили від села до села пішки. А жили довго. Чому? Звісно, їжа в них була хоч і проста, зате не забруднена радіацією та хімією. Свіжого повітря - вдосталь. Фізичні вправи - будь ласка, щодня піші "прогулянки" з саквами та інструментом за плечима. Не курили, горілку пили рідко й потроху, щиро вірили у Господа.

Вражає і творча активність: вдосконалювали свій інструмент, створювали думи й пісні і в сімдесят, і у вісімдесятилітньому віці. Практично - до самої смерті. Так само вони не втрачали чутливості пучок, сили рук аж до самого трагічного фіналу. Проте одна з головних причин довголіття народних співців - сама бандура. Поміж струнних інструментів вона вирізняється будовою. Корпус, дека, шийка, резонатор-гратки виготовлялися з різних дерев'яних порід: липи, вільхи, вишні, клена, рідше - з бука, дуба, калини, горобини, берези. Вимоги були суворі: забезпечити добрий резонанс, щоб звук підсилювався, але не спотворювався. Не останньою вимогою була й витривалість. Щоб десятки років служила, не старіла, переходила до нових рук - ставала ще краща і голосистіша. При тому - "в польових умовах". А ще, аби власного звуку до пісні не додавала - тільки відтворювала мовлене струнами і голосом.

Тепер про струни. Їх два різновиди - баси і приструнки. Одні виготовляють із металу, інші колись робили з овечих жил, нині технологію змінено. Чим відрізняються перші від других? Вібрація їх дуже подібна до вібрації нашого голосу, загалом же струни обох видів визначають можливості інструмента. Адже загальна їх кількість коливається від 24 до 60. Немає аналогів бандури в усьому світі. Хіба що арфа. Та то вже зовсім інший інструмент.

З погляду медичного, маємо надпотужний генератор різноманітних коливань. Граючи, бандурист повертає бандуру по-різному. **Відомі чернігівська, полтавська, харківська та київська манери виконання.** Але незалежно від манери, виконавець повертає бандуру так, щоб під час гри звукові коливання поширювалися на всі важливі зони організму: ділянки серця, печінки, підшлункової залози, сонячного сплетіння. Через системи нервових взаємозв'язків потрібний ритм коливань доходив і до нирок та селезінки. Через низку кісток-резонаторів, а

також через вуха досягав щитовидної залози, гіпофізу. Можна заперечити, що коливання ці занадто слабкі, адже бандура - не орган, тим паче не труба чи литаври. На це можна відповісти: не так уже й давно заперечували гомеопатію та траволікування з тих же причин. Нині доведено, що малі дози, слабенькі відвари прискорюють одужання, поліпшують здоров'я навіть більшою мірою, ніж сильнодіючі хімічні препарати. Так і з коливаннями.

Величезну роль у зміцненні організму бандуристів відігравав їх психічний настрій. **По-перше,** народних музик ніхто не примушував, як ото тепер часто - густо буває, з раннього дитинства регулярно займатися музикою, вчитися гри на піаніно чи скрипці всупереч бажанню. Майстрами-музикантами ставали здебільшого поводити сліпих артистів. Бачили, яка їм слава й шана, заохочувалися дідівським прикладом, а тоді й закохувалися в чудове мистецтво.

По-друге, виконавець брався за інструмент, коли душа просила, і грав та співав те, що вона прагла. Бандурист брався за інструмент, не силуючи себе, при доброму гуморі. Уроки проводилися часто і при будь-якій погоді.

По-третє, довголіттю українських кобзарів сприяла аура, навколишнє оточення. Вони жили спільно з українським селом, а раніше - з вільним козацтвом. Ця єдність створювала піднесений настрій, постійну бадьорість та нескореність. У спогадах, легендах, переказах ви не знайдете немічного, глухонемого кобзаря. Падали вони, мов дуби. До самої смерті доглядали самі себе, і з ложечки їх ніхто не годував. Скрипаль міг відгородитися мурами замку і жити інтересами свого пана, органіст міг сховатися за стінами собору. Бандуристам же такого не було дано: вони переймалися життям українського села, а ще раніше - вільного козацтва. Прикладом для юні ставали старі люди. Піднесення, бадьорість, непокоря улюбленців народних, попри голод, холод та утиски, створювали триєдність. Тож не випадково кобзарів і бандуристів завжди намагалися примусити служити собі, а як ні - то знищити, всі ті, хто хотів знищити Україну.

Яке майбутнє у старенької бандури? Віримо, що незабаром роль бандури буде належно оцінена, з кожним роком кількість охочих навчитися грати на цьому дивовижному інструменті зростатиме, збільшуватиметься кількість шкіл бандуристів для дітей і дорослих. Відкриються й кабінети музичного лікування, де чільне місце посяде бандура. За допомогою гри, спеціальних вправ розроблятимуть анкілози суглобів рук, лікуватимуть поліартрити, особливу серед літніх людей. Музика сприятиме відновленню слуху, нормалізації функцій внутрішніх органів. Адже коливання звуку грушоподібної частки бандури дивовижним чином збігається з ритмом ударів здорового серця, бутів - печінки, деки - з ритмом діяльності шлунка тощо. Не людина настроюватиме бандуру, а бандура налаштує хворі органи на оздоровчі коливання. А тому не тільки співайте "взяв би я бандуру", а беріть її до рук і вчіться грати.

Кобзарі й бандуристи - довгожителі

Дізнавшись з літератури про вплив бандури на стан людського організму, я вирішила дослідити правдивість даної інформації на прикладі життя відомих бандуристів. Для ознайомлення взяла творчий шлях митців центральної України.

Одним з них є наш земляк, **Баштан Сергій Васильович** (1927-2017р.р.), родом із Золотоніського району Черкаської області - бандурист, педагог, народний артист України (1995). З 1960 року працював в Національній музичній академії України ім. П.І. Чайковського викладачем кафедри народних інструментів. Від 1988 - декан оркестрового факультету. Автор п'єс для бандури, обробок народних пісень,

навчально-методичних посібників гри на бандурі. У свої майже 90 років він плідно працював на педагогічній ниві, навчаючи талановитих бандуристів-виконавців. На жаль, в січні цього року перестало битися серце видатного бандуриста.

Багато учнів С.В.Баштана пішли стопами свого вчителя. Одним з них є бандурист, педагог, з 2007 року - **Народний артист України - Єсіпок Володимир Миколайович**. Родом з Полтави, 1950 р.н. Після закінчення Київської консерваторії з 1976 року - соліст Національного оркестру народних інструментів України. Нині доцент кафедри кобзарського мистецтва та бандури Київського національного університету культури і мистецтв. Учасник багатьох кобзарських фестивалів та член журі конкурсів бандуристів. Редактор та упорядник збірок репертуару бандуриста. Від 2004 р. - голова Національної спілки кобзарів України.

Досить відомим педагогом та артистом є **Володимир Ілліч Войт** (1942 р.н.). Заслужений артист України, бандурист-співак (лірико-драматичний баритон), автор числених нотних видань для бандури, артист оркестру народних інструментів телерадіокомпанії України, соліст Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди, майстер бандур. Він і зараз, маючи поважний вік (74 роки), віддає свої знання віртуозної гри на бандурі студентам Київського інституту культури.

У фотоальбомі з історії життя нашої школи можна побачити багато світлин, де зображені зустрічі наших учнів та викладачів з відомими бандуристами України. Одна з них - зустріч з учасниками Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г.І. Майбороди на Чернечій горі в Каневі, де юні бандуристи познайомилися з легендарним керівником капели - **Гвоздем Миколою Петровичем**.

Вже не молодий, а такий енергійний, він вражав своєю самовіддачею улюбленій справі. Видно було, як він любив дітей, тому що так просто спілкувався та фотографувався з учнями нашої школи. Як виявилось, Гвоздь М.П. з 1963р. пов'язав свою долю з Національною капелою бандуристів і до останніх днів працював головним диригентом. Микола Гвоздь - народний артист України, лауреат Національної премії України імені Т.Г. Шевченка, кавалер ордену "За заслуги" III ступеня та ордену Ярослава Мудрого III ступеня, голова журі Всеукраїнського фестивалю кобзарського мистецтва "Вересаєве свято", автор репертуарних збірок для музичних шкіл і училищ. Ім'я великого діяча культури назавжди залишиться в серцях як приклад безмежної відданості та високого служіння народу України. 27 червня 2010 року на 74-му році життя помер видатний бандурист.

Хочеться відмітити, що всі ці талановиті митці в свій час були учнями **Андрія Матвійовича Бобири** (1915 -1994р.р.). Відомий співак-бандурист, диригент, народний артист України з 1986 р. Природжений педагог родом був з Ничипорівки, тепер Київська область. Він за 30 років викладання в Київській консерваторії випустив у світ цілу плеяду відомих виконавців-бандуристів. Микола Гвоздь з теплою і вдячністю завжди говорив про свого викладача: "Особистість то була неординарна: найграмотніший із усіх бандуристів, яких я тільки знав. Голос же мав прекрасний - лірико-драматичний тенор, а на бандурі як грав! Був це неперевершений майстер імпровізації; знаю, що й понині рівних йому немає,- одну пісню він міг зіграти тридцять - сорок варіантів, і ніде у нього мелодія не повторювалася!... Серед бандуристів так прозирати у душу бандури, як він, ніхто не міг! Що за талант був! І патріот, справжній українець. Пишався, що перечитав з історії України все, що міг. І нам, студентам, свого цуратися не давав, любив свій народ, нашу пісню". У 77 років Андрій Матвійович Бобир з

1992 був працівником Державного музею театрального, музичного та кіномистецтва України, а в 1994р. перестало битися серце улюбленого багатьма педагога.

Всі, хто побував на могилі Т.Г.Шевченка в 60-80 роки минулого сторіччя, мали можливість почути голос народного співця - **Олексія Сергійовича Чуприна**, який самовіддано тридцять років співав на могилі Кобзаря. В репертуарі мав понад 130 пісень та дум, на слова Т.Г.Шевченка. Його життєвий шлях був довгим (прожив 85 років) і насиченим різними подіями, але навіть у найскладніших моментах він не покидав свою бандуру. Родом з Корсунського району, 1908 р.н., переживши складні довоєнні та післявоєнні роки, посвятив себе повністю мистецькій справі. Географія його виступів охоплювала Кавказ, країни від сходу і до заходу. А в свої 83 роки разом з тріо бандуристок зі Львова брав участь в 1991 році в історичному поході, приуроченому до 130-річчя перевезення тіла Шевченка із Петербурга в Канів. У книзі Рената Польового "Кобзарі в моєму житті" ми знайшли цікаві спогади першої ним зустрічі з кобзарем: "Мав він вельми показний, колоритний вигляд. Років йому було за сімдесят, але він справляв враження ще досить міцного чоловіка. На ньому були біла вишита сорочка, сині шаровари, заправлені в червоні чоботи, накинуто на плечі темна свита, поли якої - від коміра до низу - оздоблені сувенірними значками (дарунки туристів). Із-під високої сірої смушевої шапки на шию лягало ще не зовсім сиве волосся. Обличчя - суворе, не усмінене, на груді звисали довжелезні сиві вуса."

Ми дослідили життєвий і творчий шлях ще багатьох бандуристів. Всі вони дійсно прожили не менше 70 років, а улюбленою справою займалися до останніх днів. Назву ще кілька імен:

Володимир Максимович Перепелюк (1910р. - 2000р.) - видатний український кобзар і бандурист, а також композитор, народний майстер і навіть письменник. Протягом двадцяти шести років виступав солістом-бандуристом у українському Державному народному хорі під керівництвом Григорія Верьовки.

Василь Костьович Ємець (1890р. - 1982р.) У 1913 році заснував у м. Єкатеринодарі (нині м. Краснодар) школу гри на бандурі для нащадків запорозьких козаків. У 1918 році організував першу на Україні капелу кобзарів і її був керівником. У 1920 року емігрував у Чехословаччину (де у Празі організував капелу бандуристів), далі - у Францію та США (Лос-Анжелес), гастролював у багатьох містах США і Канади.

Мовчан Єгор Хомич (1898 - 1968) з кобзою за плечима обійшов сотні сіл. У 1933 році був учасником Першої республіканської наради кобзарів і лірників, брав активну участь у роботі утвореного тоді ансамблю кобзарів.

Ткаченко Георгій Кирилович (1898 - 1993) - архітектор-художник, член Союзу художників і Союзу архітекторів, бандурист, член музичного товариства України.

Фавст Йосипович Середенко (1905р. - 2002р.) - бандурист, самодіяльний композитор, вчитель. Це ім'я було досить відомим на Черкащині в минулому сторіччі. Родом з Корсунського району, вищу освіту здобував у Харківському педагогічному та Московському інституті іноземних мов. Працював учителем у школах Тальнівщини та Чорнобаївщини. Із 1934 по 1963 роки працював у сільських школах Звенигородщини, Ватутінській школі. В с. Гусаковому маючи 25 років почув гру на бандурі Ферапонта Русалівського, вирішив навчитися грати на бандурі. Керував шкільними та іншими хорами. Багато виступав як бандурист, переважно на Черкащині. У репертуарі українські народні пісні, пісні на слова Т.Г.Шевченка, твори композиторів. У 69 років

розпочав композиторську діяльність, у його творчому доробку майже сім десятків пісень. Ф.Й. Середенко співав у батьківській хаті Т. Шевченка під час святкування 175-річчя Великого Кобзаря та на концерті-святі української мови в Черкасах, брав участь у II міжнародному фестивалі фольклору в Каневі (1990р.). Пісні його звучали на обласному і українському радіо.

Брати Василь та Микола Литвини, які й нині плідно працюють на мистецькій ниві. Микола Степанович Литвин (1943р.н.) - український кобзар, композитор, письменник, журналіст, громадський діяч. Василь Степанович Литвин (1941р.н.) - заслужений артист України, народний артист України, голова Спілки кобзарів України, лауреат Республіканської премії ім.І.Нечужа-Левицького, лауреат премії фонду Т.Г. Шевченка. Співзасновник Стрітвської школи кобзарського мистецтва.

Наше молоде покоління не часто цікавиться творчістю видатних митців минулих років. А от ім'я **Василя Григоровича Нечепи** відоме нам не з розповідей. Кобзар, лірник, народний співак, лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка, народний артист України з 2008 р. є частим гостем нашої школи. Його з радістю зустрічають і дорослі і малі.

Народився 2 вересня 1950р. на Чернігівщині. Найперші уроки отримав у своїй родині, а трохи згодом - у місцевого таланта, народного скрипаля Олександра Сопіги. У юнацькі роки навчався в музичній школі й училищі Чернігова, де його найкращим учителем був Заслужений артист України Л.Пашин. Надалі талант Василя Нечепи шліфували уроки народного артиста України С.Козака, професора Київської консерваторії. А гри на кобзі й лірі навчався у майстра О.Корнієвського.

Унікальний музикант і співак Василь Григорович Нечепи - єдиний представник старосвітської чернігівської кобзарської школи, яку Гнат Хоткевич вважав найдавнішою в Україні. Здається, пісні з митця аж сиплять, іскряться радістю в очах і карбують мудрість на скронях. Василя Нечепи, затамувавши подих, слухають не лише на рідній землі, а й у Росії, Білорусі, Польщі, Угорщині, Німеччині, Великій Британії, Бельгії, Франції, Італії, Іспанії, Чехії, Словаччині, Австралії, Канаді, США. З 1967 року В. Нечепи працював у багатьох колективах. Був солістом ансамблю пісні й танцю радянських військ у Німеччині, заслуженого народного хору "Десна", виступав у Чернігівському народному хорі й у фольклорному ансамблі "Сівери" при Чернігівській філармонії, який сам і створив. З 1985 року виступає як кобзар-лірник-співак. Він випустив на професійну сцену десятки "Соколиків" Чернігівського гурту кобзарів. Життєва позиція Василя Нечепи - зберегти та примножити славу пращурів наших.

Коваль Михайло Дмитрович (1948, Великий Хутір Драбівського району Черкаської області) - український бандурист, в минулому учитель іспанської мови.

"Божа людина з Великого Хутора", - так називають цього народного музиканта, сучасного кобзаря. Він живе у Драбівському районі на Черкащині.

Вперше почув бандуру десятирічним хлопчиком 1958 р. по радіо з виступу бандуристки Антоніни Голуб. "Я настроїв бандуру так, як Бог на душу поклав, і грати навчився теж так, як душа того бажала".

Михайло Коваль грає на старосвітській бандурі, яку йому запропонували "оживити" працівники Черкаського краєзнавчого музею Галина та Микола Корнієнки. Вони придбали інструмент у вдови майстра Нагнибиди, який змайстрував його перед смертю.

Бандура не єдине Михайлове захоплення. Він майстерно виготовляє брили, різноманітні сувеніри, традиційні жіночі пояси-крайки.

З 1998 року Михайло Коваль - член Спілки народних майстрів України. Але найвагоміше місце в його творчості посідає пісня та улюблений музичний інструмент.

2003 року найбільша професійна асоціація національних мовників світу - Європейська Мовна Спілка (ЕВІІ) видала другий музичний альбом світової музики з двох компакт-дисків, до якого увійшов запис виконавця з України Михайла Ковалю.

Вивчивши матеріали про вплив бандури на стан людського організму, я вирішила опитати учнів класу бандури нашої школи про їх відношення до інструменту. Зробила висновок, що всі вони із задоволенням навчаються грі на неповторному інструменті, навчаються за власним вибором, адже їх захоплює ніжність та милозвучність бандури. Спілкуючись з мистецтвом вони відчують себе гармонійно в навколишньому середовищі, духовно розвиваються, спокійніші і врівноваженіші своїх однолітків.

Вивчивши цілющі властивості музики, її корисний вплив на людину, можна використовувати ці знання, наприклад, в організації шкільного життя і значно поліпшити здоров'я оточуючих. Так уміло підібраний зміст "музичних перерв" допоможе подолати гіперактивність, розвинути самоконтроль учнів, а, отже, уникнути випадки травматизму та порушення дисципліни. Музичні "п'ятихвилинки" на уроках можуть розвинути активну увагу, здатність до зосередження, моторно-слухову пам'ять, сприяти ефективності розумової праці або, навпаки, заспокоїти, зняти стан стресу.

Музика, яка звучатиме у медичному кабінеті, допоможе подолати почуття страху, зменшить біль, поліпшить серцево-судинну діяльність і процеси обміну. Будь-які музичні заходи будуть стимулювати центри позитивних емоцій, викликати піднесеність духу і творчу активність.

Я вважаю, що, дізнавшись про оздоровчий вплив різних музичних інструментів на організм людини, дітей зацікавить ця інформація і захоплюватиме до вступу у музичні школи. Оскільки процес формування загальнолюдських духовних цінностей через музичну культуру знаходиться у прямій залежності і від загальноосвітнього рівня всього населення, необхідно об'єднати зусилля музикознавців, соціологів, педагогів, усієї громадськості для того, щоб відкрити "великий музиці" дорогу в шкільні стіни. Віримо, що в XXI столітті цілющі властивості музики будуть служити на благо людства, а використання музикотерапії в навчально-виховному процесі в школах сприятиме покращенню розумової працездатності школярів, показників фізичного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегерська І. Вплив музики на моральне і фізичне здоров'я дитини [Електронний ресурс] / І. Бегерська. - Режим доступу: [http:// pidruchniki.com/.../meditsina](http://pidruchniki.com/.../meditsina)
2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Дергач В. Спогад // Шевченків край / В.Дергач. - 2002. ? С.2-3.
4. Польовий Р. Кобзарі в моєму житті / Р.Польовий. - Київ: Дюкор, 2003. - 123с.
5. Вікіпедія: Коваль Михайло Дмитрович [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. Пастернак А. Секрети довголіття кобзарів/ Анатолій Пастернак // Сільські вісті, 1999. - №2.- С.2.

Л.П.Бурлака,

старший вихователь ГПД Жашківської ЗОШ I-III ступенів №2
Жашківської районної ради

ВЕЛИКА ТАЄМНИЦЯ ВОДИ

РОЗРОБКА ВИХОВНОЇ ГОДИНИ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мета: показати, яку велику роль відіграє вода у житті не тільки людини, а й всього живого, що є на Землі. Виховувати у дітей екологічну культуру та бережливе ставлення до води.

Попередня робота: вивчення віршів про воду; розглядання ілюстрацій; читання казок, пізнавальної літератури; спостереження в куточку природи за рибками в акваріумі (заміна води), за квітами (полив); спільне виготовлення колажу "Сонце, повітря і вода - наші найкращі друзі!"

Обладнання:

1. Виставка "Темна речовина".
2. Малюнки дітей на тему "Мандруємо з краплиною води"
3. Література для практичного заняття (для учнів):

*Що? Як? Чому?

- Велика дитяча енциклопедія школяра.

Хід заходу

1. Організаційний момент

Вихователь. Здрастуйте дорогі діти! Я дуже рада вас бачити. Давайте згадаємо наш девіз:

"З блакитного струмочка

Починається річка

А гра починається з посмішки!"

(діти промовляють разом з вихователем)

ЛЕЙТМОТИВ

Щоб успіх мати, треба добре працювати.

Ми будемо Заняття буде

Уважні цікавим

Активні жвавим

Спостережливі веселим

Вихователь. Дорогі діти, сьогодні ми з вами поговоримо про одну із стихій природи. А про яку саме ви повинні здогадатися прослухавши загадку.

Вона є на землі в усьому.

Он в небі хмаркою летить.

Дає життя всьому живому.

А от без неї нам не жить. (Вода)

Вода - найбільш проста і звична речовина на планеті. Але в той же час вода ховає в собі багато загадок. Її досі продовжують досліджувати. Важко знаходити все більше цікавих фактів. Вчені переоцінили місце води в життєдіяльності людини.

Мільярди років тому назад в холодній газопиловій хмарі, із якої утворилася Земля, уже була вода у вигляді льодового пилу. Академік Вернадський писав: "Не має такого з'єднання, яке могло б порівнятися з водою. Немає такої речовини, мінералу, гірської породи, живого тіла, яке б її не включало в себе воду".

Нагріта сонцем біля екватора, вода гігантськими потоками морських течій переносить тепло в полярні частини. Так вона регулює температуру по всій планеті. Сонце всього за одну хвилину випаровує з поверхні океану біля мільярду тонн води. Кожну хвилину ця пара, вбираючи величезну кількість сонячної енергії, віддає її атмосфері Землі. За рахунок цієї енергії дують вітри, ідуть дощі, виникають бурі, народжуються шторми і урагани.

От ми з вами говоримо вода, а хто мені скаже, що ж таке вода? (Відповіді дітей).

А зараз наш інформатор пояснить термін "ВОДА" із тлумачного словничка.

Вода - прозора безбарвна рідина, яка знаходиться в ріках. Озерах, морях, океанах тощо і в чистому вигляді не має запаху і смаку. (Слайд види водойм)

Учитель. Вода - розчинник для багатьох речовин. Вона займає майже 70 відсотків поверхні Землі. Світові запаси води перевищують 1,4 млн км³. Але тільки мала її частина може бути корисна для людей. 97% водного балансу Землі складає морська вода (вона у 8 разів солоніша за питну воду).

Подивіться на глобус - зменшений макет нашої планети Земля. Більшу частину якої займає вода. Якщо швидко розкрутити глобус, то здається, ніби він одноколірний, блакитний. (Швидко повертає глобус). Блакитним кольором зображена вода - всі моря, океани, ріки, озера нашої планети. (Слайд Земля - 70% вода)

Учитель. А зараз давайте з вами послухаємо цікаві відомості про воду.

1-й учень. Життя зародилося в морі 3,5 млн. років тому. Людський організм приблизно на 3/4 складається з води. Людині для підтримання життя щоденно потрібно 2,5 л води. А в розвинутих країнах ці витрати складають 250 л - на душ, туалет і прання.

2-й учень. Людина упродовж життя випиває в середньому понад 60 тисяч літрів води. Людина помре, якщо втратить понад 20% води, яка міститься в її організмі.

3-й учень. Близько 10 л води витрачається при відвідуваннях туалету, 140 л - під час купання у ванні й не менше 120 л - під час прання в пральній машині.

4-й учень. Вода постійно здійснює кругообіг у природі: коли нагрівається, перетворюється в пару і потрапляє в атмосферу; коли охолоджується, конденсується у хмари, потім випадає дощ. Найвологіше місце на Землі - Черапунджі в Індії, де за рік випадає в середньому 10820 мм опадів.

Слайд кругообіг води, оповідання Василя Сухомлинського "Крапля роси"

Рано - вранці на квітці троянди прокинулася Крапля роси.

"Як я тут опинилась? - думає Крапля. - Увечері ж була високо в небі. Як я попала на землю?" І захотілося їй знов у небо. Пригріло Сонечко. Випарувалась Крапля, піднялась високо в небо блакитне, до самого Сонечка. Там тисячі інших крапель. Зібрались вони в темну хмару й заступили Сонечко.

- Чого ви мене заступили від людей? - розгнівалось Сонечко. І послало на темну хмару вогненну стрілу. Вдарилася вогненна стріла, загримів грім. Злякалася темна хмара й розсипалась. Пішов дощ. Упала Крапля на землю.

- Дякую тобі, Крапле, - сказала Земля. - Так я скупила за тобою.

5-й учень. Вода - це рідкий мінерал: кількість її на планеті не змінюється. Температура кипіння води - 100°C. Температура танення льоду - 0°C.

6-й учень. Сент-Екзюпері створив гімн воді: "Вода! Ти не маєш ні смаку, ні кольору, ні запаху, тебе не можливо описати, тобою насолоджуються, не знаючи, що ти таке. Не можна сказати, що ти необхідна для життя, ти саме життя... Ти наповнюєш нас радістю, яку не пояснити нашими відчуттями. З тобою до нас повертаються сили, з якими ми вже попрощалися. З твоєї милості в нас знову починають виривати висохлі джерела нашого серця. Ти найбільше багатство на світі..."

Учитель. Вода в природі існує в трьох різних станах: твердому (у вигляді льоду), рідкому (вода) та газоподібному (водяна пара в атмосфері). Вода - розчинник для багатьох речовин. (Слайд стани води)

Інформатор. АЙСБЕРГ - це плавуча льодяна гора великих розмірів. (Інформація з інтернету)

Учитель: А тепер доповніть речення:

1. Вода займає ...(велику частину поверхні Землі).
2. Вода...і ... (прозора і текуча).
3. Вода не має..., ... (запаху, кольору).
4. Вода має... (три стани).
5. Вода... (розчиняє) багато речовин.
6. Моря та океани містять... (солону воду).
7. Річки та озера містять... (прісну воду).
8. Твердий стан води - це... (лід).
9. Якщо нагріти воду - вона перетвориться на... (пару).
10. Дощ - це... (рідкий стан води).
11. Без води не можуть жити... (всі живі організми).

У минулому люди боготворили воду. Народна медицина стверджує, що перенесення "енергії життя" в живому організмі здійснюється з допомогою води. Здавна відомі замолювання, наспівування води. З допомогою яких можна вилікувати людину чи тварину.

Вода має "пам'ять". Феномен структурної пам'яті води, яку довів вперше японський вчений Масару Емото, полягає в тому, що вода "всмоктує" в себе, зберігає й обмінюється з навколишнім середовищем даними, які несе будь-яке фізичне поле, зокрема звук, слово, емоції, думка, тощо, ще в давні часи люди знали, хоча й не мали наукових підтверджень, що вода переносить інформацію. І тому говорили: "Не сідай пити чаю зі злою людиною". Навіть очищена вода з нашого фільтра, незважаючи на те, що протікаючи по трубах багатоквартирного будинку почула й запам'ятала скандали, прояв агресії. Адже дотепер навіть серед освічених людей широко поширена помилкова думка, що головне - відновити обсяг рідини, а не води. Але чай, кава, соки, компоти - все це їжа, а не вода. І організм витрачає величезну кількість енергії. Щоб цю їжу переробити і засвоїти. А ось про те, що щодня потрібно випивати 1.5 - 2, а літню пору до 3 літрів води, саме води. Люди найчастіше не знають і навіть не здогадуються.

(Презентація "Інформаційна дія на кристали води")

Фізкультхвилинка

*Хмарка сонечко закрила,
Слізки дрібні зронила,
Ми ті слізки пошукаєм,
У травиці позбираєм,
Пострибаєм, як зайчата,
Політаєм, як пташата,
Потанцюємо трішки,
Щоб спочили, ручки й ніжки.
Всі веселі? От чудово!
А тепер до праці знову.*

Учитель. Особливу цілювальну силу мають йорданська, стрітенська, благовіщенська,

купальська та непочата вода. Благовіщенська вода відвертає лихі сили та привертає добро; від людей відвертає лихоманку, від нив - град, непомірні сили. Дошова вода вважається помічною від головного болю, при хворобах очей і при бородавках; особливо цілющими вважалися крапельки першого дощу, які залишалися на городині. За повір'ям, якщо вмитися навесні під час першої грози, то людина ніколи не хворітиме. Зоряна вода найбільше допомагає корові, щоб прибувало молоко. Купальська вода має особливі цілющі властивості. Особливо хворим на шкірні хвороби радили у цей день до схід сонця скупатися в річці. Йорданська вода, вода на Водохреща убезпечує від недуг на цілий рік, а хворим повертає здоров'я. Цілюща сила води особливо виявляється на весні, коли ріки і джерела скидають з себе льодові пута, сніг перетворюється на дзвінкі струмки. А небо відмикає свої водяні сховища.

Учитель: Діти, а тепер відгадайте деякі загадки.

У чому дірки не вивертиш? (У воді)
Де вода стоїть стовпом? (У склянці)
Яким стане білий камінь,
Якщо його кинути в Чорне море? (Мокрим)
Я падаю на ваші хати
Я білий, білий, волохатий.
Я прилипаю вам до ніг
І називаюсь просто... (Сніг)
Взимку горою, а літом водою. (Сніг)
Ніжна зірка сніжно - біла
На рукав мені злетіла.
Поки ніс її сюди
Стала краплею води. (Сніжинка)
Я прозорий і твердий,
Ходять, їздять по мені.
Я не тону у воді,
Не горю я у вогні. (Лід)
Ввечері на землю лягає,
Вночі на землі спочиває,
А вранці в небо злітає. (Роса)
Ніг немає, а йде.
Очей немає, а плаче. (Хмара)
Йшов довгов'яз, в сиру землю зав'яз. (Дощ)
Сіре сукно лізе в вікно. (Туман)
Коли падаю я з неба
Люди кажуть: "Так і треба.
Восени тоді вважай
Буде добрий урожай!" (Дощ)
Розсипався горох на сто доріг
Та ніхто його не збирає. (Град)
У нас взимку білим цвітом
Сад зацвів неначе літом. (Іній)
Без рук, без ніг,
А малювати вмів. (Мороз)
Що за вода, що літа? (Пара)

Біжить, біжить, не вибіже,
Тече, тече не витече. (Річка)
Висить цукерка донизу головою,
Як станеш близько, побачиш над собою. (Бурулька)

Велике, синє, без кінця і краю,
Всі його люблять, - це точно знаю. (Море)
Ані смаку, ані запаху не має,
А життя без неї не буває. (Вода)
Вона дуже маленька,
Вона дуже свіженька,
А як зустрине своїх друзів,
Всі стануть здоровенькі. (Крапля води)
(Презентація про прісну воду)

Діти, уявіть собі, що моря висохли до дна, і всі скарби, які море ховало від людини, предстали перед вами. Сундуки із золотом, дорогоцінне каміння, гроші - все належить вам. Але навколо

немає ні краплини прісної води, і все золото світу не потрібне тобі. Склянка звичайної води стане для вас дорожче самих великих багатств світу.

Учитель. Давайте пограємо у гру "Так чи ні"

1. Більша частина поверхні Землі вкрита прісною водою 2. Прісної води на Землі значно менше, ніж солоної 3. У багатьох країнах світу не вистачає прісної води

4. В Україні достатньо питної води для всіх мешканців 5. Для поливу городу доцільно використовувати питну воду 6. Вода з крану тече зі швидкістю 3-4 л за хвилину

7. Промислові підприємства не забруднюють воду

8. Без води неможливе життя на Землі

9. Людям потрібно дбати, щоб вода не виливалася даремно

Учитель: Які прислів'я і приказки про воду знаєте?

- Без води і не туди, і не сюди.
- Він, як вода, скрізь просочиться.
- Він ані в воді не втоне, ані в огні не згорить.
- Він із води сухим вийде.
- Він і на холодну воду дує.
- Вода греблю рве.
- В решеті води не наносиш.
- Вода все сполоче, крім лихого слова.
- В океані води не зміряєш.
- Вчорашньої води не доженеш.
- Чим глибша вода, тим більша риба.
- Глибока вода не каламутиться.
- Глибока вода тихо пливе.
- Де вода, там і верба.
- Де вода, там і біда.
- Не спитавши броду, не сунься в воду.
- Не ходи у воду за птицею, а в ліс за рибою.
- Прийшло з води, пішло з водою.
- Пролиту воду назад не збереш.

Фізкультхвилинка "Австралійський дощ"

Групова робота

1 група: скласти пазли Капітошка і розфарбувати краплинку.

2 група: порівняти значення слів - бурулька, вода, лід, крига, окріп, пара.

Встановіть послідовність цих слів у порядку "зростання" і поясніть свій вибір(бурулька, крига, лід - пов'язані з твердим станом води. Наступні слова: вода, окріп, пара - у порядку перетворення води.

3 група: підібрати до слова "ВОДА" спільнокореневі слова і визначити у них корінь.(Вода, водичка, водоспад, водиця, підводний, водяний)

4 група: розв'язати задачі.

- Людина упродовж життя випиває в середньому понад 60000л води. Скільки води вип'ють 4 дорослих члени сім'ї? ($60000 \cdot 4 = 240000$ л)

- Кожна людина при відвідуванні туалету витрачає близько 10л води. Скільки води використає сім'я з 6 осіб? ($10 \cdot 6 = 60$ л)

- Під час купання витрачається 70л води. Під час прання в пральній машині - 120 л. Скільки літрів води витратять на купання 4 дорослих члени сім'ї? Скільки води використають під час прання 3 господині?

- Де використається води більше і на скільки?

(Кожна група презентує свої роботи.

Вчитель характеризує виконані роботи.)

Я - вода! Я на планеті всюди!

Життя буває, доки є вода.

Живуть рослини і тварини й люди.

А зникну я - прийде до всіх біда.

Засохне ліс, загинуть море й річка.

Пустеля стане всюди й сухою.

Без кольору і без смаку водичка,

А сила велетня в воді святій.

Як є вода той казка оживає,

Зелена вся планета і жива.

Росте травичка, квітка зацвітає.

Це справжній чарівник, а не слова.

Вода - це справжнє диво!

Як прожити без води?

З нею ми завжди щасливі,

З нею в нас нема біди.

Плавають в водичці діти,

Риби у воді живуть.

Розцвітають в лузі квіти,

І рясні дощі ідуть.

Кругообіг повсякчасно

На Землі вода веде.

То ж з водою всім прекрасно,

І біди нема ніде!

Я вода! Таке велике диво!

І в цьому світі також головне!

Бо ж без водички жити неможливо...

Тому цінуйте й бережіть мене.

Пам'ятайте люди назавжди,

Неможливо жити без води

Це - життя, колиска, це дощі,

Це роса і квітка на межі.

Це тумани, ріки і моря.

Джерело у спеку, це - життя.

Течуть джерела в майбуття,

А в них вода - саме життя,

Бо без води не можна жити

І нею треба дорожити!

Рефлексія.

Які властивості має вода?

Яка вода є на нашій планеті?

Вода - багатство Землі.

Чому людина повинна берегти воду, адже на

Землі її багато?

Що означає економне використання води?

Як використовують воду у вашій сім'ї?

Що нового ви сьогодні дізналися про воду?

Що сподобалось вам сьогодні на занятті?

Вихователь. Отже, вода - найвеличніший дар

неба Матері-Землі, бо вона оживляє і робить її

плодючою.

Жива вода дає життя всьому живому в світі,

Якщо живе вода, тоді земля у квіті.

Не треба вибухів війни, живи, жива водиця,

Для праці хай ростуть сини і жито колоситься.

У божому світі під сонцем одним

Повинні ми жити у згоді!

Діти, на перерві переглянете нашу виставку книг

присвячених воді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грущинська В. Природознавство. 2 клас / В.

Грущинська. - Київ: Освіта, 2012. - 160с.

2. Що? Як? Чому?: енциклопедія для допитливих. - Махаон-Україна, 2008, - 256с.

3. Вакуленко П. І. Красу рідної природи розуміти серцем вчись.... Екологічне виховання на уроках розвитку зв'язного мовлення в 4 класі / П.І. Вакуленко// Початкове навчання та виховання. - 2010. - № 28. - С. 17-25.

4. Назаренко Л. Мій сонячний дім - це моя Україна// Початкова освіта. - 2011. - № 29. - С. 26-27.

5. Система виховання у початковій школі (за Національною програмою виховання МОН України) / упор. А. В. Лихва. - 3-тє вид. - Х. : Вид. група "Основа", 2012. - 373, [3]с. - (Серія "Початкова школа. Класний керівник").

6. Чорноіван О. Вода має бути чистою / О. Чорноіван // Початкова освіта. - 2011. - № 29.-С. 19-23.

Т. В. Гладун,

заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель української мови та літератури Мельниківського навчально-виховного комплексу "Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів" Чорнобаївської районної ради

"Я - ТЕЖ ВІТЧИЗНА..."

РОЗРОБКА ВИХОВНОЇ ГОДИНИ ДЛЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

Мета заходу: розширити знання учнів про патріотизм; вчити давати відповіді на життєві питання, спираючись на свій досвід та аналіз фактів; визначити моральні якості людини-патріота; навести приклади патріотизму; формувати почуття відповідальності та справедливості;

виховувати бажання бути справжнім патріотом своєї країни, бути їй корисним.

Обладнання: ілюстраційний матеріал, презентація до заходу.

Форма проведення: круглий стіл, дискусія.

Епіграф: *Люблять Батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що своя. (Сенека)*

Вітчизна - це не хтось і дець.

Я - теж Вітчизна. (І.Світличний)

Хід заходу

І. Повідомлення теми, мети, завдань заходу.

1. Вступне слово вчителя про актуальність тематики виховної години.

2. Ознайомлення із метою виховної години.

Вправа "Очікування"

3. Аналіз епіграфів заходу:

- Який зв'язок між темою виховної години та поняттям "Батьківщина", "Вітчизна"?

- Робота в групах: створіть асоціативний куц до цих понять, чим вони подібні і чим відрізняються?

Скористайтесь наведеними висловами:

"Кожному мила своя сторона". (Г.Сковорода)

"Всюди добре, а дома - найкраще". (Прислів'я)

II. Актуалізація знань учнів.

1. Тлумачення поняття "патріотизм"

Зі словника:

1. Патріотизм (грецьке патріот - патріот, Вітчизна) - сукупність морально-етичної та емоційної прив'язаності до Батьківщини.

2. Патріотизм - це любов та/або відданість до країни.

2. Вправа "Закінчи вислів" (опираючись на словникові визначення, дайте своє тлумачення поняття "патріот").

Отже, патріотизм - це ... до Вітчизни. (Любов)

3. Вправа "Мікрофон":

- Що таке любов?

- Наведіть синоніми до слова любов.

- Які приклади з життя або літератури є підтвердженням наведених вами визначень.

4. Дослідницька робота.

- Порівняйте визначення поняття "любов" з тлумачного словника

та з Біблії. Яке із визначень вам ближче, зрозуміліше? Чому?

Академічний тлумачний словник української мови трактує любов як "почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; закохання (у 1 знач.). Кохання обняло її палку душу ніби полум'ям (Нечуй-Левицький, III, 1956, 329); Не кажи, що без кохання Твої літа проминуть, Що дівчачі почуття Марно в серденьку заснуть... (Павло Грабовський, I, 1959, 364); І в серці моєму займалося тихе світання, Я знав, що у ньому давно уже зріє кохання (Леонід Первомайський, II, 1958, 53).

У Біблії "Любов довготерпелива, любов милосердна, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою. Усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить. Любов ніколи не перестає ..."

III. Основна частина виховної години.

1. Аналіз анкетування учнів школи. Слово вчителя.

На сьогодні поняття патріотизму є досить актуальним. Навіть доросла людина, яка має певний життєвий досвід, зразу не зможе дати чіткої та повної відповіді на питання, що таке патріотизм і хто такий справжній патріот. Тому для того, щоб побачити справжню картину розуміння цього поняття учнями нашої школи було проведено тестування на цю тему. Давайте проаналізуємо відповіді учнів нашої школи.

Питання, які були введені до анкети та найбільш поширені відповіді до них:

1. Як Ви розумієте патріотичне виховання? (Це виховання свідомого громадянина).

2. Як Ви розумієте термін "мужність"? (Добирали синоніми до слова).

3. Чи необхідно зараз звертати увагу на патріотичне виховання молоді?

(Необхідно, згадували ситуацію в країні).

4. Чи вважаєте ви себе патріотом? (Всі вважають себе патріотами).

5. У чому проявляється патріотизм? (Одяг-вишиванки, використовують патріотичну символіку, слухають українську музику, співають гімн).

6. Як Ви вважаєте, ким і де має проводитися патріотичне виховання?

(Батьками, родичами, вчителями).

7. Коли необхідно починати звертати увагу на патріотичне виховання?

(З дитинства).

8. Чи є сенс у патріотичному вихованні в наш час? (Так, бо йде війна, яка забирає життя).

9. Чи є в Україні патріоти? (Є).

10. Хотіли б Ви брати участь в іграх, змаганнях, зльотах, пов'язаних з патріотичною тематикою? (Так.)

11. Які риси характеру виховує в людях патріотичне виховання? (Вірність, любов, чесність, сміливість, шанобливість).

12. Як Ви розумієте: "Бути громадянином означає бути патріотом своєї Батьківщини"? (Це майже тотожні поняття).

14. Чи віддав би ти життя за Батьківщину? (35% -так, 10%-ні, 10%-вагаються).

(Додаток: соціологи провели цікаве опитування в липні 2014 р.:

80% опитаних українців вважають себе патріотами своєї країни.

Найбільшими патріотами себе вважають мешканці Заходу, Півночі і Центру, люди з більшими доходами і вищим рівнем освіти, а також україномовні респонденти. На Донбасі Україну підтримували 1/3 населення. Предметом гордості за свою країну, свій народ, передусім, вважають місце, де народилися і виросли, територію на якій живуть (35%); свою державу (29%); великих людей своєї національності (28%).

Менше викликали гордість прапор, гімн (14%); мистецтво, література

(8%), військова потужність держави (2%).

2. Експрес-опитування: "Патріот - це...":

- людина, яка ... (любить) свій народ і Батьківщину;

- людина, яка заради Вітчизни(готова йти на жертви);

- людина, яка цінує свій народ, мову, історію, культуру...., (поважає) інші народи;

- людина, яка ставить інтереси ...(Батьківщини) вище своїх власних;

- людина, яка ...(гордиться) за приналежність до своєї держави;

- людина, яка ...(робить) все можливе для щастя своєї держави.

3. Аналіз ситуації.

Учитель. Порівняти життєві приклади. Яка між ними різниця? Які висновки можна зробити?

Ситуація: Двох юнаків призвали в АТО. Один з них з'явився у визначений термін для проходження служби, інший-виїхав за кордон, щоб його не чіпали.

Учитель. Прокоментуйте. Як би вчинили ви?

4. Наведіть приклади людей, яких ви вважаєте патріотами.

Григорій Сковорода говорив: "Знамениті земляки є нашими духовними орієнтирами, вчителями, нашою духовною опорою і гордістю перед усім світом".

Вправа "Впізнай за описом"): за описом-розповіддю назвіть відомого українського діяча-патріота - опис може робити вчитель або учні по ланцюжку:

1. Володимир Великий.

2. Ярослав Мудрий.

3. Богдан Хмельницький.

4. Іван Мазепа.

5. Григорій Сковорода.

6. Тарас Шевченко.

7. Соломія Крушельницька.

8. Михайло Грушевський.

9. Сергій Корольов.

10. Леонід Каденюк.

11. Микола Амосов.

12. Іван Піддубний.

13. Катерина Білокур.

14. В'ячеслав Чорновіл.

5. Вправа "Критик": прокоментуйте вислови.

- Олександр Герцен: "Патріотизм - це люта чеснота, із-за якої пролито вдесятеро більше крові, ніж від усіх вад разом";

"Є тільки два різновиди людей - або патріот своєї Вітчизни, або ж мерзотник свого життя".

- Джорж Байрон: "Той, хто не любить свою країну, нічого любити не може".

- Олександр Пушкін: "Поки свободою горимо, Поки серця для честі живі, Мій друг, Вітчизні присвяtimo Душі прекрасні пориви".

"Я, звичайно, зневажаю Вітчизну мою з голови до ніг - але мені прикро, якщо іноземець розділяє зі мною це почуття".

- Лев Толстой: "Патріотизм - почуття неприродне, нерозумне, шкідливе...; для правителів є знаряддям для досягнення властолюбивих, корисливих цілей".

"Я дуже люблю народну українську мову, звучну, барвисту і таку м'яку".

ПРОБЛЕМНЕ ПИТАННЯ: Чому така двоякість у висловах відомих людей та одну і ту ж тему?

Додаток

1. Патріарх Алексій II: "Патріотизм, безсумнівно, актуальне. Це почуття, яке робить народ і кожную людину відповідальною за життя країни. Без патріотизму немає такої відповідальності. Якщо я не думаю про свій народ, то у мене немає будинку, немає коренів. Тому що будинок - це не тільки комфорт, це ще й відповідальність за порядок в ньому, це відповідальність за дітей, які живуть в цьому будинку. Людина без патріотизму, по суті, не має своєї країни. А "людина світу" це те ж саме, що бездомна людина".

2. Джеймс Джойс: "Мені кажуть: "Помри за Ірландію", а я відповідаю: "Нехай Ірландія помре за мене".

3. Мохандас Карамчанд Ганді: "Мій патріотизм - це не замикання на одній нації; він всеосяжний, і я готовий відмовитися від такого патріотизму, який буде добробут однієї нації на експлуатації інших".

4. Н. Р. Чернишевський: "Той, хто не належить своїй Вітчизні, не належить і людству".

5. Теодор Рузвельт: "Важливо, щоб ти був готовий померти за свою країну; але ще важливіше, щоб ти був готовий прожити життя заради неї".

6. Робота з пам'яткою:

"Обережно! Сліпа любов до держави шкодить державі":

- призводить до війни;

- шкодить політиці;

- викликає ненависть і недовіру;

- змушує закрити очі на порушення прав людини;

- схвалює цензуру;
- виправдовує звірства.
- Чи згодні ви з тезою: Той, що не з нами, той проти нас ???

Подібна поведінка близька до радикального патріотизму, що призводить до націоналізму та ксенофобії.

Націоналізм (фр. nationalisme) - ідеологія політики, базовим принципом якої є ідея першості нації.

Ксенофобія (від грец. "чужинець")- поняття, що означає нав'язливий страх перед чужоземцями та ненависть до них.

7. Слова і справи.

- Аналіз змісту вірша Володимира Самійленка "Патріоти".

Проблемне питання: "В чому конкретно виявляється патріотизм?"

Патріоти

*Два хлопці укупі стояли,
А третій дививсь оддалі,
Як ті гаряче розмовляли
Про долю своєї землі.*

*Один у широкій промові
Народні права боронив;
Він докази всі наукові
По пунктах як слід розложив.*

*Народну окремість натури,
І склад особливий думок,
І давність своєї культури,-
Довів він усе те з книжок.*

*А другий про тебе доводив,
Як дійде народ своїх прав,
І в поступі інших народів
Він місце йому показав.*

*Так двоє вели язяками
Роботу для краю свого,
Гукали й махали руками,
Де річ вимагала того.*

*А третій не мовив нічого:
Він мовити красно не міг,
Але задля діла святого
І жив він, і в землю б поліг.*

*Ті двоє, з балачки втомившись,
Веселі собі розійшлись,
А третій стояв закурившись
І наче дивився кудись.*

*Але він не тую картину
Вбачав, що круг нього була;
Він бачив душею Україну
І все що вона добула.*

*Вбачались йому патріоти
Із купою слів голосних,
А поруч мільйони голоти,
І темність, і вбожество їх.*

8. Рейтинг "Великі українці".

Завдання у групах: розставте прізвища відомих українців за їх значимістю.

Результати громадського опитування:

1. Тарас Шевченко.
2. Леся Українка.
3. Богдан Хмельницький.
4. Іван Франко.
5. Михайло Грушевський.
6. Ярослав Мудрий.
7. Григорій Сковорода.
8. В'ячеслав Чорновіл.
9. Володимир Великий.
10. Іван Котляревський.

Співставити рейтинг, складений учнями, з результатами громадського опитування.

9. Патріотичне виховання в школі.

Учитель. Наведіть приклади патріотичного виховання у нашій школі.

Презентація - фотоколлаж шкільних виховних заходів.

IV. Підбиття підсумків.

1. Бесіда за питаннями:

- Що нового ви дізналися про патріотизм?
- Як ви думаєте, наскільки життя нації залежить від наявності цього почуття у її громадян?

2. Вправа "Я - Президент":

- Уявіть собі, що ви - Президент України. Які реформи, закони ви б запровадили, аби життя українців стало кращим, а справжніх патріотів - більше?

3. Продовжіть думку, давши відповідь на запитання :

Хочеш жити у кращій Україні? Розпочни зміни з себе та своєї родини.

Будь патріотом своєї країни!

4. Слово вчителя.

Дорогі діти! Я бажаю вам щасливого достойного життя у своїй рідній країні.

А для цього треба небагато - бути хорошими людьми: чесними, добрими, щирими і обов'язково - люблячими і дбайливими до своїх рідних, близьких, до співвітчизників, а отже - і до своєї держави.

Пам'ятаймо слова В'ячеслава Чорновола: "Дай Боже нам любити Україну понад усе сьогодні - маючи, щоб не довелося потім гірко любити - втративши".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Гуманістична модель виховання / І.Д. Бех // Методист. - 2014. - №6 (30). - С.60-66.
2. Бобрик Н. Патріотизм: знак вопроса: Диспут для старшокл. / Н. Бобрик // Шк. б-ка. - 2003. - № 2. - С. 40-44.
3. Дубина М., Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. - 2006. - №8. - С. 5.
4. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. - 2005. - №3 - 4. - С. 28 - 29.
5. Шкільна І.М. Патріотичне виховання старших підлітків у позаурочній діяльності / І.М. Шкільна // Виховуємо громадян України: наук-метод. посіб./ авт. кол. за заг. кер. К.І. Чорної. - Черкаси: Вид-во ЧОІПОП, 2012. - С. 100-122.

ФІНАЛЬНИЙ ЕТАП VIII МІЖНАРОДНОГО МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (фотоколаж)

